

11/22/63
Стівен Edwin Кінг

22 листопада 1963 року – дата вбивства Джона Кеннеді. Пролунали три постріли – і світ змінився назавжди.

Сьогодні. Дізнавшись, що в барі його приятеля розташований портал до 1958 року, звичайний вчитель Джейк Еппінг не може опиратися спокусі почати нове життя у рок-н-рольні часи Елвіса Преслі. Хіба гостю з майбутнього важко познайомитись із відлюдником Лі Гарві Освальдом і завадити йому вбити президента? Та чи варто гратися з минулим? Яким буде світ, де Кеннеді виживе?

Обережно! Ненормативна лексика!

Стівен Кінг

11/22/63

© Stephen King, 2011

© Nemiro Ltd, видання українською мовою, 2012

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2012

* * *

11/22/63

присвячується Зелді

агов, сонечко, вітаємо тебе на цьому святі

Це фактично не піддається усвідомленню нашим здоровим глуздом – те, що якийсь нікчемний одинак повалив справжнього велетня посеред процесії його лімузинів, серед легіонів його охорони, серед вітаючих його товпищ. Якщо такий пігмей зруйнував лідера найпотужнішої на землі держави, тоді нас поглинає світ диспропорції, тоді космос, в якому ми живемо, абсурдний.

– Норман Мейлер[1 – Norman Mailer (1923–2007) – романіст, есеїст, поет, драматург, кінорежисер, один із співтворців медійно-літературного напрямку «креативна журналістика».]

Коли є кохання, уразки від віспи такі ж гарні, як ямочки на щічках.

– японське прислів'я

Танці – це життя.

11/22/1963

Я ніколи не належав до тих, кого називають плаксіями.

Моя колишня дружина казала, що мій «неіснуючий емоційний градієнт» був головною причиною того, що вона мене покинула (так, ніби той хлопець, якого вона знайшла собі на зустрічах товариства Анонімних Алкоголіків, не мав до цього ніякого діла). Крісті казала, що вона, либонь, могла б вибачити мені те, що я не плакав на похороні її батька; я знав його лише шість років і не встиг зрозуміти, якою чудовою, жертвною людиною він був (один з прикладів – кабриолет «Мустанг», подарований їй на честь закінчення середньої школи). Але потім, коли я не плакав на похоронах моїх власних батьків – вони померли лише з різницею у два роки, тато від раку шлунка, а мама від миттєвого інфаркту, коли прогулювалась пляжем у Флориді, – Крісті почала осягати своїм розумом той самий неіснуючий в мене емоційний градієнт. На жаргоні Анонімних Алкоголіків я був «неспроможний відчувати власні почуття».

– Я ніколи не бачила, щоби ти видушив із себе бодай сльозинку – казала вона, промовляючи це тим безбарвним тоном, яким користуються люди, коли оголошують абсолютно остаточний вирок розірваним стосункам. – Навіть коли ти пояснював мені, що я мушу записатися на реабілітацію, бо інакше ти від мене підеш.

Ця розмова відбулася десь тижнів за шість до того, як вона спакувала свої речі, перевезла їх через усе місто і почала жити з містером Томпсоном. «Парубок стрічає свою дівчину в кампусі АА», – це теж звичайна приказка на тих їхніх зустрічах.

Я не плакав, коли дивився, як вона від'їжджає. Я не плакав і потім, коли зайшов у наш маленький будиночок з великим заставним боргом. Дім, у котрому не народилося дитини і вже не народиться. Я просто ліг на ліжко, яке відтепер належало мені одному, затулив собі рукою очі й журився.

Без сліз.

Але я не є емоційно незворушним. Крісті щодо цього була неправа. Якось було, я мав тоді одинадцять років, я повернувся зі школи додому і в дверях мене зустріла мати. Вона сказала, що мого собаку – то був колі на ім'я Таг – збила на смерть машина, а водій навіть не зупинився. Я не плакав, коли ми його ховали, хоч батько й сказав, що ніхто не вважатиме мене через це слабаком, плакав я тоді, коли мені про це повідомила мати. Почасти тому, що то було мое перше знайомство зі смертю; проте головним чином від того, що саме я ніс відповідальність за пса, щоби він завжди залишався надійно прив'язаним у нас на задньому подвір'ї.

Також я плакав, коли лікар моєї мами зателефонував мені й повідомив про те, що сталося того дня на пляжі. «Мені жаль, але шансів не було ніяких, – сказав він. – Іноді це трапляється зовсім раптово, і лікарі загалом розглядають такі випадки свого роду благословенними».

Кристі тоді не було поряд – їй довелося затриматися в школі того дня, аби побалакати з іншою матір'ю, у якій виникли питання щодо останнього табеля її сина – але я таки плакав, авжеж. Я заховався у нашій крихітній пральній кімнатці, дістав з кошика брудне простирadlo і плакав у нього. Недовго, але сльози пролилися. Пізніше я міг би розповісти їй про це, але не вбачав у тім сенсу, почасти тому, що вона могла подумати, ніби я напрошуюся на жалість (це не термін з лексикону АА, але, либонь, міг би ним бути), а почасти тому, що я не вважаю умовою, необхідною для успішного шлюбу, здатність видобувати з себе ридання ледь не на замовлення.

Я ніколи не бачив, наскільки тепер можу це пригадати, щоби хоч раз плакав мій тато; у найемоційніші моменти він міг хіба що видати важке зітхання або неохоче трішки покректати – ніякого биття себе в груди чи реготу не дозволяв собі Вільям Еппінг. Він був з породи міцних, мовчазних чоловіків, і моя мати більш-менш була такою ж. Тож моя неспроможність легко заплакати, можливо, має генетичні причини. Але незворушність? Нездатність відчувати власні почуття? Ні, це аж ніяк не про мене.

Окрім того разу, коли я отримав звістку про маму, пригадую лише один інший випадок, коли я плакав дорослим, і трапилося це тоді, коли я читав історію про батька нашого прибиральника. Я сидів сам-один в учительській у Лізбонській середній школі[2 – Стівен Кінг сам є випускником середньої школи у самоврядному поселенні Lisbon-Falls (4,5 тис. мешканців), яке є частиною заснованого 1799 року міста Lisbon (9,5 тис. мешканців).], опрацьовуючи стос творів, написаних учнями мого класу з мови й літератури для дорослих. З дальнього кінця коридору до мене долітало гупання баскетбольного м'яча, ревіння ріжка, що сповіщав про тайм-аути, і крики натовпу, котрі супроводжували битву спортивних титанів: «Лізбонських хортів» проти «Джейських тигрів»[3 – Jay – засноване 1795 року місто (5 тис. мешканців) на південному заході штату Мейн.]

Хто може знати, коли життя балансує в критичній точці або чому?

Тема, яку я їм призначив, називалася «День, що змінив мое життя». Більшість творів були зворушливими, але жахливими: сентиментальні історії про добру тітоньку, яка взяла жити до себе вагітну неповнолітню дівчину, армійський товариш, котрий продемонстрував, що таке справжня відвага, щаслива зустріч зі знаменитістю («Ризик!»)[4 – Jeopardy – започаткована у 1964 році на каналі Ен-Бі-Сі телевікторина, за форматом якої тепер робляться передачі в багатьох країнах; Alex Trebek (нар. 1940 р.) веде це телешоу з 1984 р.; Karl Malden (1912–2009) – американський актор сербського походження (справжнє ім'я Джордже Младен), який знявся у понад 70 кінофільмах і телесеріалах, але не мав стосунку до вікторини «Ризик».] ведучим був Алекс Требек, я гадаю, хоча можливо, й Карл Молдан). Якщо є серед вас вчителі, що приробляли собі додаткові три-чотири тисячі доларів на рік, беручись за клас дорослих, котрі навчаються заради отримання атестату про Загальний освітній розвиток (ЗОР)[5 – General Educational Development (GED) – запроваджена 1942 року система навчання новобранців, котрі, успішно здавши тести, отримували атестат про відповідність знань середній освіті в США й Канаді; знову система ЗОР, тепер для будь-яких дорослих, була впроваджена у 1988 році.], їм відомо, якою гнітючою працею буває читання подібних творів. Процес оцінювання тут майже ні до чого, або так принаймні було в моєму випадку; я попускав геть усім, бо мені ніколи не траплявся дорослий учень чи учениця, котрі би не намагалися виконати свого завдання зі старанністю або щонайменше висидіти його власним гузом. Кожний, хто в ЛСШ подавав пописаний папір, гарантовано отримував від викладача англійської мови й літератури Джейка Еппінга, як мінімум, розчерк, а якщо текст ще й було організовано в справжні абзаци, тоді найменша оцінка була чотири з мінусом.

Що робило важкою цю працю – це те, що замість голосу моїм головним засобом викладання стала червона ручка, я списав її практично вщент. Що робило цю працю гнітючою – це розуміння того, що дуже мало з тих правок червоною ручкою мали шанси закріпитися в пам'яті; коли хтось досяг двадцятип'яти-чи тридцятирічного віку, не дізнавшись, як правильно писати слова (ідеальний, а не идіальний), чи великі літери в назвах (Білий дім, а не білий-дім), або речення, де присутній іменник, а також і дієслово, той, певно, цього так ніколи й не навчиться. А ми все тримаємося свого, уперто обходячи неправильно використане слово у реченнях на кшталт «Мій чоловік висказав мені свій засуд», або закреслюємо слово донирювати у реченні «Після того я вже міг легко донирювати до буйка», міняючи його на допірнути.

Саме такою безнадійною, невдячною працею я й займався того вечора, коли неподалік котився до чергового фінального свистка черговий матч шкільних баскетбольних команд, і так прісно й во віки віків, амінь. Це було невдовзі по тому, як Кристі повернулася з реабілітації, і гадаю, якщо тоді я і мав щось на думці, то хіба надію, що, повернувшись додому, побачу її тверезою (так і трапилося; своєї тверезості вона трималася краще, ніж свого чоловіка). Пам'ятаю, в мене трішки боліла голова і я тер собі скроні, як то робиш, коли намагаєшся запобігти легкому роздратуванню, щоб воно не перетворилося на велике роздрочення. Пам'ятаю, я думав: іще три твори, тільки три, і я зможу врешті звідси піти. Зможу вирушити додому, заварю собі велику чашку розчинного какао й занурюся в новий роман Джона Ірвінга[6 – John Irving (нар. 1942 р.) – відомий американський прозаїк і кіносценарист, за чиїми романами знято кілька успішних фільмів.], подалі від цих щирих, але незграбно зляпаних текстів, що відгукуються стугонінням у моїй голові.

Не прозвучало ані скрипок, ані попереджувальних дзвіночків, жодного відчуття, що мое скромне життя мусить перемінитися, коли я взяв зі стосу і поклав перед собою твір, написаний прибиральником. Але ж ми ніколи цього не знаємо, хіба не так? Монетка життя обертається мигцем.

Він писав дешевою кульковою ручкою, яка в багатьох місцях поплямувала всі його п'ять сторінок. Почерк мав кривулястий, проте розбірний, і натискав він, схоже, доволі сильно, бо слова його були буквально врізані в аркуші дешевого зошита; якби я заплющив очі і пробігся пучками пальців по тих поритих сторінках, це було б схоже на читання шрифту Брайля. І ще він залишав такий невеличкий завиток, немов кучерик, в кінці кожної малої літери у. Я пам'ятаю це з детальною ясністю.

Я також пам'ятаю, як починався його твір. Я пам'ятаю його слово в слово.

Тоді був не день а було під ніч. Та ніч що змінила мое життя була нічю коли мій батько замордував мою матір і двох моїх братів а мене дуже поранив. Він поранив мою сестру теж і то так сильно що вона запала у кому. За три роки вона померла а так і не прокинулася. Її ім'я було Еллен і я дуже її любив. Вона любила збирати квіти і ставити їх у вази.

На половині першої сторінки мені почало шипати очі і я поклав мою вірну червону ручку. Це трапилось, коли я дійшов до того місця, де він заповз під ліжку і кров заливала йому очі (вона також забігала мені в горло, і смак був жакливий), от тоді вже я почав плакати – Кристі могла б пишатися мною. Так я й читав до самого кінця, не роблячи жодної позначки, тільки втираючи собі очі, щоб сльози не крапали на сторінки, які вочевидь коштували йому дуже великих зусиль. Чи думав я, що він відсталіший за решту учнів, що він хіба лиш на півкроку випереджає тих, кого зазвичай називають «нездатними до освіти»? Але ж, заради Бога, для цього існувала причина, хіба ні? І для його кульгавості також. Це справжнє чудо, що він тоді взагалі залишився живим. А він залишився. Добрий чоловік з постійною

посмішкою на обличчі, котрий ніколи не підвищував голосу на дітей. Добрий чоловік, котрий пройшов крізь пекло і вперто трудився – зі смиренною надією, як і більшість з таких – заради отримання атестата про середню освіту. Хай він і залишиться прибиральником всю решту свого життя, просто дядьком у зеленій або коричневій спеці, котрий чи то штовхає швабру, чи то шпателем, який він завжди тримає у задній кишені, відчищає від підлоги жуйку. Можливо, за інших обставин він міг би стати кимсь іншим, але однієї ночі монетка його життя обернулася мигцем і тепер він просто одягнений у «Кархарт»[7 – «Carhartt» – заснована 1889 року Гамільтоном Кархартом сімейна компанія, відома різноманітним тривким спецодягом; у 1990-х робочий одяг компанії став особливо популярним серед представників гіп-гоп культури.] прибиральник, котрого діти через те, як він ходить, дразнять Гаррі-Шкряком.

Отже, я плакав. То були справжні сльози, ті, що походять з самих глибин ества. З протилежного кінця коридору я почув, як Лізбонський духовий оркестр розпочав грати переможну пісню – отже, рідна команда виграла, ну то й добре. Либонь, трохи пізніше Гаррі з парою його колег почнуть розбирати трибуни й замітати понакидане під ними сміття.

Згори на його творі я розгонисто поставив велику червону 5. Дивився на неї секунду чи дві, а тоді додав ще й великий червоний +. Тому що твір був хорошим, а ще тому, що його біль викликав емоційний відгук у мені, його читачеві. А хіба не саме цього мусить досягати написане на 5 з плюсом? Викликати якусь реакцію?

Щодо мене, то я волів би, аби колишня Кристі Еппінг мала рацію. Я волів би бути емоційно незворушним, кінець кінцем. Бо все, що сталося потім – всі ті жажливі речі – вплигло з тих моїх сліз.

Частина I

Вододільний момент

Розділ 1

1

Гаррі Даннінг випустився блискуче. На його запрошення я прийшов на скромну церемонію в актовому залі ЛСШ. Він дійсно не мав більше нікого іншого, тому я радо відгукнувся.

Після благословення (проказаного отцем Бенді, котрий рідко пропускав бодай якісь урочистості в ЛСШ) я протовпився крізь рій друзів і родичів туди, де в урочистій чорній мантиї, тримаючи в одній руці свій атестат, а в другій орендовану академічну шапочку, самотньо стояв Гаррі. Я взяв її в нього, щоб мати змогу потиснути йому руку. Він посміхався, демонструючи щелепи з кількома покривленими зубами й багатьма прогалинами. Але попри все, усміхався він сонячною, заразливою посмішкою.

– Дякую, що прийшли, містере Еппінг. Дуже вам вдячний.

- Нема за що, я з радістю. І звіть мене краще Джейком. Це такий невеличкий бонус, який я дарую тим учням, котрі за віком могли би бути моїми батьками.

Він якусь хвилину залишався збентеженим, а потім розсміявся.

- Гадаю, я саме такий, авжеж, чому ні? Восподи!

Я теж розсміявся. Багато людей навкруг нас сміялися. І сльози були, як же без цього. Те, що важко мені, іншим людям дається легко.

- А та п'ятірка з плюсом! Восподи! Я ніколи, я за все мое життя не отримував п'ятірки з плюсом! І ніколи на таке навіть не очікував!

- Ви заслужили її, Гаррі. А що ви найперше збираєтеся зробити вже як випускник середньої школи?

Його усмішка на якусь секунду пригасла - то була перспектива, якої він ще не розглядав.

- Гадаю, я повернуся додому. У мене маленький будиночок, я його орендую, на Годдард-стрит[8 - У штаті Мейн народилися або виростили кілька видатних особистостей на прізвище Goddard, на честь котрих названо вулиці й меморіальні місцини, зокрема: лінгвіст Пліній Годдард (1969-1928), психолог Генрі Годдард (1886-1957), драматург Чарлз Годдард (1879-1951), природознавець, засновник численних заповідників Морис Годдард (1912-1995) тощо.], знаєте? - Він підняв угору свій атестат, обережно тримаючи його в пальцях так, ніби боявся стерти на ньому чорнило. - Я візьму його в рамку і повішам на стіну. А потім, гадаю, я наллю собі склянку вина, сяду на диван і просто втішатимуся ним, допоки на прийде час лягати спати.

- Це вже схоже на план, - сказав я. - А ви не бажаєте спершу разом зі мною з'їсти біфштекс із смаженою картоплею? Ми могли б сходити до Ела.

Я очікував побачити, що він на це скривиться, та авжеж, я судив його за своїми колегами. Не кажучи вже про більшість наших учнів; вони уникали закладу Ела, немов чуми, вчащаючи здебільшого або до «Королеви молочарні» через дорогу від школи, або до «Хай-Хету» на шосе 196[9 - Штатне шосе № 196 проходить долиною річки Андроскоггін, поєднуючи міста Льюїстон і Брансвік.], поблизу того місця, де колись стояв старий Лізбонський драйв-ін[10 - Drive-In - кінотеатр для автомобілістів, де фільм можна дивитися на великому екрані, не виходячи з власної машини.].

- Це було б чудово, містере Еппінг. Дякую!

- Мене звуть Джейком, пам'ятаєте?

- Авжеж, Джейку.

Отже, я повів Гаррі до Ела, куди з усього нашого факультету тільки я єдиний і вчашав, і, хоча того літа Ел тримав офіціантку, нас він обслуговував особисто. Як зазвичай, з жевріючою в куточку губ сигаретою (нелегальною в публічному закладі, але це ніколи не зупиняло Ела) і з того ж боку обличчя примруженим проти диму оком. Побачивши складену мантию випускника і здогадавшись, що в нас за okazія, він наполягав на анулюванні рахунку (та що то за рахунок; наїдки в Ела завжди були винятково дешевими, що породжувало плітки про долю деяких бродячих тварин в тамтешньому довкіллі). Він також сфотографував нас і пізніше повісив знімок на так звану ним Стіну міських знаменитостей. Серед інших «знаменитостей» там висіли покійний Альберт Дантон, засновник «Ювелірної

крамниці Дантона»; Ерл Гігінс, колишній директор ЛСШ; Джон Крафтс, засновник «Автосалону Джона Крафтса»; ну й, звісно ж, отець Бенді, настоятель храму Святого Кирила. (Отець висів у парі з папою Іваном XXIII[11 – Ioannes XXIII (Анджело Джузеппе Ронкаллі, 1881–1963) – римський понтифік (1958–1963), селянин за походженням, великий реформатор Ватиканської політики, відзначався скромністю побуту.] – останній не місцевий, але глибоко шанований Елом Темплтоном, котрий називав себе «добрим кат'ликом».) На знімку, який Ел зробив того дня, Гаррі Даннінг широко усміхався. Я стояв поряд з ним, ми разом тримали його атестат. Краватка в Гаррі висіла трішки криво. Я пам'ятаю, бо це нагадало мені про ті завитки, що він їх робив наприкінці своїх літер у. Я все пам'ятаю. Я все пам'ятаю дуже добре.

2

Через два роки, в останній день навчального року, я сидів у тій самій учительській і продирався очима крізь купу фінальних есеїв відмінників мого семінару з американської поезії. Самі діти вже пішли, відпущені на чергові літні канікули, і я невдовзі збирався також зробити те саме. Але наразі мене цілком влаштовувало перебування там, де я сидів, насолоджуючись незвичайною тишею. Думалося, що перед тим, як піти, я, можливо, навіть почищу харчову шафу. Хтось же мусить це зробити, думав я.

Раніше того ж дня до мене підскутильгав Гаррі Даннінг, це було зразу ж після класної години (яка виявилася доволі галасливою, як і всі заняття й лекції в останній день навчань), і простягнув мені руку.

– Я просто хочу подякувати вам за все, – мовив він.

Я посміхнувся:

– Ви вже якось робили це, я пам'ятаю.

– Йо, але це мій останній день. Я звільняюся. Тож я й хотів вам про це сказати і ще раз подякувати.

Я саме потискав руку Гаррі, коли повз нас пробіг якийсь хлопець – не старший за десятикласника, судячи зі свіжого врожаю прищів на його обличчі й пафосно-кумедного кущика під нижньою губою, що намагався виглядати борідкою, – мурмотнувши:

– Кульгає Гаррі-Шкряк по ой-вей-ню.

Я хотів було вхопити школяра, маючи намір примусити його вибачитися, але Гаррі мене зупинив. Його усмішка залишалася безжурною, легкою.

– Не варто перейматися. Я до цього звик. Це ж усього лиш діти.

– Так воно й є, – сказав я, – але наша робота їх навчати.

– Я знаю, що ви добре з цим управляєтеся. Але це не моя робота бути чиїмсь, яко-то-воно-у-вас-зветься – навчальним посібником. Особливо сьогодні. Я сподіваюся, ви дбатимете за себе, містере Еппінг.

За віком він міг би бути мені батьком, але звернутися до мене на ім'я Джейк вочевидь було йому не до снаги.

– І ви також, Гаррі.

– Я ніколи не забуду ту п'ятірку з плюсом, я її теж взяв у рамку. Повісив прямо поряд з моїм атестатом.

– Приемно чути.

Чудово. Таки дійсно це було чудово. Нехай його твір належав до примітивного мистецтва, але він був геть-чисто весь, до останньої ниточки таким же правдивим і потужним, як будь-яка з картин Бабусі Мозес[12 – Anna Mary Robertson Moses (1860–1961) – фермерка, уславлена народна художниця, почала малювати в 70-річному віці, коли артрит завадив їй займатися улюбленим гаптуванням, за 30 років створила понад 3600 картин.]. Беззаперечно кращим за те, що я зараз читав. Граматика в творах відмінників здебільшого була правильною і застосовування слів коректним (хоча мої обережні, спрямовані на коледж не-авантюристи мали дратівну тенденцію використовувати пасивний стан), але їхня писанина залишалася мертвотно-блідюю. Нудною. Мої відмінники були одинадцятикласниками – бо учнями випускного класу нагородив себе Мак Седмен, очільник нашого факультету, – проте писали вони, наче малі старенькі джентльмени й малі старенькі леді, геть усі з підібганими губками, типу: Ой, бережися, Мілдред, дивись, не послизнився на тій ковзанці. Попри свої граматичні ляпсуси і морочливий почерк, Гаррі Даннінг писав, як герой. В одному творі принаймні.

Так я собі міркував про різницю між агресивним і погідливим стилями письма, коли на стіні прокашлявся інтерком:

– Чи є містер Еппінг в учительській західного крила? Ви часом не там, Джейку?

Я підвівся, натиснув кнопку і відповів:

– Ще тут, Глоріє. Каюся. Чим можу допомогти?

– Вам телефонують. Здається, чоловік на ім'я Ел Темплтон. Я можу перемкнути його до вас, якщо бажаєте. Або сказати йому, що ви вже пішли.

Ел Темплтон, власник і управитель тієї харчевні, куди весь учительський склад ЛСШ, окрім вашого покірного слуги, відмовлявся ходити. Навіть шанований завідувач мого факультету – котрий намагався балакати на манер якогось декана із Кембриджу і вже наближався до пенсійного віку, – так навіть той називав тамтешню фірмову страву не «Знаменитим фетбургером Ела», а «Знаменитим кицьбургером Ела»[13 – Заклад Ела є франчайзі заснованої 1952 року в Каліфорнії мережі ресторанів «Fatburger» («Дебелий біфштекс»), яка відзначається великими порціями й ліцензією на продаж алкоголю.].

«Воно-то зрозуміло, що це не справжній кіт, – говорили люди, – або й зовсім не кіт, але й яловичиною воно бути не може за якихось долар дев'ятнадцять центів».

– Джейку, ви там не заснули на мій клопіт?

– Ба ні, аж ніяк, – дивуючись, чому це Елу надумалося телефонувати мені до школи. Навіщо він взагалі мені телефонує, врешті-решт? Стосунки в нас з ним були суто кухар-клієнт. Я цінував його їжу, а він мою до неї прихильність. – Давайте, перемикайте його сюди.

– А чого ви, до речі, все ще там?

– Займаюся самобичуванням.

- Ооо! - проспівала Глорія, і я уявив собі, як затріпотіли її довгі вії.
- Мені так подобається, коли ви говорите щось брутальне. Зачекайте, зараз задзеленчить дзвоник.

Вона відімкнулася. Задзвонив телефонний апарат внутрішньої лінії, і я підняв слухавку.

- Джейку? Це ти, друже?

Спершу я подумав, що Глорія, мабуть, неправильно дочула ім'я. Цей голос не міг належати Елові. Навіть найважча в світі застуда не змогла би призвести до такої захриплості.

- Хто це?

- Ел Темплтон, а чи вона тобі не сказала? Боже, та музика, поки очікуеш з'єднання, то таке лайно. Що трапилося з Конні Френсис[14 - Connie Francis (нар. 1938 р.) - популярна у 1950-1960-х рр. американська співачка італійського походження (справжнє ім'я - Кончета Роза Марія Франконеро), котра, окрім англійської, виконувала свої хіти багатьма мовами світу; 1977 р. у результаті косметичних операцій на носі втратила голос.]?

Він голосно зайшовся таким хрипким кашлем, що я змушений був трохи відставити подалі слухавку.

- Голос у тебе ніби грипозний.

Він розсміявся, не перестаючи при цім кашляти. Комбінація була доволі жакливою.

- Дещо є, авжеж.

- Мабуть, тебе швидко накрило.

Я був у нього лише вчора, раненько повечеряв. Здоровенний біфштекс зі смаженою картоплею та молочний шейк з полуницями. Я вважаю, що для чоловіка, котрий живе самотньо, важливо харчуватися всіма профілюючими групами продуктів.

- Можна сказати, й так. А можна сказати, це забрало якийсь час. Як не скажи, все правильно.

Я не знав, що на це відповісти. Ми часто балакали з Елом за останніх сім-вісім років, протягом яких я ходив до його харчевні, і він бував дивним - наприклад, уперто називав «Патріотів Нової Англії» «Бостонськими патріотами»[15 - Заснована 1959 року команда з американського футболу «Boston Patriots» змінила назву на «New England Patriots» 1971 року.] або говорив про Теда Вільямса[16 - Theodore Williams (1918-2002) - знаменитий бейсболіст, у 1939-1960 рр. гравець команди «Boston Red Sox».], як про «другана», котрого він особисто знав, - але ніколи в мене не траплялося з ним розмови, дивнішої за цю.

- Джейку, мені треба з тобою побачитися. Це важливо.

- Чи можу я спитати...

- Я готовий до того, що в тебе виникне багато питань, і я на них відповім, але не по телефону.

Я мав сумніви, що аж так багато відповідей він зможе мені надати, перш ніж у нього зовсім пропаде голос, але пообіцяв, що прийду за годину, а то й раніше.

– Дякую. Якщо зможеш, постарайся раніше. Час наразі, як то кажуть, є суттєво важливим.

І він відімкнувся, просто отак раптово, навіть не попрощавшись.

Я опрацював ще пару творів моїх відмінників, у стосі їх залишалося ще тільки чотири, але читати далі було марною справою. В мене пропав драйв. Тож я змів залишки зі столу собі до портфеля й пішов. Мені майнула думка, чи не піднятися нагору до офісу, щоб побажати Глорії гарного літа, але я її відкинув. Вона залишатиметься тут ще цілий тиждень, закриватиме документацію по черговому навчальному року, а я збирався прийти сюди знову у понеділок, щоб почистити буфетну шафу, – таку сам собі дав обіцянку. Бо інакше вчителі, котрі використовуватимуть учительський кабінет у західному крилі під час літніх сесій, знайдуть її повною тарганів.

Якби я знав, що приготувало для мене майбутнє, я обов'язково б піднявся нагору, щоб побачитися з нею. Можливо, навіть зважився б на поцілунок, той флірт, що витав між нами останні пару місяців, схилив до цього. Та, звісно ж, нічого тоді я не знав. Монетка життя обертається мигцем.

3

Харчевня Ела містилася в срібному трейлері[17 – Silvertrailer – популярна назва класичних мотодомів, які виробляє з сріблястого алюмінію заснована наприкінці 1920-х рр. компанія «Airstream» («Струмись вітру»), найстарша в цій галузі.], що стояв на задвірках Мейн-стрит, у тіні старої фабрики Ворумбо[18 – Worumbo Mill – побудована 1867 року в місті Лізбон-Фолз на річці Андроскоггін і названа іменем відомого у XVII ст. індіанського вождя велика шерстяткацька фабрика, що славилася високоякісними тканинами; будівля була визнана пам'яткою історії 1973 р., але згоріла 1987 р. під час ремонту після повені (в молодості на Ворумбо працював Стивен Кінг).]. Подібні будівлі можуть мати вбогий вигляд, але Ел замаскував бетонні блоки, на яких стояв його заклад, гарними квітниками. Там навіть був невеличкий акуратний моріжок, що його Ел особисто підстригав старомодною косаркою штовхального типу. Косарка була доглянутою так само дбайливо, як і його квіти, як і той моріжок; ані цятки іржі на її стрекотливих, пофарбованих у яскравий колір лезах. Навіть придбали у місцевого дилера «Вестерн авто»[19 – «Western Auto» – заснована 1909 року компанія з роздрібною торгівлю автозапчастинами й різним механічним реманентом, мала 590 крамниць по всіх штатах; припинила існування 1998 р., хоча окремі дрібні дилери й зараз незаконно, але вперто використовують традиційний бренд компанії.] всього лиш тиждень тому... тобто якби у Лізбон-Фолзі все ще існувала крамниця «Вестерн авто». Була така колись, але десь на зламі століть полягла жертвою великих гіпермаркетів.

Я підійшов мощеним хідником до ганку, але там затримався, спохмурнів. Зникла вивіска ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО ХАРЧЕВНІ ЕЛА, ДОМІВКИ ФЕТБУРГЕРА! Її місце зайняв прямокутник картону з написом ЗАКРИТО & НЕ ВІДКРИЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ ХВОРОВУ. ДЯКУЄМО ЗА РОКИ ОБОПІЛЬНОГО БІЗНЕСУ & БЛАГОСЛОВИ ВАС ГОСПОДЬ.

Я поки що не ввійшов до туману ірреальності, який невдовзі мене проковтне, але перші його паростки вже оповивали мене і я їх відчував. То не якась там літня застуда спричинилася до надірваності, яку я почув у голосі Ела, не просто хрипкий кашель. І не грип. Судячи з оголошення, в

нього щось серйозніше. Але якого ж це роду серйозне захворювання могло опанувати ним за якихось двадцять чотири години? Ба навіть менше. Зараз пів на третю. Учора ввечері я пішов звідси о п'ятій сорок п'ять і Ел був у повнім порядку. Хіба що трохи збудженим. Я згадав, що спитав у нього, чи не забагато він випив своєї власної кави, і він відповів «ні», він просто думає про те, як вирушить у подорож. Чи часто люди, котрі захворюють – захворюють достатньо серйозно, щоби закрити бізнес, який вели самотужки впродовж двадцяти років – балакають про те, що збираються їхати кудись подорожувати? Можливо, деякі, але навряд щоби таких було багато.

Двері прочинилися, коли я все ще тягнувся рукою до клямки, і в одвірку харчевні постав Ел, він дивився на мене без посмішки. Я теж дивився на нього, відчуваючи, як той туман ірреальності густішає навкруг мене. День був теплим, але туман той холодним. У ту мить я все ще міг розвернутися й вийти з нього, повернутись назад у світло червненого сонця, і частина моєї душі так і бажала зробити. А втім, здебільш я застиг від здивування й тривоги. А ще від жаху, мушу також і це визнати. Бо серйозна хвороба нас серйозно жахає, саме так, а Ел був серйозно хворий. Я побачив це з першого погляду. Скидалося навіть на те, що він смертельно хворий.

Справа була не просто в тому, що його зазвичай рум'яні щоки запали й посірішали. Справа була не в його засльозених синіх очах, котрі тепер здавалися вицвілими й короткозоро мружилися. І не в його волоссі, до того майже цілком чорному, а тепер майже цілком сивому – врешті-решт, раніше він міг користатися одним з тих марнославних засобів, а тепер, під впливом обставин, вирішив його змити і виглядає природньо.

Найбільш неймовірним було те, що за двадцять чотири години відтоді, як я його бачив, Ел Темплтон на вигляд схуд щонайменше на тридцять фунтів. А може, навіть на сорок, що становило десь чверть ваги всього його тіла до того. Ніхто не втрачає тридцять або сорок фунтів протягом неповної доби, ніхто. І тут-то, я гадаю, туман ірреальності й заковтнув мене цілком.

Ел усміхнувся, і я побачив, що разом з вагою він втратив і зуби. Ясна в нього були блідими, нездоровими.

– Як тобі мій новий вигляд, Джейку?

Він закашлявся, важкі звуки чередою пішли зсередини його нутра.

У мене й щелепа відпала. З відкритого рота не видобулося ані слова. Думка про втечу знову вигулькнула в якомусь боязкому, гидливому завулку мого мозку, проте навіть якби той завулок мав наді мною владу, я не міг цього зробити. Мене скувало на місці.

Ел впорався з кашлем і вийняв з задньої кишені хустинку. Спершу витер собі рот, а потім долоню. Перш ніж він устиг заховати хустинку, я помітив, що вона закаляна червоним.

– Заходь, – запросив він. – Маю багато про що розповісти, а ти єдиний, я гадаю, хто здатен вислухати. Слухатимеш?

– Еле, – промовив я. Голос мій прозвучав низько, безсило, я сам себе ледве дочув. – Що трапилося з тобою?

– Ти мене вислухаєш?

– Звичайно.

– У тебе виникнуть питання, і я відповім на всі, що зможу, але намагайся звести їх до мінімуму. Голосу в мене майже не залишилося. Чорт, в мене сили майже не лишилося. Давай, заходь досередини.

Я увійшов. У харчевні було темно, прохолодно і порожньо. Шинквас стояв відполірований, без жодної крихти; відблискували хромом високі стільці; сяяв ідеально начищений кавовий апарат; гасло ЯКЩО ВАМ НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ НАШЕ МІСТО, ПОШУКАЙТЕ СОБІ РОЗКЛАД РУХУ висіло на звичному місці, біля каси «Сведа»[20 – «Sweda» – заснована 1936 року компанія, що випускає різноманітні касові апарати.]. Єдине, чого не вистачало, це відвідувачів.

Ба, ще й господаря-кухаря, звісно. Ела Темплтона замінив літній, хворий привид. Коли він обернув ручку дверної засувки, замикаючи нас всередині, клацнуло дуже голосно.

4

– Рак легенів, – мовив він, ніби між іншим, після того, як провів нас до стола в дальній кутку харчевні. Він поплескав себе по кишені сорочки, і я побачив, що там порожньо. Одвічно присутня в тій кишені пачка «Кемела» без фільтра зникла. – Нема дива, я розпочав, коли мені було одинадцять, і палив до того самого дня, як отримав цей діагноз. Більше, чорт забирай, п'ятдесяти років. Три пачки на день, допоки у сімдесятих ціни не полізли вгору. Тоді я зважився на жертву і зменшив до двох пачок на день. – Він хрипко реготнув.

Я хотів було сказати йому, що його арифметика неправильна, бо я знаю його справжній вік. Коли я одного дня наприкінці зими зайшов сюди і спитав, чому він порається біля гриля у дитячому ковпаку з написом «Щасливих уродин», він відповів: «Бо сьогодні мені виповнилося п'ятдесят сім, друже. Отже, я тепер цілком легальний Гайнц»[21 – Ел має на увазі «57 різновидів» – традиційне рекламне гасло заснованої у 1869 р. харчової компанії «Heinz».]. Але він просив мене не ставити запитань, окрім найнеобхідніших, тож я припустив, що ця умова поширюється й на те, щоб не лізти до нього з уточненнями.

– Якби я був тобою – а я хотів би цього, хоча ніколи не бажав би, аби на тебе перейшов мій отакий стан, – я би подумав: «Щось тут є слизьке, ніхто протягом доби не може раптом захворіти на за давній рак». Ти ж так думаєш, правильно?

Я кивнув. Думалося мені саме так.

– Відповідь достатньо проста. Це трапилось не за одну ніч. Я почав вихаркувати собі мозок приблизно місяців сім тому, ще у травні.

Це було новиною для мене; якщо він дійсно кашляв, то це траплялося тоді, коли мене не було поряд. І більше того, він знову плутається в арифметиці.

– Еле, агов? Зараз червень. Сім місяців тому був грудень.

Він махнув на мене рукою – пальці стоншені, перстень Корпусу морської піхоти, котрий раніше щільно сидів на одному з них, тепер теліпається – так, ніби казав: «Попустися, не звертай поки що на це уваги».

– Спершу я гадав, що це в мене просто важка застуда. Але температури не було і кашель, замість того щоби минутися, тільки гіршав. Потім я почав худнути. Ну, я ж не дурень, друже, я завжди пам'ятав, що карти можуть лягти так, що мені випаде хвороба на велику літеру Р... хоча і мій батько,

і мати, авжеж, обое, смалили, збіса, наче ті димарі, а пережили за вісімдесят. Гадаю, ми завжди знайдемо виправдання, аби лиш триматися наших поганих звичок, хіба ні?

У нього знову почався кашель, і він дістав хустинку. Коли бухикання стихло, він продовжив:

– Я не мушу відволікатися на побічні теми, хоча робив це все мое життя і перестати важко. Фактично, важче, аніж розпрощатися з сигаретами. Наступного разу, коли я почну відхилятися від курсу, просто чикни пальцем собі поперек горла, добре?

– Гаразд, – відповів я, погоджуючись.

На ту мить я вже второпав, що все це мені сниться. Якщо так, то сновидіння було надзвичайно реалістичним, аж до тіней, що їх розкидав по всьому закладу працюючий під стелею вентилятор, вони маршували по скатерках із написом НАШЕ НАЙЦІННІШЕ НАДБАННЯ – ВИ!

– Коротше кажучи, я пішов до лікаря і зробив рентген, а там і вони, величезні, як чорти мене забирай. Дві пухлини. Поширений некроз. Неоперабельний.

«Рентген, – подумав я, – хіба його все ще використовують для діагностування раку?»

– Якийсь час я протримався, але кінець кінцем був змушений повернутися.

– Звідки? З Люїстона[22 – Lewiston – засноване 1795 року друге за кількістю населення місто (близько 42 тис. мешканців) штату Мейн в окрузі Андроскотгін.]? З Центральної клінічної лікарні штату?

– Зі своєї подорожі. – Його очі чіпко вдивлялися в мене з тих темних западин, де вони тепер ховалися. – Хоча то не була відпустка.

– Еле, для мене все це відгонить абсурдом. Вчора ти був тут, і був ти у повному порядку.

– Подивися зблизька уважно на мое обличчя. Почни з волосся, а далі нижче. Намагайся ігнорувати те, що мені наробив рак – він диявольськи псує людський вигляд, щодо цього не сумнівайся, – а потім скажи мені, чи той самий я чоловік, котрого ти бачив учора.

– Ну ти, вочевидь, змив фарбу з...

– Ніколи його не фарбував. Не буду звертати твою увагу на зуби, які я втратив, поки був відсутній... далеко. Знаю, ти сам це помітив. Гадаєш, це рентгенівське опромінювання наробило? Чи стронцій-90 в молоці? Я взагалі ніколи не п'ю молока, хіба що в кінці дня бризну трохи собі в останню чашку кави.

– Стронцій який?

– Не переймайся. Звернися до жіночого елемента в своїй душі. Подивися на мене, як жінки дивляться на інших жінок, коли оцінюють їхній вік.

Я спробував зробити так, як він сказав, і, хоча те, що я угледів, ніколи б не змогло стати доказом в судовому процесі, мене воно переконало. Павутиння зморшок розбігалось з кутиків його очей – ті делікатні, плоєні брижі, які можна бачити в людей, котрим уже не потрібно раз у раз демонструвати свої дисконтні картки літньої особи, коли вони зазирають до

каси кінотеатру. Рівчачки, котрих там не було ще вчора ввечері, тепер синусоїдами борознили лоб Ела. Ще дві зморшки – набагато глибші – взяли в дужки його рот. Підборіддя він тепер мав гостріше, а шкіра в нього на горлі обвисла. Гостре підборіддя й відвислу шкіру могло пояснити катастрофічне схуднення Ела, але ті зморшки... і якщо він не збрехав щодо свого волосся...

Він мовчки посміхався. То була похмура усмішка, проте не без присутності гумору. Від чого здавалась ще гіршою.

– Пам'ятаєш мій день народження в цьому березні? «Не переймайся, Еле, – ти тоді казав, – якщо цей ідіотський ковпак спалахне, коли ти нахилишся над грилем, я вхоплю вогнегасник і врятую тебе». Ти це пам'ятаєш?

Я пам'ятав.

– Ти ще сказав, що ти тепер легальний Гайнц.

– Саме так. А тепер мені шістдесят два. Я знаю, через рак я маю ще старший вигляд, але це... й ось це... – він торкнувся свого лоба й кутиків очей. – Це справжні вікові відмітини. Знаки пошани свого роду.

– Еле... можна мені склянку води?

– Звичайно. Шок, чи не так? – він поглянув на мене спочутливо. – Ти думаєш: «Або я збожеволів, або він, або ми разом з ним удвох». Я розумію. Надивився.

Він важко підвівся й вирушив від столу, встроївши праву руку собі під ліву пахву, ніби таким чином намагався утримати себе вкупі. Далі він повів мене за шинквас. Отоді я усвідомив ще одну нереальну деталь в його вигляді: окрім тих випадків, коли ми з ним сиділи на одній лаві у церкві Св. Кирила (це траплялося рідко; хоч мене й виховували у вірі, не такий я вже вірний кат'лик) або стрічались на вулиці, я ніколи не бачив Ела без його кухарського фартуха.

Він дістав із полиці сяючу склянку і наточив мені води з сяючого крана. Я подякував і відвернувся, аби йти назад до столу, але він поплескав мене по плечі. Краще б він цього не робив. Відчуття було таке, ніби, зупиняючи одного з трьох, мене поплескав Колріджів Старий Моряк[23 – Samuel Coleridge (1778–1834) – член кола «Озерних поетів», засновник романтичного напрямку в англійській літературі; в «Поемі про старого моряка» (1798) моряк силоміць зупиняє одного з трьох дружб, що прямують на весілля, і змушує його вислухати довгу розповідь про свої гріхи і потойбічні пригоди в далеких морях.].

– Перш ніж ми знову сядемо, я хочу, щоб ти дещо побачив. Так буде швидше. Тільки «побачити» тут зовсім не те слово. Гадаю, «пережити» набагато ближче. Допивай, друже.

Я випив уже півсклянки. Вода була прохолодною і смачною, але я не міг відірвати очей від Ела. Боязкий куточок у моїй душі гадав, чи не заманюють мене у якусь пастку, немов першу мимовільну жертву в тих фільмах про розперезаних маніяків, у назвах яких, здається, завжди присутні цифри. Але Ел просто стояв, поклавши одну руку на шинквас. Рука була вкрита зморшками, з великими щиколотками. Несхожа на руку п'ятдесятирічного чоловіка, навіть хворого на рак, а ще...

– Це радіація наробила? – раптом спитав я.

– Наробила що?

- У тебе засмага. Не кажучи вже про ті темні плями на тильних боках долонь. Їх можна отримати або через радіацію, або від сильного сонця.

- Ну, оскільки радіаційного лікування я не отримував, то це від сонця. Я мав його доволі багато впродовж останніх чотирьох років.

Наскільки мені було відомо, останні чотири роки Ел провів, здебільшого перевертаючи біфштекси та сколочуючи молочні коктейлі під флуоресцентними лампами, але я промовчав. Просто допив решту води. Ставлячи склянку на покритий пластиком шинквас, я помітив, що в мене трішки тремтить рука.

- Гаразд, що там таке, що ти хотів би, аби я побачив? Чи пережив?

- Ходімо сюди.

Він повів мене довгим вузьким кухонним приміщенням повз подвійний гриль, фритюрницю, раковину, холодильник «ФростКінг» та морозильну камеру заввишки по пояс. Він зупинився перед мовчазною посудомийною машиною і показав рукою на двері в кінці кухні. Ті були низенькими; проходячи крізь них, Елу довелося нахилити голову, а він був усього футів п'ять і сім дюймів на зріст, чи десь так[24 - 5 футів 7 дюймів = 173 см; 6 футів 4 дюйми = 196 см.]. У мене шість і чотири - дехто з дітей прозвали мене Гелікоптер Еппінг.

- Це тут, - промовив він. - За цими дверима.

- Хіба там не твоя комора?

Абсолютно риторичне запитання; я бачив, як він роками виносив звідти ящики консервів, мішки з картоплею і упаковки сухих харчів, тож сам збіса добре знав, що там.

Ел, здавалося, не чув.

- Ти не знав, що спершу я відкрив цю забігайлівку в Оберні[25 - Auburn - засноване 1786 року місто (23 тис. мешканців) у штаті Мейн, столиця округу Андроскоггін.]?

- Ні.

Він кивнув, і цього вже вистачило, щоб викликати в нього новий напад кашлю. Він придушив його беззмінною, вже забрудненою хустинкою. Коли врешті остання серія бухикань пішла на спад, він кинув ту хустину до ближнього сміттевого бака, а тоді вихопив з тримача, що стояв на полиці, жмутик серветок.

- Це такий собі «Алюмінер», зроблений у тридцятих в стилі арт-деко, як і годиться. Я собі хотів такий з того дня, коли батько повів мене, тоді ще малого, до «Чат-н-Чу»[26 - «Chat 'n Chew» («Балакай та жуй») - різновид кафе сімейного типу.] в Блумінгтоні. Купив його повністю обладнаним і відкрив на Пайн-стрит. У тому кварталі я протривав майже рік і побачив, що якщо залишуся там, то вже в наступному році стану банкрутом. Там по сусідству було багато інших закладів типу «підкусив і біжи», якісь гарні, інші не вельми, всі зі своєю постійною клієнтурою. Я там був, немов той юний випускник юридичного факультету, котрий намагається відкрити власну справу у містечку, де вже є дюжина готових до послуг правників. А ще в ті часи «Знаменитий фетбургер Ела» продавався за два п'ятдесят. Навіть тоді, у дев'яностих, два п'ятдесят була найменша ціна, яку я міг запропонувати.

– Як же тоді, збіса, ти продаєш їх дешевше ніж уполовину тепер? Хіба що то й справді котятина.

Він пирхнув, цей звук відгукнувся безсилою луною вглибині його грудей.

– Друже, те, що я продаю, це стовідсотково чиста американська яловичина, найкраща у світі. Чи знаю я, що патякають люди? Звичайно. Я на це не звертаю уваги. А що інакше можна зробити? Заборонити людям балакати? Так само ти можеш намагатися заборонити вітру дути.

Я чикнув пальцем собі поперек горла. Ел усміхнувся.

– Йо, знову збився на манівці, розумію, але цей напрямок принаймні є частиною моєї історії. Я міг би продовжувати битися головою в стіну на Пайн-стрит, але Іванна Темплтон не дурнів виховувала. «Краще втекти й розпочати бійку знову якогось іншого дня», – навчала зазвичай вона нас, своїх дітей. Я забрав залишки свого капіталу, вициганив у банку ще п'ять тисяч кредиту – не питай в мене, яким способом – і перебрався сюди, у Фолз. Бізнес, як і перше, не йшов надто чудово, не за такого економічного стану, як зараз, і не серед тих дурних побрехеньок про Елові кітбургери, песбургери чи скунсбургери, чи що там іще збуджує людську уяву, але випало так, що я більше не прив'язаний до тутешньої економіки, як решта людей. Так сталося через те, що міститься за дверима цієї комори. Того не було там, коли я розпочинав свій бізнес в Оберні, я можу заприсягнутися на цілій піраміді з Віблій, хоч десять футів заввишки. Воно проявилось тільки тут.

– Про що це ти говориш?

Він втупився в мене своїми водянистими, новонабутими старечими очима:

– Говорильня наразі закінчилася. Ти мусиш сам переконатися. Давай, відчиняй.

Я з сумнівом подивився на нього.

– Постався до цього, як до останнього прохання помираючого, – сказав він.

– Давай, друже. Тобто якщо ти справді мені друг. Відчиняй двері.

5

Я збрехав би, якби сказав, що мое серце не перестрибнуло на більшу швидкість, коли я обернув ручку і потягнув. Я не мав поняття, що можу там уздріти (хоча мені нібито пригадується на мить уявлена картина з мертвими котами, вже оббілованими, готовими до електричної м'ясорубки), але, коли Ел простягнув руку повз мое плече й увімкнув світло, я побачив...

Авжеж, просто комору.

Маленьку й акуратну, як і решта його харчевні. Вздовж обох стін ішли полиці, заставлені великими, ресторанного розміру консервними бляшанками. У дальнім кінці, де дах закруглювався донизу, містилося деяке знаряддя для прибирання, хоча мітлу і швабру довелося покласти на підлогу, бо ця частина трейлера-будиночка була не вищою за три фути. Підлогу вкривав той самий сірий лінолеум, як і по всій харчевні, але замість легкого запаху смаженого м'яса тут панував запах кави, овочів і спецій. Присутній тут був також якийсь інший запах, слабенький і не вельми приємний.

– Гаразд, – сказав я. – Це комора. Чистенька і повністю екіпірована. Ти отримуєш 5 за комірний менеджмент, якщо є така дисципліна.

– Що ти чуєш за запах?

– Спеції, переважно. Кава. Можливо, ще якийсь освіжувач повітря, я не певен.

– Ага-ага, я користуюся «Глейдом». Якраз через той, інший запах. Ти хочеш сказати, ніби більше нічого не чуєш?

– Йо, щось тут є іще. Схоже ніби на сірчаний дух. Нагадує мені палені сірники.

Воно мені також нагадало ядучі гази, які випускала моя родина після зготованих мамою з бобів суботніх вечер, але мені не хотілося про це говорити. Невже протиракова терапія провокує пердіння?

– Це сірка. І дещо інше, але й зблизька не Шанель № 5. Це запах фабрики, друже.

Чим далі, тим божевільніше, але я на це лише зауважив (делікатним тоном, гідним абсурдної вечірки з коктейлями):

– Справді?

Він усміхнувся знову, показавши ті провалини, де всього лиш учора були зуби.

– Щось ти занадто чемний, якщо уникаєш сказати, що Ворумбо було закрито ледь не за часів президента Рузвельта. Що фабрика фактично згоріла майже впень наприкінці вісімдесятих, і все, що там залишилося стирчати дотепер, – він кивнув великим пальцем собі за спину, – всього лиш фальшива фабрична крамничка. Стандартна приманка для зупинки подорожніх у туристичний сезон, точно така ж, як «Кеннебекська фруктовая компанія»[27 – Кеннебек – однойменний з річкою Кеннебек округ, сусідній з округом Андроскоггін.] під час фестивалю «Моксі». А ще ти думаєш, що вже майже пора вхопитися за мобільний і викликати людей в білих халатах. Такий маємо розклад, друже?

– Я не збираюся нікого викликати, бо ти не божевільний. – Сам я цього не дуже був певен. – Проте тут усього лиш комора, і це правда, що фабрика Ворумбо за останні чверть століття не випустила й шматка тканини.

– Так, ти правий, нікому ти не подзвониш, бо я хочу, щоб ти віддав мені свій мобільний телефон, гаманець і всі гроші, які маєш в кишенях, включно з монетами. Це не грабунок; ти все отримаєш назад. Ти це зробиш?

– Скільки це забере часу, Еле? Бо перш ніж я зможу поставити останню крапку в класному журналі завершеного навчального року, мені треба перевірити ще кілька учнівських творів.

– Часу це забере, скільки ти забажаєш, – відповів він, – бо тут це забирає тільки дві хвилини. Це завжди забирає дві хвилини. Поклади собі десь годину і добре навкруг роздивися, якщо хочеш, хоча на твоєму місці я б цього не робив, принаймні не першого разу, бо це буде шок для всього організму. Сам побачиш. Ти мені довіряєш? – Щось він таке угледів у виразі його обличчя, бо, стиснувши губи, за якими ховалися залишки його зубів, промовив: – Прошу, Джейку. Я тебе дуже прошу. Як помираючий благаю.

Я не мав сумнівів, що він збожеволів, але водночас був певен, що він каже правду про свій стан. Очі в нього, здавалося, запали ще глибше за той

короткий час, що ми там балакали. Крім того, він знесилився. Якихось дві дюжини кроків від столика, за яким ми сиділи в одному кінці харчевні до комори в протилежному її кінці, а його вже хитало. А ще та закривавлена хустинка, нагадав я собі. Не забувай про закривавлену хустинку.

Ну й ще... подеколи легше просто погодитися, ви так не вважаєте? «Попустися, хай веде Господь», – люблять повторювати на тих зустрічах алкоголіків, куди вчащає моя екс-дружина, хоча я вирішив, що наразі це буде: попустися, нехай веде Ел. До якогось моменту, у всякому випадку. Та годі вже, сказав я собі, більш марудною за цю справу в наші дні є звичайна посадка на літак. А Ел навіть не вимагає в мене, щоб я роззувся і поставив черевики на конвеєр.

Я відстебнув з пояса телефон і поклав його на ящик з банками консервованого тунця. Туди ж я додав гаманець, кілька окремо складених паперових банкнот, долар з дріб'язком монетами і низку ключів.

– Залиш собі ключі, вони не важливі.

Для мене вони були важливими, але я утримав язик на припоні.

Ел поліз собі до кишені і видобув звідти пачку банкнот, значно товщу за ту, яку я поклав поверх картонного ящика.

– Заначка. На випадок, якщо тобі захочеться придбати якийсь сувенір чи там щось. На, бери.

– Чому б мені для цього не скористатися моїми власними грошима? – я гадав, що це зауваження звучить цілком слушно. Немов уся ця божевільна розмова мала хоч якийсь сенс.

– Не переймайся цим зараз, – кинув він. – Досвід сам надасть відповіді на більшість твоїх запитань, і то краще, ніж це зробив би я, навіть аби почувався супер, а я зараз перебуваю по абсолютно інший бік світу від суперового стану. Бери гроші.

Я взяв пачку й великим пальцем перебрав банкноти. Згори лежали одностоларові, і вони здавалися цілком годящими. Далі я дійшов до п'ятірки, і вона виглядала годящою і в той же час негодящою. На ній понад Ейбом Лінкольном був напис ЗАБЕЗПЕЧЕНО СРІБЛОМ[28 – П'ятидоларові банкноти з написом SILVER CERTIFICATE випускалися до 1963 року; синя печатка біля портрета Лінкольна була присутня на банкнотах 1934 року випуску; 50-центові монети давно випускаються обмеженими накладками і тому рідко трапляються.], а лівіше портрета велика синя цифра 5. Я подивився банкноту на просвіт.

– Це аж ніяк не фальшивка, якщо ти зараз саме про це думаєш, – голос в Ела звучав втомлено-насмішкувато.

Може, й так, на дотик ця п'ятірка була такою ж справжньою, як і на вигляд, але на ній не проступав портрет.

– Якщо й справжня, тоді це стара купюра.

– Джейку, просто поклади гроші до кишені.

Я послухався.

– Ти не носиш з собою кишенькового калькулятора? Чи ще чогось електронного?

- Нічого такого.

- Ну, я гадаю, тоді ти готовий вирушати. Обернися лицем до задньої стіни комори. - Перш ніж я встиг це зробити, він ляснув себе по лобі, вигукнувши: - Ох ти, Господи, де дівся мій розум? Я забув про того, про Жовту Картку.

- Про кого? Що воно таке?

- Є там такий, містер Жовта Картка. Це просто я так його називаю, бо не знаю його справжнього імені. Ось, візьми оце. - Порившись у себе в кишенях, він вручив мені п'ятдесятицентову монету. Я таку останній раз бачив казна-коли. Либонь, ще в дитинстві.

Я зважив монету на долоні:

- Не думаю, що мені варто її в тебе брати. Це, мабуть, цінна річ.

- Авжеж, цінна, коштує рівно півдолара.

Його пройняв кашель, і цього разу ним трусило, наче під ураганим вітром, проте, коли я зробив крок до нього, він відмахнувся. Він сперся на ящик, поверх якого лежали мої речі, сплюнув у жмут серветок, поглянув, скривився, а тоді зіжмакав їх у кулаці. Його виснаженим обличчям котився піт.

- Напад гарячки. Клятий рак розладнав разом з усім лайном всередині мене також і мій внутрішній термостат. Щодо Жовтої Картки. Це просто п'яничка, нешкідливий, але він не такий, як решта. Таке враження, ніби він щось знає. Гадаю, це просто випадковість - бо він завжди ошиватиметься неподалік від місця твого виходу, - проте я вважаю необхідним попередити, щоби ти був з ним обачним.

- Зайве стараєшся, - сказав я. - Мені ніхера незрозуміло, про що ти взагалі тут розводишся.

- Він скаже: «Маю жовту картку від зеленого фронту, давай сюди бак, бо сьогодні подвійна ціна». Зрозуміло?

- Зрозуміло, - лайно дедалі глибшає.

- І він таки дійсно має якусь жовту картку, заткнуту за бинду його капелюха. Либонь, то всього лиш картка якоїсь таксомоторної компанії, а може, знайдений десь у риштаку купон з «Червоного & Білого»[29 - «Red & White» - давня мережа дрібних продуктових крамниць, тепер майже зникла в США.], але його мозок геть залитий дешевим вином, тож, схоже, він вважає ту картку чимсь на зразок «Золотого квитка» Віллі Вонки[30 - У романі валлійського письменника Роалда Дала (1916-1990) «Чарлі й шоколадна фабрика» (1964) хазяїн фабрики Віллі Вонка ховає у шоколадці «Золотий квиток», кому він дістанеться, той довіку отримуватиме безплатний шоколад.]. Отже, ти скажеш: «Зайвого долара не маю, але ось, тримай півбака», і віддаси йому цю монету. Далі він може сказати... - Ел підняв угору один зі своїх тепер вже кістлявих пальців. - Наприклад, він може спитати: «Навіщо ти тут?» Не думаю, що дійсно питає, хоча це й можливо. Там так багато всього, чого я не розумію. Та хоч би там що він не казав, ти собі йди від тієї сушарні - він завжди перебуває біля неї - і далі, до брами. Коли ти вирушиш геть, він, либонь, скаже: «Я знаю, що ти маєш зайвого долара, ти, дешевий байстрюче», але не звертай уваги. Не озирайся. Перейдеш колію і опинишся на перехресті Лізбон-і Мейн-стрит. - Ел подарував мені іронічну посмішку. - А там уже, друже, весь світ належить тобі.

– Сушарня? – мені ніби ледь пригадувалося щось біля того місця, де тепер стояла ця харчевня, я гадав, що то дійсно могла бути сушарня старої фабрики Ворумбо, проте чим би та будівля колись не була, її там давно нема. Якби в задній стіні комори цього вигідного «Алюмінера» було віконце, крізь нього видно було б хіба лиш моцне цеглою задне подвір'я й крамницю під назвою «Твої Мейнські одяганки». Я там зробив собі подарунок, придбавши парку «Норт Фейс»[31 – «North Face» – заснована 1966 року в Каліфорнії фірма, що випускає тривкий одяг та туристичне обладнання.] невдовзі після Різдва, а отже, з чималою знижкою.

– Та кинь ти думати про ту сушарню, просто не забудь, що я тобі кажу. А тепер знову обернися – ага, так – і зроби два-три кроки вперед. Невеличкі. Дитячі. Уяви собі, ніби в цілковитій темряві ти з верхнього майданчика намагаєшся намацати ступнею перший щабель сходів, отак, обережно.

Я зробив, як він наполягав, почуваячись при цім найбільшим у світі бовдуром. Один крок... нахилию голову, щоб не тернутися нею об низобіжну алюмінієву стелю... два кроки... тепер навіть трішки пригнувся. Ще кілька кроків, і мені доведеться опускатися навколішки. От цього вже я робити не збираюся, навіть на прохання помираючого друга.

– Еле, це дурощі. Якщо тобі насправді не треба, аби я виніс звідси ящик фруктових коктейлів або кілька отих упаковок конфітюру, мені тут робити більше нема чо...

І саме в цю мить моя ступня спала донизу, як ото бува, коли починаєш спуск по сходах. От лишень ця ж сама ступня так само міцно залишалася стояти на темно-сірому лінолеумі підлоги. Я її ясно бачив.

– От ти й натрапив, – промовив Ел. Хрипіння пропало з його голосу, принаймні тимчасово; слова ці прозвучали м'яко, задоволено. – Ти знайшов шлях, друже.

Та що це я таке знайшов? Що насправді я відчував? Сила навіювання, гадав я, є найближчим з пояснень, оскільки неважливо, що я відчуваю, бо власну ступню я бачу на підлозі. Хіба...

Знаєте, як ото в сонячний день заплющиш очі і бачиш залишковий образ того, на що щойно був дивився? Схоже було і зараз. Дивлячись на свою ступню, я бачив її на підлозі. Але коли я моргнув, – на мілісекунду до того або після того, як заплющилися мої очі, напевне сказати не можу – я побачив свою ступню на якійсь сходинці. І там не світила слабенька шістдесятиватова лампочка. Там яскраво сяяло сонце.

Я застиг.

– Рушай далі, – мовив Ел. – Нічого поганого з тобою не станеться, друже. Просто йди далі. – Він жорстко закашлявся, а потім якось так безнадійно прохрипів: – Мені конче треба, щоби ти це зробив.

Я так і зробив.

Господи помилуй, я це зробив.

Я зробив ще один крок уперед і зішов ще на одну сходинку. Власні очі продовжували запевняти мене, що я залишаюся на підлозі у коморі харчевні Ела, проте я стояв прямо, але головою вже не торкався стелі комори. Що, звісно, було неможливим. У відповідь на сенсорне збурення безпорадно повівся мій шлунок, я відчував, що сендвіч з яечним салатом і шматочок яблучного пирога, які я з'їв на ланч, ось-ось готові натиснути на кнопку катапультивання.

Ззаду мене – трохи віддаля, ніби він стояв не за якихось п'ять футів, а за п'ятнадцять ярдів – долетів голос Ела:

– Заплющ очі, друже, так буде легше.

Щойно я це зробив, умент зникло сенсорне збурення. Відчуття було таке, наче в мене виправилась косоокість. Чи, мабуть, точнішим порівнянням буде – ніби я одягнув спеціальні окуляри в 3-D кінотеатрі. Я посунув уперед праву ступню і спустився ще на одну сходинку. Там таки були сходинки, з відімкнутим зором моє тіло не мало щодо цього сумнівів.

– Ще дві, і можеш розплющити очі, – промовив Ел. Голос його долинув ще більш звіддалік, ніж до того. Не від дверей комори, а з іншого кінця харчевні.

Крок униз лівою ступнею. Знову правою, і раптом у мене щось наче луснуло в голові, точно як ото буває, коли летиш у літаку і раптом змінюється тиск. Темне поле моїх заплющених повік перетворилося на червоне, а шкіра відчула тепло. Сонячне світло. Жодних сумнівів щодо цього. А той сірчаний дух погустішав, пересунувшись по шкалі нюхових відчуттів від ледь присутнього до активно неприємного. І щодо цього також не виникло жодних сумнівів.

Я стояв уже не в коморі. Я взагалі перебував поза харчевнею Ела. Хоча й не існувало дверей з комори у зовнішній світ, я опинився надворі. На подвір'ї. Але воно більше не було вимощеним цеглою і його не оточували інші торгівельні заклади. Я стояв на брудному, потрісканому бетоні. Кілька величезних металевих контейнерів стояли проти глухої білої стіни, де мусила б міститися крамниця «Твої Мейнські одяганки». Вони були доверху чимсь заповнені й накриті великими, мов вітрила, джутовими ряднами.

Я обернувся, щоб подивитися на великий сріблястий трейлер, у якому містилася харчевня Ела, але трейлер зник.

Цим місцем мусило бути неоглядне, наче з якогось роману Діккенса, одоробало шерстеткацької фабрики Ворумбо, і фабрика ця працювала на повний хід. Я чув гуркіт фарбувальних і сушильних машин, шух-ШВАХ, шух-ШВАХ величезних шерстеткацьких верстатів, котрі колись займали весь другий поверх (у крихітному музейчику Лізбонського історичного товариства на Верхній Мейн-стрит я бачив фотографії тих машин, біля яких поралися жінки у хусточках і комбінезонах). Білувато-сірий дим курився з трьох високих коминів, котрі потім завалилися під час великої бурі наприкінці вісімдесятих.

Я стояв біля великої, пофарбованої зеленим будівлі у формі куба – це й е сушарня, вирішив я. Вона займала половину подвір'я і височіла футів на двадцять. Я щойно зійшов сюди сходами, але тепер там не було жодних сходів. Шляху назад не було. Я відчув напад паніки.

– Джейку, – почув я знову голос Ела, але дуже слабенько. Здавалося, він досягає моїх вух лише завдяки якомусь акустичному трюку, як той голос, що долітає з вітром з іншого кінця довгого, вузького каньйону. – Ти зможеш сюди повернутися таким же способом, як потрапив туди. Намацай сходинки.

Я підняв ліву ступню, опустил, і відчув сходинку. Паніка в мені стишилася.

– Давай, – донеслося слабенько. Голос, що, либонь, живиться власним відлунням. – Роздивися там трохи, а тоді повертайся.

Спершу я не зрушив з місця, просто так і стояв там, витираючи собі губи долонею. В очах було відчуття, наче вони вилазять з орбіт. Скальпом і вузькою смужкою шкіри від потилиці й донизу серединою спини побігли мурашки. Мені було лячно – ледь не до жаху – але балансування в цьому стані, намагання не піддатися паніці (наразі) переважила потужна цікавість. Я бачив власну тінь на бетоні, чітку, наче вирізану з якоїсь чорної тканини. Я бачив лусочки іржі на ланцюгу, що відгороджував сушарню від решти подвір'я. Я чув отруйний запах газів, що викидали ті три димарі, такий сильний, що мені аж очі різало. Якийсь інспектор Агенції з охорони довкілля нюхнув би разок цього лайна і закрив би весь цей бізнес, не минуло б у Новій Англії й хвилини. Однак... я не думав, щоб десь поблизу були інспектори АОД. Я навіть не був певен, чи вже придумали АОД. Я тільки знав, де я перебуваю: штат Мейн, місто Лізбон-Фолз, самісіньке осереддя округу Андроскоггін[32 – Androscoggin – округ на південному заході штату Мейн, названий за назвою індіанського племені, як і однойменна річка.]

Питання полягало в іншому: коли я тут?

3

Напису на табличці, що висіла на ланцюгу, я не міг прочитати – вона була обернена лицем від мене. Я зробив крок туди, але тут же розвернувся. Заплющив очі й посунув уперед, нагадавши собі, що мушу робити дитячі кроки. Стукнувшись лівою ступнею об нижню приступку сходів, що вели назад до харчевні Ела (тобто я мав на це щирю надію), я лапнув себе за задню кишеню і витяг звідти складений аркуш паперу: пам'ятку від високодостойного очільника мого факультету: «Гарного вам літа, і не забудьте про робочий день у липні». Я на мить загадався, як би він сприйняв, аби Джейк Еппінг у наступному навчальному році започаткував шеститижневий курс з назвою «Література про подорожі в часі». Відірвавши смужку від верхньої частини аркуша, я зіжмакав її і впустив на першу з невидимих сходинок. Він, звісно, упав на землю, але головне – позначив потрібне місце. Час був полуденний, тепло й тихо, і я гадав, що папірець не здує, але все ж таки знайшов невеличкий уламок цементу і використав його в ролі прес-пап'є, для більшої певності. Камінець приземлився на сходинці, тобто на шматку пам'ятки. Бо ж не було там жодної сходинки. Уривок якоїсь старої поп-пісні проплив у голові: «Спершу там гора, а далі нема, а потім знову е»[33 – Приспів з хіта «There Is a Mountain» (1967) англійського фолк-рок-співака Донована (нар. 1946 р.).note_33 (#x10_x_10_i56)].

Роздивися трохи – казав мені Ел, і я вирішив, що саме це й зроблю. Я міркував собі так: якщо я досі не зсунувся з глузду, то все зі мною,

либонь, буде гаразд і бодай трішки далі. Тобто допоки не побачу процесію рожевих слонів або НЛО, зависле над автосалоном Джона Крафтса. Я переконував себе, що нічого особливого не трапилось, такого просто не могло трапитися, але мені ці вправи були, мов з гуски вода. Нехай тривають суперечки філософів і психологів, що є реальністю, а що нею не є, натомість більшість з нас, людей, котрі живуть звичайним життям, розпізнають оточуючий нас світ через сприйняття його фактури. Зі мною все відбувалося насправді. К бісу все інше, а сам лише цей клятий сморід вже не міг бути галюцинацією.

Я підійшов до повішеного на рівні стегна ланцюга й підпірнув під нього. Чорною фарбою з того боку було виведено: ДОСТУП ДАЛІ ЗАБОРОНЕНО, допоки не буде покладено каналізаційну трубу. Я знов озирнувся, не побачив жодних видимих ознак якогось ремонту і вирушив за ріг сушарні, де ледь не перечепився об чоловіка, котрий там грівся на сонечку. Несхоже було, щоби той сподівався бодай на якусь засмагу. На чоловіку було старе чорне пальто, що стелилося навкруг нього, немов аморфна тінь. Обидва рукави вкривала кірка висохлих шмарклів. Тіло всередині того пальта було мізерним, на межі повної охлялості. Його сталеве-попелястого кольору волосся кудлилося навкруг порослих бородою щік. Якщо тут мусив бути якийсь п'яниця, тоді це був саме він.

Зсунутий на потилицю, на його голові сидів капелюх-федора[34 – Фетровий капелюх з увігнутим наголовком і загнутою донизу передньою частиною крисів, названий за п'есою «Fedora» (1888) французького драматурга Віктор'ена Сарду (1831–1908), де саме в такому капелюху грала Сара Бернар (1844–1923); незмінний атрибут гангстерів і детективів у голлівудських фільмах 1940–1950-х рр.], немов щойно з 1950-х, з якогось фільму в стилі «нуар» того типу, де всі жінки мають великі «бальони», а всі чоловіки швидко балакають, жуючи затиснуті в зубах сигарети. А таки-так, з-за бинди на тій його федорі, немов перепустка кудись за старовинною репортерською модою, стирчала жовта картка. Колись вона певне була яскраво жовтою, але часте перебування у масних руках зробило її тьмяною.

Моя тінь упала йому на коліна, і містер Жовта Картка обернувся, втупившись у мене мутними очима.

– Хто ти, на хер, такий? – запитав він, хоча прозвучало це в нього, як: «Хо-хи-ахе-ахи?»

Ел не надав мені детальних інструкцій, як відповідати на питання, отже, я промовив те, що здавалося найбезпечнішим:

– Не твоя, на хер, справа.

– Та пішов ти на хер.

– Чудово, – кивнув я. – Ми порозумілися.

– Га?

– Бувай, гарного дня.

І я вирушив до відсунутих убік на сталевій рейці воріт. Зразу за ними, ліворуч, тягнулася автостоянка, якої там раніше ніколи не було. На ній було повно машин, більшість з них пошарпані і геть усі достатньо старі, щоб експонуватися в автомобільному музеї. Там стояли «Б'юіки» з вічками і «Форди» з «торпедними» носами[35 – Починаючи з 1940 рр. різні моделі автомобілів «Buick» мали три-чотири вентиляційних вічка в борті зразу за переднім колесом; круглу «торпедну» насадку на радіаторі мали легковики «Форд» моделі «Country Squire», яка випускалася у 1951–1954 рр.]. «Це

машини теперішніх працівників фабрики, – подумав я. – Справжніх ткачів, котрі зараз трудяться всередині; заробляють собі на життя».

– Маю жовту картку від зеленого фронту, – гукнув п'яниця. Гукнув агресивно й водночас занепокоєно. – Давай сюди бак, бо сьо'ні подвійна ціна...

Я простягнув йому п'ятдесятицентову монету. І, почуваячись актором, котрому доручено промовити одну-єдину репліку, сказав:

– Зайвого долара не маю, але ось, тримай півбака.

«І віддаси йому монету», – настановляв Ел, але я не встиг цього зробити. Жовта Картка сам вихопив монету в мене й підніс собі під самісінькі очі. Якусь мить я думав, він її зараз укусить, але він лише зімкнув пальці й монета вмить зникла в його кулаку. Він знову втупився в мене ледь не з комічним у його недовірі лицем.

– Ти хто? Що ти тут робиш?

– А щоби мені пропасти, аби я так знав, – відповів я і знову обернувся до воріт. Я чекав, що вслід мені полетять нові запитання, проте позаду залишилася тиша. Я ступив за ворота.

4

Найновішим автомобілем на стоянці був «Плімут Ф'юрі»[36 – «Plymouth Fury» – перше покоління цих автомобілів новаторського, елегантного дизайну випускалося у 1956–1959 рр. компанією «Крайслер».] випуску... я гадаю... середини або кінця п'ятдесятих. Номер на ньому виглядав неймовірно древньою версією того, що містився на кормі мого «Субару»[37 – «Subaru» – марка автомобілів, які з 1954 року випускає заснована 1917 року японська корпорація «Fuji Heavy Industries».]; мій номер, на вимогу моєї дружини, мав рожеву стрічку «рак грудей»[38 – Стрічка блідо-рожевого кольору, складена в незав'язаний бантик, є міжнародним символом боротьби з раком грудей.]. Той, на який я дивився зараз, мав напис ВІДПУСКНИК, проте, замість білого, цей номерний знак був помаранчевого кольору. Як і в більшості штатів, тепер номери штату Мейн мають літери – як от 23383 ІУ на моєму «Субару», – але на заді побаченого мною майже нового біло-червоного «Ф'юрі» висів номер: 90-811. Без жодних літер.

Я торкнувся долонею його багажника. Той був твердим і гарячим від сонця. Він був реальним.

«Перейдеш колію і опинишся на перехресті Лізбон-і Мейн-стрит. А там уже, друже, весь світ належить тобі».

Перед старою фабрикою не було ніякої залізничної колії – в мій час не було, – але тут, авжеж, ось вона. І не просто якісь давно забуті рейки. Ці були блискучі, вони сяяли. І десь віддалік я чув чуф-чуф справжнього потяга. Коли це останній раз потяги їздили крізь Лізбон-Фолз? Мабуть, ще до того, як цю фабрику було закрито й ще цілодобово працювала компанія «Американський вапняк»[39 – «U.S. Gypsum» – заснована 1901 року компанія з виробництва будівельних матеріалів, яка також колись володіла мережею вузькоколійних залізниць.] (звана місцевими «Американський варнак»).

«Але ж тут вона цілодобово й працює, – подумалося мені. – Я на це власними грішми можу закластися. Як і ця фабрика. Бо тут не друге десятиліття двадцять першого століття».

Сам навіть того не усвідомлюючи, я вирушив знову – йшов, наче людина уві сні. Тепер я стояв на розі Мейн-стрит і шосе № 196, званого також як Старий Люїстонський шлях. От тільки зараз він аж ніяк не мав вигляду старого. А по діагоналі, поза перехрестям, на протилежному розі...

Так, «Кеннебекська фруктова компанія», що, звісно, є надто грандіозною назвою для крамнички, яка балансує на грані повного занепаду – чи то так мені здавалося – всі десять років, які я викладаю у ЛСШ. Чи не єдиним її *raison d'être* [40 – *Raison d'être* – сенс існування (фр.).] і засобом для виживання залишався «Моксі», цей найбільш чудернацький з усіх безалкогольних напоїв. Власник «Фруктової компанії», літній, добродушний чоловік на ім'я Френк Анічетті одного разу повідав мені, що населення світу природним чином (а також, либонь, через генетичну спадщину) поділяється на дві частини: одна крихітна, але обрана група, яка складається з тих, хто цінують «Моксі» понад усі інші питні води... й усі решта людей. Френк називав ту решту «жалю гідною калічною більшістю».

«Кеннебекська фруктова компанія» [41 – «Moxie» – створений 1876 року як ліки «від усього» солодко-гіркуватий сироп на корені тирлича (*Gentiana*), у 1884 р. став основою для одного з перших газованих напоїв, який залишається дуже популярним у штаті Мейн; щорічний фестиваль «Моксі» відбувається в другу суботу липня; крамничка «Kennebec Fruit Co» у Лізбон-Фолз веде початок від 1914 року.] мого часу – це облуплена жовто-зелена коробка з брудною вітриною, позбавленою товарів... хіба що іноді, немов пропонований на продаж, там міг спати кіт. І дах у неї, завдяки багатьом сніжним зимам, дещо сідлуватий. Усередині теж мало що пропонується, якщо не рахувати пов'язаних з «Моксі» сувенірів: яскраво-помаранчеві майки з написами «Я МОКСІНУТИЙ!», яскраво помаранчеві капелюхи, старовинні календарі, бляшані таблички, що виглядають старовинними, але насправді, либонь, виготовлені минулого року в Китаї. Більшу частину року цей заклад не має покупців, більшість полиць в ньому зяють пустою... хоча там іще можна придбати щось із солодощів або пакетик картопляних чипсів (тобто якщо комусь подобаються сорти типу «сіль з оцтом»). Кулер для безалкогольних напоїв заповнено лише і тільки «Моксі». Півний кулер стоїть порожній.

Кожного липня Лізбон-Фолз приймає «Мейнський фестиваль «Моксі». Тут тобі й оркестри, і феєрверки, і всякі парадні принади – присягаюся, це правда – рухомі платформи «Моксі» з місцевими королевами краси в суцільних купальниках кольору «Моксі», що означає: помаранчевий такої інтенсивності, яка може ушкодити сітківку. Маршал параду завжди одягнений, як «Моксі Док», що означає білий халат, стетоскоп і оте чудернацьке люстерко на лобі. Два роки тому маршалом виступала директорка ЛСШ Стелла Ленглі і їй цього факту ніхто й ніколи не забуде.

Протягом фестивалю «Кеннебекська фруктова компанія» повертається до життя і робить пречудовий бізнес, який їй забезпечують здебільшого ошелешені проїжджі туристи, котрі прямують до різних курортних місцин у західній частині штату Мейн. Решту року тут залишається сама лише шкаралупка, ледь позначена легким духом «Моксі», запахом, який завжди нагадував мені – мабуть, я належу до тієї, гідної жалю калічної більшості – «Мастероль» [42 – «Musterole» – розроблена 1905 року фармацевтом з Клівленда А. Маклареном популярна гірчична мазь, яка тепер практично вийшла з ужитку.], казково смердючу мазь, яку мати наполегливо втирала мені в груди і горло, коли я застуджувався.

Те, на що я дивився зараз із протилежного боку Старого Люїстонського шляху, мало вигляд успішного закладу в розквіті свого бізнесу. Вивіска над дверима (ОСВІЖИСЯ «7-АП» згори, а нижче ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО КЕННЕБЕКСЬКОЇ ФРУКТОВОЇ КОМПАНІЇ) була такою яскравою, що пускала зайчики

мені в очі. Фарба свіжа, дах не запалий від негод. Туди заходили й виходили звідти люди. А у вітрині замість кота...

Помаранчі, їй-богу. «Кеннебекська фруктова компанія» колись торгувала справжніми фруктами. Хто б міг подумати?

Я вирушив через вулицю, але відскочив назад, коли просто збоку на мене форкнув міжміський автобус. Понад його розділеним посередині планкою лобовим склом було позначено маршрут: ЛЮІСТОНСЬКИЙ ЕКСПРЕС. А коли цей автобус загальмував, зупинившись перед залізничним переїздом, я побачив, що більшість пасажирів у ньому курять. Атмосфера всередині нього мусила нагадувати щось близьке до атмосфери Сатурна.

Щойно автобус поїхав (залишивши по собі запах недогорілої солярки – хай собі змішується зі смородом тухлих яєць, який вивергають димарі Ворумбо), я перетнув вулицю, на мить зачудувавшись, що могло трапитися, аби мене збило машиною? Мене телепортувало б із цього буття? Я опритомнів би, лежачи на підлозі в коморі Ела? Мабуть, ні те, ні інше. Певне, я просто помер би на місці в тому минулому, за яким, мабуть, чимало хто відчуває ностальгію. Ймовірно, тому, що вони забули, як бридко тхнуло те минуле, або тому, що насамперед вони ніколи не розглядали Стильні П'ятдесяті в такому аспекті.

Під «Фруктовою компанією», упершись підшвою одного зі своїх чорних черевиків у дерев'яну обшивку крамниці, стояв якийсь хлопець. Комір сорочки в нього ззаду на шиї був піднятий, і волосся зачесане в тому стилі, який я упізнав (передусім, завдяки старим фільмам), як «ранній Елвіс». Несхоже на хлопців, яких я звик бачити в себе на уроках, він не мав еспаньйоки, ані сліду хоч якоїсь борідки. Я второпав, що в тому світі, де я зараз гостю (я надіявся, що лише гостю), за появу бодай з крихітною смужкою рослинності на обличчі його б вигнали з ЛСШ. І то миттю.

Я кивнув йому. Цей Джеймс Дін[43 – James Byron Dean (1931–1955) – актор, котрий завдяки головним ролям у трьох фільмах («Східніше Едема», «Безпідставний бунтар», «Велетень»), зіграним ним в останній рік свого життя, став рольовою моделлю бунтівника в американській культурі.] кивнув мені у відповідь зі словами:

– Агов-ку-ку, дячкику.

Я зайшов досередини. Над дверима дзеленькнув дзвоник. Замість порохняви й делікатного духу трухлявого дерева, я почув запах помаранчів, яблук, кави та духмяного тютюну. Праворуч від мене містилася стійка коміксів з відірваними обкладинками[44 – Маркетингова практика: видавці коміксів заохочують роздрібних торговців відривати й надсилати їм обкладинки (найціннішу деталь для колекціонерів) книжок своїх конкурентів, за 40–50 таких обкладинок крамар отримує від видавництва екземпляр нової книжки.]: «Арчі», «Ветмен», «Пластик-мен», «Історії з гробовища». Понад цією колекцією написане ручкою оголошення, від якого будь-який фанат інтернет-аукціону «І-Бей» зайшовся б у конвульсіях, сповіщало: КОМІКС: 5 центів; ТРИ ПОПЕРЕДНІ ВИПУСКИ: 10 центів; ДЕВ'ЯТЬ: ЧВЕРТЬ ДОЛАРА. БУДЬ ЛАСКА, ЯКЩО НЕ МАЄТЕ НАМІРУ КУПУВАТИ, НЕ ЧІПАЙТЕ РУКАМИ.

Ліворуч містилася газетна стійка. Без ніякої «Нью-Йорк Таймз», зате тут було представлено «Потрленд Прес Гералд» та один ще непроданий номер «Бостон Глоб». Заголовок «Глобу» трубив: «ДАЛЛЕС НАТЯКАЄ НА ПОСТУПКИ, ЯКЩО ЧЕРВОНИЙ КИТАЙ ВІДМОВИТЬСЯ ВІД ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ НА ФОРМОЗІ»[45 – John Foster Dulles (1888–1959) – держсекретар в адміністрації 34-го президента (1953–1961) Двайта Айзенгавера (1890–1969). Формоза – історична назва острова Тайвань; у вересні 1958 між КНР та Тайванем

розпочалися чергові бойові зіткнення, СРСР й США активно підтримували «свою» з ворогуючих китайських держав і світ боявся початку великої війни.]. Дата на обох газетах була та сама: вівторок, 9 вересня 1958 р.

5

Я взяв «Глоб», яка коштувала вісім центів, і вирушив у бік мармурового шинкваса з газованими водами, котрого в мій час не існувало. За ним стояв Френк Анічетті. Авжеж, це був він, той самий, аж до добре знайомих сивих пасом у нього над вухами. Тільки ця його версія – назвемо її Френк 1.0 – була не худенькою, а пухленькою, і в біфокальних окулярах без оправ. Він також був вищим. Почуваючись чужинцем у власному тілі, я поковзом присів на один з високих стільців.

Він кивнув на газету:

- Цього достатньо чи мені треба ще націдити тобі якоїсь газировки?
- Будь-чого холодного, окрім «Моксі», – почув я власний голос.

На це Френк 1.0 усміхнувся:

- Облиш, синку. Скажімо, як ти щодо кореневого пива[46 – «Root beer» – газований напій «Рутбір» на корінні або корі дерева сассафрас (родини лавроцвітих), яке росте на сході Північної Америки; «кореневе пиво» буває алкогольним і безалкогольним, є безліч його місцевих різновидів.]?

- Гарно звучить.

Авжеж, це вже втішало. Глотка в мене пересохла, а голова пашіла. Почувався я, немов у гарячці.

- П'ять чи десять?

- Перепрошую?

- За п'ять чи за десять центів пиво? – він промовив це на мейнський манер: «пийвоа».

- О, за десять, я гадаю.

- Ну, а я гадаю, що ти гадаєш правильно. – Він відкрив холодильник для морозива й дістав звідти запотілий кухоль, розміром майже як глечик для лимонаду. Наповнив його з крана, і я почув запах кореневого пива, густий і дужий. Він змахнув піну з верху держакон дерев'яної ложки, а потім вже долив по вінця і поставив кухоль на шинквас. – Ось, маєш. За пиво й газету вісімнадцять центів. Плюс пенні для губернатора[47 – Мається на увазі місцевий податок штату.].

Я подав йому одну з вінтажних доларових банкнот Ела, і Френк 1.0 відрахував мені решту.

Я сьорбав крізь піну на вершечку і чудувався. Пиво було... цільним. Наскрізь смачним. Не знаю інших слів, якими можна було б це краще пояснити. Цей вже п'ятдесят років неіснуючий світ тхнув гірше, ніж я міг собі уявити, але смакував набагато-багато краще.

- Чудово, просто чудово, – сказав я.

- А то? Радий, що тобі сподобалося. Немісцевий, авжеж?

- Так.

- З іншого штату?

- Вісконсин, - мугикнув я. Не зовсім брехня, моя родина жила в Мілвокі[48 - Milwaukee - засноване 1818 року найбільше місто (600 тис. мешканців) у штаті Вісконсин.], мені виповнилося одинадцять, коли батько знайшов собі місце викладача мови й літератури в університеті Південного Мейну. Відтоді я переїжджав тільки в межах штату.

- Ну, ти вибрав правильний час для приїзду, - повідомив Анічетті. - Більшість літніх туристів вже поїхали, а отже, й ціни впали. Наприклад, на те, що ти п'єш. Після Дня праці[49 - День праці (перший понеділок вересня) - національне свято з 1894 року.] десятицентове кореневе пиво коштує всього лиш якийсь дайм[50 - Крамарський жарт: dime - це назва 10-центової монети.].

Дзеленькнув дзвоник над дверима, рипнули дошки підлоги. То було привітне рипіння. Останній раз, коли я заходив до «Кеннебекської фруктової компанії», сподіваючись купити собі стосик пігулок «Тамс»[51 - Tums - антацидний препарат для зниження секреції шлунка, який продається не лише в аптеках.] (мене тоді спіткало розчарування), дошки стогнали.

За шинквас сів парубок на вигляд років сімнадцяти. Його темне волосся було коротко підстрижене, хоча й не зовсім іжачком. Схожість його з чоловіком, котрий мене обслуговував, була безсумнівною, і я второпав, що цей парубок - мій Френк Анічетті. А чоловік, котрий скидав зайву піну з мого кореневого пива, це його батько. Молодий Френк 2.0 кинув на мене побіжний погляд; для нього я був усього лиш черговим клієнтом.

- Тайтес загнав ваговоз на підйомник, - повідомив він своєму татові. - Каже, що десь біля п'ятої буде готовий.

- Ну, то й добре, - відказав Анічетті-старший і запалив сигарету. Тільки тепер я помітив, що по мармуровому шинквасу розставлені маленькі керамічні попільнички. На боку кожної виднівся напис: смакує добре Вінстон, як і мусить сигарета! Він знову поглянув на мене і запитав: - Бажаєш черпак ванільного морозива у своє пиво? За рахунок закладу. Ми любимо пригощати туристів, особливо не по сезону пізніх.

- Дякую, але мені й так смачно, - відповів я, не кривлячи душею. Ще б трішечки солодше і я боявся, що в мене вибухне голова. А пиво було міцним - наче газувана кава-єспресо.

Хлопець подарував мені усмішку, таку ж солодку, як напій у запотілому кухлі - в ній і зблизька не малося тієї ехидної зарозумілості, струмування якої я був відчув від того «Елвіса» надворі.

- Ми читали оповідання в школі, - поділився він, - там про те, як місцеві пожирають туристів, котрі приїзять після закінчення сезону.

- Френкі, це збіса нікуди не годиться, казати таке гостеві, - зауважив містер Анічетті. Але в той же час усмішка не полишила його обличчя.

- Та все гаразд, - заспокоїв я. - Я сам задаю учням це оповідання. Ширлі Джексон, правильно? «Літні люди»[52 - Shirley Jackson (1916-1965) - авторка психологічних трилерів, одна з улюблених письменниць С. Кінга; оповідання «Літні люди» було опубліковано 1950 р.].

– Авжеж, воно, – погодився Френк. – Я його не зовсім утямив, хоча воно мені й сподобалося.

Я потягнув зі свого кухля, а коли знову поставив його (сідаючи на мармурову поверхню шинкваса, той видав приємно вагогий звук), не дуже-то й здивувався, побачивши, що він майже порожній. «Я міг би стати його шанувальником, – подумалось мені. – Хай йому грець, це пиво геть-чисто побиває “Моксі”».

Старший Анічетті видихнув клуб диму в бік стелі, де лопаті горішнього вентилятора ліниво потягнули його до закопчених волоків.

– Ти викладаєш у Вісконсині, містере...

– Еппінг, – назвався я. Я був заскочений зненацька, тож навіть і не подумав про те, щоб вигадати собі фальшиве ім'я. – Зазвичай викладаю, але зараз у мене сабатикел[53 – Sabbattical – традиційна практика, коли викладач може отримати творчу відпустку від двох місяців до року для заняття якимсь дослідженням, написання книги тощо.].

– Це означає, що в нього річна відпустка, – пояснив Френк.

– Я знаю, що воно означає, – відмахнувся Анічетті.

Він намагався говорити роздратовано, та виходило в нього це кепсько. Я вирішив, що мені подобаються вони обое не менше, ніж сподобалося їхнє кореневе пиво. Мені навіть почав подобатися той претензійний куні джэнджик, він принаймні не підозрював, що вигляд має вже неактуальний. Тут панував безпечний настрій, якесь відчуття – ну, навіть не знаю – визначеності. Воно безперечно було фальшивим, адже цей світ залишався так само небезпечним, як і будь-який інший, але я володів свого роду знанням, котре, як я вважав до цього дня, належить тільки Богу: я знав, що усміхнений хлопець, котрому сподобалось оповідання Ширлі Джексон (хоча він його й не «утямив»), переживе цей день і ще багато днів прийдешніх п'ятдесяти років. Він не загине в автокатастрофі, він не отримає інфаркту і не набуде собі раку легень через вдихання вторинного диму цигарок, які палить його батько. З Френком Анічетті все буде добре.

Я кинув погляд на годинник на стіні (ПОЧИНАЙ ДЕНЬ З ПОСМІШКИ – закликало гасло на циферблаті – ПИЙ ЗБАДЬОРЛИВУ КАВУ). Годинник показував 12:22. Для мене це нічого не значило, проте я прикинувся стурбованим. Допив залишок пийвоа і підвівся.

– Мушу вже їхати, якщо хочу вчасно зустрітися з друзями у Касл-Року.

– Ну, то обережніше на шосе 117, – сказав Анічетті. – Дорога там гидотна.

Це в нього прозвучало, як гид'дона. Такого суворого мейнського акценту я не чув уже купу років. І, раптом усвідомивши, що так воно фактично й є, я голосно розсміявся.

– Буду обережним, – кивнув я. – Дякую. І ще, синку. Щодо тієї Ширлі Джексон.

– Що, сер?

Це ж треба, сер. І жодного сарказму при цьому. Я все більше схилявся до того, що 1959-й був гарним роком. Таки був, попри сморід фабрики і сигаретний дим.

– Там нема чого втямлювати.

- Правда? А містер Марчент каже зовсім навпаки.

- За всієї поваги до містера Марчента, передай йому, що Джейк Еппінг каже, що іноді сигара - просто річ для куріння, а оповідання - це просто оповідання.

Він розсміявся.

- Передам! Обов'язково, завтра ж на третьому уроці!

- Добре, - я кивнув його батькові, жаліючи, що не можу йому сказати, що завдяки «Моксі» (котрого він у себе не тримає... поки що) його бізнес триватиме на розі Старого Люїстонського шляху та Мейн-стрит ще довго після того, як не стане його самого. - Дякую за кореневе пиво.

- Повертайся будь-коли, синку. Я якраз міркую, чи не знизити ціну на великий кухоль.

- До дайма?

Він вишкірився. Усмішка в нього була такою ж легкою й відкритою, як і в його сина.

- Отут ти маєш цілковиту рацію.

Дзеленькнув дзвоник. Увійшли три леді. Ніяких слаксів; вони були вдягнені в сукні, чиї подоли сягали аж середини гомілок. А капелюшки! На двох із них були делікатні опушки з білої вуалі. Леді почали ритися у відкритих контейнерах, вишукуючи особливо перфектні фрукти. Я вже було вирушив від шинкваса з содовою, але одна думка змусила мене обернутися.

- Ви б не могли мені підказати, що таке зелений фронт?

Батько з сином обмінялися веселими поглядами, і мені пригадався старий анекдот. Турист з Чикаго в дорогому спортивному автомобілі під'їжджає до загубленого десь у глушині фермерського будинку. На ганку сидить старий фермер і курить люльку з кукурудзяного качана. Турист висовується зі свого «Ягуара» й питає: «Агов, дідусю, не підкажете, як мені проїхати до Східного Мачіаса[54 - East Machias - засноване 1763 року містечко (1,3 тис. мешканців) в окрузі Вашингтон, штат Мейн, знане своїм болотистим довкіллям.]». Старий фермер пихкає димом пару разів і врешті відповідає: «Вважай, що ти вже на місці».

- А ви не з нашого штату, правда? - запитав Френк.

Акцент у нього був не такий суворий, як у батька. «Либонь, більше дивиться телевизор, - подумав я. - Ніщо не розмиває так регіональний діалект, як телевизор».

- Авжеж, - підтвердив я.

- Дивно яось, бо можу закластися, що мені чується у вашій вимові наша янківська гугнявість.

- Це від юперів, - сказав я, - ну, знаєте, Верхній півострів[55 - Yooper - діалект англійської, що утворився в Мічигані й на півночі Вісконсину, завдяки заселенню цих територій емігрантами переважно фінського, фламандського, французького й німецького походження.]?

От чорт, сплохував, Верхній півострів це ж у Мічигані. Але, схоже було, ніхто з них на мою похибку не звернув уваги. Юний Френк взагалі уже відвернувся, почавши мити посуд. Вручну, зауважив я.

– Зелений фронт – це винна крамниця, – пояснив Анічетті. – Прямо через дорогу, якщо бажаєш прихопити з собою пінту чогось.

– Гадаю, випитого кореневого пива мені цілком вистачить, – сказав я. – Це я просто так цікавився. Прощайте, гарного вам дня.

– І тобі також, друже, повертайся до нас, побачимося.

Я пройшов повз заклопотане вибором фруктів тріо, при цім кивнувши ім: «Леді». Ет, жаль, не мав я на голові капелюха, а то б ще й торкнувся його крисів. Такого капелюха, як ото в старих фільмах.

Федори.

6

Претензійний жевжик уже полишив свій пост, а я подумав, чи не прогулятися мені по Мейн-стрит, подивитися, що ще тут змінилося, проте ця думка протривала всього лиш якусь секунду. Нема сенсу випробовувати удачу. А якщо хтось питає про мій одяг? Я гадав, мій спортивного крою піджак і слакси мають вигляд більш-менш прийнятний, але чи міг я бути цього цілком певним? А ще моя зачіска – волосся на потилиці сягає коміра. В мій час для викладача середньої школи це вважається абсолютно нормальним – навіть консервативним, – але це може привертати погляди в роки, коли гоління потилиці вважалося нормальним елементом перукарських послуг, а бакенбарди носили тільки стилисти рокабіллі, як той, що привітав мене «Агов-ку-ку, дячкику». Звісно, я можу пояснити, що я турист, що всі чоловіки у Вісконсині носять волосся трішки задовге, це якраз входить в моду, але ж тут і зачіска, й одяг разом – хоча відчуття того, що я відрізняюсь, немов якийсь недолуго замаскований під людину космічний прибулець, не було наразі головним.

Головним було те, що я сам почувався приголомшеним. Ні, то не був ментальний розлад, я гадаю, навіть помірно врівноважений людський розум здатен сприйняти чимало дивного, перш ніж йому дійсно настане момент вийти з ладу, але я насправді був приголомшений, авжеж. З голови мені не виходили ті леді в їхніх капелюшках і довгих сукнях, леді, кожна з котрих пережила б шок, аби десь на публіці засвітилася така неймовірна річ, як краєчок бретельки її бюстгальтера. А ще те кореневе пиво. Який же в нього цільний смак.

Прямо навпроти, по той бік вулиці, стояла скромна крамниця з виконаним рельєфними друкованими літерами написом по верху маленької вітрини: МЕЙНСЬКА ВИННА КРАМНИЦЯ. А таки дійсно, фронтон її був світло-зеленого кольору. Всередині цього закладу я впізнав мого приятеля з-під сушарні. Його довге чорне пальто висіло на ньому, як на плічках, капелюха він наразі зняв, і волосся стирчало навкруг його голови, як у персонажа якогось коміксу, невдахи, котрий оце лише щойно був засунув палець «А» в електричну розетку «Б». Він жестикулював перед продавцем обома руками, і в одній з них я помітив ту його дорогоцінну жовту картку. Я не сумнівався, що в другій він тримає півдолара Ела Темплтона. Продавець, одягнений у короткий білий халат – вельми схожий на той, у якому на щорічному фестивалі виступає Моксі Док, – залишався на диво незворушним.

Я дійшов до рогу, перечекав рух і, перетнувши Старий Люїстонський шлях, знову опинився на боці фабрики Ворумбо. Двое чоловіків штовхали через

фабричне подвір'я навантажений рулонами шерсті візок, вони курили й сміялися. Мені подумалось, чи мають вони бодай якесь уявлення про те, як впливає комбінація сигаретного диму і фабричних викидів на їхні внутрішні органи, і вирішив, що не мають. І це для них, либонь, благо, хоча таке питання радше личить викладачеві філософії, а не парубку, котрий заробляє собі на щоденний прожиток, знайомлячи шістнадцятирічних підлітків з чудами Шекспіра, Стейнбека[56 – John Ernst Steinbeck (1902–1968) – один з найповажаніших американських письменників XX століття; найвідоміші його романи: «Грона гніву», «Східніше Едема», «Про людей і мишей».] і Ширлі Джексон.

Крізь металеві шелепи іржавих дверей під три поверхи заввишки вони закотили свій візок у цех, і я попрямував назад до ланцюга з табличкою ДОСТУП ДАЛІ ЗАБОРОНЕНО. Я наказував собі не квапитися, не роззиратися навкруги – не робити нічого такого, що може привернути увагу, – проте втриматися було важко. Тепер, коли я вже майже дістався того місця, з якого сюди потрапив, бажання побігти стало ледь не зовсім нестримним. Рот пересох, а велика порція випитого кореневого пива сколотилася у мене в шлунку. Що, як я не зможу повернутися? Що, як там все на місці, окрім сходів?

«Попустися, – наказував я собі. – Попустися».

Перш ніж підпірнути під ланцюг, я не втримався від того, щоб іще разок коротко роздивитися, але подвір'я фабрики цілком належало мені. Десь звіддалік, немов уві сні, я знову дочув те глухе чуф-чуф працюючого дизеля. Це викликало в пам'яті іншу фразу з іншої пісні: «Цей потяг перейняв на себе той минулий залізничний смуток»[57 – Фраза з пісні «City of New Orleans» композитора, фолк-гітариста і співака Стіва Гудмена (1948–1984).].

Я пройшов повз зелену стіну сушарні, серце сильно билось у мене під горлом. Папірець, придавлений цементною грудкою лежав на тому ж місці; поки що все йде добре. Я легенько його копнув, думаючи при цьому: «Прошу, Боже, нехай це здійсниться, прошу, Боже, нехай я повернуся назад».

Носок мого черевики поцілів той уламок цементу – я побачив, як він покотився геть, – але zarazом я вдарився носком об стояк сходинок. Обидві ці дії здавались несумісними, але вони відбулися. Я ще раз озирнувся навкруги, хоча мене не можна було побачити з подвір'я у цьому вузькому провулку, хіба що хтось проходив би повз той чи інший його кінець. Але нікого там не трапилось.

Я піднявся на одну сходинок. Відчував її стопою, хоча очі запевняли мене, що я так і стою на потрісканому цементі фабричного подвір'я. У шлунку черговий попереджувальний сплеск видало кореневе пиво. Я заплющився, трішки полегшало. Я подолав другу сходинок, потім третю. Вони були невисокі, ті сходинок. Коли я зійшов на четверту, літня спека покинула палити мою потилицю, а темрява в мене під повіками поглибшала. Я хотів було піднятися на п'яту сходинок, але п'ятої не існувало. Натомість я стукнувся головою об низьку стелю комори. Чиїсь пальці вхопили мене за руку, і я ледь не скрикнув.

– Розслабся, – промовив Ел. – Спокійно, Джейку. Ти повернувся.

Він запропонував мені чашку кави, але я похитав головою. У шлунку в мене все ще пінилося. Він налив кави собі, і ми пішли назад до того столика, звідки була розпочалася моя божевільна подорож. Мій гаманець, мобільний

телефон і гроші купкою лежали посеред столу. Ел сів, охнувши від болю, а потім зітхнув з полегшенням. Він здавався трохи менш вимореним і трохи більш розслабленим.

- Отже, - почав він. - Ти сховався і повернувся. Ну, то що думаєш?

- Еле, не знаю, що й думати. Я вражений, отримав таке потрясіння, до самісіньких своїх основ. Ти це випадково відкрив?

- Абсолютно. Менш ніж через місяць після того, як утніздився тут. На підшвах черевиків у мене, либонь, ще залишався пил Пайн-стріт. Першого разу я фактично покотився вниз тими сходами, як та Аліса в кролячу нору.

Я міг собі це уявити. Сам я отримав хоч якусь підготовку, хоча й доволі вбогу. А втім, чи міг існувати бодай якийсь адекватний спосіб, щоб підготувати людину до подорожі назад у часі?

- Скільки часу я був відсутній?

- Дві хвилини. Я тобі казав, це завжди забирає дві хвилини. Не залежить, скільки часу ти залишаєшся там. - Він закашлявся, сплюнув у жмут свіжих серветок і, склавши їх, заховав у кишені. - І коли ти спускаєшся сходами, час там завше дев'яте серпня 1958 року, 11:58 дня. Кожний візит туди є першим візитом. Куди ти ходив?

- До «Кеннебекської фруктової». Випив кореневого пива. Просто фантастична штука.

- Атож, все тоді смакувало краще. Менше було консервантів чи ще чомусь.

- Ти знаєш Френка Анічетті? Я зустрів його сімнадцятирічного.

Якимсь чином, попри все, я очікував, що Ел розсміється, але він сприйняв це само собою зрозумілим.

- Авжеж, я бачив Френка багато разів. Але він мене тільки раз - там, я маю на увазі. Для Френка кожен раз є першим разом. Він приходить, так? Щойно з «Шеврону»[58 - Американському читачеві, котрий добре знає історію власної країни, зрозуміло, що деякі реалії в романі навмисне анахронічні; наприклад, 1958 р. заправок і авторемонтних станцій під брендом «Chevron» не існувало, ця назва з'явилася тільки 1984 року, коли перейменувалася компанія «Standard Oil of California»]. І повідомляє своєму батькові: «Тайтес загнав вагозов на підйомник. Каже, що десь біля п'ятої буде готовий». Я чув це щонайменше разів п'ятдесят. Не те щоби я заходив до «Фруктової корпорації» кожного разу, коли повертався туди, але, коли заходив, завжди це чув. А потім заходять леді, вибирають фрукти. Місіс Симондс із подружками. Це як дивитися один і той самий фільм знову, і знову, і знову.

- Кожний раз є першим разом, - я промовив цю фразу повільно, роблячи паузу після кожного слова. Намагаючись цілком осягнути її сенс.

- Правильно.

- І кожна людина, котру там бачиш, бачить тебе вперше, не має значення, скільки разів ви бачилися до того.

- Правильно.

- Я можу повернутися туди і матиму ту саму розмову з Френком і його татом, а вони того й не знатимуть.

– Знову правильно. Або ти можеш щось змінити – замовити, скажімо, замість кореневого пива, банановий спліт[59 – Популярний американський десерт – банани з різними сортами морозива й сиропів.] – і решта вашої розмови піде в іншому напрямку. Єдиний, хто, як здається, щось підозрює, це містер Жовта Картка, але він такий завше всмерть набуханий, що й сам не розуміє власних почуттів. Тобто, якщо я не помиляюся щодо того, що він взагалі щось відчуває. Якщо таки відчуває, це, либонь, лиш тому, що сидить біля кролячої нори. Чи як там це назвати. Можливо, там присутнє якесь енергетичне поле. Він...

Тут його знову пройняло кашлем, і договорити він не зміг. Дивитися, як його зігнуло, як він вхопився за бік і намагається приховати від мене, що йому боляче – як його рве всередині на шмаття, – було само по собі болючим. «Так він довго не протягне, – подумалось мені. – Йому хіба тиждень залишився до шпиталю, а то й менше». Чи не тому він і зателефонував мені? Бо хотів комусь передати свою дивовижну таємницю, перш ніж рак замкне йому навіки губи?

– Я думав, що зможу сьогодні передати тобі всі деталі цієї справи, але ні, – сказав Ел, коли знову опанував себе. – Мушу піти додому, прийняти свій наркотик, задерти ноги. Я зроду ніколи не приймав нічого сильнішого за аспірин, тож те лайно, оксиконтин, вирубає мене блискавично. Просплю годин із шість, а потім якийсь час почуватимуся здоровішим. Міцнішим. Ти не міг би зайти до мене десь о пів на десяту?

– Міг би, якби знав, де ти живеш, – відповів я.

– Невеличкий котедж на Вайнінг-стрит. Номер дев'ятнадцять. Побачиш садового гнома біля ганку. Його неможливо не помітити. Він тримає в руках прапор.

– Про що ми мусимо побалакати, Еле? Я маю на увазі... ти ж мені ніби все уже показав. Тепер я тобі вірю.

Авжеж, я йому повірив... проте чи це надовго? Вже зараз мій короткий візит у 1958 рік почав набирати непевної фактури сновидіння. Кілька годин (або кілька днів) – і я, ймовірно, зможу переконати себе, що все це мені було наснилося.

– Нам багато про що треба побалакати, друже. То ти прийдеш?

Він не наголосив «на прохання помиряючого», але я прочитав це в його очах.

– Гаразд. Хочеш, підвезу тебе до твого дому?

Очі його на це спалахнули.

– Свого пікапа маю, та й взагалі тут лиш якихось п'ять кварталів. Тож сам доїхати подужаю.

– Ясно, що подужаєш, – кивнув я, сподіваючись, що промовляю ці слова впевненіше, ніж насправді відчуваюся.

Я підвівся і почав розкладати по кишенях свої речі. Намацав і витяг ту пачку грошей, що він мені їх був дав. Тепер я розумів, чому п'ятірки мають інший вигляд. Мабуть, і решта банкнот мають якісь відмінності.

Я подав гроші йому, але він похитав головою.

- Ні-ні, залиш собі, у мене їх повно.

А проте я поклав пачку на стіл.

- Якщо кожний раз - це перший раз, як у тебе зберігаються гроші, коли ти повертаєшся назад? Чому вони не стираються, коли йдеш туди наступного разу?

- Нема розгадки, друже. Я тобі вже казав, є чимало всього, чого я не знаю. Існують правила, і кілька з них я вичислив, але небагато. - Його обличчя освітілося блідою, але натурально веселою усмішкою. - От ти ж приніс сюди своє кореневе пиво, хіба ні? Воно й зараз вирує у тебе в шлунку, чи не так?

Власне, так воно й було.

- Ну, гаразд. Побачимося ввечері, Джейку. Я відпочину, і тоді ми все обговоримо.

- Можна ще одне запитання?

Він махнув на мене рукою, ясно показуючи, щоб я вже йшов. Я помітив, що нігті в нього, які він завжди скрупульозно підтримував у чистоті, тепер жовті, потріскані. Ще одна погана ознака. Не така промовиста, як втрата тридцяти фунтів ваги, але все одно погана. Мій тато казав, що багато можна зрозуміти про стан здоров'я будь-якої людини лише з вигляду її нігтів.

- Знаменитий фетбургер.

- А що таке?

Утім, в кутиках його губ грала усмішка.

- Ти маєш можливість дешево продавати, бо дешево купуєш, хіба не так?

- Телячий ошийок у «Червоному & Білому», - сказав він. - П'ятдесят чотири центи за фунт. Я туди ходжу щотижня. Тобто ходив до моєї останньої пригоди, котра занесла мене далеко від Лізбон-Фолза. Маю справу з містером Ворреном, м'ясником. Якщо прошу в нього десять фунтів фаршу, він каже: «Один момент». Якщо дванадцять чи чотирнадцять, він каже: «Доведеться вам подарувати мені якусь хвилинку, поки я не намілю для вас свіжого. Вся родина вкупі зібралася?»

- Завжди одне й те саме.

- Так.

- Бо це завжди перший раз.

- Саме так. Це як та історія з хлібами й рибами у Виблії, якщо її добре обміркувати. Тиждень за тижнем я купую той самий телячий фарш. Я згодував його сотням людей, попри ті плітки про кітбургери, а він завжди самооновлюється.

- Ти купуєш те саме м'ясо знову й знов, - я намагався якось вмістити це собі в голову.

- Те саме м'ясо, в тому самому часі, у того самого м'ясника. Котрий завжди промовляє ті самі слова, хіба що я сам скажу щось інше. Зізнаюся, друже, час від часу мене спокушало підійти до нього й сказати: «Ну, як

діла, містере Воррен, старий, лисий бахуре? Чи трахали ви якісь теплі курячі гузки останнім часом?» Він все'дно забув би про це. Але я того не робив. Бо він добра людина. Більшість тих, кого я там зустрічав, добрі люди. – Остання його фраза прозвучала ніби трохи замріяно.

– Я не розумію, як ти міг купувати м'ясо там... готувати й продавати його тут... потім купувати його ж знову.

– Приєднуйся до клубу, друже. Я тобі вже збіса вдячний тільки за те, що ти ще тут... а міг би тебе втратити. Власне, ти міг би й не відповісти на той мій дзвінок, коли я зателефонував до школи.

У душі я почасти жалів з цього приводу, але вголос нічого сказав. Певне, й не мусив. Він був хворий, але ж не сліпий.

– Приходь до мене додому ввечері. Я розкажу тобі, що маю на думці, а тоді вже ти сам вирішиш, що його найкраще далі робити. Але рішення мусиш прийняти швидко, бо час спливає. А от не скажи, е ж якась іронія в тому, куди саме виводять сходи з моєї комори?

Ще повільніше, ніж до того, я повторив:

– Кожний... раз... е... першим.

Він знову усміхнувся:

– Гадаю, це-то ти цілком зрозумів. Побачимося ввечері, гаразд? Вайнінг-стрит, дев'ятнадцятий номер. Видивляйся гнома з прапором.

8

Я вийшов з «Харчевні Ела» о пів на четверту. Шість годин, що минули відтоді до дев'ятої тридцяти, були не такими запаморочливими, як прогулянка до Лізбон-Фолза на п'ятдесят три роки назад, та все ж таки. Здавалося, час zarazом і ледь тягнеться, і шалено мчить. Я поїхав додому, до будинку, який я придбав у Сабатусі[60 – Sabattus – засноване під назвою Вебстер 1788 року місто (4,5 тис. мешканців) в окрузі Андроскоггін; назва змінена на Сабатус 1971 року на честь вождя індіанського племені, яке жило на тій території до XIX ст.] (коли наш матримоніальний союз розпався, ми з Кристі продали наш колишній дім у Фолзі і поділили гроші). Гадав, трішки здрімну, але, звісно, заснути не зміг. Витримавши двадцять хвилин лежання на спині (прямо, як голобля) з втупленими в стелю очима, я встав і пішов відлоти. Дивлячись, як сеча бризкає в раковину унітаза, я подумав: «Це перетравлене кореневе пиво з 1958 року». Але одночасно була присутня думка, що все те було оманом, Ел якимсь чином мене загіпнотизував.

Отаке от подвоєння, розумієте?

Я спробував дочитати залишок ще не перевірених учнівських творів, проте не дуже здивувався, коли переконався, що не в змозі цього зробити. Орудувати грізною червоною авторучкою містера Еппінга? Вписувати критичні судження? Та це ж сміху варте. Я навіть слів до купи зібрати не міг. Тому я ввімкнув трубу (атавістичний сленговий термін з п'ятдесятих років; у телевізорах більше нема електронних трубок) і якийсь час перемикався з каналу на канал. На «Кіноканалі ТМС» я натрапив на старий фільм під назвою «Дівчина автогонщика»[61 – «Dragstrip Girl» (1957) – чорно-білий молодіжний фільм про дівчину, яка конфліктує з батьками через свою закоханість у багатого автогонщика.]. І вловив себе на тому, що вдивляюся в старі автомобілі й психованих підлітків так напружено, що мені аж

голова заболіла, тож я вимкнув телевізор. Швиденько підсмажив собі трохи поїсти, а тоді не зміг проковтнути ані шматочка, хоча й почувався зголоднілим. Так і сидів на місці, дивлячись на страву в тарілці, а думав про Ела Темплтона, котрий знову й знову продає той самий десяток, чи трохи більше, фунтів фаршу, і так з року в рік. Це дійсно було схоже на те біблійне чудо з хлібами і рибами, тож як було не народитися тим пліткам про кітбургери й песбургери, які поширюються завдяки його низьким цінам? Виходячи з того, скільки він сам платив за м'ясо, він мусив мати просто скажений прибуток з кожного проданого ним фетбургера.

Коли я усвідомив, що міряю кроками периметр своєї кухні – неспроможний ані заснути, ані читати, нездатний дивитися телевізор, а добру смаженину викинуто к свиням – я стрибнув у машину і поїхав назад до міста. Було за чверть до сьомої, і на Мейн-стрит залишилося повно вільних місць для парковки. Я проїхав повз фасад «Кеннебекської фруктової», випростано видивляючись з-за керма на цей облуплений релікт, який колись був квітучим містечковим бізнесом. На той час доби уже замкнена крамниця мала вигляд споруди, що приготувалася до знесення. Єдиними ознаками людської присутності були кілька рекламних плакатів «Моксі» за вкритим пилом склом вітрини (ПИЙТЕ «МОКСІ» ДЛЯ ЗДОРОВ'Я! – закликав найбільший з них), та й вони вже були такі старомодні, могли висіти там роками.

Тінь «Фруктової компанії» простягнулася поперек вулиці, торкаючись моєї машини. Праворуч мене, де колись працювала винна крамниця, тепер стояв акуратний цегляний будинок, в якому містилася філія «Ki-Банку»[62 – KeyBank («Ключ-Банк») – заснований 1825 року регіональний банк, за розміром депозитів належить до 20 найбільших у США.]. Кому потрібен «зелений фронт», коли можна заскочити до будь-якої бакалії в штаті та вийти звідти з пінтою «Джека Деніелза» або квартою кавового бренді[63 – Allen's Coffee Brandy – напій міцністю 60 %, випускається в Массачусетсі, але особливу популярність має в штаті Мейн.]? І нести їх не в якомусь там паперовому коричневому пакеті; тепер ми, сучасні люди, користуємося пластиком, синку. Триває тисячу років. Ага, до речі, я ніколи не чув про бакалійну крамницю з назвою «Червоне & Біле». Якщо у когось у Фолзі виникає потреба купити харчів, той іде до IGA[64 – Заснований 1926 року альянс незалежних бакалійних крамниць, до якого тепер входять 5 тис. супермаркетів у 30 країнах.], це по 196 шосе за квартал звідси. Прямо через дорогу навпроти старої залізничної станції, у будівлі якої тепер працює комбінований заклад: майстерня з друку малюнків і написів на майках і тату-салон.

Та все ж таки, минуле мені відчувалося дуже близьким – можливо, то був просто золотавий відблиск загасаючого літнього світла, котре завжди вражало мене своєю трішечки нібито надприродністю. Це було так, наче 1958 рік все ще перебуває поряд, лише прихований за тоненькою поволокою нашарованих років. А якщо те, що трапилося зі мною сьогодні, трапилося не суто в моїй уяві, то так воно й є.

«Він хоче, щоб я щось зробив. Щось таке, що зробив би й він сам, але рак постав йому на перешкоді. Він казав, що пішов туди і пробув там чотири роки (принаймні, я так його зрозумів), але чотирьох років не вистачило».

Чи захотів би я знову спустися тими сходами і залишитися там на чотири чи й більше років? Фактично жити там? Повернутися звідти через дві хвилини... але вже віком під сорок, з нитками сивини, що почне проявлятися в моєму волоссі? Я не міг себе уявити в такій пригоді, але перш за все я не міг собі уявити, що саме Ел знайшов аж настільки важливе в тому часі. Єдине, чого я був певен – це те, що чотири, шість або вісім років мого життя навіть вмираючому приятелю дарувати було б занадто.

До призначеного Елом часу я мав попереду ще понад дві години. Я вирішив повернутися додому, зготувати собі новий обід і цього разу силоміць себе змусити його з'їсти. А після того я спробую знову покінчити з творами моїх відмінників. Я, либонь, був одним з небагатьох людей, які коли-небудь подорожували назад у часі – власне, ми з Елом могли бути єдиними, хто це робив за всю історію світу, – але мої учні з поезики все ще воліють отримати свої річні оцінки.

Поки їхав у місто, радіо я не вмикав, але ввімкнув його тепер. Як і мій телевізор, воно отримує програми від керованих комп'ютерами космічних блукачів, що крутяться навколо Землі на висоті двадцяти двох тисяч миль – безумовно, таку ідею з широко розплющеними очима (проте, без надмірної недовіри) вітав би в своєму часі юний Френк Анічетті. Я налаштувався на станцію «П'ятдесяті на п'ятірку»[65 – «50-s on 5» – безрекламна радіостанція, що належить корпорації «Sirius XM Radio» і передає пісні 1950–1960-х років з балачками діджеїв сленгом тих років; «Danny & The Juniors» – вокальний квартет, чия пісня «Rock and Roll is Here to Stay» була свіжим хітом 1958 р.; Малюк Ричард (справжнє ім'я Ричард Пеннімен, нар. 1932 р.) – композитор, співак, піаніст, «архітектор» рок-н-ролу, його хіт «Luiclle» (1957) входить до репертуару геть усіх виконавців у цьому стилі; Ernie K-Doe (1936–2001) – співак з Нью-Орлеана, «Mother-in-Law» (1961) його найбільший хіт.] і впіймав «Денні & Джуніорів», вони старанно виводили «Рок-н-рол прийшов до нас, щоб залишитися» – три чи чотири гармонійні голоси поверх дріботливого рояля. Слідом за ними на всю силу легенів заверещав свою «Люсію» Літл Ричард, а потім Ерні Кей-Доу почав жалітися на «Тещу»: «Вона вважає, ніби її поради то велика цінність, але аби вона поїхала десь геть, от це було би рішенням усіх проблем». Все це так звучало... здавалося таким свіжим і солодким, як ті помаранчі, котрі вдень вибирала зі своїми подружками місіс Симондс.

Воно звучало новесеньким.

Чи хотілося мені провести кілька років у минулому? Ні. Але мені хотілося туди повернутися. Хоча б заради того, щоб почути, як звучить Літл Ричард у часи, коли він очолює вершини хіт-парадів. Або щоб сісти на літак «Trans World Airlines» без роззування, сканування всього тіла й проходження крізь металодетектор.

І ще я хотів знову випити кореневого пива.

Розділ 3

1

Таки дійсно, гном стояв з прапором, проте не з американським. Навіть не з прапором штату Мейн, на якому зображений лось. Той, що його тримав гном, складався з синьої вертикальної смуги і двох горизонтальних, верхня з яких була білою, а нижня червоною. На прапорі також була одинока зірка. Минаючи гнома, я плеснув долонею по крисах його гостроверхого бриля й підійнявся сходами на передній ганок Елового невеличкого будиночка на Вайнінг-стрит, у голові мені вертілася забавна пісня Рея Вайлі Габбарда: «Та пішов ти, ми з Техасу»[66 – Ray Wylie Hubbard (нар. 1946 р.) – техаський автор-співак у стилі кантрі-блюз; у ковбойській пісні «Ми з Техасу» е].

Двері відчинилися, перш ніж я встиг у них подзвонити. Ел стояв у піжамі, поверх якої був одягнений махровий халат, його новопосивіле волосся плуталося штопорними пасмами – доволі серйозний випадок «постільної зачіски» з усіх мною бачених. Але сон (разом з болетамувальними пігулками, звісно) йому таки трохи допоміг. Він мав той же хворобливий вигляд, але рівчак навкруг його рота були тепер не такими глибокими і його хода, коли він вів мене коротким коридорчиком до своєї вітальні, здавалася впевненішою. Він більше не стискав себе правою рукою під лівою пахвою, немов намагаючись утриматися вкупі.

– Схожий трохи на мене колишнього, авжеж? – спитав він тим самим рипучим голосом, сідаючи у м'яке крісло перед телевизором. От тільки не зовсім сиданням це було, він радше поставив себе проти крісла, а тоді впав до нього.

– Вигляд маєш кращий. А що тобі кажуть лікарі?

– Той, до якого я звертався у Портленді[67 – Portland – засноване 1633 року найбільше місто (66 тис. мешканців) у штаті Мейн на березі Атлантичного океану.], каже, що все безнадійно, навіть з хіміотерапією й радіацією. Власне, він повторив те, що раніше казав мені інший, у Далласі. То було у 1962-му. Приємно впевнитися, що деякі речі залишаються незмінними, ти згоден?

Я відкрив було рота та й знову закрив. Іноді просто не маєш чого сказати. Іноді тебе просто заціплює.

– Нема сенсу морочити собі голову, – сказав він. – Я розумію, що смерть бентежить людей, особливо коли помираючому нема кого винуватити, окрім власних поганих звичок, але я не можу витрачати час на делікатні натяки. Доволі скоро я опинюся в шпиталі, хоча б тому, що не зможу самотужки дістатися туалету й повернутися назад. Та хай я буду проклятим, якщо викашлюватиму геть свій мозок, сидючи тут по пояс у власному лайні.

– Що буде з харчевнею?

– З харчевнею покінчено, друже. Навіть якби я був здоровий, як кінь, вона закрилася б уже наприкінці цього місяця. Ти знаєш, що я орендував те місце, ні?

Я цього не знав, але зрозуміти було неважко. Хоча Ворумбо все ще називається Ворумбо, зараз там діє сучасний, найзвичайнісінький торгівельний центр, а це означало, що Ел сплачує оренду якійсь корпорації.

– Подовження моєї ліцензії обговорюється, але Рада директорів фабрики бажає, щоби на цьому місці було дещо під назвою – тобі це сподобається – «Л. Л. Бін експрес»[68 – «L. L. Bean» – заснована 1912 року у Фріпорті, штат Мейн, Леоном Ленвудом Біном сімейна компанія, яка виробляє й продає туристичний одяг і спорядження; крамниці під брендом «Л. Л. Бін» тепер існують по всьому світу.]. Крім того, вони кажуть, що мій маленький «Алюмінер» там, як більшо в оці.

– Та це ж дурість! – вигукнув я з такою правдивою запальністю, що Ел аж реготнув. Регіт намагався перейти в кашель, але він його придушив. У приватній обстановці свого дому для подолання кашлю Ел не користувався хустинками або паперовими чи текстильними серветками; тут на столі біля його крісла стояла коробка жіночих максі-прокладок. Я раз у раз кидав туди погляд. Я примушував себе відвести очі, роздивлявся світлину на стіні, на якій Ел обнімав якусь гарну жінку, але знову ловив себе на тому, що погляд мій приблукав назад. Ось одна з великих правд про людське

буття: коли для збирання харкотиння, котре продукує ваше вражене тіло, ви потребуєте максі-прокладок, це значить, що у вас збіса серйозні проблеми.

– Дякую за таку реакцію тобі, друже. Ми могли б за це випити. Мої алкогольні дні завершилися, але в холодильнику є охолоджений чай. Може, зробиш ласку.

2

У себе в ресторанчику він використовував простий, міцний скляний посуд, натомість глек, у якому містився охолоджений чай, здався мені схожим на «Вотерфорд»[69 – «Waterford» – дорога марка кришталю, виробництво якого було започатковано 1783 року в однойменному місті в Ірландії.]. У чаї безжурно плавав цілий лимон, шкірку його було надрізано, щобі точився сік. Я поклав льоду в дві склянки, налив чаю і повернувся до вітальні. Ел зробив довгий, глибокий ковток зі своєї склянки і з вдячністю замружився.

– Боже, яке же воно добре. На цю хвилину все в Еловому Світі добре. Ці пігулки просто чудо. Звісно, підпадаєш до них у залежність, як той чорт, але вони таки чудесні. Навіть кашель трохи гамують. Біль почне знову виповзати десь ближче до півночі, але наразі завдяки їм ми маємо достатньо часу, щоб про все побалакати. – Він зробив новий, невеличкий ковток і подарував мені погляд, сповнений гіркого здивування. – Схоже на те, що людське ество вимагає свого до самого кінця. Ніколи б не подумав.

– Еле, що буде з тим... з тим отвором в минуле, якщо вони відтягнуть твій трейлер і побудують на його місці мережеву крамницю?

– Про це я знаю не більше, аніж про те, яким чином я можу купувати те саме м'ясо знову і знову. А що я думаю, так це те, що він зникне. Гадаю, це якесь природне диво, скажімо, як той Старий Вірний, або чудернацька балансуюча скеля на заході Австралії, або та ріка, що у відповідні фази місяця починає текти в зворотному напрямку[70 – Old Faithful (Старий Вірний) – гейзер у Єловстонському національному парку США; балансуюча скеля – 186-тонна гранітна брила заввишки 6 м, що тримається на основі площі 1,21 кв. м, у національному парку Поронгуруп в Австралії; назад під час океанських припливів тече річка Сент-Джон, по якій частково проходить кордон між канадською провінцією Нью-Брансвік та американським штатом Мейн.]. Такі речі, вони делікатні, друже. Крихітний зсув у земній корі, зміна температури, кілька динамітних зарядів, і все, їм кінець.

– То ти не думаєш, що там може статися... ну, я не знаю... якогось роду катаклізм?

У моїй власній уяві намалювався пролом в кабіні авіалайнера, котрий летить на висоті тридцяти шести тисяч футів, і як з нього все висмоктує геть, включно з пасажирями. Я таке одного разу бачив у якомусь фільмі.

– Я так не думаю, та хто може знати? Єдине, що сам знаю, це те, що я тут нічого не можу зробити, жодним чином. Хіба що, якщо ти захочеш, можу документально перевести харчевню на тебе. Це зробити я можу. Тоді ти можеш звернутися до Національного товариства збереження історичної спадщини і гукнути їм: «Агов, хлопці, ви не можете дозволити, щоб якийсь там мережевий магазин ставили на подвір'ї старої фабрики Ворумбо. Там є тунель крізь час. Я розумію, в таке важко повірити, але давайте я вам покажу».

Якусь мить я дійсно серйозно обмірковував такий варіант, бо Ел, либонь, мав рацію: та тріщина, що веде в минуле, майже напевне дуже крихка. Єдине, що я розумів (а також він) – вона може лопнути, мов мильна

бульбашка, якщо «Алюмінер» просто достатньо сильно штовхнути. А тоді я подумав про федеральний уряд, який дізнається, що може посилати в минуле оперативників, аби змінити там все, що їм забажається. Я не знав, чи це можливе, але якщо так, ті хлопці, котрі подарували нам такі забавні іграшки, як біологічна зброя та керовані комп'ютерами лазерні бомби, є останніми особами, яких я бажав би спонукати до виконання їхніх різноманітних завдань у живій, безборонній історії.

У ту ж хвилину, як ця ідея приверзлась мені – ні, в ту ж секунду, – я зрозумів, що має на думці Ел. Не вистачало тільки деталей. Я відставив кубок склянку з чаєм і підвівся на рівні.

– Ні. Абсолютно. Ні й ні.

Він сприйняв це спокійно. Я міг би сказати, це завдяки тому, що він був пригальмований оксиконтином[71 – OxуContin – нове покоління оксикодону, опіоїдного болетамувального препарату, розробленого у 1916 р. німецькою фірмою «Баер» на заміну знятому з виробництва героїну.], але мені було зрозуміло, що все не так просто. Він чудово бачив, що я не збираюся взяти й просто піти, бодай що там я щойно сказав. Моя цікавість (не кажучи вже про мою пристрасність), мабуть, стирчала з мене, як голки з дикобраза. Бо в душі я бажав дізнатися про деталі.

– Бачу, я можу знехтувати передмовою і перейти відразу до справи, – промовив Ел. – Це добре. Сядь, Джейку, і я відкрию тобі ту єдину причину, через яку я все ще не прийняв разом весь свій запас маленьких рожевих пігулок. – А коли я так і залишився стояти, він продовжив: – Ти ж сам розумієш, що тобі хочеться дізнатися про все, то що за біда? Якби я навіть міг змусити тебе зробити щось тут, у 2011 році, – на що я не здатен, – я не можу примусити тебе щось робити там. Щойно ти повернешся туди, Ел Темплтон перетвориться на чотирирічного хлопчика, котрий бігає на задньому подвір'ї у себе вдома в Блумінгтоні, що в штаті Індіана, у масці Самотнього Рейнджера[72 – Lonely Ranger – герой численних радіо-і телесеріалів, шляхетний ковбой у масці.] і все ще непевний щодо власного вміння самотужки підтирати собі гузно. Отже, сідай. Як то кажуть у рекламно-інформаційних передачах, це тебе ні до чого не зобов'язує.

Правильно. Хоча моя мати наразі сказала б: «У диявола солодкий голос».

Але я сів.

3

– Тобі знайомий вислів вододіл, друже?

Я кивнув. Не треба бути вчителем англійської мови й літератури, щоби це знати; не треба навіть бути грамотним. Це один з тих дратівних лінгвістичних викиднів, які раз у раз звучать у щоденних випусках новин кабельних телеканалів. До подібних також належать: «на даний момент часу» і «склавши до купи факти». А найбільш дратівними фразами з усіх (я знову, й знову, й знову люто застерігав проти них своїх явно нудьгуючих учнів) є абсолютно безсенсові: «дехто стверджує» та «як відомо».

– Ти знаєш, звідки він узявся? Його походження?

– Тобто...

– З картографії. Вододіл – це та місцевість, зазвичай гірська або лісиста, звідки витікають ріки. Історія – також ріка. Ти погоджуєшся з таким порівнянням?

- Так. Гадаю, що так.

- Подеколи події, що змінюють історію, є масштабними - як ті довгі, важкі дощі над усім вододілом, через які ріка виходить з берегів. Але повинь на ріці може трапитися навіть у сонячний день. Усе, що для цього потрібно - довга, важка злива над якоюсь маленькою частинкою вододілу. В історії теж трапляються раптові повені. Бажаєш прикладів? Як щодо 9 вересня 2001? Чи виграшу Бушем виборів у Гора у 2000?

- Та годі, Еле, хіба можна порівнювати національні вибори з раптовими повенями?

- Ну, либонь, не всякі, але вибори президента 2000 року самі з себе були подією такого класу. Уяви, якби ти міг повернутися до Флориди восени двохтисячного і витратити пару сотень тисяч доларів на користь Ела Гора?

- Пара проблем тут світить, - сказав я. - По-перше, я не маю двохсот тисяч доларів. По-друге, я лише шкільний учитель. Я можу все тобі розказати про комплекс фіксації на матері у Томаса Вулфа[73 - Thomas Clayton Wolfe (1900-1938) - один з найвизначніших американських романістів XX ст., майстер автобіографічної, поетично-філософської прози.], але коли йдеться про політику, я гублюся, як дитина серед лісу.

Він нетерпляче змахнув рукою, аж той перстень Корпусу морської піхоти ледь не злетів йому зі стоншеного пальця.

- Гроші не проблема. Мусиш наразі мені просто повірити щодо цього. А знання наперед майбутнього відкидає всяке лайно з твого шляху. Різниця у Флориді була, здається, дець трохи менша за шість сотень голосів. Якщо вже зайшлося про торгівлю, як гадаєш, маючи двісті тисяч, вдалося б тобі купити в день виборів шістьсот голосів?

- Можливо, - погодився я. - Ймовірно. Гадаю, я міг би вираховувати округи з громадами, де переважає апатія і виборча активність традиційно невелика - це не так вже й важко було б зробити. - а потім з'явитися туди зі старою, доброю готівкою.

Ел вишкірився, демонструючи ті свої зуби з прогалинами й нездорові ясна.

- А чом би й ні? В Чикаго це працює віддавна.

Від ідеї купити президентство за суму меншу, ніж коштує пара седанів «Мерседес-Бенц», у мене захопило дух.

- Але коли ми розглядаємо ріку історії, там найбільшими вододільними моментами, які генерують переміни, є замах - як успішний, так і невдалий. Застрелив ментально нестабільний ледащо на ім'я Гаврило Принцип австрійського ерцгерцога Фердинанда - і на тобі, розпочалася Перша світова війна. З іншого боку, після того, як Клаусу фон Штауфенбергу не вдалося у 1944 році вбити Гітлера[74 - Klaus von Stauffenberg (1907-1944) - безрукий і одноокий полковник Вермахту, один з очільників і виконавець замаху проти Гітлера, після невдалого замаху був засуджений і розстріляний.] - рвонуло близько, але не дістало - війна продовжувалася і ще мільйони людей загинули.

Я теж бачив цей фільм.

Ел продовжував далі:

– Ми нічого не можемо вдіяти з ерцгерцогом Фердинандом або Адольфом Гітлером. Вони поза нашою досяжністю.

Я хотів було вказати йому на те, що він надто вільно використовує особовий займенник, але стримався. Я почувався читачем якоїсь дуже зловісної книги. Скажімо, котрогось із романів Томаса Гарді[75 – Thomas Hardy (1840–1928) – англійський поет і романіст, у творах якого герої зазвичай потерпають від тиску жорстких соціально-етичних норм Вікторіанської епохи.]. Знаєш, чим все мусить скінчитися, але замість зменшення інтересу це якимсь дивним чином тільки збільшує твоє зачарування. Це як дивитися на хлопчика, котрий дедалі швидше й швидше розганяє свій іграшковий потяг, і чекати, коли той врешті зіскочить з рейок на черговому заокругленні.

– Щодо 11 вересня, якщо ти схотів би це виправити, довелося б чекати близько сорока трьох років. На той час тобі вже підпирало б під вісімдесят, та й взагалі чи дожив би.

От тепер той прапор із самотньою зіркою в руках у гнома став зрозумілішим. Це був сувенір з останньої подорожі Ела в минуле.

– Можна не дожити навіть до шістдесят третього, хіба не так?

На це він не відповів, просто дивився на мене. Його очі, що були воложисто-туманними, коли він заводив мене до своєї харчевні, тепер яскраво світилися. Вони були ледь не юними.

– Тому що саме до цього ти ведеш, правильно? До Далласа 1963?

– Правильно, – сказав він. – Я змушений відсторонитися. Але ти ж не хворий, друже. Ти здоровий і в розквіті сил. Ти можеш повернутися в минуле і зупинити це.

Він нахилився вперед, очі його вже не просто світилися, вони палали.

– Ти можеш змінити історію, Джейку. Ти це розумієш? Джон Кеннеді може залишитися живим.

4

Я знаю механіку напруженої белетристики – аякже, я прочитав чимало трилерів у своєму житті – тут головне правило: тримати читача у здогадах. Але, якщо ви хоча б трохи збагнули мій характер, зважаючи на надзвичайні події того дня, ви зрозумієте, що мені хотілося, щоб мене переконали. Кристі Еппінг стала Кристі Томпсон («Парубок стрічає свою дівчину в кампусі АА», пам'ятаєте?), тож тепер я належав лише сам собі. Навіть дітей ми не мали, за яких можна було б боротися. Я мав роботу і робив її добре, але, якщо я скажу вам, ніби в ній малися якісь перспективи, це було б брехнею. Подорож автостопом по Канаді з одним другом після закінчення коледжу – єдина низка подій в моєму житті, котрі бодай здалеку можна назвати пригодами, а зважаючи на добродушну люб'язність більшості канадців, звісно, ніякі то були не пригоди. І ось тепер, неждано-негадано, мені пропонують шанс стати великим гравцем не просто в історії Америки, а в історії цілого світу. Так, так, так, я схилився до того, щоб мене переконали.

Але я також і боявся.

– А що, як все піде погано? – Я допив свій залишок холодного чаю чотирма довгими ковтками, кубики льоду стукалися мені об зуби. – Що, як я зумію

бозна-яким способом відвернути ту подію, а далі все, замість того, щоби покращитися, тільки погіршиться? Що, як я повернуся і побачу в Америці фашистський режим? Або забруднення сягне такого рівня, що всі кругом ходитимуть у протигазах?

- Тоді ти знову повернешся назад, - сказав він. - У той самий час за дві хвилини до полудня дев'ятого вересня 1958 року. І все відміниш. Кожна подорож туди є першою подорожжю. Пам'ятаєш?

- Добре звучить, але якщо переміни будуть настільки радикальними, що твоє харчевні навіть не знайдеться на цьому місці?

Він усміхнувся.

- Тоді тобі доведеться доживати життя в тому минулому. Але хіба це поганий варіант? Як вчитель мови й літератури, ти маєш затребувану професію, та вона тобі може навіть не знадобитися. Джейку, я пробув там чотири роки і заробив деякі статки. І знаєш як?

Я міг би висловити якесь хитромудре припущення, але натомість похитав головою.

- Тоталізатор. Я повадився обережно - не бажав викликати найменших підозр, звісно ж, я не бажав, щоб якісь букмекерські костоломи ганялися за мною, - але якщо ти ретельно вивчив, хто яку гру виграв від літа 1958 до осені 1963 року, то можеш собі дозволити бути обережним. Я не кажу, ніби ти зможеш жити, як король, бо таке життя небезпечне. Але нема причин, що заважали б тобі жити добре. І харчевня, як я гадаю, все ще стоятиме тут. Мене ж вона дочекалася, а я багато чого змінив. Ніхто б цього не уникнув. Просто пройтися квартал, щоб купити собі буханець хліба та кварту молока, і це вже змінює майбутнє. Чув коли-небудь про ефект метелика? Є така чисто-шикарна наукова теорія, суть якої загалом полягає в тім...

Він знову закашлявся, перший довгий напад відтоді, як він відчинив мені двері. Він вихопив з коробки прокладку, притиснув її собі до рота, мов кляп, а тоді зігнувся навпіл. З його грудей лунали жакливі ригальні звуки. Звучало це так, наче половина його нутроців обірвалися і тепер колотяться там між собою, як ті електромобілі у парку розваг. Кінець кінцем все стихло. Він поглянув на прокладку, скривився, склав її і викинув.

- Вибач, друже. Ця моя суча оральна менструація.

- Господи, Еле!

Він знизав плечима:

- Якщо не можна з такого пожартувати, то який у всьому сенс? Отже, де я зупинився?

- Ефект метелика.

- Точно. Це значить, що дрібні події можуть мати величезні, хтозна-казна-бозна-які наслідки. Суть цієї ідеї полягає в тому, що коли хтось убиває метелика в Китаї, то років через сорок - або й через сорок тисяч - десь в Перу мусить трапитися землетрус. Тобі теж це здається таким же захоплюючим, як і мені?

Авжеж, дійсно так, але тут мені пригадався один прапрадавній парадокс з приводу подорожі в часі і я скористався ним:

- Йо, а що, як ти повернешся в минуле і вб'єш там власного діда?

Він виричався на мене, ошелешений:

- На 'кий би хер тобі заманулося таке робити?

Гарна відповідь, тож я просто заохотив його продовжувати.

- Ти вже поміняв минуле сьогодні вдень всіма можливими дрібними способами просто тим, що пройшовся до «Кеннебекської фруктової»... але сходи до комори, назад у 2011 рік, залишилися на своєму місці, хіба не так? І Фолз стоїть той самий, такий, яким ти його залишав.

- Так, на вигляд той самий. Але ти говориш про дещо трохи більше. Обкритися так, щоб вберегти життя ДжФК.

- О, я говорю про багато більше, ніж просто це, бо це не просто якийсь метелик десь у Китаї, друже. Я також говорю про збереження життя РФК, бо якщо Джон виживе в Далласі, то Роберт, радше за все, не буде балотуватися в президенти у 1968-му. Країна не буде готовою замінити одного Кеннеді іншим.

- Ти не знаєш цього напевне.

- Не знаю, але послухай-но. Ти вважаєш, що, якщо врятувати життя Джона Кеннеді, його брат Роберт все одно опиниться о дванадцятій п'ятнадцять, п'ятого червня 1968 року в готелі «Амбасадор»? А навіть якщо й опиниться, то в тамтешній кухні працюватиме Сірхан Сірхан[76 - Sirhan Sirhan (нар. 1944 р.) - громадянин Йорданії, біженець до США, застрелив сенатора РФК «за підтримку ним Ізраїлю», відбуває довічне ув'язнення.]]?

Можливо, проте шанси на це вкрай незначні. Якщо ввести до рівняння мільйон змінних, звісно, що й результати мусять змінитися.

- А як щодо Мартіна Лютера Кінга[77 - Martin Luther King (1929-1968) - лідер руху за громадянські права афроамериканців, лауреат Нобелівської премії миру; його вбивця Джеймс Рей був засуджений до 99 років тюрми і помер в ув'язненні.]]? Чи буде він так само у Мемфісі у квітні 68-го? Навіть якщо буде, чи стоятиме він на балконі мотелю «Лорейн» точно в потрібний для того час, щоби Джеймс Ерл Рей його застрелив? Як ти гадаєш?

- Якщо та твоя теорія метелика правильна, то напевне ні.

- От, і я так думаю. А якщо МЛК залишається живим, то й расові бунти, що спалахнули після його загибелі не відбудуться. Може, й Фреда Гемптона[78 - Fred Hampton (1948-1969) - заступник голови Чиказького відділення радикальної партії афроамериканців «Чорні пантери»; був застрелений сплячим у ліжку під час неспровокованого рейду поліції на його квартиру.] не застрелять у Чикаго.

- Кого?

Він мене проігнорував.

- У такому випадку, можливо, й Симбіотичної визвольної армії[79 - Symbionese Liberation Army (1973-1975) - лівацька бойова група, відома вбивствами і грабунками; найгучнішою акцією СВА було викрадення онуки газетного магната Патриції Херст, котра після пари місяців життя з бойовиками оголосила, що приєднується до них, і взяла участь в нападі на банк, після розгрому групи була засуджена на 35 років в'язниці,

помилувана через 2 роки президентом Картером.] не з'явиться. Нема СВА – нема й викрадення Патріції Херст. Нема викрадення Патті Херст – отже, є невеличке, проте, можливо, знакове зниження страху перед чорними серед білих американців середнього класу.

– Ти мене втрачаєш. Пригадай, у мене диплом усього лише з мови й літератури.

– Я втрачаю тебе тому, що ти більше знаєш про Громадянську війну в дев'ятнадцятому столітті, ніж про ту, яка роздирає нашу країну після убивства Кеннеді в Далласі. Якби я запитав у тебе, хто грав головну роль у «Випускнику»[80 – «The Graduate» (1967) – фільм, за головну роль в якому актор Дастін Гофман (нар. 1937 р.) отримав «Оскара».], певен, ти б мені відповів. Проте, якщо я попрошу тебе сказати, на кого вчинив замах Лі Освальд усього за кілька місяців до того, як він застрелив Кеннеді, ти лише перепитаєш: «Га?» Бо вся ця історія десь чомусь загубилася.

– Освальд намагався вбити когось ще до Кеннеді?

Для мене це було новиною, але ж більшість моїх знань про вбивство Кеннеді були позичені з фільму Олівера Стовна[81 – «JFK» – фільм режисера О. Стовна, в якому окружний прокурор Нью-Орлеана Джим Гаррисон (актор Кевін Костнер) провадить власне розслідування вбивства ДжФК і приходить до висновку, що існувала широка змова.]. Та хай там як, Ел все одно не відповів.

– А як щодо В'єтнаму? Саме Джонсон розпочав ту божевільну ескалацію. Кеннеді був холоднокрівним бійцем, тут нема сумнівів, а от Джонсон перевів усе на інший рівень. Він мав той самий комплекс мої-яйця-більші-за-ваші, який потім продемонстрував і Дюбель, оголосивши перед камерами: «Нумо, постарайтесь»[82 – Dubya – техаська кличка президента Буша; 2 липня 2003 р. (через місяць після завершення активних бойових дій в Іраку) він кинув у прямому ефірі фразу: «Якщо хтось тут вважає, що може нас атакувати, то нумо, постарайтесь», після чого напади іракських бойовиків на американських військових різко посилюються.]. Кеннеді був здатен зрозуміти, що схибив, і передумати. Ані Джонсон, ані Ніксон на таке не були спроможні. Завдяки їм ми втратили майже шістьдесят тисяч американських солдатів у Намі. А в'єтнамці, північні й південні, втратили мільйони людей. Хіба був би таким великим рахунок тієї м'ясорубки, аби Кеннеді не було вбито у Далласі?

– Я не знаю цього. І ти теж, Еле.

– Це так, але я тепер став справжнім дослідником недавньої американської історії, і гадаю, що шанси на покращення багатьох речей, якщо його врятувати, дуже добрі. Та головне, що не світить жодного фіаско. Якщо справи підуть на лайно, ти просто все зміниш назад. Легко, як матюк стерти з класної дошки.

– Або я не зможу повернутися, в разі чого ні про що не дізнаюся.

– Дурниці. Ти молодий. Якщо тебе не переїде таксист, не хватоне інфаркт, ти проживеш достатньо довго, щоби взнати, яким боком все обернулося.

Я сидів мовчки, дивився собі на коліна і думав. Ел мені не заважав. Нарешті я знову підвів голову.

– Ти, мабуть, багато прочитав про той замах і про самого Освальда.

– Все, до чого могли дотягнутися мої руки, друже.

– Наскільки ти впевнений, що президента застрелив саме він? Бо існує не менше тисячі різних теорій змови. Навіть я про це знаю. Що, як я повернуся в минуле і зупиню його, а хтось зовсім інший хлопне Кеннеді з Трав'янистого пагорба, чи як там той зветься?

– Трав'яна Купина[83 – Grassy Knoll – паркова клумба в Далласі, повз яку проїжджав лімузин Кеннеді, коли в нього поцілили кулі.]. І я майже цілком певен, що стріляв сам Освальд. Всі ті теорії змов, по-перше, доволі безглузді та й більшість з них були спростовані протягом минулих років. Та ідея, наприклад, що стрільцем був не Освальд, а хтось схожий на нього. Його тіло піддавали екстугмації у 1981 році і провели тести ДНК. Це він, без сумнівів. Дрібний, отруйний довбограй. – Він зробив паузу, а потім додав: – Я з ним зустрічався, знаєш.

Я вирячився на Ела:

– Дурниці!

– Та ні, правда. Він зі мною говорив. Це було у Форт-Ворті[84 – Fort Worth – п'яте в Техасі за величиною місто, входить до мегаполіса Далласа.]. Вони з Мариною, його дружиною, вона росіянка, навідували Освальдового брата у Форт-Ворті. Якщо Лі любив бодай якусь людину, тією людиною був його брат Бобі. Я стояв за штакетним парканом біля двору Бобі Освальда, прихилившись до телефонного стовпа, курих сигарету і прикидався, ніби читаю газету. Серце в мене колотилося, за відчуттями, робило наче двісті ударів на хвилину. Лі з Мариною вийшли разом. Вона несла їхню дочку, Джун. Зовсім крихітка, менше рочки їй було. Дитина спала. Оззі був у штанах хакі і в сорочці «Ліги плюща»[85 – Ivy League – асоціація восьми найстаріших, найпрестижніших університетів США.] на гудзиках до самого низу, але з геть витертим коміром. Штани були напрасовані, з гострими стрілочками, але брудні. З морпівської зачіскою він уже розлучився, але волосся на голові в нього все ще було закоротке, не вхопити. Марина – святий Боже, то була жінка повний відпад! Темне волосся, яскраві сині очі, бездоганна шкіра. Кінозірка, та й годі. Якщо наважись на цю справу, сам побачиш. Вона щось сказала йому російською і вони вирушили хідником. Він їй щось відповів. Посміхаючись при цьому, але тут же її штовхнув. Вона ледь не впала. Дитина прокинулася й почала плакати. І весь цей час Освальд не переставав усміхатися.

– Ти це бачив. Насправді бачив. Ти бачив його. – Попри мою власну мандрівку в минуле, я залишався принаймні наполовину впевненим, що то була або ілюзія, або беззастережна брехня.

– Бачив. Вона вийшла з хвіртки і пройшла повз мене з похиленою головою, притискаючи дитину до грудей. Пройшла так, ніби мене там зовсім не було. Натомість він підійшов просто до мене, ледь не впритул, я відчув його парфум «Олд Спайс»[86 – «Old Spice» – заснована 1934 року компанія, чоловічі парфуми випускає з 1938 року.], яким він намагався забити запах свого поту. Ніс у нього був всіяний чорними вуграми. Поглянеш на його одяг і взуття – туфлі були виношені, з затоптаними закамбуками – і стає зрозуміло, що не має він ані горщика, куди помочитися, ані власного вікна, з якого б те виплеснути, проте, подивившись йому в очі, ти розумів, що все те не має ані найменшого значення. Для нього, тобто. Він вважав себе великою шишкою.

Ел на хвилю замислився, а потім похитав головою.

– Ні, беру свої слова назад. Він знав, що він велика шишка. Решта світу просто мусила трохи зачекати, щоб розділити з ним це знання. Отже, таким він і постав переді мною – поряд, хоч його хапай та души – і не думай, ніби така ідея не зринула мені в голову...

- Чому ж ти цього не зробив? Або ще простіше, не застрелив його?

- На очах у його дружини і доньки? Ти зміг би таке зробити, Джейку?

Мені не треба було довго міркувати.

- Гадаю, ні.

- От і я також. Крім того, я мав ще й інші причини. Одна з них - відраза до штатної в'язниці... або електричного стільця. Ми ж стояли на вулиці, пам'ятаєш?

- А.

- Твое «а» тут доречне. У нього на обличчі так і трималася та півусмішка, коли він наблизився до мене. Пихата й водночас облудна. Цю саму усмішку він тримає ледь не на кожній фотографії, які будь-хто будь-коли робив з нього. Він тримає її в поліцейській дільниці Далласа після того, як його заарештували за вбивство президента і патрульного, що трапився на шляху Освальда, коли той намагався вшитися. От він мені й каже: «Що ви тут видивляєтеся, сер?» Я кажу: «Нічого, друже». А він мені: «То не пхай носа, де не твое діло».

- Марина чекала на нього футів за двадцять далі на хіднику, намагаючись заспокоїти дитину, заколисати. Тоді спекотний день був, гірший за пекло, але на голові в неї була хусточка, в ті часи багато східноєвропейок такі носили. Він підійшов до неї й ухопив за лікоть - наче коп якийсь, а не її чоловік - та й каже: «Походу! Походу!» Тобто: пішли, пішли. Вона йому щось сказала, можливо, спитала, чи не поніс би він дитину трохи. Але він її лише відштовхнув і гаркнув: «Походу, сука!» Ходи, курва, тобто. Вона й пішла. Вони попрямували в бік автобусної зупинки. Оце і все.

- Ти говориш російською?

- Ні, в мене добрий слух і маю комп'ютер. Тут, у нашому часі, маю.

- Ти бачив його ще колись?

- Тільки здаля. На той час я вже був серйозно захворів. - Він усміхнувся.
- Нема в Техасі кращого барбекю за барбекю у Форт-Ворті, а я його не міг їсти. Цей світ жорстокий іноді. Я сховався до лікаря, отримав діагноз, який міг уже й сам собі встановити на той час, і повернувся у двадцять перше століття. По суті, там уже не було більше на що дивитися. Просто кістлявий, мізерний мучитель власної дружини, який чекає на славу.

Він нахилився вперед.

- Знаєш, на що був схожим чоловік, котрий змінив американську історію? Він був як той хлопець, що кидається камінням на інших хлопців, а тоді тікає геть. На той час, коли він вступив до морської піхоти - щоби стати, як Бобі, він ідолізував Бобі, - він уже встиг пожити майже у двох дюжинах різних міст, від Нью-Орлеана до Нью-Йорка. Він плекав грандіозні ідеї і не міг зрозуміти, чому люди до нього не дослухаються. Його це бісило, він скаженів, проте він ніколи не втрачав тієї своєї стервозно-облудливої усмішечки. Знаєш, як назвав його Вільям Манчестер?

- Ні, - відповів я. - Я не знаю навіть, хто такий Вільям Манчестер[87 - William Manchester (1922-2004) - ветеран Другої світової війни, колишній морпіх-снайпер, професор Весліанського університету, автор багатьох бестселерів, зокрема книги «Смерть президента» (1967), де він детально

простежує дії Кеннеді і Освальда перед замахом і подає психологічний портрет убивці.].

– Жалюгідним заблудою. Манчестер описує всі ті теорії змов, що розквітли потім, після вбивства президента... і після того, як було застрелено й самого Освальда. Сподіваюся, ти про це знаєш, правда ж?

– Звісно, – кивнув я трохи роздратовано. – Парубок на ім'я Джек Рубі це зробив. – Але, зважаючи на провали в моїх знаннях, котрі я уже встиг продемонструвати, я вирішив, що Ел має право на сумніви.

– Манчестер пише: якщо поставити вбитого президента на одну шальку терезів, а Освальда – жалюгідного заблуду – на іншу, вони не врівноважаться. Нема підстав для балансу. Якщо хтось хоче додати більшого сенсу загибелі Кеннеді, той мусить докласти щось вагоміше. Що й пояснює розповсюдження всяких теорій змови. Типу, це робота мафії – Карлос Марчелло[88 – Карлос «Малюк» Марчелло (1910–1993) – дон нью-орлеанської мафії, у 1959 р. допитувався Сенатським комітетом з розслідування організованої злочинності, членами якого були брати Кеннеді, у 1961 р. президент ДжФК наказав призначеному ним генпрокурору РФК вислати «Малюка» у Гватемалу, звідки той скоро повернувся до США; не раз висловлював погрози в бік Кеннеді.] наказав застрелити. Або: це зробили з КГБ. Або Кастро, щоб відплатити ЦРУ за те, що ті намагалися підкласти йому отруєні сигари. До наших днів є люди, котрі вірять, що це зробив Ліндон Джонсон, аби стати президентом. Але врешті-решт... – Ел струснув головою. – Це майже напевне був Освальд. Ти чув про бритву Оккама, еге ж?

Приємно було почути про таке, що сам точно знаєш.

– Це базовий трюїзм, також знаний як принцип ощадливості. «За всіх інших рівних умов найпростіше пояснення зазвичай є правильним». То чого ж ти його не вбив, коли він не був на вулиці зі своєю дружиною і дитиною? Ти ж і сам колись був морпіхом. Коли ти вже про себе знав, що смертельно хворий, чому ти просто сам не вбив цього дрібного довбогря?

– Бо дев'яностоп'ятивідсоткова впевненість – це не 100 %. Бо хай яким він не був придурком, а мав сім'ю. Бо тому що, коли його заарештували, Освальд сказав, що він лише відбувало, а я бажав бути певним, що він бреше. Не думаю, щоб бодай хтось міг бути впевненим бодай у чомусь на сто відсотків у цьому злому світі, але я бажав підняти ставку до дев'яноста восьми. А проте я не збирався чекати до 22 листопада, щоб зупинити його в Техаському книгосховищі шкільних підручників – такий результат був би занадто малим, і я мушу пояснити тобі, в чому тут полягає велика причина.

Очі його більше не мали того блиску, і борозни на його обличчі поглибшали знову. Мене лякало те, що запаси сили в Ела так тепер зміліли.

– Я все записав. І хочу, щоб ти це прочитав. Фактично, я хочу, аби ти все те визубрив, як сучий син, напам'ять. Глянь-но, он там, на телевізорі, друже. Ти зробиш це? – він подарував мені зморену посмішку і додав: – Прошу по-домашньому, бо, як то кажуть у Техасі, сам вже не вилажу з піжамних штанів.

Там лежав товстий блакитний зошит. Штамп на обкладинці вказував його ціну: двадцять п'ять центів. Бренд для мене виглядав якимсь чужинницьким:

– Що таке Кресгі?

– Мережа супермаркетів, відома тепер як «Кей-Март»[89 – «Kresge» – найбільша в світі мережа супермаркетів низьких цін, котру з єдиної відкритої ним 1899 року крамнички у Мемфісі, штат Теннессі, розбудував

син німецьких емігрантів Себастьян Кресгі (1867–1966); з 1977 року мережа має назву «K-Mart».] Не переймайся обкладинкою, звертай увагу тільки на те, що всередині. Це хроніка Освальда, плюс всі факти, що їх було проти нього зібрано... котрих тобі не конче необхідно перечитувати, якщо ти покладаєшся тут на мене, бо ти мусиш зупинити цього дрібного тхора у квітні 1963-го, більш як за півроку до приїзду Кеннеді в Даллас.

– А чому у квітні?

– Бо саме тоді хтось намагався вбити генерала Едвіна Вокера... хоча на той час генералом він уже не був. Його було розжалувано у 1961, це зробив особисто ДжФК. Генерал Едді розповсюджував серед своїх підлеглих сепаратіоністську літературу й наказував їм її читати[90 – Edwin Anderson Walker (1909–1993) – уродженець Техасу, заслужений генерал-майор, 1944 р. командував «Диявольською» спецбригадою, що відзначилась у звільненні від німців півдня Франції й Риму, у 1950-х гостро критикував президента Айзенгавера і його наступника Кеннеді.].

– То Освальд намагався його вбити?

– От у цьому ти й мусиш упевнитися. Гвинтівка така сама, тут нема сумнівів, балістична експертиза це довела. Я очікував побачити, як він стріляє. Я міг дозволити собі не втручатися, бо того разу Освальд промазав. Куля відхилилася завдяки дерев'яній лиштовці посеред кухонного вікна Вокера. Не дуже, але достатньо. Куля буквально чесонула йому кризу волосся, а скалками від тієї планки йому трохи посікло руку. Єдине його поранення. Я не кажу, ніби ця людина заслуговувала на смерть – дуже мало є людей настільки лихих, щоб їх варто було застрелити з засідки, – але я обміняв би Вокера на Кеннеді будь-якої хвилини.

Я майже не звертав уваги на його останні слова. Я гортав «Елову Книгу Освальда», щільно списані сторінки, одна за одною. Вони були цілком читабельні на початку, трохи менше наприкінці. Кілька останніх сторінок заповнювали кривульки дуже хворої людини. Я заклапнув зошит і спитав:

– Якби ти міг переконатися, що в замаху на генерала Вокера стрільцем був Освальд, це прибрало б твої сумніви?

– Так. Мені треба впевнитися, що він на таке здатний. Джейку, Оззі людина погана – паршивець, як таких називали у п'ятдесятих, – проте биття власної дружини, утримування її фактично в ув'язненні, бо вона не говорить тутешньою мовою, ще не доводить здатності до вбивства. І ще дещо. Якби мене навіть не підкосило оте, що зветься на велике Р, я розумів, що можу не отримати другого шансу виправити справу, якщо вб'ю Освальда, а хтось інший все одно застрелить президента. Коли людина перетнула шістдесятирічну межу, її гарантійний строк вже вичерпано, якщо ти розумієш, що я маю на увазі.

– А чи мусить це бути вбивством? Хіба ти не міг просто... ну, не знаю... заманити його в якусь пастку чи ще щось?

– Можливо, але на той час я вже був недужий. Я не знаю, чи зміг би, навіть буди здоровим. І взагалі, мені здавалося простішим просто порішити його, шойно я в усьому переконаюся. Це як прибити осу, перш ніж вона тебе ужалить.

Я мовчав, думав. Годинник на стіні показував десяту тридцять. Ел розпочав цю розмову, зауваживши, що витримає до півночі, але мені достатньо було поглянути на нього, аби зрозуміти, що його сподівання були безвідповідально оптимістичними.

Я взяв наші склянки, відніс до кухні, помив і поставив на сушарку для посуду. В моїй голові бував торнадо. Замість засмоктувати корів, тини і шматки паперу, той торнадо вирував іменами: Лі Освальд, Бобі Освальд, Марина Освальд, Едвін Вокер, Фред Гемптон, Патті Херст. Яскравіли в тому вирі акроніми: ДжФК, РФК, МЛК, СВА. Цей коловорот навіть мав звукове супроводження, два російських слова, вимовлювані знову й знову по-південному низько й тягуче: «Походу, сука».

5

- Скільки часу я можу вирішувати? - спитав я.

- Недовго. Харчевня проіснує до кінця місяця. Я балакав з юристом, думав виторгувати ще трішки часу - зв'язати їх якимсь позовом чи ще якимсь, - але юрист не має на те ради. Бачив коли-небудь оголошення у меблевих крамницях: «ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ОРЕНДА. ЗАКРИВАЄМОСЯ. РОЗПРОДАЖ»?

- Авжеж.

- У дев'яти випадках з десяти це всього лиш маркетинговий трюк, але наразі тут десятий варіант. І наразі йдеться не про якусь дешеву крамничку з доларовими знижками, яка бажає мене посунути. Я кажу про «Бін», а якщо взяти роздрібну торгівлю, то «Л. Л. Бін» - найбільша мавпа в джунглях Мейну. Прийдеш першого липня, а харчевня пропала, як той «Енрон»[91 - «Enron Corporation» - газово-нафтова і електроенергетична компанія з Х'юстона, Техас, котра вважалася чи не найефективнішою в своїй галузі; 2001 року була викрита у махінаціях з фінансовими звітами і збанкрутувала.]. Та й це не найгрізніше. До першого липня я можу вже пропасти. Можу підхопити застуду і за три дні помру. Можу дістати інфаркт або інсульт. Або вб'ю себе цим клятим оксиконтином випадково. Патронажна медсестра, котра відвідує мене, щодня перепитує, чи я обережний, чи не перевищую дози, і я таки обережний, проте бачу, як вона боїться, що ввійде якогось ранку і знайде мене мертвим, либонь, завдячуючи тому, що я в обдовбаному стані збився з рахунку. Крім того, ці пігулки ослаблюють дихання, а легені в мене ні к чорту. А на додачу я ще й схуд сильно.

- Справді? Я й не помітив.

- Ніхто не любить хитросраких, друже... коли доживеш до мого віку, сам визнаєш. Та хай там як, я хочу, щоби ти разом із зошитом взяв і оце, - він подав мені ключ. - Це від харчевні. Якщо зателефонуєш мені завтра й почуєш від медсестрички, що вночі я відійшов, мусиш діяти хутко. Тобто завжди зважаючи не те, що ти взагалі вирішиш діяти.

- Еле, ти ж не плануєш...

- Тільки намагаюся убезпечитися. Бо це важливо, Джейку. На мій розсуд, це важить більше, ніж будь-що інше. Якщо тобі коли-небудь мріялося змінити цей світ, це твій шанс. Врятувати Кеннеді, врятувати його брата. Врятувати Мартіна Лютера Кінга. Зупинити расові бунти. Зупинити В'єтнамську війну, можливо. - Він нахилився ближче. - Позбавишся одного покидька, друже, і ти врятуєш мільйони життів.

- Це збіса крутий маркетинговий хід, - сказав я, - але ключ мені не потрібен. Коли завтра вранці зійде сонце, ти так само перебуватимеш у нашому великому блакитному автобусі[92 - Ідіома стабільності за назвою заснованої 1928 року в каліфорнійському місті Санта-Моніка автобусної компанії «Big Blue Bus», як вважається символом надійності й комфорту.].

- Ймовірність дев'яносто п'ять відсотків. Але це замало. Візьми цей чортів ключ.

Я взяв той чортів ключ і поклав собі до кишені.

- Дозволю тобі трохи відпочити.

- Ще одне, перш ніж ти підеш. Мені треба тобі розповісти про Каролін Пулен і Енді Каллема. Сідай знову, Джейку. Це забере лише кілька хвилин.

Я залишився стояти.

- Не-не. Ти змучений. Тобі треба поспати.

- Висплюся, коли помру. Сідай.

6

Після того, як він знайшов те, що сам для себе назвав «кролячою норою», розпочав Ел, він спершу збирався користатися нею для закупівлі продуктів, роблячи невеличкі ставки в одного букмекера, якого він надибав у Люїстоні[93 - Lewiston - друге за населенням (40 тис.) місто штату Мейн в окрузі Андроскоггін.], щоб таким чином поповнювати свій запас готівки з п'ятдесятих. І ще він вряди-годи, серед тижня, влаштовував собі пікніки на озері Себаго[94 - Sebago - друге за площею (117 кв. км) і найглибше (96 м) озеро в штаті Мейн.], яке кишіло рибою, що була й смачною, і цілком безпечною для споживання. Люди боялися осадів після випробувань атомних бомб, сказав він, але страх отруїтися ртуттю через заражену рибу все ще ховався десь у майбутньому. Він називав ці вилазки (зазвичай на вівторок і середу, хоча іноді він залишався там і до п'ятниці) своїми міні-відпустками. Погода завжди була гарною (бо завжди тією самою) і риболовля фантастичною (ймовірно, він виловлював знову й знову одну й ту саму рибину).

- Я точно знаю, що ти зараз відчуваєш, Джейку, бо й сам перебував у такому ж збентеженні перші кілька років. Знаєш, що насправді шокує? Спуститися тими сходинами серед січня, коли дме північно-східний вітер, і вийти на яскраве вересневе сонце. Погода підкочених рукавів, я правий?

Я кивнув і попросив його продовжувати. Та бліда рожевість, що була в нього на щоках, коли я прийшов, тепер зовсім зникла, він також знову постійно кашляв.

- Але дай людині трохи часу і вона звикне до будь-чого, тож коли потрясіння врешті почало вицвітати, я почав думати, що знайшов ту кролячу нору не дарма. От тоді-то мої думки перейшли на Кеннеді. А тут і знамените питаннячко вистромило свою бридку голівку: чи можливо змінити майбутнє? Я не замислювався про наслідки - принаймні не відразу, - а лише взагалі, чи можна це зробити. Під час одної з моїх подорожей на Себаго я дістав ніж і вирізав на дереві біля будиночка, в якому зупинявся, слова: Ел Т, з 2007. Повернувшись сюди, я миттю стрибнув за кермо і помчав на озеро Себаго. Будиночків, де я тоді відпочивав, більше нема; там тепер якийсь готель для туристів. А от дерево на місці. І слова також, що я їх на ньому був колись вирізав. Старі, згладжені, але все ще видні: Ел Т, з 2007. Отже, я зрозумів, що все можна зробити. От тоді я й почав думати про ефект метелика.

- У тому часі у Фолзі виходить газета, «Лізбон віклі ентерпрайз», у нашій бібліотеці у 2005 році зісканували й завантажили до комп'ютера всі її старі мікроплівки. Це вельми прискорило користування ними. Я шукав

повідомлення про один інцидент, що трапився восени чи на початку зими 1958. Особливого роду інцидент. Я дорився б, за потреби, аж до початку 1959 року, але знайшов, що шукав, п'ятнадцятого листопада 58-го. Дванадцятирічна дівчинка на ім'я Каролін Пулен була зі своїм батьком на полюванні за рікою, в тій частині Дерама[95 – Durham – місто (4 тис. мешканців) в окрузі Андроскоггін.], що зветься Бові-Гілл. Близько другої того дня – тоді була субота – один мисливець з Дерама на ім'я Ендрю Каллем в тій же частині лісу вистрелив у оленя. В оленя він промазав, але поціли в дівчинку. Хоча вона й перебувала за чверть милі віддалік, але він її поціли. Я весь час думаю про це, сам розумієш. Коли Освальд стріляв у генерала Вокера, дистанція була меншою тридцяти ярдів. Але куля зачепила дерев'яну лиштовку посеред вікна і він промахнувся. Куля, що паралізувала юну Пулен, пролетіла понад чотири сотні ярдів – набагато довшу путь, аніж та, що вбила Кеннеді, – й не зачепила жодного стовбура чи гілляки на своєму шляху. Якби вона бодай злегка чиркнула об якусь гілочку, дівчину б не поцілила. Тож ясно, чому я про це думаю.

Тоді фраза «монетка життя обертається мигцем» зринула в моєму мозку вперше. Але не востаннє. Ел ухопив чергову максі-прокладку, викашлявся, відплював, зім'яв її й викинув до кошика. Тоді він зробив щось схоже на глибокий, який тільки міг, вдих і заходився оповідати далі. Я його не зупиняв. Я знову підпав під той чар.

– Я ввів її ім'я в пошуковик по базі даних «Ентерпрайз» і знайшов ще кілька історій про неї. Вона закінчила ЛСШ у 1965 році – на рік пізніше свого класу, але змогла ж – і вступила до Мейнського університету. Спеціальність – бізнес. Стала бухгалтеркою. Вона живе у Грей[96 – Gray – засноване 1736 року місто (7 тис. мешканців) в окрузі Камберленд, сусідньому з округом Андроскоггін, де розташований Лізбон-Фолз.], менше ніж за десять миль від озера Себаго, де я любив проводити свої міні-відпустки, і досі вона працює на фрілансі. Бажаєш вгадати, хто є одним з її найбільших клієнтів?

Я похитав головою.

– Автосалон Джона Крафтса, тутешній, у Фолзі, один з його продавців, Сквігі Вітон, регулярно вчає до моєї харчевні, й от коли одного разу він сказав мені, що вони роблять річну інвентаризацію і «леді рахівниця» сидить зараз в них над grosбухами, я застановив собі зразу ж туди під'їхати, побачити її на власні очі. Їй тепер шістдесят п'ять і... ти знаєш, як у такому віці деякі жінки бувають насправді гарними?

– Так, – кивнув я. А сам згадав матір Кристі, котра повністю не розквітла, аж поки їй не перевалило за п'ятдесят.

– От така й Каролін Пулен. У неї класичне обличчя, того типу, що любили художники двісті-триста років тому, також у неї срібне волосся, довжелезне, аж до низу спини.

– Ти говориш так, як говорять закохані, Еле.

Який не знесилений, а він іще подужав тицьнути мені «птаха».

– Вона також в чудовій фізичній формі... ну, цього й можна було очікувати, незаміжня жінка, котра щодня виважує себе до візка і з візка, сама пересаджується за кермо спеціально переобладнаного «вена», яким вона кермує. Не кажучи вже про те, щоб лягти і встати з ліжка, залізти й вилізти з ванни і все таке інше. А вона це робить – Сквігі каже, що вона цілком самодостатня. Я був вражений.

– Отже, ти вирішив врятувати її. Так би мовити, зробити тест.

– Я повернувся до кролячої нори, тільки цього разу залишався в хатині на Себаго понад два місяці. Сказав хазяїну, що мені підкотилися деякі гроші після смерті дядька. Мусиш про це пам'ятати, друже: тема багатого дядечка випробувана і правдива. Кожен цьому вірить, бо кожен мріє й собі мати такого. Отже, настав той день: 15 листопада 1958. Я не морочився з Пуленами. Переїнятий думками про те, як зупинити Освальда, я більше цікавився Каллемом, стрільцем. Щодо нього я також зробив дослідження і з'ясував, що він живе приблизно за милю від Бові-Гілл, біля старого місцевого Грейндж-хола[97 – The National Grange – засноване 1867 року товариство взаємодопомоги фермерів, членами якого наприкінці XIX ст. були мільйон хазяїв, а тепер 300 тисяч.] в Дерамі. Я планував дістатися туди до того, як він вирушить у ліс. Не зовсім сталося, як гадалося. Я покинув будиночок на Себаго дуже рано, і це вийшло мені на добре, бо не проїхав я й милі по дорозі, як моя орендована в «Герца» машина скульгавіла, спустило колесо. Я дістав запаску, поставив, і хоча та на вигляд була абсолютно файною, не проїхав я й другої милі, як і це колесо теж спустилося. Я проголосував, і мене підкинули до заправки «Ессо» у Нейпелзі[98 – Naples (Неаполь) – засноване 1790 року місто (3,5 тис. мешканців) в окрузі Камберленд, штат Мейн.], де парубок з автосервісу розказав мені, що в нього й без мене до чорта роботи, щоб іще їхати кудись, ставити нову шину на якийсь там герцівський драндулет. Гадаю, він так пінився, бо сам пропустив суботнє полювання. Двадцятка від мене допомогла йому змінити свою думку, але все'дно я дістався Дерама лише після полудня. Я вибрав стару Окружну озерну дорогу, бо це найкоротший шлях, і знаєш що? Виявилось, що міст через Смішливий ручай провалився к чорту в воду. Великі біло-червоні козла; димогони; великий оранжевий щит з написом ДОРОГУ ПЕРЕКРИТО[99 – Нафтовими горілками-димогонами, які широко використовувалися для окурювання садів у приморозки, колись також послуговувалися для попередження водіїв про дорожні роботи.]. На той момент в мене вже сформувалася цікавенька думка про те, що відбувається, народилося лячне відчуття, що я не спроможний зробити того, що я вранці застановив собі зробити. Зважай, просто щоб мати запас часу, я виїхав о восьмій ранку, а знадобилися чотири години, щоби подолати вісімнадцять миль. Та я не здався. Натомість я поїхав кругом, тією дорогою, що веде повз Методистську церкву, гатячи ту орендовану таратайку так, як вона на те й заслугувувала, півнячий хвіст куряви тягнувся позаду мене – всі тамтешні дороги були тоді ґрунтовими путівцями. Гаразд, отже, бачу я вже автівки й вантажівки там і тут, припарковані на узбіччях та при початку лісових просік, бачу також і мисливців, що ходять зі своїми відкритими, переламаними через лікоть рушницями. Кожен з них, без винятку, помахав мені рукою – люди тоді, у 58-му, були більш дружніми, тут жодних сумнівів. Я їм теж махав у відповідь, але чого я насправді очікував, так це того, що знову почнуть спускати колеса. Або лопатись. У такому випадку мене найімовірніше просто викинуло б з дороги просто в рівчак, бо мчав я зі швидкістю не менш ніж шістдесят миль. Пам'ятаю, один з мисливців погладив у повітрі долонями, як ото робиш, коли хочеш комусь показати, щоби стихився, та я не звернув на це уваги. Я вилетів на Бові-Гілл, повз старий Дім зібрань друзів[100 – Релігійна спілка друзів – протестантська конфесія, відома також як квакери.], й угледів припаркований біля кладовища пікап. На дверцятах напис: ПУЛЕН: БУДІВЕЛЬНІ Й ТЕСЛЯРНІ РОБОТИ. Машина порожня. Пулен з дівчинкою вже в лісі, мабуть, сидять на якійсь прогалині, їдять свій ланч і балакають, як годиться батькові й дочці. Чи то я так собі уявляю, бо власної ніколи не мав...

Нова серія нападів кашлю закінчилася жохливим звуком відригування слизу.

– Ох, лайно, як же воно болить, – простогнав він.

– Все, що тобі зараз треба, це зупинитися.

Він помотав головою і витер сподом долоні цівку крові собі з нижньої губи.

– Що мені насправді треба, так виплеснути з себе це, отож замовкни і дай мені своє доробити. Я задивився на пікап, продовжуючи котитися зі швидкістю шістдесят чи близько того, а коли знову глянув на дорогу, побачив, що поперек неї лежить повалене дерево. Я зупинився саме вчасно, щоб в нього не врізатися. Дерево не таке вже й велике, а до того, як мене переробив рак, я був доволі дужим. А ще й розлюченим, як той чорт. Я виліз і почав його поборювати. Поки я цим займався – ще й лаючись на всі заставки – з протилежного боку під'їхав легковик. З нього вилазить чоловік в помаранчевому мисливському жилеті. Я не знаю, мій це чоловік чи ні – «Ентерпрайз» ніколи не публікувала його фото, – але за віком він виглядає схожим. Він каже: «Давайте допоможу, земляче». «Красно вам дякую», – відповідаю я й простягаю йому руку: Білл Лейдло. Він її потискає й називається: Енді Каллем. Отже, це він. Зважаючи на всі ті негаразди, крізь які я діставався Дерама, мені було важко в це повірити. Я почувався, ніби виграв у лотерею. Він вхопився за дерево, і вдвох ми його зрушили. Коли дерево відсунули, я сів просто на дорогу і вхопився за груди. Він спитав, чи все зі мною гаразд. «Ну, та не знаю, – кажу я. – В мене ніколи не було інфаркту, але зараз таке відчуття, ніби це він». От тому-то містер Енді Каллем так і не потрапив ні на яке полювання того листопадового дня, Джейку, саме тому він так і не підстрелив жодної маленької дівчинки. Він був заклопотаний тим, щоби відвезти бідного старого Білла Лейдло до Центральної клінічної лікарні Мейну в Люїстоні.

– Ти це зробив? Ти насправді це зробив?

– Бодай тобі всратися. Я там їм сказав, у шпиталі, що поснідав улюбленим великим героєм[101 – Big Hero – розрізаний напіл уздовж французький хліб, прокладається шаткованою капустою, шматочками сальмі, сиру, вареної шинки, кружальцями зеленого перцю, вареними яйцями й підсмаженим хрустким беконом.] – так називали один італійський сендвіч у ті часи, – тож і діагноз мені поставили «гостра нестравність». Я заплатив двадцять п'ять доларів готівкою, і вони мене промили. Каллем весь цей час чекав і потім відвіз мене назад до моєї машини від «Герца», як тобі така доброзвичайність? Я повернувся додому в 2011 рік того ж вечора... насправді, звісно, лише через дві хвилини після того, як туди пішов. Таким збоєм біоритмів тебе жоден сраний реактивний літак не нагородить. Найперше я завітав до міської бібліотеки, де знову продивився репортаж про шкільний випуск 1965 року. До того там була фотографія Каролін Пулен, як ти мусиш пам'ятати. Вона сидить у своєму інвалідному візку, вся така в сукні й капоті, а тодішній директор – Ерл Гіґінс, давно покійний, хай йому легко лежить – нахилився і вручає їй атестат. Підпис під знімком був такий: «Каролін Пулен долає велику гору на довгому шляху до свого зцілення».

– І там все було так само?

– Репортаж про шкільний випуск був, аякже. Випускний день завжди займає першу шпальту в газетах маленьких міст, ти сам це знаєш, друже. Але після мого повернення з 58-го на фото був хлопець з недолуго підстриженою «бітлівською» зачіскою, він стояв на подіумі, а заголовок повідомляв: «Кращий випускник Тревор «Бадді» Бріґз оголошує промову перед зібранням випускників». Вони надрукували імена геть усіх – їх там було з сотню всього – але Каролін Пулен не було серед них. Тому я перевірів репортаж за 64 рік, котрий був би роком її випуску, якби вона не втратила час на одужання після того, як їй у спину попала куля. А там бінго! Без фото, без спеціального згадування, але в переліку випускників її ім'я надруковане між Девідом Платтом і Стефані Рут'єр.

- Просто звичайна дитина проходить під «Урочистий церемоніальний марш»[102 - «Pomp and Circumstance» - перший зі збірки маршів, написаних англійським композитором Едвардом Елгаром (1857-1934), який став світовою оркестровою класикою.], правильно?

- Правильно. Тоді я загнав її ім'я в пошукову систему «Ентерпрайз» і отримав деякі знахідки після 1964 року. Небагато, всього три чи чотири. Те, що й можна було очікувати від ординарної жінки, яка живе ординарним життям. Вона вступила до Мейнського університету, закінчила курс бізнес-адміністрування, потім поїхала на магістерство до Нью-Гемпшира[103 - Заснований 1866 року університет штату Нью-Гемпшир, сусіднього з Мейном.]. Я знайшов ще одне повідомлення, за 1979 рік, незадовго до того, як газета «Ентерпрайз» закрилася. Під заголовком «КОЛИШНЯ ШКОЛЯРКА З ФОЛЗА ПЕРЕМОГЛА В НАЦІОНАЛЬНОМУ КОНКУРСІ ЛІЛЕЙНИКІВ». Було там і її фото, вона стоїть на власних двох здорових ногах, з лілеєю-переможницею в руках. Вона живе... жила... не знаю, як буде правильно, можливо, і так, і так... в якомусь містечку неподалік Олбані, в штаті Нью-Йорк[104 - Albany - столиця штату Нью-Йорк, найстаріше місто в США (98 тис. мешканців), розташоване за 240 миль від міста Нью-Йорк.].

- Заміжня? Діти?

- Не думаю. На фото вона тримає свою переможну лілею і на її лівій руці нема ніяких обручок. Я знаю, що ти думаєш, небагато чого змінилося, окрім того, що вона має змогу ходити. Але хтосьна, як воно насправді. Вона жила в іншому місці і хтосьна-як впливала на життя хтосьна-скільки різних людей. Тих, яких вона ніколи б не взнала, якби її підстрілив Каллем і вона залишилася у Фолзі. Утямив, що я маю на увазі?

Що я втямив, того абсолютно неможливо було висказати словами, хоч так, хоч інакше, проте я погодився, бо хотів з цим закінчити, перш ніж він впаде безтямним. І ще, до того як піти, я мав намір побачити, що він безпечно дістався свого ліжка.

- Що я торочу тобі, Джейку, так це те, що ти можеш змінити минуле, хоча це не так легко, як тобі могло здаватися. Сьогодні вранці я почувався, як людина, що намагається прорватися крізь нейлонову панчошу. Вона піддається трішки, а потім лась - збігається назад і знов стала тугою, як перше. А втім, кінець кінцем мені вдалося її прорвати.

- Чому це мусить бути важким? Тому що минуле не бажає, щоб його змінювали?

- Щось не бажає, щоб його змінювали. Я цілком упевнений щодо цього. Але все можна зробити. Якщо братимеш до уваги той спротив, зробити все можна.

- Ел дивився на мене, очі яскравіли на його змученому обличчі. - В підсумку, найважливіше в історії Каролін Пулен те, що закінчується вона так: «І після того жила вона щасливо», що ти на це скажеш?

- Так.

- Зазирни під задню сторінку обкладинки того зошита, що я тобі дав, друже, і тоді ти, можливо, переміниш свою думку. Там є дещо, що я надрукував сьогодні.

Я зробив, як він просив, і знайшов там картонну кишеньку. Для зберігання таких речей, як бізнес-картки і пам'ятки, вирішив я. Там лежав єдиний складений аркуш паперу. Я його витяг, розправив і довго на нього дивився. Це була комп'ютерна роздруківка першої шпальти газети «Віклі Лізбон Ентерпрайз». Дата під назвою стояла 18 червня 1965. І заголовок: ВИПУСК-65 ЛСШ ПРОХОДИТЬ В СЛЪОЗАХ РАДОСТІ. На фотографії лисий чоловік

(академічна шапочка затиснута в нього під пахвою, щоб не впала з голови) нахилився до усміхненої дівчинки в інвалідному візку. Він тримається за один край атестата, вона за інший. «Каролін Пулен долає велику гору на довгому шляху до свого зцілення» – повідомляв підпис.

Я звів очі на Ела, збентежений.

– Якщо ти змінив майбутнє і врятував її, звідки в тебе оце?

– Кожна подорож все скасовує, друже. Пам'ятаєш?

– О Боже мій. Коли ти повернувся туди, щоб зупинити Освальда, все, що ти перед тим зробив, аби врятувати Пулен, стерлося?

– Це так... і ні.

– Що ти маєш на увазі цими «так» і «ні»?

– Подорож у минуле, щоб врятувати Кеннеді, мусила бути останньою, але я не поспішав мчати на південь, до Техасу. Навіщо? Оззі Кролика – так кликали його колеги в морській піхоті – у вересні 58-го навіть в Америці не було. Він весело випускав пару в південній частині Тихого океану, оберігаючи демократію на Формозі і в Японії. Тому я повернувся до «Тінистих будиночків» на Себаго і байдикував там до п'ятнадцятого листопада. Знову. Але коли воно підкотилося, я виїхав ще раніше вранці, що було збіса розумним з мого боку, бо я отримав не просто два спущених колеса цього разу. В моєму орендованому «Шеві» обірвалася якась із тяг. У підсумку довелося заплатити тому парубку з автосервісу в Нейпелзі шістдесят баксів, щоб він позичив мені на той день свою машину, я ще й перстень йому свій морпіхівський залишив у заставу. Були й інші пригоди, переліком яких затрудняти себе не хочу...

– А той міст у Дерамі стояв?

– Не знаю, друже, я навіть не намагався поїхати тією дорогою. Особа, яку не навчає минуле, – ідіот, як на мою думку. Єдине, що я запам'ятав, звідки під'їжджатиме Ендрю Каллем, і не марнував часу, добираючись туди. Те дерево лежало поперек дороги, точно так, як і перше, і коли він під'їхав, я з ним боровся, точно, як перед тим. Невдовзі в мене стався біль у грудях, точно, як до того. Ми відіграли всю комедію, Каролін Пулен провела суботу зі своїм татом у лісі, а за пару тижнів я гукнув «гайда» і сів на потяг до Техасу.

– А як же я тоді дивлюся на це випускне фото, де вона в інвалідному візку?

– Бо кожна подорож крізь кролячу нору все скасовує.

І Ел почав просто дивитися на мене, чекаючи, чи я второпаю. За якусь хвилину мені дійшло.

– Я?..

– Так і є, друже. Ти сьогодні випив на десять центів кореневого пива. Ну, й заодно ти всадив Каролін Пулен назад до інвалідного візка.

Ел дозволив мені провести себе до спальні й навіть буркнув «дякую, друже», коли я опустився на коліна, щоб розшнурувати і стягнути з нього черевики. Він відмахнувся тільки, коли я запропонував йому допомогти сходити до туалету.

– Намагання покращити світ є гідним схвалення, але не менше за здатність самотужки залізти на унітаз.

– Лише за умови твоєї впевненості в тому, що ти це зможеш зробити.

– Я певен, що зможу сьогодні, а про завтра я турбуватимуся завтра. Рушай додому, Джейку. Почни читати зошит, там чимало. Переспши нічку – щось та й намудрується. Прийдеш до мене вранці й розкажеш, що ти вирішив. Я все ще буду тут.

– Імовірність дев'яносто п'ять відсотків?

– Щонайменше дев'яносто сім. Загалом я почуваюся доволі жваво. Сам не був упевненим, що з тобою дістануся аж так далеко. Просто розповісти й побачити, що ти повірив, – це вже само по собі тягар з душі.

Сам я не був певен, що насправді повірив, навіть після власної пригоди в середині того дня, але нічого про це не сказав. Побажав йому доброї ночі, нагадав, щоб уважно рахував пігулки («Йо, Йо!»), і пішов. Надворі я ще постояв з хвилинку, дивлячись на гнома з прапором із самотьою зіркою, перш ніж вирушити хідником до своєї машини.

«Не заводься з Техасом»[105 – «Don't Mess with Texas» – традиційне гасло цього штату; з 1986 року це гасло Техаського транспортного департаменту, яке можна побачити на білбордах по всьому штату; в дорожньому контексті воно означає: «Не сміти в Техасі».], – подумалося мені... хоча, можливо, якраз цього я прагну. А судячи з тих перепон, що мав Ел, змінюючи минуле, – ті зірвані шини, той зламаний двигун, той провалений міст – я мав передчуття, що, якщо наважуся, Техас заведеться зі мною.

Після всього, що відбулося, я не сподівався, що зможу заснути раніше другої чи третьої години ночі, вельми схоже було, що я не зможу заснути взагалі. Проте подеколи організм керується власними потребами. На той час, коли я, діставшись додому, зробив собі слабенький напій (можливість знову тримати в хаті алкоголь була одним з кількох дрібних плюсів у моєму поверненні до статусу одинака), в мене вже злипалися очі; на час, коли я допив свій скотч і прочитав десь з десяти сторінок Елової хроніки Освальда, я їх уже ледь утримував розплющеними.

Я сполоснув склянку в мийці, рушив до спальні (залишаючи по ходу за собою сліди зі скинутого одягу, Кристі б мені завдала жару за таке) і впав у двоспальне ліжко, де тепер спав сам-один. Спливла думка вимкнути приліжкову лампу, але рука моя поважчала, важчала, важчала. Перевірка школярських есеїв у незвично тихій учительській здавалася чимсь таким, що відбувалося давно-давно. Не те щоб це дивувало; кожен знає, що час, попри його невблаганність, є наддивовижу піддатливим.

«Я скалічив ту дівчину. Знову всадив її в інвалідний візок».

«Коли ти сьогодні в коморі зійшов тими сходами, ти навіть гадки не мав, хто така Каролін Пулен, отже, не будь ідіотом. Крім того, можливо, деś вона все ще ходить своїми ногами. Можливо, проходження крізь ту нору створює альтернативні реальності, або часові потоки, або ще щось, чорти його знають, що саме».

Каролін Пулен, сидючи у візку, отримує свій атестат. Давно, ще в тому році, коли пісня «Тримайся, Слупі» гурту «Мак-Койз» вінчала попсовий хіт-парад[106 – «McCoys» – біт-квартет, заснований 1962 року відомим згодом рок-гітаристом Ріком Деринджером; хіт 1965 року «Hang on Sloopy» було присвячено джазовій піаністці Дороті Слуп.].

Каролін Пулен ходить по своєму лілейному саду в 1979 році, коли попсовий парад очолюють «Вілідж Піпл» з хітом «Вай-Ем-Сі-Ей»[107 – «Village People» – заснований 1977 року диско-гурт, ушанований своїм пародійним гей-іміджем; «YMCA» (аббревіатура Християнської асоціації молоді) – хіт 1978 року.]; раз у раз припадаючи на одне коліно, щоби вирвати якийсь бур'янець, а тоді підхопитися на рівні та йти далі.

Каролін Пулен серед лісу з татом, невдовзі їй випаде стати калікою.

Каролін Пулен серед лісу з татом, невдовзі їй випаде своїми ногами входити у період дорослішання в маленькому містечку. Де ж вона перебувала, в якому часовому потоці, загадувався я, коли новинні випуски радіо й телебачення повідомили про те, що тридцять п'ятого Президента Сполучених Штатів Америки застрелено в Далласі?

«Джон Кеннеді може залишитися живим. Ти можеш врятувати його, Джейку».

А чи справді покращаться від цього справи? Ніяких не існувало цьому гарантій.

«Я почувався, як людина, що намагається прорватися крізь нейлонову панчоху».

Я заплющив очі й побачив аркуші, що зриваються з календаря – як то любили показувати біг часу в старих кінофільмах. Я побачив, як вони випурхують з вікна моєї спальні, мов птахи.

І ще одне видіння промайнуло, перш ніж я відключився: тупуватий старшокласник з іще тупішим намаганням виростити собі чахлу борідку, пирскаючи, мурмотить: «Кульгає Гаррі-Шкряк по ой-вей-ню». І Гаррі зупиняє мене, коли я хочу зробити тому хлопцеві зауваження: «Не варто перейматися. Я до цього звик».

А вже тоді я відключився, нокаutowаний.

3

Я прокинувся серед світанкового цвірінькання пташок, протираючи собі очі, упевнений, що плакав перед пробудженням. Мені щось снилося, і хоча пригадати, що саме, я не міг, той сон напевне був вельми сумним, бо я ніколи не належав до тих, кого звуть плаксіями.

Щоки сухі. Ніяких сліз.

Я повернув голову, не відриваючи її від подушки, аби лиш поглянути на годинник, і побачив, що зараз не вистачає ще двох хвилин до шостої ранку. Судячи з яскравості світла, попереду на мене чекав чудовий червневий ранок, та ще й без шкільних уроків. Перший день літніх канікул зазвичай

викликає у вчителів таке ж відчуття щастя, як і в їхніх учнів, але я почувався сумним. Сумним. І не лише тому, що мусив вирішити важке питання.

На півдорозі до душі три слова зринули в моєму мозку: Кавабанга, Баффало Боб! [108 – Смішне привітання Баффало Боба Сміта, ведучого дитячої телепередачі «Гавді Дуді» (названої за іменем головного персонажа, ляльки-маріонетки), що транслювалася на каналі Ен-Бі-Сі у 1947–1960 рр.; слово «кавабанга» знову виринуло в сучасних мультфільмах «Черепашки Ніндзя» та «Сімпсони» і ввійшло в моду.]

Я застиг, дивлячись на власне – голе, з широко розплющеними очима – відображення в дзеркалі над комодом. Тепер я пригадав, що мені було наснилося, авжеж, не дивно, що я прокинувся сумним. Мені снилося, що я сиджу в учительській, читаю твори дорослого класу з англійської, а тим часом далі по коридору, в спортзалі, черговий баскетбольний матч котиться до чергового фінального свистка. Моя дружина щойно повернулася з реабілітації, я сподіваюся, що, прийшовши додому, застану її там, а не буду змушений витратити годину на телефонні дзвінки, перш ніж з'ясую місцеперебування Кристі й вивуджу її з якоїсь із місцевих поїлок.

Уві сні я поклав твір Гаррі Даннінга на верх стосу і почав читати: «Тоді був не день а було під ніч. Та ніч що змінила мое життя була нічю коли мій батько замордував мою матір і двох моїх братів...»

Це захопило всю мою увагу, і то миттю. Ну, таке б захопило будь-кого, хіба ні? Але очі мені почало щипати, коли я дійшов до частини, де йшлося про те, що на ньому тоді було вдягнуто. Вбрання також має велике значення. Коли діти виходять з дому в той особливий осінній вечір з порожніми торбами, котрі вони сподіваються наповнити солодкою здобиччю, в їхніх костюмах завжди відбиваються якісь актуальні захоплення. П'ять років тому ледь не кожен другий хлопчик поставав перед моїми дверима в окулярах Гаррі Поттера з намальованим на лобі слідом від удару блискавки. Сам я багато літ і зим тому вирушив у дебютний вояж у ролі прохача цукерок з брязкотом (на мое настирливе прохання, мати йшла тротуаром за десять футів позаду мене), наряджений зоряним бійцем з фільму «Імперія завдає удару у відповідь». Тож хіба дивно, що Гаррі Даннінг мав на собі індіанський костюм?

«Кавабанга, Баффало Боб», – привітався я з власним відображенням у дзеркалі й раптом кинувся бігом до свого кабінету. Я не зберігаю всі шкільні роботи – жоден учитель не зберігає... в них можна потонути! – проте я виробив звичку робити ксерокопії найкращих текстів. Вони слугують чудовими навчальними прикладами. Я б ніколи не використав твору Гаррі перед класом – текст, як на таке, надто приватний, але я пам'ятав, що все одно зробив з нього копію, тому що в мені самому він викликав таку потужну емоційну реакцію. Я висунув нижню шухляду і почав ритися пальцями в пацючому гнізді з течок і окремих аркушів. Через п'ятнадцять пітних хвилин я знайшов його твір. Сів за стіл і почав читати.

4

«Тоді був не день а було під ніч. Та ніч що змінила мое життя була нічю коли мій батько замордував мою матір і двох моїх братів а мене дуже поранив. Він поранив мою сестру теж і то так сильно що вона запала у кому. За три роки вона померла а так і не прокинулась. Її ім'я було Еллен і я дуже її любив. Вона любила збирати квіти і ставити їх у вази. Що трапилося було як у фільмі жаків. Я ніколи не хожу дивитися фільми жаків бо в ніч на Гелловін 1958 року я один такий пережив.

Мій брат Трой був надто дорослий щоб кричати каверзи або ласощі (15). Він дивився телевизор з моєю матір'ю і сказав що допоможе нам їсти наші цукерки коли ми повернемося додому а Еллен, вона сказала ба ні, наряджайся і сам ходи збирай, і всі сміялися бо ми всі любили Еллен, їй було тільки 7 але вона була справжня Люсі Болл, вона могла будь-кого розсмішити, навіть мого батька (якщо він був тверезий тобто, коли п'яний він був скажений). Вона нарядилася принцесою Літоосінь Зимавесна (я шукав і це саме так і пишеться) а я нарядився як Баффало Боб, вони обое з передачі ГАВДІ ДУДІ котру ми любимо дивитися. «Скажіть но дітки котра година?» і «А що нам скаже Арахісова Гарелея»[109 – Принцеса Літоосінь Зимавесна – маріонетка-індіанка з кісками; Арахісова галерея – трибуна для 40 запрошених на передачу дітей; Фінеус Т. Бластер – мер містечка Дудівілл, у червоних окулярах і червоному капелюшку.] і «Кавабанга, Баффало Боб!!!» Ми з Еллен любимо цю передачу. Вона любить Принцесу а я люблю Баффало Боба і ми обое любимо Гавді! ми хотіли щоб наш брат Тугга (його звуть Артур але всі його звуть Тугга, я не пам'ятаю чому) нарядився як «Мер Фінеус Т. Бластер» але він не захотів, він сказав що Гавді Дуді це маляча передача, а він піде як Франкенштейн хоча Еллен сказала що та маска лячна. А ще, Тугга, він дав мені про**атися бо я брав своє ружо а він сказав що у Баффало Боба нема ніякої зброї в передачі по телевизору, і моя мати вона сказала, «бери якшо хочеш Гаррі це ж не справжнє ружо і навіть фітківними кульками не стріляє тож Баффало Боб не образиться». То було останнє що вона мені сказала і я радий що то були добрі слова бо вона бувала і строга.

Отож ми готові були вирушати а я сказав зачекайте секунду мені треба збігати у туалетну бо я так хвилююсь. Вони всі засміялись з мене, навіть Мама і Трой на дивані але що я побіг пісяти то врятувало мені життя бо тоді якраз зайшов мій тато з молотком. Мій тато він був поганий коли п'яний і бив мою маму «часто густо». Один раз коли Трой пробував його зупинити уговорами щоб він того не робив, він зламав Трою руку. Того разу він майже попав у тюрму (мій тато тобто). Значить, моя мама з татом жила «окремо» в той час про який я пишу, і вона думала з ним розлучитися, але то було не так легко тоді у 1958 як це зараз.

Значить, він ввійшов у двері а я був у туалеті пісяв і почув як моя мати каже «Збирайся звідси з отим що приніс, тебе тут не чекали.» А далі вона починає кричати. Потім після цього вони всі уже кричали».

Там було й далі – ще три жакливіх сторінки – але то не я мусив їх прочитати.

5

Не було ще й половини на сьому, як я знайшов Ела в телефонному довіднику і без вагань набрав його номер. Авжеж, я його не розбудив. Він відповів уже на перший гудок голосом більше схожим на собаче гавкання, аніж на людську мову.

– Агов, друже, чи ти не зарання пташка?

– Я хочу показати тобі дещо. Один учнівський твір. Ти навіть знаєш того, хто його написав. Мусиш; його фото висить в тебе на Стіні знаменитостей.

Він покашляв і тільки потім заговорив:

– В мене багато фотографій на Стіні знаменитостей, друже. Гадаю, там мусить бути навіть одна з Френком Анічетті, десь того часу, коли відбувся перший Моксі-фест. Підкажи мені, про кого йдеться.

– Я тобі краще покажу. Можна мені приїхати?

– Якщо тобі не завадить, що я буду в халаті, під'їжджай. Але я мушу спитати в тебе прямо зараз, коли ти з цим вже переспав. Ти щось вирішив?

– Гадаю, спершу я мушу сходити туди ще раз.

Я повісив слухавку раніш, аніж він устиг поставити мені ще якісь запитання.

6

У вранішньому світлі, яке лилося крізь вікно його вітальні, він мав вигляд гірший, ніж будь-коли. Білий махровий халат висів на ньому опалим парашутом. Уникнення хіміотерапії дозволило йому вберегтися від облісіння, але волосся в нього порідшало, стало по-дитячому тонким. Очі його, здавалося, ще глибше позападали в очницях. Він прочитав твір Гаррі Даннінга двічі, потім вже було відклав його, але взяв і прочитав знову. Нарешті він подвів очі на мене й промовив:

– Ох ти ж, Йсусе з-хреста-гнаний Христе.

– Коли я це перший раз читав, я плакав.

– Я тебе розумію. Ота частина, де про духовушку «Дейзі»[110 – «Daisy» – заснована 1882 року компанія, що виробляє різноманітні види дитячої, мисливської й спортивної пневматичної зброї.], вона мене серйозно зачепила. Тоді, у п'ятдесятих, реклама пневматичних рушниць цієї фірми була на останній сторінці обкладинки ледь не кожної книжки коміксів, які тільки збіса траплялись на ятках. Кожна дитина в моєму кварталі – принаймні кожний хлопець – мріяла тільки про дві речі: духовушку «Дейзі» та енотову шапку, як у Дейві Крокета[111 – David Crockett (1786–1836) – мандрівник, мисливець, конгресмен, загинув під час оборони форту Аламо під час війни за незалежність Техасу.]. Він правий, в ній не було куль, навіть «фіктивних», але, пам'ятаю, ми завели собі моду капати в дуло крапельку джонсонської дитячої масажної олії. І тоді було, натиснеш гачок, так із дула тобі «пуф», вилітає блакитний димок. – Він знову перевів погляд униз, на ксерокопійовані сторінки. – Сучий син, убив власну дружину і трьох рідних дітей попросту молотком? Го-осподи.

«Він тільки почав гатити ним, – писав Гаррі, – я забіг назад до вітальні а там кров була уже по всіх стінах і біле щось на дивані. То були мозки моєї матері. Еллен. Вона лежала на долівці ноги їй придавило крісло-гойданка і кров спливала їй із вух і волосся. Телевізор так і робив, по ньому ішла передача яку моя мама любила, про Еллері Квіна котрий росплутує злочини».

Злочин, скоений того вечора, не мав нічого спільного з тими безкровними, елегантними проблемами, що їх вирішував Еллері Квін[112 – Ellery Queen – творчий псевдонім кузенів Деніеля Натана (1905–1982) та Емануеля Лепофського (1905–1971), котрі написали безліч романів про детектива-аматора Еллері Квіна, за якими знято десятки фільмів, а від 1950 року й телесеріалів.]; тут сталася справжня бійня. Десятирічний хлопчик, котрий перед тим, як вирушити на «каверзи або ласощі» пішов був попісяти, повернувся з туалету якраз вчасно, щоб побачити, як його п'яний оскажений батько розвалює голову Артурові «Тугга» Даннінгу, який намагався відповзти до кухні. А тоді він обернувся й побачив Гаррі, котрий націлив на нього свою іграшкову рушницю «Дейзі» зі словами: «Не чіпай мене, татку, а то я тебе застрелю».

Даннінг кинувся до хлопчика, розмахуючи закривавленим молотком. Гаррі вистрелив у нього з духовушки (я навіть почув той звук «к-чах», який мусила видати рушничка, хоча сам я ніколи з подібної не стріляв), а тоді випустив її з рук й метнувся до спальні, яку він був ділив з тепер уже покійним братом Туттою. Входячи в дім, батько полінувався причинити за собою передні двері, і дець – «це доносилося наче звідаль 1000 миль», написав прибиральник – лунали вигуки сусідів й галас дітей-колядників.

Даннінг майже напевне убив би й останнього сина, якби не перечепився об повалене «крісло-гойданку». Він розтягнувся на підлозі, а тоді підхопився й побіг до кімнати свого найменшого. Гаррі намагався заповзти під ліжку. Батько висмикнув сина й завдав йому дотичного удару по скроні, котрий напевне став би смертельним для хлопчика, якби батькова рука не сковзнула по закривавленому держаку; замість розвалити Гаррі череп, головка молотка лише відколупнула його шматочок понад правим вухом.

«Я не зомлів хоч і майже. Я так само ліз під ліжку і я майже зовсім не відчував як він бив мене по нозі але він бив і зламав її в 4 різних місцях».

Якийсь чоловік з їхньої вулиці, котрий ходив з торбою по сусідах циганити солодощі разом зі своєю дочкою, нарешті забіг до їхнього будинку. Попри криваве побоїще у вітальні, цей сусіда мав глузд, щоби вихопити з відра біля кухонної печі вугільний совок. Він вготив ним Даннінга по потилиці, коли той намагався перекинути ліжку, щоб дістатися до свого скривавленого, напівпритомного сина.

«Після того я втратив свідомість як Еллен тільки мені пощастило я прокинувся. Доктори казали що вже було хотіли ампунтувати мені ногу але потім не стали».

Авжеж, нога в нього збереглася, а потім він став одним з прибиральників у Лізбонській середній школі, тим, котрого кілька поколінь учнів кликали Гаррі-Шкряком. Чи добрішими були б школярі, аби знали, звідки в нього та кульгавість? Либонь, ні. Хоча самі вони емоційно тендітні та вкрай вразливі, підлітки мало здатні на співчуття. Це приходить пізніше в житті, якщо взагалі приходить.

– Жовтень 1958, – промовив Ел тим своїм хрипучим гавкаючим голосом. – І я мушу повірити, що це просто випадковий збіг?

Мені згадалися власні слова, сказані юній версії Френка Анічетті з приводу оповідання Ширлі Джексон, і я посміхнувся.

– Іноді сигара просто для диму, а збіг є просто збігом. Достатньо того, що я розумію, що ми говоримо про черговий вододільний момент.

– А я не знайшов повідомлення про це в «Ентерпрайз», тому що...

– Тому що це трапилося не тут. Це трапилося в Деррі^[113] – Вигадане місто Деррі і його топоніміка фігурує в багатьох творах Стівена Кінга., північніше від нас. Коли Гаррі вже достатньо поправився і його виписали з лікарні, він поїхав жити до своїх дядька з тіткою в Гейвені^[114] – Вигадане портове місто в штаті Мейн, вперше з'явилося в романі С. Кінга «Хлопець з Колорадо» (2005).], це миль за двадцять п'ять південніше Деррі. Вони його всиновили, а коли вже стало ясно, що за шкільною програмою він встигати не здатний, приставили до роботи на сімейній фермі.

– Звучить, мов з «Олівера Твіста» чи чогось схожого[115 – Знаменитий роман Чарлза Діккенса про поневіряння хлопчика-сироти в Англії у ХІХ ст.].

– Та ні, вони добре до нього ставилися. Згадай, в ті часи не існувало полегшених класів, а термін «ментально обмежений» ще навіть не винайшли...

– Я знаю, – сухо відповів Ел. – Тоді ментально обмежений означало, що ти або кретин, або бовдур, або зовсім помішаний.

– Але він і тоді таким не був, і зараз не є таким, – продовжив я. – Авжеж, насправді. Я гадаю, на нього головним чином вплинув шок, розумієш? Травма. Йому знадобилися роки, щоби відійти від тієї ночі, а коли він нарешті на це спромігся, школа для нього залишилася далеко позаду.

– Принаймні, допоки він не записався на здобуття атестату ЗОР, а на той час він уже сягнув середнього віку і наближався до старості. – Ел похитав головою. – Як марно минуло...

– Дурниці, – перебив я. – Добре життя ніколи не марне. Чи могло воно бути кращим? Так. Чи можу я зробити, щоб воно стало таким? Судячи з учорашнього, можливо, й можу. Але насправді не в цьому сенс.

– А в чому ж тоді? Бо для мене це схоже на нове повторення історії з Каролін Пулен, а тим фактом вже все доведено. Так, змінити минуле ти можеш. І світ не лусне, мов надувна кулька, коли ти це зробиш. Ти не націдиш мені чашки свіжої кави, Джейку? І собі заодно. Вже стає жарко, а в тебе такий вигляд, що кава тобі потрібна.

Наливаючи каву, я угледів там здобні булочки. Запропонував йому, але він похитав головою.

– Тверда іжа боляче проходить. Але якщо ти надумався змусити мене ковтнути калорій, то там, у холодильнику, є шестизарядна упаковка «Забезпеки»[116 – Ensure – бренд біоактивних харчових замінників, які вводяться перорально або через назогастральний зонд.]. На мою думку, вона смакує, як заморожені шмарклі, але я її принаймні в змозі проковтнути.

Коли я приніс йому цей напій в одному з винних фужерів, котрі надібав у його буфеті, Ел розреготався:

– Гадаєш, так воно смакуватиме краще?

– Можливо. Якщо ти переконаєш себе, що це «Піно Нуар»[117 – Pinot Noir – сорт червоного винограду, основний для виготовлення бургундських вин.].

Він випив половину, і я бачив, як він присилує горло ковтати тее пійло. Цей бій він виграв, але, відставивши фужер убік, тут же знову взявся за чашку з кавою. Не пив, лише забрав чашку в долоні, ніби намагаючись всотати в себе її тепло. Дивлячись на це, я по-іншому полічив той час, що, либонь, йому залишився.

– Отже, – нагадав він, – у чому полягає різниця?

Якби не був таким хворим, Ел здогадався б і сам. Він був кмітливим парубком.

– У тому, що випадок з Каролін Пулен не може вважатися коректним тестом. Ти не врятував їй життя, Еле, а тільки ноги. В неї попереду лежало цілком нормальне буття в обох напрямках – один той, де Каллем її підстрелив, а інший, де ти йому завадив. Вона не вийшла заміж в обох варіантах. В обох

напрямках вона не народила дітей. Це як... – я трішки загадався. – Тільки без образ, Еле, але те, що ти зробив, це як аби лікар врятував запалений апендикс. Для апендикса це чудово, але годі від нього, навіть здорового, очікувати чогось життєво важливого. Ти вловлюєш, до чого я веду?

– Так, – хоча мені здалося, я помітив у нього роздратування. – Схоже, Каролін Пулен була найкращим, на що я виявився здатним, друже. В моєму віці час обмежений, навіть якщо ти здоровий. Я мав на думці більший приз.

– Та я не критикую тебе. Але сімейство Даннінгів здається кращим експериментальним прикладом, бо там не просто одна паралізована дівчинка, як це не жакливо для неї самої та її родини. Там ідеться про чотирьох замордованих людей і скаліченого на все життя п'ятого. До того ж ми його знаємо. Після церемонії вручення атестатів ЗОР я привів його до харчевні на біфштекс, а ти, побачивши його шапочку і мантию, ще не взяв з нас гроші. Пам'ятаєш?

– Йо. Тоді ж я зробив фото для моєї Стіни.

– Якщо я зможу це зробити – якщо зумію завадити його старому розмахувати тим молотком – як ти гадаєш, чи залишиться висіти там те фото?

– Не знаю, – відповів Ел. – Можливо, ні. Більше того, я можу навіть не пам'ятати, що воно там висіло.

Для мене все це перебувало цілком у царині теорії, тож його зауваження я пропустив повз вуха.

– А ще подумай про трьох інших дітей – Трой, Еллен і Тугга. Напевне ж бодай хтось із них одружиться, якщо вони житимуть і дорослішатимуть. А може, Еллен стане знаменитою комедійною актрисою. Хіба він не написав там, що вона вміла смішити людей незгірш за Люсі Болл[118 – Lucille Ball (1911–1989) – одна з найпопулярніших комічних актрис сцени, радіо, кіно й телебачення США.]? – Я нахилився вперед. – Єдине, чого я хочу, це кращого прикладу того, що стається, коли ти змінюєш вододільний момент. Він потрібен мені, перш ніж я наважуся клеїти з себе дурня в такій великій справі, як убивство Кеннеді. Що ти на це скажеш, Еле?

– Скажу, що бачу в цьому сенс. – Ел із зусиллям став на рівні. Боляче було дивитися на нього, але, коли я теж почав було підводитися, він відмахнувся.

– Сиди, де сидиш. Маю дещо для тебе. Це в іншій кімнаті. Зараз дістану.

7

Річ виявилася бляшаною скринькою. Ел вручив її мені й наказав віднести до кухні. Сказав, що там легше буде все розкласти на столі. Коли ми вже всілися, він відімкнув скриньку ключем, який носив у себе на шиї. Першим, що він звідти дістав, був пухкий конверт із коричневого манільського паперу. Відкривши конверт, Ел витряс звідти велику купу різноманих паперових грошей. Я вичепив один листок з того качана капусти і зачудовано на нього роздивлявся. Це була двадцятка, але замість Ендрю Джексона на лицьовому боці я побачив там Гровера Клівленда[119 – Stephen Grover Cleveland (1837–1908) – 22-й і 24-й президент, його портрет містився на 20-доларовій банкноті у 1914–1928 pp.; Andrew Jackson (1767–1845) – 7-й президент США, 20-доларова банкнота з його портретом з'явилася 1928 року.], котрий навряд чи входив до будь-чийого списку з десятки найкращих американських президентів. На зворотному боці під

словами БАНКНОТА ФЕДЕРАЛЬНОГО РЕЗЕРВНОГО БАНКУ були зображені приречені на зіткнення локомотив і пароплав.

– Вигляд має, наче з тих грошей, що для гри в «Монополію».

– Аж ніяк. І тут їх взагалі не так багато, як може здатися, бо тут нема банкнот, більших за двадцятки. У наш час, коли заправити бак коштує тобі тридцять, тридцять п'ять доларів, навіть у дрібній крамничці нікого не дивують п'ятдесятки. Тоді ж усе було інакше, а дивувати там когось тобі нема потреби.

– Це твої виграші?

– Почасти. Здебільшого це мої заощадження. Я працював кухарем між 58 й 62 роками, так само як і тут, а самотній чоловік може чимало заощадити, особливо якщо не впадає за дорогими жінками. Чого я не практикував. Та й за дешевими, до речі, теж. Я підтримував дружні стосунки з усіма і ні до кого не наближувався. Раджу тобі поводитися так само. І в Деррі, і в Далласі, якщо ти туди вирушиш. – Він поворушив пальцем у тій купі банкнот. – Тут трохи більше дев'яти тисяч, наскільки я пам'ятаю. За них можна купити стільки ж, як сьогодні за шістдесят.

Я втупився очима в готівку.

– Гроші повертаються. Вони зберігаються, нема різниці, скільки разів ти пролазиш крізь кролячу нору.

Ми вже це проходили, але я все ще намагався переварити цю думку.

– Йо, хоча вони й зберігаються – все решта стирається повністю, пам'ятаєш?

– Хіба це не парадокс?

Він подивився на мене, змарнілий, схоже було, що йому ось-ось урветься терпець.

– Не знаю. Ставити питання, які не мають відповідей, це марне витрачання часу, а я його маю не так вже й багато.

– Вибач, вибач. А що тут у тебе ще?

– Небагато. Але вся краса полягає в тім, що тобі й не потрібно багато. Тоді були зовсім інші часи, Джейку. Ти можеш прочитати про це в історичних книжках, але не зможеш по-справжньому зрозуміти їх, допоки бодай трохи не поживеш там сам. – Він подав мені карточку соціального забезпечення. Номер її був 005-52-0223. Виписана на ім'я Джордж Т. Емберсон. Ел дістав зі скриньки ручку і подав мені. – Розпишися.

Я взяв ручку, дешеву, з тих, що їх роздають задарма. На її корпусі ще був рекламний напис: ДОВІРЯЙ СВОЮ МАШИНУ ЛЮДИНІ З ЗІРКОЮ ТЕКСАКО. Трохи почувачись Деніелом Вебстером[120 – Учитель літератури Джейк має на увазі не всім відомого персонажа з оповідання Стівена Вінсента Бене (1898–1943) «The Devil and Daniel Webster» (1937), котрий захищає бідного фермера, який продав душу дияволу взамін за сім років процвітання і в судовому процесі проти сатани виборює душу клієнта назад, а реального адвоката й держсекретаря США Деніела Вебстера (1782–1852), котрого поет-аболіціоніст Джон Грінліф Віттер (1807–1892) у своєму вірші «Іхавод» назвав «безславним упалим янголом» за підписання закону (1850) про повернення рабів-утікачів їхнім хазяям.], що укладає пакт із дияволом, я

поставив на карточці підпис. Потім простягнув її Елу, але той похитав головою.

Наступною річчю була водійська ліцензія Джорджа Т. Емберсона, в котрій зазначалося, що я маю зріст шість футів і п'ять дюймів, сині очі, каштанове волосся і важу сто дев'яносто фунтів. Народився 22 квітня 1923 року і живу в будинку № 19 на Блурберд-лейн у Сабатусі, що відповідало моїй адресі 2011 року.

- Зріст шість і п'ять, правильно? - перепитав Ел. - Бо я наздогад.

- Доволі близько, - і я розписався на водійській ліцензії, яка становила собою звичайнісінький шматочок картону. Кольору «бюрократичний беж». - А фото не треба?

- У штаті Мейн до цього ще роки й роки. Втім, як і в інших сорока восьми також.

- Сорока восьми?

- Гаваї офіційно стануть штатом лише за рік.

- О, - мені на мить перехопило подих, так, ніби хтось раптом вдарив мене в живіт. - Отже... тебе зупиняють за перевищення швидкості, і коп просто сприймає тебе за того, чиї дані написані у цій ліцензії?

- А чому ні? Якщо ти у 1958-му щось почнеш казати про атаки терористів, люди подумают, що йдеться про якихось підлітків, котрі видоюють корів. І тут також постав автографи.

Він вручив мені клієнтські картки «Герца», «Сітіз Сервіс», «Обіднього клубу» та «Амерікен Експрес»[121 - «Herz» - заснована 1918 року корпорація, що надає в оренду автомобілі; «Cities Service» - заснована 1910 року нафтогазова компанія, яка першою почала будувати газопроводи й автозаправки для обслуговування маленьких міст, 1965 р. змінила свою назву на «CITGO»; «Diners Club International» - створена 1950 року перша система кредитних карток.]. На всіх було ім'я: Джордж Емберсон. Надруковане на машинці, не типографським способом.

- Справжню пластикову картку «Амерікен Експрес», якщо захочеш, ти зможеш отримати наступного року.

- А чекової книжки нема? - посміхнувся я.

- Та взагалі-то я міг би її для тебе зробити, але що тобі з неї за користь? Всі документи, що я їх позаповнював на ім'я Джорджа Емберсона зникнуть при наступному перевстановленні. А також і всі гроші, які б я поклав на рахунок.

- О, - я відчув себе йолопом. - Правильно.

- Не гань себе, для тебе все в цій справі новина. Отже, тобі самому треба буде відкрити собі рахунок. Я раджу покласти не більше тисячі. Тримай більшу частину грошей готівкою, і в такому місці, де швидко можеш їх вхопити.

- На випадок, якщо доведеться спішно повертатися?

- Правильно. А кредитні картки - то лише для підтвердження твоєї особи. Рахунки, котрі я заради їх отримання повідкривав, зітруться, коли ти

пройдеш крізь нору. Хоча вони можуть і згодитися якимсь чином, ніхто цього не може знати напевне.

- А Джордж дійсно отримує свою пошту в домі № 19 по Блubberд-лейн?

- У 1958 році Блubberд-лейн - це лише адреса на кадастровому плані Сабатуса, друже. Квартал, де ти живеш, ще навіть не починали забудовувати. Якщо хтось тебе про це питає, скажи просто, що це такий бізнесовий проект. На це люди купуються. Бізнес - це як бог. У 58-му йому всі моляться, але ніхто його не розуміє. Ось.

Він посунув до мене розкішне портмоне. Я аж рота відкрив.

- Це справжній страус?

- Я волію, щоб ти виглядав успішним, - пояснив Ел. - Підбери якісь фотографії, щоби вставити до нього разом з твоїми ідентифікаційними картками. Маю для тебе ще деякі дрібнички. Кілька кулькових ручок, одна з них чудернацька, з такою штучкою на кінці, комбінацією ножичка для відкривання листів і лінійки. Механічний олівець «Скрипто». Прокладка для нагрудної кишені. У 58-му вони вважалися необхідними, і не тільки писарчукам-конструкторам. Годинник «Б'юлова» на хромованому пружинному браслеті «Спайдел»[122 - «Scripto!» - заснована 1923 року компанія з виробництва олівців та запальничок; «Bulova» - заснована в штаті Нью-Йорк 1875 року емігрантом з Богемії фірма з виробництва високоякісних годинників; «Spreidel» - заснована 1867 року німецька ювелірна фірма, яка з 1904 перебазувалася в США.]. Усі, хто в темі, це оцінять, хлопчику. Решту вибереш собі сам.

Він надовго закашлявся, його важко трусило. А коли зупинився, піт на його обличчі бринів великими краплями.

- Еле, коли ти все це нагромадив?

- Коли усвідомив, що не дотягну до 1963. Я покинув Техас і повернувся додому. Тоді я вже мав тебе на увазі. Розлучений, дітей нема, кмітливий, а що найкраще - молодий. О, ледь не забув. Про насініну, з якої виросло все. Це ім'я я знайшов на одному з могильних каменів на цвинтарі Святого Кирила і просто написав заяву держсекретареві штату Мейн.

Він вручив мені моє свідоцтво про народження. Я провів пальцями по тисненому рельєфу. Шовковистість офіційного документа.

Звівши очі, я побачив, що він поклав на столі переді мною ще якийсь аркуш. Той мав заголовок: СПОРТ 1958-1963.

- Не загуби цю річ. Не тільки тому, що це твій талон на харчування, але головню тому, що ти матимеш багато запитань, на які змушений будеш відповісти, якщо цей папір потрапить до чужих рук. Особливо, коли ставки почнуть винагороджуватися.

Я почав складати все назад до скриньки, але він похитав головою.

- У мене в шафі стоїть для тебе портфель «Лорд Бакстон», такий собі гарненько обстріпаний по кутах.

- Він мені не потрібен - маю наплічника. Лежить у мене в багажнику машини.

На його лиці з'явився глузливий вираз.

– Там, куди ти збираєшся, ніхто не носить наплічників, окрім бойскаутів, та й ті їх надягають, лише коли вирушають в похід або на своє збіговисько. Тобі ще багато чого треба завчити, друже, але якщо ти робитимеш обережні кроки і зайве не ризикуватимеш, ти впораєшся.

Я зрозумів, що дійсно збираюся це зробити і що це трапиться просто ось-ось, майже без підготовки. Я відчув себе візитером у лондонському порту сімнадцятого століття, котрий раптом усвідомив, що його зараз силоміць записують у моряки.

– Але що я мушу робити? – це прозвучало сущим меканням.

Він здійняв брови – кущасті й білі тепер так само, як і його поріділе волосся на голові.

– Рятуватимеш сімейство Даннінгів. Хіба ми не про це говорили?

– Я не це маю на увазі. Що я мушу робити, коли люди питатимуть в мене, яким чином я заробляю собі на життя? Що мені казати?

– В тебе помер багатий дядечко, пам’ятаєш? Кажи усім, що ти потроху живишся зі свого нежданого спадку, намагаючись протягнути якомога довше, поки не напишеш книгу. Хіба не сидить у кожному вчителі літератури нереалізований письменник? Чи, може, я тут помиляюся?

Авжеж, він не помилявся.

Він сидів і дивився на мене – сам змарнілий, страшенно схудлий, але зі співчутливим виразом. Либонь, навіть жалісливо дивився на мене. Нарешті він промовив, дуже м’яко:

– Велике це діло, хіба не так?

– Так, – відповів я. – Але ж Еле... чоловіче... я... я проста, маленька людина.

– Те саме можна сказати про Освальда. Про того злидня, що стріляв із засідки. А якщо вірити твору Гаррі Даннінга, його батько простий підлий п’яниця з молотком.

– Він тепер уже ніхто. Він помер від гострого отруєння в штатній в’язниці Шошенк. Гаррі казав, що, либонь, від поганих вичавків[123 – Алкоголь, який добувається з вакси, запалювальних або чистильних засобів та інших хімікатів.]. Це така...

– Я знаю, що таке вичавки. До чорта цього бачив, коли служив на Філіппінах. Навіть сам пив, на мій сором. Але він не мертвий там, куди ти збираєшся. І Освальд також.

– Еле... я розумію, ти хворий, і знаю, як тобі болять. Але не міг би ти поїхати зі мною до харчевні? Я... – уперше й востаннє я використав його власну форму звертання. – Друже, я не хочу розпочинати це на самоті. Я боюся.

– Та я б такого нізащо не пропустив. – Він підхопив сам себе під пахву й підвівся з гримасою, від якої йому аж завернулися губи. – Візьми той портфель. Поки я одягатимуся.

Було чверть на восьму, коли Ел відімкнув замок сріблястого трейлера, котрий його знамениті фетбургери звали своїм домом. Хромовані речі, що мерехтіли за шинквасом, зараз виглядали привидами. Стільці, здавалося, шепочуть: «Ніхто не всядеться на нас знову». Великі старомодні цукерниці-шейкери, здавалося, шепочуть: «Ніхто не солодитиме з нас більше нічого... свято скінчилося».

- Поступаємося місцем «Л. Л. Віну», - промовив я.

- Так і є, - кивнув Ел. - Довбане торжество прогресу.

Він задихався, йому не вистачало повітря, але не зупинився перепочити ані на хвилину. Він повів мене поза шинквасом до дверей комори. Я йшов слідом, перекладаючи з руки в руку портфель, всередині якого містилося мое нове життя. То була старорежимна річ, з пряжками. Якби я зайшов з таким до свого класу в ЛСШ, більшість учнів зустріли б мене сміхом. Кілька інших - з тих, що мають зародок почуття стилю - можливо, зааплодували б такому ретро-фанку.

Ел відчинив двері в царину запахів овочів, спецій і кави. Він знову простягнув руку понад моім плечем, щоби ввімкнути світло. Я вдивлявся в сірий лінолеум підлоги так, як людина може вдивлятися у водойму, де аж кишить голодними акулами, і коли Ел торкнувся мого плеча, я здригнувся.

- Вибач, - мовив він, - але ти мусиш узяти оце. - Він тримав п'ятдесятицентову монету. Півбака. - Містер Жовта Картка, пам'ятаєш його?

- Звісно, - насправді я зовсім про нього був забув. Серце в мене билось так сильно, що я відчував, ніби навіть очі пульсують в моїх очницях. Язик в роті мав смак старого килима, і коли він вручив мені монету, я її ледь не впустив.

На прощання він мене ще раз критично огледів.

- Джинси для початку згодяться, але тобі варто звернутися до крамниці чоловічого одягу Мейсона наприкінці Мейн-стрит і придбати собі якісь штани, перш ніж ти вирушиш на північ. Шерстяні або хакі годяться на щодень. Банлонові[124 - Ban-Lon - одна з ранніх торгових назв гофрованого нейлону (кримплену).] як вихідні.

- Банлонові?

- Просто питаєш, там знають. Тобі також знадобляться кілька вихідних сорочок. А до них і костюм. Також кілька краваток і затискач. Купи собі капелюх також. Не бейсбольний картуз, а гарний літній, з соломки.

Сльози забриніли в нього у кутиках очей. Це налякало мене дужче за все те, що він мені казав перед тим.

- Еле? Що не так?

- Я просто боюся, не менше за тебе боюся. А втім, нема сенсу в сентиментальній сцені прощання. Якщо ти повернешся, то опинишся тут вже за дві хвилини, неважливо, скільки ти пробудеш у 58-му. Я якраз встигну ввімкнути кавоварку. Якщо все вийде, ми з приємністю вип'ємо по чашечці разом з тобою і ти розповіси мені все, що і як.

Якщо. Яке багатозначне слово.

- А ще ти зможеш промовити молитву. Часу на це вистачить, хіба не так?

– Звісно. Я помолюся, щоби все відбулося акуратно й гладенько. Дивись, не дозволяй тому світу запаморочити себе так, що забудеш, що маєш справу з небезпечним типом. Небезпечнішим за Освальда, можливо.

– Я буду обережним.

– Окей. Тримай рота на замку якомога довше, допоки не переймеш тамтешній жаргон і вимову. Рухайся поступово. Не жени хвилю.

Я спробував усміхнутись, але не був певен, чи в мене це вийшло. Портфель здавався важезним, немов його було набито не грішми й фальшивими посвідченнями особи, а камінням. У голові майнуло, що я можу зараз зомліти. А проте, Господи помагай, у душі я все одно бажав туди йти. Мені буквально не терпілося вже вирушити. Я бажав побачити Сполучені Штати зі свого «Шевроле»; Америка кличе, гукає мене[125 – «See The U.S.A. In Your Chevrolet» – написана 1949 року на замовлення «Шевроле» рекламна пісня, яка потім стала популярною вже окремо від продукту і виконується дотепер.].

Ел простягнув мені свою худу, тремтячу руку.

– Щасти тобі, Джейку. Благослови тебе Бог.

– Джордж, ти хочеш сказати.

– Джордже, авжеж. А тепер рушай. Як тоді казали, час тобі вже виступити на сцену.

Я відвернувся і повільно рушив у глиб комори, ступаючи так, ніби в цілковитій темряві намагався намацати ступнею перший щабель сходів.

На третьому кроці я його намацав.

Частина 2

Батько прибиральника

Розділ 5

1

Я пройшов вздовж стіни сушарні, точно як перед тим. Підпірнув під ланцюг з висячою на ньому табличкою ДОСТУП ДАЛІ ЗАБОРОНЕНО, точно як перед тим. Зайшов за ріг великої, пофарбованої зеленим, квадратної будівлі, точно як перед тим, і тут же щось мене ляснуло. Взагалі-то, як для мого зросту, я важу небагато, хоча сяке-такє м'ясо при кістках все ж таки маю – «аби за вітром не віднесло», любив приказувати мій батько, – але Жовта Картка мене ледь не відправив до нокауту. Це було схоже на те, ніби мене атакувало просто чорне пальто, набите тріпотливими птахами. Він щось верещав, але мене так це ошелешило (я не встиг злякатися, все трапилось занадто стрімко), що я не міг второпати, про що він белькоче.

Я його відштовхнув, він поточився спиною на сушарню, пальто вихором метнулось йому навкруг ніг. Від удару потилиці об метал пролунало «бов», покотилася на землю його брудна федора. І хазяїн слідом за нею, але він не впав, а склався, як ото складається акордеон. Я пошкодував, що зробив це скоріше, ніж моє серце ризикнуло повернутися до нормальнішого ритму, і ще більш стало його шкода, коли він підняв і почав обчищати брудною рукою свій капелюх. Щоправда, той капелюх вже ніколи не зміг би стати чистим, тобто як і його власник.

– З тобою все гаразд? – запитав я, але, коли нахилився торкнутися його плеча, він поскакав від мене повз сушарню просто на власнім гузні, відштовхуючись руками. Сказати б, що як якийсь калічний павук, так ні. Він залишився схожим на самого себе: просто пияк, з мозком відсирілим, аж глевким. Людина, що, либонь, перебуває від смерті не далі, аніж Ел Темплтон, оскільки в цій розташованій за п'ятдесят з гаком років тому Америці напевне не існує живлених благодійництвом притулків чи реабілітаційних закладів для парубків його ґибу. Ним могли б заопікуватися в УЗВ, якщо він коли-небудь носив військову форму, але хто ж відведе його до Управління у справах здоров'я ветеранів? Та ніхто, мабуть, натомість хтось – котрийсь із фабричних бригадирів, радше за все – може нацькувати на нього копів. Ті кинуть його до витверезника на добу або й на сорок вісім годин. Якщо він, перебуваючи там, не помре від звичайних для детоксикації спазмів, потім його випустять на волю розпочинати новий тур. Я вловив себе на благосній думці, що аби тут опинилася моя дружина – вона б знайшла, де відбуваються зустрічі АА, і відвела його туди. От лишень Кристі мусить народитися тільки через двадцять один рік.

Я поставив портфель собі між ніг і простягнув до нього руки, показуючи, що вони порожні, але він зіщулено посунувся від мене ще далі вздовж стіни сушарні. На його щетинястому підборідді блищала слина. Я озирнувся навколо, аби пересвідчитися, що ми не привертаємо нічийої уваги, побачив, що ця частина фабричного подвір'я в цілковитому нашому розпорядженні, і зробив нову спробу.

– Я штовхнув тебе тільки тому, що ти мене налякав.

– Хто ти є на хер такий? – спитав він ламким голосом, що спустився підряд по п'яти реґистрах. Якби вже не чув цього запитання під час свого минулого візиту, я аж ніяк не добрав би, що він каже... проте, хоча нерозбірливість його вимови залишилася незмінною, чи не була зараз трохи іншою інтонація? Певності щодо цього я не мав, але саме так мені здалося. «Він нешкідливий, але він не такий, як решта, – казав Ел. – Таке враження, ніби він щось знає». Ел гадав, це лиш від того, що, оскільки об 11:58 ранку 9 вересня 1958 року він ґріється на сонечку поблизу кролячої нори, ця нора якомсь на нього може впливати. Як ото можна вплинути на зображення на телеекрані, наблизивши до нього, скажімо, міксер. Можливо, в цьому й полягала причина. Та, чорт забирай, причиною могло бути всього лиш одуріння від пійла.

– Просто людина, – промовив я з найбільш заспокійливою з моїх інтонацій.
– Ніхто такий, через кого тобі варто тривожитися. Мене звуть Джорджем. А як твоє ім'я?

– Мазефакер! – гарикнув він, відповзаючи від мене ще далі. Якщо це було його ім'я, то безумовно доволі незвичайне. – Ти не мусиш тут бути!

– Не хвилюйся, я вже йду, – я підхопив портфель, демонструючи свою ширість, але він втиснув голову в свої худющі плечі аж по вуха, так, ніби боявся, що я на нього накинусь. Він був як той собака, котрого били так

часто, що він більше не очікує якогось іншого з собою поводження. – Без проблем, все путньо.

– Забирайся, сучий виблядку! Вертай туди, звідки з'явився, й облиш мене в спокої.

– Домовились.

Я все ще не відійшов від переляку, якого він мені завдав, і залишковий адреналін у мені погано мирився з жалістю, яку я відчував, не кажучи вже про роздратування. Таке ж роздратування я відчував з Кристі, коли, повернувшись додому, знаходив свою дружину знову п'яною на лайно, незважаючи на всі її обіцянки схаменутись, поводитися розважливо й кинути пити раз і назавжди. Комбінація емоцій, помножена на денну спеку пізнього літа, викликала в моєму шлунку легке відчуття нудоти. Не найкращий, либонь, початок для рятувальної місії.

Я згадав про «Кеннебекську фруктову» і яке добре було там кореневе пиво; буквально побачив подих морозної пари з холодильника, коли Френк Анічетті діставав звідти великий кухоль. У нього взагалі там райська прохолода. Не довго мудруючи, я вирушив у напрямку крамниці, мій новий (але делікатно обстріпаний по кутах) портфель бився збоку мені об коліно.

– Гей! Егей, ти, яктамтебе!

Я обернувся. Пияк намагався звестись на рівні, використовуючи стіну сушарні, як підпорку. Він уже почистив свій капелюх і притискав його до грудей. Тепер він почав його ніяково м'яти.

– Маю жовту картку від зеленого фронту, тож давай сюди бак, мазефакер. Сьо'ні день подвійної ціни.

Отже, ми повернулись до ритуалу. Вже легше. Проте я завбачливо постарався не дуже до нього наближатися. Не бажав знову його налякати чи спровокувати на новий напад. Я зупинився за шість футів від нього й простягнув руку. Монета, яку дав мені Ел, блищала на моїй долоні.

– Зайвого долара не маю, але ось, держи півбака.

Він завагався, тримаючи тепер капелюх у лівій руці.

– І не надійся, що відсмокчу.

– Спокусливо, але, гадаю, я перетерплю.

– Га?

Він перевів погляд з п'ятдесятицентовика на мое обличчя, потім знову назад на монету. Підняв праву руку, щоб витерти слину собі з підборіддя, і я помітив ще одну різницю проти попереднього разу. Нічого особливо різного, але достатньо, щоб я засумнівався в беззаперечності Елового твердження, що кожний раз цілком той самий.

– Мені все одно, візьмеш ти чи ні, але швидше вирішуй, – промовив я. – На мене чекають справи.

Він вхопив монету і знову зіщулювся під стіною сушарні. Очі в нього були великі, вологі. Цівка слини знову поповзла його підборіддям. Ніщо в світі не зрівняється в гламурній чарівливості з алкоголіком в останній стадії; я просто собі уявити не можу, чому це «Джим Бім», «Сіграм» і «Крутий лимонад Майка»[126 – «Jim Beam», «Seagram», «Mike's Hard Lemonade» –

компанії-виробники популярних алкогольних напоїв.] не використовують такі образи в своїх рекламних кампаніях. Пий «Бім» і побачиш найвищого класу глюки.

– Хто ти? Що ти тут робиш?

– Роботу, я гадаю. Послухай, ти не пробував звернутися до АА зі своїми проблемами з алко...

– Пішов ти на хер, Джимла!

Я поняття не мав, що може означати «джимла», хоча «пішов ти на хер» розчув голосно і ясно. Я вирушив у бік воріт, очікуючи, що він докине ще якихось запитань мені вслід. Минулого разу він цього не робив, але ця наша зустріч уже позначилась відмінностями.

Бо він більше не був містером Жовта Картка, аж ніяк цього разу. Коли він підійняв руку, щоб витерти собі підборіддя, картку в ній він тримав не жовту.

Цього разу вона залишалась, як завжди, брудною, але натомість мала яскраво-помаранчевий колір.

2

Я попрямував знайомим шляхом через фабричну автостоянку, знову торкнувшись кришки багажника біло-червоного «Плімута Ф'юрі», на добру удачу. Мені вона була безсумнівно потрібна, і то в якомога більшій кількості. Переходячи через рейки, я знову почув «чуф-чуф» потяга, тільки цього разу воно доносилося більш звіддала, бо цього разу моя зустріч із Жовтою Карткою – котрий тепер виявився містером Помаранчева Картка – тривала трохи довше. У повітрі тхнуло фабричними викидами, як і перше, і той самий міжміський автобус профурчав повз мене. Оскільки цього разу я трішки запізнився, я не зміг прочитати назву його маршруту, але пам'ятав, що перед тим на шильді було написано ЛЮїСТОНСЬКИЙ ЕКСПРЕС. Побіжно мені подумалось, скільки ж разів цей самий автобус бачив Ел, з тими самими пасажирами, що дивляться з його вікон.

Я поспішив через вулицю, затято відмахуючись від блакитного диму автобусного вихлопу. Бунтар рокабіллі стояв на своєму посту біля дверей, і мені майнула коротка думка, що він сказав би, якби я першим промовив його репліку. Але це було б не менш підлим учинком, ніж свідоме тероризування п'янички під сушарнею; якщо вкрати таємну мову в таких, як цей хлопець, дітей, у них майже нічого не залишиться. Цей навіть не матиме змоги десь піти й помститися мені на «Ексбоксі»[127 – Xbox – гральна комп'ютерна приставка, яка з 2001 року випускається компанією «Майкрософт»]. Тому я просто йому кивнув.

Він кивнув у відповідь.

– Агов-ку-ку, дячику.

Я зайшов досередини. Дзеленькнув дзвоник. Я пройшов повз стійку зі здешевленими коміксами прямо до шинкваса з содовою, за яким стояв Френк Анічетті-старший.

– Що я можу запропонувати тобі сьогодні, друже мій?

На якусь мить мене заціпило, бо це були не ті слова, які він промовив минулого разу. Але я второпав, що так і мусить бути. Тоді я підхопив зі

стійки газету. А цього разу – ні. Можливо, кожна подорож назад у 1958 перевстановлює на одометрі все (за винятком Жовтої Картки), але щойно ти щось змінив, як виринають нові варіанти. Ця ідея здалася мені лячною й водночас звільняючою.

– Я не проти скуштувати кореневого пива.

– А я не проти тебе ним пригостити, отже, маємо тут єдність. Пиво за п'ять чи за десять центів?

– Гадаю, за десять.

– Ну, а я гадаю, що ти гадаєш правильно.

Запотілий кухоль з'явився з холодильника. Він скористався держакон дерев'яної ложки, щоб скинути зайву піну. Наповнив кухоль по вінця і поставив переді мною. Все, як попереднього разу.

– Коштує дайм, плюс пенні для губернатора.

Я подав йому один з вінтажних доларів Ела, і поки Френк 1.0 відраховував мені решту, я озирнувся через плече і побачив колишнього Жовту Картку, він стояв перед винною крамницею – перед зеленим фронтоном, – хитаючись з боку на бік. Це нагадало мені індуського факіра, котрого я колись бачив у якомусь старому фільмі, де той гудів у дудку, виманюючи з плетеного кошика кобру. А по хіднику наближався, точно за графіком, юний Анічетті.

Я відвернувся, сьорбнув пива й зітхнув.

– Саме те, що треба.

– Йо, нема нічого кращого за пиво в спекотний день. Немісцевий, авжеж?

– Так, з Вісконсину, – я простягнув руку. – Джордж Емберсон.

Він потис іі, назвався:

– Френк Анічетті. – Дзеленькнув дверний дзвоник. – А це мій хлопець, Френк-молодший. Привітайся з містером Емберсоном з Вісконсину, Френкі.

– Вітаю, сер, – він подарував мені кивок і посмішку, а потім обернувся до батька. – Тайтес загнав ваговоз на підйомник. Каже, що десь біля п'ятої буде готовий.

– Ну, то й добре. – Я чекав, що далі Анічетті 1.0 запалить сигарету, і я не був розчарований. Він затягнувся, а потім знову повернувся до мене. – Подорожуєш у справах чи задля розради?

Я затримався з відповіддю на якусь хвилю, але не тому, що підшукував, що сказати. Що мене бентежило, так це те, як ця сцена то відхиляється від оригінального сценарію, то знову повертається до нього. Втім, Анічетті, схоже, не звернув на це уваги.

– У будь-якому разі, ти вибрав правильний час для приїзду. Більшість літніх туристів вже поїхали, а за тим і ми розслабилися. Бажаєш черпак ванільного морозива до свого пива? Зазвичай це коштує ще п'ять центів, але щовівторка я знижую ціну до нікелю[128 – Нікель – назва 5-центової монети.].

– Тату, ти повторюєш цей жарт уже десять років, – делікатно промовив Френк-молодший.

- Дякую, але мені й так смачно, - проказав я. - Я тут у бізнесових справах, до речі. Подивитися деяку ділянку у... Сабатусі? Гадаю, саме така в нього назва. Ви чули про таке місто?

- Щонайменше, все мое життя, - усміхнувся Френк. Він випустив з ніздрів дим, а потім подарував мені проникливий погляд. - Довгенький шлях заради того, щоби поглянути на якусь ділянку.

Я відповів йому усмішкою, в якій мусило читатися послання: аби ви знали те, що знаю я. Напевне воно й прочиталося, бо він мені підморгнув. Дзвоник над дверима дзеленькнув, і увійшли леді по фрукти. Стінний годинник ПИЙ ЗБАДЬОРЛИВУ КАВУ показував 12:28. Очевидно, ту частину сценарію, де ми з молодшим Френком обговорюємо оповідання Ширлі Джексон, з цієї версії вирізано. Я трьома довгими ковтками допив своє кореневе пиво, й буквально відразу ж мені судомою скрутило живіт. Персонажі романів рідко ходять на горщик, але в реальному житті ментальне потрясіння часто провокує фізіологічні реакції.

- Скажіть, у вас тут часом нема чоловічого туалету?

- Даруйте, ні, - сказав Френк-старший. - Все думаємо влаштувати, але влітку ми надто заклопотані, а взимку якось завжди здається, що замало коштів для новацій.

- Ви можете сходити за рогом, у Тайтеса, - сказав Френк-молодший. Черпаючи морозиво, він клав його до металевого циліндра, готувався зробити собі молочний коктейль. Раніше він цього не робив, і я з деякою тривожністю згадав про ефект метелика. Мені навіть привиділося, що я бачу, як той метелик тріпоче крильцями просто в мене перед очима. Ми змінювали цей світ. Тільки деякі дрібниці - безкінечно крихітні деталі - проте так змінювали.

- Містере?

- Вибач, - відгукнувся я, - тямую заклинило.

На його обличчі відбилася здивування, та тут же він розсміявся:

- Ніколи не чув раніше такого, але звучить цікаво.

Отакої, можливо, далі він сам десь промовить цю нову фразу, коли йому трапиться втратити хід думок. І вираз, котрий мусив би ввійти до американського сленгу лише в сімдесятих-вісімдесятих, дебютує раніше. Але про передчасний дебют говорити недоречно, бо в цьому часовому потоці він відбудеться точно за розкладом.

- Тайтесів «Шеврон» зразу за рогом праворуч, - уточнив старший Анічетті.
- Якщо це у вас... гм... термінове, то, будь ласка, можете скористатися й нашим туалетом нагорі.

- Ні, все в порядку, - відповів я і, хоча вже був дивився на стінний годинник, тепер умисно поглянув ще й на свій наручний - «Б'юлова» на вельми путящому браслеті «Спайдел». Добре, що ім не видно було циферблат, бо я забув переставити стрілки, тож там все ще був час 2011 року. - Але мушу вже йти. Справи чекають. Якщо не пощастить, вони заберуть у мене більше одного дня. Ви не могли б мені порекомендувати поблизу якийсь пристойний мотель?

- Ти маєш на увазі автокемпінг? - перепитав Анічетті-старший. Він якраз втоптував недопалок в одну з тих попільничок СМАКУЄ ДОБРЕ ВІНСТОН, які вишикувалися на шинквасі.

- Так, - цього разу моя посмішка, либонь, виглядала не багатозначною, а радше дурнуватою... і знову мені зсудомило шлунок. Якщо я скоро не вирішу цю проблему, вона може вилитися в серйозну ситуацію із залученням номера 911. - Мотелями ми називаємо їх в себе, у Вісконсині.

- Ну, я би, мабуть, порадив кемпінг «Модрина», це приблизно миль за п'ять звідси по 196-му шосе, у твоєму напрямку, на Льюїстон.

А Анічетті-молодший додав:

- Там поряд кінотеатр драйв-ін.

- Дякую за пораду, - підвівся я зі стільця.

- Я тебе прошу. А якщо захочеш привести в порядок зачіску перед якоюсь зі своїх ділових зустрічей, завітай до перукарні Бавмера. Він добре знається на своїх ділі.

- Дякую. Ще одна цінна порада.

- Поради безплатні, інша справа кореневе пиво - «американцю, продано»[129 - Анічетті цитує назву популярної в часи його юності композиції «Sold, American», записаної оркестром Глена Міллера 1938 року.]. Гарного вам перебування в Мейні, містере Емберсон. До речі, Френкі, допивай свій коктейль і катай назад до школи.

- Аякже, тату, - цього разу мені підморгнув юний Френк.

- Френку? - озвалася закличним голосом одна з леді. - А ці помаранчі свіжі?

- Свіжі, як ваша посмішка, Леоло, - відповів він, і леді захихотіли. Я тут не намагаюся нічого прикрасити; вони дійсно захихотіли.

Я пройшов повз них, кивнувши їм «леді». Дзеленькнув дзвоник, і я вийшов у світ, що існував до мого народження. Але цього разу, замість перейти дорогу до того двору, де містилася кроляча нора, я попрямував глибше в цей світ. На протилежному боці вулиці п'яниця в довгому чорному пальті жестикулював перед продавцем у халаті. Картка, якою він там розмахував, мусила бути не жовтого, а помаранчевого кольору, але загалом він цілком вписувався у сценарій.

3

«Шеврон» Тайтеса містився поза супермаркетом «Червоне & Біле», де Ел знову й знову колись купував одне й те саме м'ясо для своєї харчевні. Судячи з оголошень у вітрині, лобстер тут ішов по шістдесят дев'ять центів за фунт. Навпроти маркету, на ділянці, яка в 2011 лишалась порожньою, стояла велика червоно-коричнева будівля з дверми навстіж і всякого роду вживаними меблями на виду - дитячі коляски, плетені гойданки та м'які крісла типу «татусь відпочиває», яких там, схоже, було припасено найбільше. На вивісці над дверима було написано: БЕЗЖУРНИЙ ВІЛИЙ СЛОН. Додатковий щит - на тринозі, поставлений так, щоби впадати в око тим, хто іде на Льюїстон - зухвало запевняв: ЯКЩО У НАС ЧОГОСЬ НЕМА, ЦЕ ЗНАЧИТЬ, ВОНО ВАМ НЕПОТРІБНЕ. У кріслі-гойдалці там сидів парубок, про котрого я вирішив, що це й є власник, він курил лютьку і дивився на мене. На ньому

була майка на бретельках і слакси. А ще він мав борідку, котру я оцінив як адекватно зухвалу саме для цього острівця в потоці часу. Його зачесане назад волосся утримувалося вкупі якимсь гелем, але було довгеньким і вилося на зашийку, що навело мене на згадку про колись бачене старе рок-н-ролове відео: Джеррі Лі Льюїс стрибає на роялі й співає «Великі вогняні кулі»[130 – Jerry Lee Lewis (нар. 1935 р.) – зірка білого рок-н-ролу, співак і піаніст, який, граючи на роялі, одночасно робив акробатичні трюки; «Great Balls of Fire» – його хіт 1957 року.]. Напевне, власник «Безжурного білого слона» мав репутацію місцевого бітника.

Я привітався з ним, ворухнувши пальцем. Він відповів мені слабесеньким кивком, продовжуючи смоктати свою люльку.

У «Шевроні» (де звичайне паливо коштувало 19,9 центів, а «супер» на пенні дорожче) якийсь чоловік у синьому комбінезоні й з наїжаченим коротким волоссям працював біля вантажівки – явно тієї, про яку говорилось в Анічетті, вирішив я, – котра містилася на підйомнику.

– Містере Тайтес?

Він поглянув через плече.

– Га?

– Містер Анічетті сказав, що я можу скористатися вашою туалетною кімнатою.

– Ключ зсередини на дверях, – грюк-брязь.

– Дякую вам.

Ключ мав при собі дерев'яну колодочку, на якій друкованими літерами значилося: ЧОЛ. На колодці іншого ключа – ДІВ. Мою колишню дружину це розлютило б до всирачки, подумав я, і то не без радісного захвату.

У туалеті було чисто, хоча й тхнуло тютюном. Біля унітаза стояла попільниця на кшталт урни. Судячи з кількості в ній недопалків, я здогадався, що чимало гостей цієї прибраної, невеличкої кімнатки залюбки одночасно димлять і серуть.

Вже вийшовши звідти, я побачив на невеличкому паркінгу біля заправки десятки зо два вживаних легковиків. Над ними на легенькому бризі тріпотіла низка різнокольорових прапорців. Машини, які б у 2011 коштували тисячі – автомобільна класика, тож ніяк не менше – тут були виставлені за цінами від сімдесяти п'яти до ста доларів. Лише один «Каді» майже ідеального вигляду пропонувався за вісімсот. Табличка над будочкою каси (всередині, поринувши у «Фотоплей»[131 – «Photoplay» – заснований 1911 року в Чикаго кольоровий журнал для шанувальників кіно, у 1980 р. злився з тижневиком «US Weekly».], жувала жуйку гарнюща із зав'язаним у кінський хвостик волоссям) повідомляла: ВСІ ЦІ МАШИНИ НА ХОДУ І МАЮТЬ ГАРАНТІЮ БІЛЛА ТАЙТЕСА. МИ ЗАБЕЗПЕЧУЄМО СЕРВІС ВСЬОМУ, ЩО ПРОДАЄМО!

Я повісив на місце ключ, подякував Тайтесу (котрий щось буркнув, не обертаючись від ваговоза на підйомнику) і вирушив назад у бік Мейн-стрит з думкою про те, що дійсно мені варто підстригтися перед візитом до банку. Це навело мене на згадку про бітника з борідкою, і, підкоряючись раптовому імпульсу, я перетнув вулицю в напрямку його меблевого складу.

– Доброго ранку, – привітався я.

– Ну, зараз вже насправді середина дня, та аби вам так подобалося.

Він пихнув своєю люлькою, і легкий літній бриз доніс до мене подих «Черрі бленд»[132 – Cherry Blend – сорт тютюну з присмаком вишні, випускається заснованою 1856 року компанією «Джон Мідлтон»]. А зараз і спогад про мого дідуся, котрий зазвичай кутив саме цей тютюн, коли я був малим. Подеколи, коли в мене боліли вуха, він дмухав мені туди димом, але навряд щоб цей спосіб лікування ухвалила Американська медична асоціація.

– У вас є на продаж валізи?

– О, є декілька, як на мое лихо. Не більше двох сотень, скажімо, так. Пройдіть углиб до самого кінця, подивіться там, вони праворуч.

– Якщо я куплю у вас валізу, можна буде її залишити тут на пару годин, поки я сходжу на закупи в інше місце?

– Я відкритий до п'ятої, – сказав він і повернувся обличчям до сонця. – Після того розраховуйте самі на себе.

4

Віддавши за шкіряну валізу два вінтажних Елових долари, я залишив її за прилавком цього бітника і, помахуючи портфелем, вирушив назад по Мейн-стрит. Поглянувши крізь вітрину зеленого фронту, я побачив продавця, котрий сидів біля каси й читав газету. Жодних ознак мого приятеля в чорному пальті там не малося.

Важко було б загубитися в тутешньому торгівельному районі, що займав лише якийсь квартал. За три-чотири вітрини після «Фруктової компанії» я побачив перукарню Бавмера. В її вітрині обертався червоно-білий стовпчик[133 – Середньовічний знак хірурга-цирульника: спіралью перевита червоно-білими стрічками шогла; перукарні в США часто використовують знак у вигляді триколірного (біло-червоно-синього) ліхтаря-стовпчика з електромотором.]. Поряд з ним висів політичний плакат, на якому був зображений Едманд Маскі[134 – Edmund Muskie (справжнє прізвище Марцішевський, 1914–1996) – уродженець Мейну польського походження, губернатор штату (1955–1959), 1958 р. обраний сенатором, у 1980–1981 рр. був держсекретарем в уряді президента Картера.]. Я пам'ятав його старим, утомленим, з похиленими плечима, але цей його варіант мав вигляд ледь не занадто юного, щоб голосувати, не кажучи вже про те, щоби самому кудись бути обраним. Плакат закликав: ПОШЛИМО ЕДА МАСКІ ДО СЕНАТУ, ГОЛОСУЙМО ЗА ДЕМОКРАТА! Під цим написом хтось причепив чисто-білу смугу. На ній вручну було виведено друкованими літерами: ВОНИ КАЗАЛИ, ЩО В МЕЙНІ ЦЕ ЗРОБИТИ НЕМОЖЛИВО, АЛЕ МИ ЦЕ ЗРОБИЛИ! НАСТУПНИЙ КРОК: ГАМФРІ В 1960![135 – Hubert Humphrey (1911–1978) – сенатор-демократ від Міннесоти, 1960 р. програв внутрішньопартійні праймерізі Джону Кеннеді в номінації на президента, був віце-президентом в адміністрації Ліндона Джонсона (1965–1969).]

Всередині перукарні два старигани сиділи під стіною, а третій, не менш старий дідок, у кріслі, де йому рівняли тонзуру. Обидва чекальники диміли, як паровози. Так само й перукар (це і є Бавмер, вирішив я), котрий стриг клієнта, примруживши одне око від сягаючого вгору диму. Всі четверо подивилися в мій бік добре мені знаним манером: не те щоб зовсім недовіжливо, але оцінюючи, цей погляд Кристі колись була назвала «пильним янківським прозором». Приємно було подумки відзначити, що деякі речі завжди залишаються незмінними.

– Я не з вашого міста, але я друг. Голосував за весь список демократів усе мое життя, – повідав я їм, піднявши праву в жесті «і хай допоможе мені Бог».

Бавмер весело гмикнув. З його сигарети покотився попіл. Він звично змахнув його собі з халата просто на підлогу, де серед настриженого волосся вже валялося кілька розчавлених недопалків.

- Гарольд тут єдиний республіканець. Стережися, аби він те' не вкусив.

- Та в нього вже зубів брак, - докинув хтось інший, і всі вони разом загиготали.

- А звідки ти будеш, містере? - спитав Гарольд-республіканець.

- Вісконсин, - і, щоб припинити подальшу бесіду, я взяв до рук випуск «Чоловічих пригод». На обкладинці якийсь джентльмен із зовнішністю азійського нелюда, в рукавичках і з батогом в руці, наближався до прив'язаної до стовпа прекрасної білявки. Надрукована всередині історія мала назву «СЕКС-РАВИНИ ЯПОНЦІВ НА ТИХОМУ ОКЕАНІ». Запах у перукарні стояв доволі ніжний і абсолютно чудесний, це була суміш тальку, помади для волосся й сигаретного диму. На той час, коли Бавмер показав мені рукою на крісло, я вже був поринув в історію про секс-рабинь. Вона виявилася не такою хвилюючою, як малюнок на обкладинці.

- Трохи собі подорожуєте, містере Вісконсин? - спитав він, накидаючи на мене спереду віскозне простирадло й обчіплюючи мені шию паперовим комірцем.

- Доволі далеко, - відповів я правдиво.

- Ну, зараз ви в Божому краї. Наскільки коротко ви бажаєте?

- Так коротко, щоби я не був схожим на... - я ледь не промовив «хіпі», але Бавмер не зрозумів би про що йдеться, - на бітника, - закінчив я.

- Бачу, ви трохи з цим забарилися, - почав він стригти. - Ще б трішечки довше, і стали б схожим на того гоміка, що править «Безжурним білим слоном».

- Цього мені б не хотілося, - зауважив я.

- Ще б пак, сер, у нього ще той видок, - останнє в нього прозвучало, як «шеттоуидоу».

Закінчивши, Бавмер попудрив мені шию, спитав, що мені до вподоби - «Бріолін-крем», помада «Віталіс» чи «Вайлдрут»? - і назвав загальну ціну: сорок центів.

Оце діло.

Відкриття рахунку в тисячу доларів у «Трасті рідного міста» не викликало жодних питань. Ймовірно, допоміг мій свіжострижений вигляд, хоча я гадаю - насправді суто готівковий, здебільшого, спосіб існування цього суспільства, де кредитні картки ще перебували в дитинячому стані... либонь, викликаючи деяку підозру в скупуватих янкі. Надзвичайно миловидна касирка з високо забраним волоссям і камеєю на шиї порахувала мої гроші, внесла суму до вхідного реєстру, потім покликала помічника менеджера, котрий перерахував їх знову, перевірів реєстр, а вже тоді виписав розписку, де було вказано як депозит, так і мій чековий рахунок.

– Якщо ваша ласка, містере Емберсон, я дозволю собі зауважити, що це вельми велика сума як для чекових операцій. Чи не бажали б ви відкрити накопичувальний рахунок? Наразі ми пропонуємо трьохвідсотковий інтерес, який нараховується щоквартально. – Він пустив очі собі під лоба, показуючи, яка це вигідна оборудка. І став схожим на того прадавнього кубинського диригента, Хав'єра Кугата[136 – Xavier Cugat (1900–1990) – американський диригент іспансько-кубинського походження, чий оркестр довгі роки був резидентним у Нью-Йоркському готелі «Волдорф-Асторія»; зазвичай Кугат диригував, тримаючи в одній руці паличку, а в другій собачку чихуахуа.].

– Дякую, але в мене попереду чимало бізнесових трансакцій. – Я притишив голос. – Операції з нерухомістю. Тобто я так сподіваюсь.

– Щастя вам, – промовив він, також понизивши голос до такої ж конфіденційної тональності. – Лорейн видасть вам чеки. П'ятдесят вистачить для початку?

– П'ятдесят буде якраз.

– Перегодом ми вас зможемо забезпечити чеками з надрукованим вашим іменем і адресою, – він запитально звів брови.

– Я розраховую перебувати в Деррі. Підтримуватимемо зв'язок.

– Чудово. Щодо мене, це Дрексел вісім, чотири-сім-сім-сім.

Я уявлення не мав, про що йдеться, поки він не посунув мені крізь віконце свою бізнес-картку. На ній було вигравіровано #Грегори Дюзен, помічник менеджера#, а нижче #DRexel 8-4777#[137 – Джейк-Джордж не знав, що до 1980-х рр. у США в номерах телефонів використовувалися літерні символи.].

Лорейн подала мені чеки і чекову книжку для них з фальшивого алігатора. Подякувавши їй, я поклав усе до портфеля. У дверях я затримався, щоб обернутись. Пара касирів працювали з арифмометрами, але в цілому переважна більшість операцій виконувалися за допомогою чорнила й людського поту. Мене пройняла думка, що, за невеличкими винятками, тут цілком удома міг би почуватися Чарлз Діккенс. А ще мені подумалося, що життя в минулому трохи схоже на життя під водою, коли дихаєш через рурку.

6

У крамниці Мейсона я придбав той одяг, який мені порадив Ел, і тамтешній клерк сказав мені «так», вони радо приймуть чек, за умови якщо він буде виписаний на місцевий банк. Дякувати Лорейн, я міг виконати цю умову.

Знов опинившись у «Безжурному білому слоні», я перекладав уміст трьох пакетів з крамниць до моєї нової валізи, тим часом як бітник мовчки на це дивився. Тільки коли я вже врешті затріснув валізу, він висловив свою opiniю:

– Забавний спосіб скуплятися, чоловіче.

– Гадаю, так, – погодився я. – Але весь цей світ забавна штука, хіба не так?

Він на це вишкірився:

– Як на мене, то краще й не скажеш. Шаркнемося шкірою, Джексоне, – простягнув він мені свою руку долонею догори.

Цілу мить я почувався точно так, як тоді, коли намагався вирахувати, що може означати вкупі з якимсь номером слово Дрексел. Але тут же згадав «Дівчину автогонщика» і зрозумів, що бітник пропонує мені стукнутись кулаками за версією п'ятдесятих. Я сковзнув своєю долонею по його, відчувши тепло і піт, і знову подумав: «Це все реальне. Це відбувається насправді».

- Шкіра, чоловіче, - примовив я.

7

Вулицю назад до Тайтесового «Шеврону» я перетнув з валізою в одній руці й портфелем у другій. У світі 2011 року, звідки я сюди прибув, зараз був лише пізній ранок, але почувався я вже втомленим. Між автосервісом і стоянкою машин стояла телефонна будка. Я зайшов до неї, прикрив двері і прочитав написане вручну оголошення над старомодним таксофоном: ПАМ'ЯТАЙ, ДЗВІНОК ТЕПЕР КОШТУЄ ЛИШЕ ДАЙМ, ДЯКУВАТИ «МАТУСІ БЕЛЛ»[138 - «Ма Белл» - народна назва заснованої 1877 року телефонної компанії «Bell».]

Я погортав «Жовті сторінки» в місцевому телефонному довіднику і знайшов фірму «Лінкольн-таксі». Їхнє рекламне оголошення містило намальовану машинку з фарами-очима й великою усмішкою на місці радіатора. Фірма обіцяла ШВИДКИЙ, ЛЮБ'ЯЗНИЙ СЕРВІС. Мені сподобалося ця фраза. Я поліз у кишеню по дріб'язок, але першим, на що натрапив, виявилось дещо, що я мусив би залишити вдома: мій мобільний телефон «Нокія». За стандартами того року, з якого я сюди заявився, це вже був застарілий пристрій - я збирався замінити його на «Айфон», - але тут йому було не місце. Якби його хтось побачив, виникло б чимало питань, на які я не мав відповідей. Я прибрав телефон до портфеля. Поки що хай полежить там, гадав я, але вже незабаром мені треба його позбавитися. Тримати таку річ при собі - це все одно що гуляти з незірваною бомбою.

Я знайшов дайм і штовхнув його в щілину, але той тут же випав у лоток повернення монет. Цей дайм, як і мій «Нокія», прибув сюди з майбутнього; це був мідний сендвіч, цінність його становила не більше за пенні з претензіями[139 - Від 1965 року, коли 10-та 25-центові монети почали карбуватися без вмісту срібла, мідний, покритий мельхіором дайм дістав назву «сендвіч»]. Я подіставав усі мої монети, порився в них і знайшов дайм 1953 року, отриманий, либонь, разом із рештою за кореневе пиво у «Кеннебекській фруктової». Я вже було встромив його в щілину, але тут вихопилася думка, від якої я захолов. А якби мій дайм 2002 року не вивалився у лоток, а застряг у телефонній глотці? А потім якийсь працівник телефонної компанії, обслуговуючий автомати в Лізбон-Фолзі, його знайшов?

«Він би вирішив, що це чийсь жарт, от і все. Чийсь складний розіграш».

Але мене взяли сумніви - дайм був занадто якісним. Той чоловік почав би його всім показувати, можливо, потім і в якійсь газеті з'явилось б повідомлення про знахідку. Цього разу мені пощастило, але наступного може й не пощастити. Я мушу поводитися обережніше. Згадався знову мобільний телефон, занепокоєння збільшилося. Врешті я вкинув у монетоприймач дайм 1953 року і був винагороджений гудком. Номер я набирав повільно й уважно, намагаючись пригадати, чи користувався я бодай колись дисковим телефонним апаратом? Подумалось, що ніколи в житті. Кожного разу, як я відпускав диск, той, відкручуючись назад, видавав дивний квокчучий звук.

- Лізбон, таксі, - озвався жіночий голос. - З нами милі такі милі. Чим ми можемо вам сьогодні допомогти?

Чекаючи таксі, я прогулювався паркінгом Тайтеса, прицінюючись до його машин. Особливо мене причарував червоний «Форд»-кабріолет 1954-го року – «Санлайнер», згідно з папірцем, причепленим під фарою з водійського боку. Він мав колеса з білою окантовкою й автентичний брезентовий дах з тих, що їх стильні кицьки у «Дівчині автогонщика» називали «складнями».

– Вельми нівроку возик, містере, – озвався позаду мене Білл Тайтес. – Летить, як на пожежу, можу це засвідчити особисто.

Я обернувся. Він витирав долоні червоною ганчіркою, на вигляд не менш замаслюеною, ніж його руки.

– Іржі трохи є під порогами, – зауважив я.

– Йо, авжеж, такий клімат, – відповів він, знизавши плечима в жесті «а що ви хотіли іншого». – Головне, що двигун в гарненькому стані й колеса має майже нові.

– V-подібний, восьмициліндровий?

– Верхньоклапанний, – уточнив він, і я кивнув, ніби все розумію. – Купив його в Арлін Гейдлі з Дерама після того, як помер її чоловік. Якщо й було щось, на чому розумівся Білл Гейдлі, то це як доглядати за машиною.. але ж ви їх не знаєте, бо ви ж немісцевий, еге ж?

– Так, з Вісконсину. Джордж Емберсон, – простягнув я руку.

Він, легко усміхаючись, похитав головою:

– Приємно познайомитись, містере Емберсон, проте не хочу, аби ви вимагалися в мастило. Вважайте, що ми поручкалися. Ви покупець чи просто глядач?

– Сам поки що не знаю, – відповів я, але неширо. «Санлайнер» мені здався найстильнішим автомобілем з усіх, які я тільки бачив у своєму житті. Я вже було відкрив рота, щоб спитати, скільки він з'їдає за милю, але вчасно второпав, що у світі, де повний бак можна заправити за два долари, таке запитання не має сенсу. Натомість я спитав, чи стандартна в нього коробка.

– Йо, атож. А коли перемикаєш на другу, тільки й стережися копів. На другій швидкості він летить, як той чорт. Бажаєте прокотитися?

– Не можу, – відмовився я. – Щойно викликав собі таксі.

– Це не той спосіб, яким годиться подорожувати, – сказав Тайтес. – Якщо купите цю машину, ви зможете повернутися до себе у Вісконсин стильно і взагалі забудете про потяги.

– Скільки ви просите? У нього нема цінника на лобовому склі.

– Нема, я виставив його на продаж лише позавчора. Ще не мав часу ним зайнятися. («Немау»), – він видобув сигарету. – Я замахуюся на три з половиною, але скажу чесно, готовий поторгуватися («Потоуваця»).

Я клацнув зубами, щоби не дозволити відпасти моїй щелепі, і сказав, що подумаю. Якщо мої думки підуть у потрібному напрямку, я повернуся завтра.

– Краще не запізнюйтеся, містере Емберсон, ця машина тут не застоїться надовго.

І знову я втішився. Я маю монети, що не годяться до автоматів, у банках все ще працюють здебільшого вручну, телефони під час набору номера смішно квокчуть тобі у вухо, але деякі речі завжди залишаються незмінними.

9

Таксист був товстуном у виношеному капелюсі з причепленим до нього жетоном ЛІЦЕНЗОВАНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ. Він одна за одною палив сигарети «Лакі-Страйк», радіо в нього було налаштоване на станцію WJAB[140 – WJAB – до середини 1960-х рр. найпопулярніша музично-розважальна радіостанція, яка трапсувалася з Портленда на частоті 1440, покриваючи південь штату Мейн.]. Ми з ним прослухали «Цукрові часи» сестер Мак-Гваер, «Мисливського пса» братів Еверлі і якусь істоту на ім'я Шеб Вулі, що наспівала нам про «Пурпурового людожера»[141 – Всі свіжі хіти 1958 р. «Sugartime», McGuire Sisters (1952–1968) – вокальне тріо з Огайо; «Bird Dog», Everly Brothers – заснований 1956 року вокальний дует братів Дона і Філа, один із найзнаніших в історії американської поп-музики; Sheb Wooley – характерний кіноактор і співак, у його пісні «Purple People Eater» ідеться про прибульців із космосу.]. Без цього останнього номера я цілком міг би обійтися. Після кожної пісні якесь тріо молодих жіночих голосів незграйно виводило: Чотир-надцять со-рок Дабл-ю-джей-ей-бііі... Крутий джеб! Я дізнався, що у Романова триває щорічний шалений розпродаж кінця літа, а у Ф. В. Вулворта щойно отримали свіжу партію хула-хупів, які йдуть за нечуваною ціною \$1.39[142 – Заснована на початку XX ст. Самуїлом Романовим у Портленді меблева фабрика закрилася 2011 р.; Френк Вінфілд Вулворт – син бідного фермера, котрий 1879 р. заснував мережу супермаркетів низьких цін.].

– Кляті байстрюки, нічого більше не роблять, тільки ото й навчають дітей, як стегнами вертїти, – промовив таксист, дозволяючи протягу засмоктати попїл з кінчика своєї сигарети у прочинену квартиру вікна. Це була його єдина репліка впродовж усієї поїздки від «Шеврону» Тайтеса до кемпінгу «Модрина».

Аби хоч якось відволіктися від сигаретного чаду, я опустив своє вікно і дивився, як поряд прокочується цей інший світ. Знайомого урбанізованого селища між Лізбон-Фолзом і межею міста Люїстон тут не існувало. Якщо не брати до уваги пари автозаправок, придорожного ресторану «Хай-Хет» та відкритого кінотеатру драйв-ін (афіша рекламувала подвійний сеанс, що складався з «Запаморочення» та «Довгого, гарячого літа» – наголошувалося, що обидві картини «широкоформатні» й «кольорові»)[143 – «Vertigo» – детектив Альфреда Гічкока; «The Long, Hot Summer» – трилер режисера Мартіна Рітта за оповіданнями Вільяма Фолкнера (в обох фільмах присутні кабріолети).], ми їхали крізь суто сільський пейзаж Мейну. Корів я бачив частіше, ніж людей.

Автокемпінг містився віддалік шосе, крім того, він перебував під захистом не модрин, а велетенських, маєстатних в'язів. Не можна стверджувати, що вони здалися мені стадом динозаврів, але враження було сильним. Поки я на них роззявлявся, містер Ліцензовані Перевезення запалив чергову сигарету:

– Бажаєте помочі з вуалізами, сер?

– Ні, сам впораюсь.

Сума на таксометрі не була такою грандіозною, як тутешні в'язи, але все одно викликала повагу. Я подав йому два долари, попрохавши повернути мені п'ятдесят центів решти. Схоже було, він зрадив; чайових йому якраз вистачало на придбання пачки «Лакі».

10

Я зареєструвався (тут з цим без проблем; гроші готівкою, і ніхто в тебе не питає жодних документів) і довгенько проспав у кімнаті, де кондиціонером повітря слугував вентилятор на підвіконні. Прокинувся освіженим (добре), але потім з'ясував, що не в змозі заснути вночі (недобре). Після заходу сонця рух на шосе перетворився майже на нульовий і навкруги залягла тиша така спокійна, що аж викликала неспокій. Настільний телевізор «Зеніт» важив ледь не під сотню фунтів. На ньому стирчали «кролячі вуха». До них було притулено аркушик з застереженням: НАЛАШТОВУЙТЕ АНТЕНУ РУКАМИ. НЕ ВИКОРИСТОВУЙТЕ ФОЛЬГИ! ДЯКУЄМО, МЕНЕДЖМЕНТ[144 – Вважається, що, обмотавши ріжки кімнатної антени фольгою, можна дещо підвищити її чутливість.]

Приймалося три станції. Як я не намагався маніпулювати «кролячими вухами», проте на Ен-Ві-Сі сніжило так, що неможливо було дивитися; на Сі-Ві-Ес гуляла картинка, і регулятор вертикальної прокрутки жодним чином не міг на це вплинути. По Ей-Ві-Сі, де сигнал був чистим, як дзвіночок, показували «Життя й легенду Ваєта Ерпа» з Х'ю О'Браяном в головній ролі[145 – «The Life and Legend of Wyatt Earp» (1955–1961) – телесеріал у жанрі вестерн, заснований на біографії «найкрутішого й найшляхетнішого авантюриста своєї епохи» – картяра, золотошукача й шерифа Ваєта Ерпа (1848–1929); актор Hugh O'Brian (нар. 1925 р.) мав природну схожість зі своїм героєм.]. Він встиг застрелити кількох бандитів, а далі пішла реклама сигарет «Вайсрой». Стів Мак-Квін пояснював, що ці сигарети мають фільтр для думаючого чоловіка, а смак – для того, хто любить палити[146 – «Viceroy» («Віце-король») – перші в світі сигарети з пробковим фільтром, випускаються з 1936 р.; Terrence Steven McQueen (1930–1980) – мотогонщик і кіноактор, уславлений у ролях антигероїв.]. Коли він почав підкурювати, я підвівся з ліжка і вимкнув телевізор.

Залишився тільки хор цвіркунів.

Я роздягся до трусів, ліг і намагався заснути. Згадалися мої мати й батько. Татові зараз шість років, він живе в Оклері[147 – Eau Claire (Чисті води – фр.) – засноване 1856 року місто (66 тис. мешканців) у штаті Вісконсин.]. Мамі лише п'ять, вона живе на фермі в Айові, їхній дім згорить до ноги за три чи чотири роки від сьогодні. Тоді її родина переїде до Вісконсину, ближче до переплетення доль, які згодом створять... мене.

«Я збожеволів, – подумав я. – Сказився і переживаю жахливо реалістичні галюцинації десь у шпиталі для душевнохворих. Потім якийсь лікар опише мою історію в психіатричному журналі. Замість «Чоловіка, котрий сприйняв свою дружину за капелюх», я стану «Чоловіком, котрий вирішив, що він потрапив у 1958 рік».[148 – «The Man Who Mistook His Wife for a Hat» (1985) – книга професора нейрології Олівера Сакса, в якій описано клінічні випадки зорової агнозії, хвороби, коли людина має нормальний зір, але не може зрозуміти того, що бачить; 1986 р. англійський композитор Майкл Наймен написав за книгою однойменну оперу.]

Але тут же я провів долонею по поверхні жакардового покривала і зрозумів, що воно справжнє. Я подумав про Лі Гарві Освальда, але Освальд поки що належав майбутньому і не він мене турбував у цьому музейного гатунку номері motelю.

Я сів на краечку ліжка, відкрив свій портфель й дістав звідти мобільний телефон, теж свого роду прилад для подорожей крізь час, від якого тут не було абсолютно ніякої користі. Тим не менше я не втримався, відкрив його і натиснув кнопку живлення. У віконці вискочив напис НЕМА МЕРЕЖІ, звичайно, на що інше я міг очікувати? На п'ять рисочок? На жалібний голос, що кликатиме: «Вертайся додому, Джейку, поки не наробив шкоди, яку неможливо буде виправити»? Дурна, забобонна думка. Якщо зроблю шкоду, я сам її зможу виправити, бо кожна подорож стирає попередню. Можна сказати, що в комплект подорожі крізь час входить і автоматичний вмикач безпеки.

Це втішало, але тримати при собі такий телефон у світі, де в царині побутової електроніки найбільшим технологічним проривом залишаються кольорові телевізори... це аж ніяк не додавало втіхи. Якщо в мене його побачать, мене не повісять на шибениці як відьмака, але місцеві копії можуть заарештувати і триматимуть в камері, допоки з Вашингтона не під'їдуть, щоб мене допитати, хлопці Едгара Гувера[149 – John Edgar Hoover (1895–1972) – співзасновник і перший директор ФБР від 1935 р. і до своєї смерті.].

Я поклав телефон на ліжку, потім витрусив з правої кишені всі монети. Поділив їх на дві купки. Ті, що були 1958 року й давніші, поклав назад до кишені. Ті, що були з майбутнього, пішли до одного з конвертів, що я їх знайшов у шухляді (разом з Геденівською Біблією[150 – «Gideons International» – евангельська організація, яка з 1908 року розповсюджує по планеті безплатні Біблії, перекладені 80 мовами світу.] й виносимим меню з ресторану «Хай-Хет»). Я одягся, взяв ключ і покинув кімнату.

Надворі цвіркуни звучали набагато гучніше. У небі висів обгризений місяць. Зірки, що розташувалися подалі від його сяйва, ніколи ще не здавались мені такими яскравими й близькими. Одинокі вантажівка продзижчала по шосе 196, а потім дорога знову завмерла. Тут розляглася сільська глушина, і ця глушина спала. Десь далеко просвистів дірочку в ночі товарний потяг.

На подвір'ї виднілися тільки дві автівки, і в тих секціях, проти яких вони стояли, було темно. Як і в мотельному офісі. Почуваючись злодієм, я вирушив у поле поза кемпінгом. Висока трава хапала мене за холоші джинсів, які я завтра заміню на нові банлонові слакси.

Далі огорожа з простого дроту позначала кінець території «Модрини». За нею лежав невеличкий ставок з тих, що їх селяни називають копанками. Поблизу нього в нічному теплі спали з півдюжини корів. Одна з них подивилася на мене, коли я проліз під дротяною огорожею й вирушив до копанки. Але швидко втратила цікавість і знов похилила голову. Вона її не підвела й тоді, коли мій мобільний телефон «Нокія» шубовснув у ставок. Я запечатав конверт з монетами і послав його навздогін за телефоном. Потім я повернувся тим же шляхом, що й прийшов, затримавшись позаду кемпінгу, щоб упевнитись, чи на подвір'ї, як і до того, пусто. Так воно й було.

Я пробрався до свого номера, роздягся і майже миттєво заснув.

Вранці наступного дня мене забрав той самий незмінний курій-таксист, і коли він висадив мене перед Тайтесовим «Шевроном», кабріолет ще стояв на місці. Сам цього я й очікував, але все одно відчув полегшення. На мені був непримітний, вільного кроку сіренький піджак, куплений у крамниці Мейсона. Мое новеньке портмоне зі шкіри страуса, напаковане п'ятьма сотнями Елових доларів, ховалося в безпеці його внутрішньої кишені. Я замилювався «Фордом», а далі, витираючи собі руки, схоже, тією ж самою учорашньою ганчіркою, до мене надійшов і Тайтес.

– Я переспав з цією думкою і вирішив, що хочу його купити, – промовив я.

– Це добре, – сказав він, а тоді продовжив з удаваним сумом в голосі. – Але я теж з цією думкою переспав, містере Емберсон, і гадаю, був збрехав вам учора, коли сказав, що існує можливість поторгуватися. Знаєте, що сьогодні вранці мені сказала дружина, коли ми з нею снідали оладками з беконом? Вона сказала: «Білле, ти будеш клятим дурнем, якщо випустиш з рук цього «Санлайнера» менш ніж за три з половиною». Фактично, вона сказала, що я вже виставив себе клятим дурнем, коли зі старту оцінив його так низько.

– Окей, – я кивнув так, ніби нічого іншого й не очікував.

На його обличчі відбилася здивування.

– Ось що я можу зробити, містере Тайтес. Можу виписати вам чек на триста п'ятдесят доларів – добрий чек, на «Траст рідного міста», можете ім зателефонувати і переконатися – або я можу просто зараз прямо з портмоне видати вам три сотні готівкою. Якщо зробимо так, менше буде усякої паперової тяганини. То що скажете?

Він вишкірився, показавши зуби ледь не лячної білості.

– Скажу, що у Вісконсині таки вміють торгуватися. Якщо накинете до трьохсот двадцяти, я приклею липучку техогляду, причеплю двотижневий номер і іжджайте собі.

– Триста десять.

– Го-го, не змушуйте мене соромитися, – промовив Тайтес; він явно отримував насолоду. – Накидайте ще п'ятірку, і скажемо вже гаразд.

Я простягнув йому руку:

– Три сотні й п'ятнадцять доларів мене влаштовують [151 – У дебютному для нього 1954 році новий «Ford Crestline Sunliner» із V-8 двигуном потужністю 130 к. с. коштував \$2241.].

– Ова, – цього разу він уже поручкався зі мною, не згадуючи про мастило. А потім показав на будочку каси. Сьогодні гарнюща з кінським хвостиком читала «Конфіденційно» [152 – «Confidential» – заснований 1952 року перший у США журнал скандальної хроніки, з яким постійно судилися голлівудські кінокомпанії й зірки.]. Вам треба заплатити он отій юній леді, котра, до речі, є моєю дочкою. Вона оформить продаж. Потім підходьте, і я приклею ту липучку. І повний бак заллю, звісно.

Через сорок хвилин, сидючи за кермом «Форда»-складня моделі 1954 року, який тепер належав мені, я мчав на північ, у напрямку Деррі. Кермувати я колись був навчався на стандартній коробці передач, тож з цим не було жодних проблем, але оце вперше я вів машину з важелем трансмісії при колонці керма. Спершу було дивно, але шойно я призвичаївся (а ще мені доведеться звикнути до регулятора потужності передніх фар під лівою

ступнею), так мені це вже й сподобалося. І Білл Тайтес був правий щодо другої швидкості; на другій «Санлайнер» летів, як скажений. В Агасті[153 – Augusta – столиця штату Мейн, засноване 1607 року місто (сьогодні близько 20 тис. мешканців).] я зупинився не на довше часу, ніж знадобилося, щоб опустити верх. У Вотервілі[154 – Waterville – засноване 117 року місто (16 тис. мешканців) на річці Кеннебек.] я з апетитом пообідав чудовим м'ясним рулетом, який коштував мені дев'яносто п'ять центів, включно з яблучним пирогом з морозивом. Звісно, ціна знаного мені раніше фетбургера тепер почала здаватися явно завищеною. Я мчав під звуки «Скайлайнерів», «Костерів», «Дель-Вікінгів» й «Елегантів»[155 – Хітові вокальні гурти 1950-х років у стилі ритм-енд-блюз.]. Сонце дарувало мені тепло, бриз ворухив мою нову коротку зачіску, і автострада (яка, судячи з білбордів, мала неформальну назву «Миля за хвилину») майже цілком належала мені. Схоже було, всі мої сумніви минулої ночі потонули у тій копанці для корів разом з мобільним телефоном і футуристичним дріб'язком. Я почувався чудово.

Поки не побачив Деррі.

2

Щось не те було з цим містом, і, як мені здається, я зрозумів це з першого погляду.

Коли «Миля за хвилину» знесилася до простої двосмужної дороги з латаним асфальтом, я вибрався на штатне шосе № 7 і миль десь за двадцять північніше Ньюпорта[156 – Newport – засноване 1808 року місто (3,1 тис. мешканців) на озері Себастікук.], подолавши узгірок, побачив Деррі; місто скупчилося на західному березі річечки Кендаскіг[157 – Kenduskeag – притока (довжина – 52 км) річки Пенобскот, що тече через третє за величиною місто Бенгор (36 тис. мешканців) у штаті Мейн, з котрого С. Кінг змалював вигадане ним місто Деррі.], придавлене згори хмарами димових викидів з бозна-скільки папірень і текстильних фабрик, що геть усі працювали повним ходом. Через середмістя тягнулася якась зелена артерія. Звіддала вона скидалася на шрам. Здавалося, місто обабіч цього пояса з рваними краями складається лише з чорних і кіптяво-сірих відтінків, тоді як завдяки димам, що бухали з усіх тих труб, небо над ним бовваніло насичене жовтим кольором сечі.

Я проїхав повз кілька торгових яток, де люди, що опікувалися товаром (чи просто стовбичили при дорозі, зирячи на проїжджих), скидалися більше не на мейнських фермерів, а на горян, виплодків інцестуальних шлюбів, з фільму «Порятунок»[158 – «Deliverance» (1972) – фільм за однойменним романом Джеймса Дікі, де мешканці вбогого гірського району в штаті Джорджія тероризують туристів, які сплаваються на каное тамтешньою річкою.]. Коли я минав останню з них «ПРИДОРОЖНЮ ЯТКУ БАВЕРСА», з-за піраміди ящиків з помідорами вискочив великий безпородний пес і погнався за мною, оскаженіло кусаючи задні колеса «Санлайнера». Скидався він на якогось виродка з-під бульдога. Перед тим, як псу загубитися з мого виду, я встиг побачити, як якась кошава жінка в комбінезоні наздогнала його й почала дубасити уламком дошки.

Тут народився і ріс Гаррі Даннінг, а я зненавидів це місто з першого погляду. Без якихось конкретних причин; просто зненавидів і все. Розташований у низині між трьома крутими пагорбами, центральний торговельний квартал вражав жалюгідністю, а ще він навіював клаустрофобію. Мій вишнево-червоний «Форд» виявився ледь не найяскравішою річчю на цій вулиці; бентежним (і небажаним, судячи з більшості поглядів, які він викликав) сплеском кольору серед чорних «Плімутів», коричневих «Шевроле» й задрипаних розвізних пікапів. Через середмістя тік канал,

заповнений чорною водою майже до вершечків своїх облямованих мохом бетонних підпорних стін.

Місце для стоянки я знайшов на Канал-стрит. Одного нікелю, вкинутого до лічильника, вистачило на придбання вільної години, яку я збирався витратити на покупки. Я забув купити собі капелюх у Лізбон-Фолзі, але тут, проминувши пару-трійку вітрин, я побачив заклад, що звався «Деррійський Одяг & Аксесуари. Найелегантніша галантерея в Центральному Мейні». Я сумнівався, щоб у цій царині в Деррі існувала бодай хоч якась конкуренція.

Машину я ставив перед аптекою і затримався, щоб прочитати оголошення в її вітрині. У певному сенсі воно підсумовує мої власні враження від Деррі – зла недовірливість, атмосфера ледь стримуваного насильства – краще, ніж будь-що інше, хоча я прожив там майже два місяці і набрався відрази до абсолютно всього (либонь, за винятком кількох людей, з якими мені пощастило пізнатися) з ним пов'язаного. Там було написано:

КРАДІЖКА – ЦЕ НЕ «ФІНТ», НЕ «ВИБРИК», НЕ «РОЗІГРАШ»!

ДРІВНА МАГАЗИННА КРАДІЖКА – ЦЕ СПРАВЖНІЙ ЗЛОЧИН ,

ЗА ЯКИЙ БУДЕ ПОКАРАНО!

НОРБЕРТ КІН

ХАЗЯЇН & МЕНЕДЖЕР

А худий чоловік в окулярах і білому халаті, котрий дивився на мене, майже напевне й був цим самим містером Кіном. Вираз його обличчя не закликав: «Заходь, незнайомцю, роздивися та купи що-небудь, а то й випий крем-соди». Ті його жорсткі очі й губи з опущеними донизу кутами говорили: «Забирайся геть, тут нічого нема для таких, як ти». Почасти я гадав, що сам собі вигдавав це; в цілому ж був певен, що ні. Заради експерименту я здійняв руку у привітальному жесті.

Чоловік у білому халаті мені у відповідь і пальцем не поворухнув.

Я усвідомив, що канал, який я бачив, мусить текти точно під цим так оригінально утопленим в низині середмістям, і я зараз стою прямо над ним. Я відчував, як в мене під підшвами жебонить прихована під хідником вода. Відчуття було доволі неприємним, здавалося, ніби цей невеличкий шматочок світу всуціль охляв.

У вітрині крамниці «Деррійський Одяг & Аксесуари» стояв чоловічий манекен у смокінгу. В одному з його очей стирчав монокль, а в одній з пластмасових рук він тримав шкільний вимпел. На вимпелі був напис: ТИГРИ ДЕРРІ ЗАМОРДУЮТЬ БЕНГОРСЬКИХ БАРАНІВ! Хоча я вважав себе шанувальником шкільного духу патріотизму, це гасло мені здалося трохи занадто «бездаховим». Нехай би побили «Бенгорських Баранів»[159 – «Bangor Rams» – відома шкільна команда з американського футболу, яка була чемпіоном штату.] – але замордувати?

«Просто образний вислів», – проказав я собі і ввійшов досередини.

До мене підплив продавець з вимірювальною стрічкою на шиї. Костюм на ньому був набагато гарніший за мій, але тьмяні лампи над головою надавали жовтизни його обличчю. Я відчув абсурдне бажання спитати в нього: «Ви можете продати мені гарний літній солом'яний капелюх, чи мені уйобувати на хер?» Але тут він посміхнувся, спитав, чим може мені допомогти, і все

стало майже нормальним. У крамниці була потрібна мені річ, і я заволодів нею всього лиш за три долари й сімдесят центів.

– Це просто ганьба, що у вас залишилося так мало часу на його носіння, до того як погода поверне на холоди, – зауважив продавець.

Я нацупив капелюх і проти дзеркала над прилавком улагодив його в себе на голові.

– Можливо, нам ще випаде добрий період бабиного літа.

Делікатно і якимось навіть вибачливо він поправив на мені капелюх на інший манер. Здвигнув його усього лиш на пару чи й менше дюймів, але тепер я мав вигляд не сільського тухтія, що завітав до великого міста, а... найелегантнішого на весь Центральний Мейн мандрівника в часі. Я йому подякував.

– Нема за що, містере...

– Емберсон, – назвався я і простягнув руку. Потиск в нього виявився коротким, м'яким і порошистим від чогось, либонь, на кшталт тальної присипки. Звільнивши руку, я ледь вгамував гостре бажання витерти долоню собі об піджак.

– В Деррі у справах?

– Так. А ви самі звідси?

– Все життя живу тут, – відповів він з ледь не мученицьким зітханням. Засновуючись на моїх перших враженнях, я подумав, що життя тут дійсно може бути стражданням. – Що у вас за бізнес, містере Емберсон, якщо ви не проти мого запитання?

– Нерухомість. Але поки я тут, я ще збирався побачитися зі старим армійським приятелем. Його прізвище Даннінг. От тільки не можу пригадати його імені, ми зазвичай називали його просто Скіп.

Кличка Скіп була чистою вигадкою, але я й справді не знав імені батька Гаррі Даннінга. Гаррі в своєму творі згадував імена своїх братів і сестри, але чоловік з молотком завжди залишався «моїм батьком» або «моїм татом».

– Боюся, тут я вам не в змозі допомогти, сер.

Голос його тепер звучав відчужено. Бізнес було зроблено, і, хоча крамниця залишалася вільною від інших клієнтів, йому хотілося, щоб я вже пішов.

– Ну, можливо, ви зможете дати мені пораду стосовно дечого іншого. Який найкращий готель в місті?

– Радше за все, це «Деррі Таун Хаус». Просто поверніться на Кендаскіг-авеню, поверніть праворуч, а далі вгору Горбатим пагорбом на Мейн-стрит. Видивляйтеся фасад із каретними ліхтарями.

– Горбатий пагорб?

– Так, це ми тут його так називаємо. Якщо у вас більше нема питань, я ще мушу зробити тут деякі перестановки.

Коли я вийшов на вулицю, з неба вже почало спливати світло. Єдине, що я живо пам'ятаю про час, прожитий мною в Деррі у вересні-жовтні 1958 року, це те, як там завжди здавалося, що вечір настав надто рано.

Через одну вітрину від «Одягу & Аксесуарів» містилася крамниця спорттоварів Мехена, де відбувався «ОСІННІЙ РОЗПРОДАЖ ЗБРОЇ». Всередині я побачив, як двоє чоловіків прицінюються до рушниць, а на них схвально дивиться літній клерк з краваткою-шнурком (і з шиєю, мов шнурок, як на те пішло). На протилежному боці Каналу тягнувся ряд дешевих барів того типу, де ти можеш отримати кухоль пива й порцію віскі за п'ятдесят центів, а вся музика в їхньому джукбоксі «Рок-Ола» [160 – Jukebox – платний музичний автомат; «Rock-Ola» – заснована 1927 року компанія, що була ледь не монополістом із випуску таких автоматів.] виявиться в стилі кантрі-енд-вестерн. Назви вони мали «Затишний куточок», «Джерело благовоління» (що його завсідники, як я про це потім дізнався, називали «Відром крові»), «Два брати», «Золота шпичка» та «Тьмянний срібний долар».

Перед останнім стояв квартет джентльменів пролетарського вигляду, котрі дихали вечірнім повітрям й роздивлялись на мій кабріолет. Всі були екіпіровані кухлями з пивом і сигаретами. Лиця їхні ховалися в тіні плоских твідових і бавовняних кашкетів. Ноги їхні були взуті у великі, безбарвні робочі берці того типу, що їх мої учні 2011 року називали гівнодавами. Трое з чотирьох мали на собі підтяжки. На мене вони дивилися абсолютно безвиразно. На мить мені пригадався той собака, що гнався за моєю машиною, оскаженіло кусаючи колеса, а тоді я перетнув вулицю.

– Джентльмени, – звернувся я, – що тут подають?

Якусь хвилину всі мовчали. Коли я вже вирішив, що відповіді не дочекаюсь, той, що без підтяжок, врешті промовив:

– Бад та Мік, що ж іще? Ти здалеку? [161 – «Budweiser» – світле пиво з 5 %-м умістом алкоголю, яке виробляється в США з 1876 р.; Mickey's – 5,8 %-й ель, виробляється компанією «Міллер».]

– З Вісконсину.

– Добре тобі, – буркнув один з них.

– Щось ніби пізенько, як на туриста, – зауважив інший.

– Я в бізнесових справах, але подумав, поки я тут, чи не розшукати мені старого знайомого по службі у війську. – Жодної реакції, якщо не вважати відповіддю те, що один з них кинув свій недопалок на тротуар, а потім плюнув, погасивши його в калюжі харкотиння, розміром як середня мушля. А проте я не здавався. – Скіп Даннінг його ім'я. Чи хтось з вас, хлопці, знає такого Даннінга?

– Смішніше було б хіба якусь льоху поцілувати, – кинув Безпідтяжко.

– Перепрошую?

Він підкотив очі під лоба й опустил кутики губ у виразі, що його демонструє той, хто втратив усяке терпіння перед тупаком, котрий не має жодної перспективи коли-небудь порозумнішати.

– У Деррі повно Даннінгів. Заирни к чорту до телефонної книги, – кинув він і вирушив назад до бару. І його почет слідом. Безпідтяжко прочинив для них двері, а потім знов обернувся до мене.

– Що там всередині («все'дні»), у тому «Форді»? Восьмициліндровий?

– Верхньоклапанний, – сподіваючись, що прозвучало це так, ніби я сам розумію, що воно означає.

– Путньо бігає?

– Непогано.

– То, може, ти сядеш та й поїдеш собі он туди, на пагорб. Там є порядні корчми. Ці бари для фабричних. – Безпідтяжко окинув мене холодним поглядом, що вже не був новиною для мене в Деррі, але до якого я так ніколи й не звик. – На тебе й так люди гавляться. А буде їх іше більш, коли друга зміна вироїться з фабрик Страяра та Бутільєра.

– Дякую. Вельми люб'язно з вашого боку.

Холодний погляд не потеплішав.

– А ти ніц не маракуеш, авжеж? – кинув він і зник всередині.

Я рушив до свого кабріолета. Тимчасом як день сточувався у вечір, з тієї сірої вулиці, де пах індустріальних димів висів у повітрі, середмістя Деррі здавалося – і то щонайменшою мірою – лише трішечки привабливішим за мертву шльондру на церковній лаві. Я сів до машини, натиснув педаль зчеплення, ввімкнув двигун і відчув нестримне бажання просто зараз же поїхати звідси геть. Поїхати назад до Лізбон-Фолза, зійти по сходинках в кролячу нору й сказати Елові Темплтону, щоб пошукав собі якогось іншого молодика. От тільки він не в змозі шукати, хіба не так? Позбавлений сили й майже без запасу часу. Я був, як то каже новоанглійська примовка, останнім набоем звіролова.

Я виїхав на Мейн-стрит, побачив каретні ліхтарі (вони ввімкнулися саме в ту мить, коли я їх помітив) і зупинився на стоянці перед готелем «Деррі Таун Хаус». Через п'ять хвилин я вже мав кімнату. Почалось мое життя в Деррі.

3

На той час, коли мої нові придбання були розпаковані (частина грошей перебралася до портмоне, а решта в підшивку моєї нової валізи), я вже почувався добре, й до того ж голодним, але перш ніж спуститися повечеряти, я перевірів телефонний довідник. Від побаченого в мені стиснулось серце. Нехай містер Безпідтяжко й не виявив зайвої люб'язності, проте щодо Даннінгів він мав рацію, їх було, як бліх, що в Деррі, що у чотирьох-п'яти сусідніх поселеннях, які теж містилися в довіднику. Майже ціла сторінка самих лише Даннінгів. Не те щоб це для мене виявилось завеликим скрпризом, бо в маленьких містах деякі прізвища, схоже, розростаються, мов ті кульбаби в червні на лузі. За останні п'ять років мого викладання у ЛСШ, серед моїх учнів було, либонь, зо дві дюжини Старбердів і Лемке, деякі з них рідні, а більшість дво-, три-й чотириюрідні брати та сестри. Вони одружувалися між собою й плодили нових.

Перед тим, як вирушати в минуле, я мусив би знайти хвилинку, щоб зателефонувати Гаррі Даннінгу та спитати, як звали його батька – це ж було так просто. Напевне я б так і зробив, аби не був цілком і повністю приголомшений тим, що показав мені Ел, і тим, що він мене попрохав зробити. «Проте, – подумав я, – чи аж так це вже важко?» Не потрібно бути Шерлоком Голмсом, щоб відшукати родину, де є діти з іменами Трой, Артур (на прізвисько Тугга), Еллен та Гаррі.

Збадьорений цією думкою, я спустився до готельного ресторану, де замовив собі рибну вечерю, до якої мені подали устриць і лобстера завбільшки ледь не з підвісний двигун. Від десерту я відмовився на користь пива в місцевому барі. У детективних романах, які я читав, бармени часто є чудовими джерелами інформації. Звісно, якщо той, що стоїть за шинквасом «Таун Хауса», такий же, як решта людей, котрих я встиг зустріти у цьому зловісному містечку, далеко з ним я зайти не встигну.

Він виявився не таким. Той, що відірвався від свого заняття з полірування склянок заради того, щоб обслужити мене, був молодим, присадкуватим чоловіком з привітним, повновидим обличчям під плескатою стрижкою.

– Що я можу для вас зробити, приятелю?

Останнє слово припало мені до душі, і я завзято посміхнувся йому у відповідь.

– «Міллер Лайт».

Він подивився збентежено.

– Ніколи про таке не чув, але маю «Хай Лайф».

Авжеж, він і не міг чути про світле «Міллер»; його ж поки ще не винайшли[162 – «Miller Lite» – світле низькокалорійне пиво, рецепт якого розробив 1967 року нью-йоркський біохімік Джозеф Овадес; «High Life» – пиво пльзенського типу, що випускається компанією «Міллер» з 1903 року.].

– І це чудово згодиться. Уявляєте, на секунду я зовсім забув, що перебуваю на Східному узбережжі.

– А звідки ви? – він скористався ключем, умить змахнув з пляшки корок і поставив переді мною склянку.

– З Вісконсину, але якийсь час поживу тут, – мовив я притишеним голосом, хоча біля нас не було нікого. Мені гадалося, це надасть конфіденційності.
– Нерухомість і все таке. Хочу трохи роздивитися навкруги.

Він з повагою кивнув і налив мені пива раніш, ніж я сам встиг це зробити.

– Щасти вам. Бачить Бог, нерухомості повно на продаж у цих місцях, і більшість її йде дешево. А сам я збираюся поїхати звідси. Наприкінці місяця. Попрямую до якогось іншого міста, де бодай хоч трохи менш упослідження, ніж тут.

– Воно й мені не здалося надто привітним, – мовив я, – але я гадав, що це просто такі манери янкі. Ми у нас у Вісконсині дружелюбніші, і щоби вам це зараз же довести, я куплю вам пива.

– Ніколи не вживаю алкоголю на роботі, проте я радо випив би кока-коли.

– То пригощайтесь.

– Щиро вам дякую. Вельми приємно зустріти джентльмена в такий млявий вечір.

Я дивився, як він робить собі колу, накачуючи в склянку сироп, додаючи туди содової, а потім мішаючи. Він зробив ковток й поплямків губами.

– Полюбляю солодке. – Мене це не здивувало, з огляду на вже набутое ним черевце. – Ото про янкі, що ми буцімто недоброзичливі, повне лайно, до речі, – сказав він. – Я виріс у Форк Кенті, так це найпривітніше містечко з усіх, які вам тільки заманулося б відвідати. Авжеж, коли туди до нас, на північ, добираються туристи з Бостона чи Мейну, ми вітаємо їх цілунками. Я закінчив там училище барменів, а потім вирушив на південь шукати долі. Це місце здалося гарним для початку, і зарплатня непогана, але... – він озирнувся навкруги, не побачив нікого, але все одно теж притишив голос. – Хочете правду, Джеконе? Це місто смердить.

– Я розумію, про що ви кажете. Усі ці фабрики.

– Ні, тут дещо більше. Озирніться навкруг. Що ви бачите?

Я зробив, як він хотів. У кутку сидів самотній парубок, виглядом схожий на комівояжера, пив віскі з лимонним соком, і більше не було нікого.

– Небагато, – мовив я.

– І отак цілий тиждень. Зарплатня добра, бо чайових тут нема. Пивнички в середмісті роблять успішний бізнес, а в нас трапляється трішки народу тільки ввечері у п'ятницю та в суботу, натомість в інші дні точно так, як зараз. Вся «каретна», тобто заможніша, публіка випиває в себе вдома, я так гадаю. – Далі він заговорив ще тихіше. Так і на шепіт перейде скоро. – Погане в нас тут літо було, приятелю дорогий. Місцеві намагаються тримати це якомога глибше під сподом – навіть преса ніц не обсмоктує, – але творилися тут доволі бридкі справи. Вбивства. Щонайменше півдюжини було замордовано. Дітей. Одного тільки недавно знайшли у Пустовищі. Патрик Гокстеттер його звали. Весь розкладений[163 – Звідси й далі С. Кінг вплітає в сюжет колізії й героїв свого роману «Воно» (1986), основні події якого відбуваються в Деррі у 1957–1958 та 1983–1984 рр.].

– Пустовище?

– Це отой прогній, що смугою тягнеться просто через центр міста. Ви певне бачили його, коли сюди підлітали.

Я приїхав машиною, але тим не менш зрозумів, про що він говорить. Очі бармена вибалушилися.

– Ви ж насправді не нерухомістю тут цікавитесь, правда?

– Не можу сказати, – відповів я. – Якщо хоч слово десь протече, мені доведеться шукати собі іншу роботу.

– Розумію, розумію, – він лигнув половину склянки своєї коли і придушив тильним боком долоні відрижку. – Але сподіваюся, що ви той, про кого я думаю. Вони б мусили замостити ту прокляту місцину. Що воно таке, смердюча вода та москити, й більш нічого. Ви могли б цьому місту зробити послугу. Присолодити його бодай трішечки.

– Інших дітей теж там було знайдено? – спитав я. Існування тут серійного вбивці могло б великою мірою пояснити ту пригніченість, котру я відчував з того моменту, як перетнув межу цього міста.

– Не те, щоб я так знав, але люди кажуть, що кілька зниклих потрапили саме туди, бо саме там містяться великі насосні станції. Я чув, як люди говорили, що під Деррі так багато каналізаційних колекторів – більшість з них споруджені в часи Великої Депресії, – що ніхто не знає, де саме котрий з них міститься. А ви ж знаєте, що таке діти.

– Шукачі пригод.

Він схвально кивнув:

– Точно, як евершарпом[164 – «Eversharp» (вічногострий) – заснована 1913 року фірма, піонер у виробництві механічних олівців; була поглинута компанією «Паркер» наприкінці 1950-х рр.] писане. Є люди, котрі кажуть, що то був якийсь волоцюга, котрий відтоді кудись звідси помандрував. Інші кажуть, що то був місцевий, котрий, щоб його не впізнали, виряджався, як клоун. Першу з жертв – то було минулого року, ще до мого приїзду, – так його знайшли на перехресті Вітчем й Джексон-стрит з начисто відірваною рукою. Денбро було його прізвище, Джордж Денбро. Відний малюк. – Він кинув на мене значливий погляд. – І знайдено його було безпосередньо поряд з одним з тих стічних каналів. З отих, що скидають стоки у Пустовище.

– Господи.

– Йо.

– Я чую, ви це формулюєте в минулому доконаному часі.

Я вже збирався пояснити, що маю на увазі, але вочевидь цей хлопець відвідував не тільки училище барменів, але й уважно був прослухав курс англійської мови.

– Здається, що все нарешті припинилося, постукаємо по дереву, – поцюкав він кісточками пальців по шинквасу. – Можливо, той, хто це робив, спакувався та й забрався геть. Або, може, той сучий син убив себе, подеколи вони так роблять. Добре було б, аби так. Але натомість ніякий не маніяк в клоунській машкарі замордував малого Коркорана. Клоуном, котрий сотворив це вбивство, був рідний батько хлопця, якщо ви здатні в таке повірити.

Це вже було так близько до того, заради чого я тут опинився, що я сприйняв цей факт радше сигналом долі, аніж випадковістю. Я зробив делікатний ковток пива.

– Що ви кажете?

– Не сумнівайтесь. Дорсі Коркоран, таке повне ім'я хлопчика. Йому було усього чотири роки, і знаєте, що сотворив його батько? Забив його на смерть рихтувальним молотком.

«Молоток. Він зробив це молотком». Я зберігав на обличчі вираз ввічливої цікавості – принаймні сподівався, що зберігаю, – але сам відчув, як мурашки побігли вгору мені по руках.

– Це жахливо.

– Йо, і це не найгірше... – він себе обірвав, дивлячись мені за спину. – Зробити вам ще, сер?

Це було до того бізнесмена.

– Тільки не мені, – відповів той і вручив бармену доларову банкноту. – Я забираюсь до ліжка, а завтра й геть з цього ломбарду. Маю надію, у Вотервілі й Агасті ще не забули, як робляться замовлення на обладнання, бо тут на це абсолютно не здатні. Решти не треба, купиш собі Де-Сото[165 – «DeSoto» – бренд ефектних на вигляд легковиків середнього класу, що випускалися корпорацією «Крайслер» у 1928–1961 рр.; слід пам'ятати, що на

фоні післявоєнного розквіту економіки у 1958 році трапився перший великий спад.]. – І він, похиливши голову, важко вирушив до виходу.

– Бачите? Це ідеальний приклад того, що ми маємо в цій оазі, – бармен печально дивився вслід своєму втраченому клієнту. – Одна порція випивки, зразу до ліжка, а завтра «прощай-будь, алігаторе, до спіткання, крокодиле».[166 – Фраза зі старовинної англійської лічилки, яку своїм хітом «See You Later Alligator» (1955) широко популяризував піонер рок-н-ролу Білл Хейлі.] Якщо так і далі йтиме, це містечко скоро перетвориться на місто-привид. – Він став, випростався і спробував розправити плечі – неможливий трюк, бо вони в нього були округлі, як і вся решта його тіла. – Та кого це хвилює? Щойно настане перше жовтня, й мене тут не буде. Подамся в путь. Щасливих шляхів і вам, може, стрінемося десь знову.

– Батько того хлопчика, Дорсі... він більше нікого не вбив?

– Не, там у нього алібі. Я оце подумав, здається, він не рідний йому, а вітчим. Дікі Маклін на ім'я. Джонні Кісон на рецепції – либонь, і вас він реєстрував – мені розповідав, що він інколи приходив сюди, випивав, поки його не перестали пускати, бо намагався підчепити котрусь покоївку і почав брудно лаятись, коли вона йому сказала, щоб ішов десь інде та торгував там собі шльондру. Відтоді, я гадаю, він напивається у «Відрі» або в «Шпиці». У тих пивницях приймають будь-кого.

Він нахилився вперед, наблизившись до мене так, що я почув запах «Аква Вельва» на його щоках[167 – «Aqua Velva» – лосьйон після гоління, що випускається з 1929 року.].

– Хочете взнати найгірше?

Я-то не хотів, але подумав, що мушу. Отже, кивнув.

– У тій довбаній родині був ще й старший брат. Едді. Він зник у минулому червні. Без сліду. Пропав, нікого ні про що не повідомивши, якщо ви розумієте, що я маю на увазі. Дехто каже, що він утік, аби лиш подалі від Макліна, але будь-яка притомна людина розуміє, що він мусив би потім з'явитися в Портленді або нехай в Касл-Року – неможливо, щоби десятирічна дитина не впала до ока нікому так довго. Можете мені повірити, Едді Коркоран загинув від молотка, як і його менший братик. Просто Маклін в цьому не зізнався. – Він раптом усміхнувся, та так сонячно, що від цього його місяцеподібне обличчя стало майже вродливим. – Ну то що, я вже відговорив вас від придбання нерухомості в Деррі, містере?

– То не для мене, – відповів я. На той час я вже летів на автопілоті. Хіба не читав я або десь колись чув про серію вбивств дітей в цій частині Мейну? Чи, може, бачив по телевізору з лиш четвертиною мозку ввімкнутою, тоді як решта його очікувала почути, як моя проблемна дружина йде – чи радше чалапає – до хати після чергових «дівочих» посиденьок? Либонь, так, але єдине, що я пам'ятав напевне про Деррі, це те, що в середині вісімдесятих тут мусить статися потоп, який зруйнує півміста.

– Ні?

– Ні, я лише посередник.

– Що ж, тим краще для вас. У місті зараз не так паскудно, як було – от у липні люди були дійсно туго напружені, як пояс цнотливості в Доріс Дей[168 – Doris Day (нар. 1924 р.) – співачка й актриса, яку ледь не до її сорокаріччя продюсери наділяли ролями незайманих дівчат.], – але до нормального стану тут все одно ще ой як далеко. Я сам привітна людина, і мені подобаються привітні люди. Тому-то я звідси й звалью.

- Щасливих і вам шляхів - промовив я, кладучи на шинквас два долари.
- Ого, сер, це занадто багато!
- Я завжди плачу зверху за добру розмову.

Наразі надбавка була за добре обличчя. Розмова була тривожною.

- Вельми дякую! - розквітнув він і простягнув мені свою руку. - Я забув відрекомендуватись. Фред Тумі.

- Приємно познайомитися, Фреде. А я Джордж Емберсон.

Рукоштовання він мав теж добре. Без усякого тальку.

- Бажаєте невеличку пораду?

- Звісно.

- Поки перебуватимете в цьому місті, обережніше щодо розмов з дітьми. Після цього літа незнайомиць, що говорить з дітьми, приречений на візит поліції, тобто, якщо хтось це побачить. Або його поб'ють. Це теж цілком імовірний варіант.

- Навіть якщо на ньому не буде клоунської маски?

- Ну, з костюмами все не так просто, хіба ні? - Посмішка зникла з його обличчя. Воно посірішало, спохмурніло. Іншими словами, він став таким, як і решта людей в Деррі. - Коли ви одягаєтеся в костюм клоуна й чіпляєте собі гумовий ніс, ніхто не має поняття, на що ви насправді схожі всередині себе.

4

Я думав про це, поки старомодний ліфт з рипінням повз нагору, на третій поверх. А якщо й решта з того, про що мені розповів Фред Тумі, теж правда, чи здивується тут хтось, якщо й інший батько попрацює молотком над своєю родиною? Мені подумалось, що ні. Я подумав, люди казатимуть: це просто черговий доказ того, що Деррі є Деррі. І, либонь, будуть праві.

Вже сховавшись у своєму номері, я був вражений новою, достоту жахливою думкою: припустімо, впродовж наступних семи тижнів я зміню хід подій так, що батько Гаррі зможе замордувати свого сина на смерть, замість залишити його калікою й з почасти притупленим розумом?

«Цього не трапиться, - запевнив я себе. - Я не дозволю такому трапитись. Як заявила у 2008 Гіллари Клінтон: я тут, щоб перемогти».

От лишень, звісно, вона тоді програла[169 - З цієї фразою Гіллари Клінтон (нар. 1947 р.) вела кампанію з висунення себе в кандидати на президента США від Демократичної партії, але програла партійні вибори Бараку Обамі, проте стала держсекретарем в його адміністрації.].

5

Наступного ранку я снідав у готельному ресторані «Риверв'ю», де, окрім мене й учорашнього торговця обладнанням, було порожньо. Той сидів, занурений у місцеву газету. Коли він пішов, залишивши газету на столику,

іі взяв я. Мене не цікавила перша шпальта, присвячена черговим військовим заворушенням на Філіппінах (хоч я й загадався на мить, чи не десь там поблизу зараз перебуває Лі Освальд). Насправді я хотів продивитися місцеві шпальти. У 2011 я був читачем люїстонської газети «Сан Джорнел», так там остання шпальта розділу «В» називалася «Шкільні справи». На ній горді батьки могли знайти надрукованими імена своїх дітей, якщо ті виграли якусь нагороду, поїхали в класну екскурсію або беруть участь в якомусь проекті, скажімо, з дотримання чистоти на території громади. Якщо така сторінка є також у «Деррі Ньюз», тоді нема нічого неймовірного в припущенні, що я зможу знайти на ній ім'я котрогось з дітей Даннінгів.

Утім, на останній шпальті «Ньюз» містилися тільки некрологи.

Я спробував пошукати на спортивних сторінках і прочитав про призначену на вікенд велику футбольну гру юнацької ліги: «Тигри Деррі» проти «Бенгорських Баранів». Трою Даннінгу було п'ятнадцять років, згідно з твором прибиральника. П'ятнадцятирічний хлопець легко міг належати до членів команди, хоча навряд чи був стартером.

Його імені я там не знайшов і, хоча уважно, слово по слову, прочитав і коротшу статтю про футбольну команду малечі (клуб «Тигрів»), не знайшов також і Артура «Туггу» Даннінга.

Я заплатив за сніданок і повернувся до свого номера з підібраною газетою під пахвою, з думкою про себе, як про хрінового детектива. Порахувавши Даннінгів у телефонному довіднику (дев'яносто шість), я отримав осяяння: мене пригальмувало, либонь, навіть зробило калікою безмежно залежне від інтернету суспільство, на можливості якого я цілком покладався, які сприймав самі собою гарантованими. Наскільки важко було б локалізувати родину Даннінгів у 2011 році? Всього лиш надрукувати Тугга Даннінг та Деррі в моїй улюбленій пошуковій машині, і, скоріш за все, цього б вистачило; далі треба тільки натиснути клавішу enter і дозволити «Гуглу», цьому Великому Брату 21-го століття, подбати про решту.

У Деррі 1958 року більшість сучасних йому комп'ютерів були завбільшки з невеличкий квартал під житлову забудову, а місцева газета виявилася безпомічною. Що мені залишалося? Я згадав свого професора соціології з коледжу – такий саркастичний старий сучий син, – котрий любив повторювати: «Коли ніщо інше не дає ради, вставляйте і йдіть до бібліотеки».

Туди я й пішов.

6

Пізніше того ж дня, з розбитими надіями (принаймні на той час) я ішов угору Горбатим пагорбом, лише трохи затримавшись на перехресті Джексон і Вітчем-стрит, поглянути на стічний канал, де маленький хлопчик на ім'я Джордж Денбро втратив руку і своє життя (принаймні, якщо вірити Фреду Тумі). Коли я нарешті дістався верхівки пагорба, в мене бухкало серце, я захекався. Справа була не у втраті фізичної форми; то все той фабричний сморід.

Я підупав духом і був трохи наляканий. Це правда, що я мав достатньо часу на те, щоб розшукати правильну родину Даннінгів, і я був упевнений, що зможу це зробити – якщо для цього знадобиться подзвонити кожному Даннінгу з телефонного довідника, я й це зроблю, нехай навіть ризикуючи змінити налаштування часової бомби в особі батька Гаррі, – але ж я почав відчувати те, що був відчував Ел: щось діє проти мене.

Я йшов по Канзас-стрит, так глибоко занурений у свої думки, що спочатку навіть не усвідомив, що праворуч від мене більше нема будинків. Там тепер зяяло круте урвище, що переходило в мочаристий ґрунт, де буяли зелені хащі, які Тумі називав Пустовищем. Хідник від цього провалля відділяла лише хирлява біла огradка. Я вперся в неї долонями, вдивляючись у дику рослинність внизу. Побачив тьмяні відблиски застоюної води, смуги очерету такого високого, що він здавався доісторичним, і хвилясті кудла ожини. Дерев, які прагнуть світла, там мусять бути пригніченими, бо там його брак. Там може рости отруйний плющ, можуть бути завали сміття і, цілком імовірно, тимчасовий табір якихось волоцюг. Там також мусять бути стежки, про котрі знають тільки місцеві дітлахи. Шукачі пригод.

Так я стояв там, дивився й не бачив, чув, але ледь усвідомлював неголосні звуки ритмічної музики – щось таке з мідними трубами. Я думав про те, як мало я досяг цього ранку. «Ти можеш змінити минуле, – казав мені Ел, – але це не так легко, як тобі може здатися».

Що ж це за музика? Щось бадьористе, з невеличким внутрішнім прискоренням. Від неї мої думки на вернулися до Кристі, туди, в раніші наші дні, коли я був нестямно захоплений нею. Коли ми перебували в захопленні одне від одного. Фа-ба-да... фа-ба-да-да-дам... Часом, не Глен Міллер?

Я ходив до бібліотеки з надією переглянути статистичні дані. Останній національний перепис відбувся вісім років тому, отже, в ньому мусили зафіксувати трьох з чотирьох дітей Даннінгів: Троя, Артура й Гарольда. Тільки Еллен, котрій на момент убивства виповнилося сім, не врахована в переписі 1950 року. Там також мала знайтися і їхня адреса. Звісно, за ці вісім років родина могла й переїхати деінде, проте, якщо навіть так, хтось із сусідів міг би мені підказати, куди вони поділися. Це ж маленьке місто.

От тільки не знайшлося там даних перепису. Бібліотекарка, приємна жінка на ім'я місіс Старрет, повідала мені, що, на її думку, ті папери дійсно були зберігалися в бібліотеці, але міська рада невідомо з якої причини вирішила, що вони мусять зберігатися в муніципалітеті. Туди їх і передали у 1954 році, сказала вона.

– Не вельми обнадійливо, – усміхнувся я до неї. – Знаєте, як ото кажуть: з міськрадою марно боротися.

Місіс Старрет не відповіла на мою посмішку своєю. Поводилася вона послужливо, навіть люб'язно, але мала в собі той самий запас настороженості, що й усі, з ким я зустрічався в цьому підозріливому місті – Фред Тумі залишався тим винятком, котрий підтверджує правило.

– Не кажіть дурниць, містере Емберсон. Нема нічого секретного в даних перепису Сполучених Штатів. Ідіть прямо туди і скажіть міській секретарці, що вас прислала Реджина Старрет. Її звуть Марша Гей. Вона вам допоможе. Хоча, можливо, вони поклали ті папери до підвалу, де їм аж ніяк не місце. Там сиро, і я не здивуюся, якщо там живуть миші. Якщо у вас виникнуть труднощі – будь-які труднощі – приходьте, звертайтеся знову до мене.

Отже, я пішов до міської ради, у фойе якої побачив плакат: БАТЬКИ, НЕ ЗАБУВАЙТЕ НАГАДУВАТИ СВОЇМ ДІТЯМ, ЩОБ НЕ БАЛАКАЛИ З НЕЗНАЙОМЦЯМИ І ГУЛЯЛИ ТІЛЬКИ ЗІ СВОЇМИ ДРУЗЬЯМИ. У чергах до різних віконць стояло кілька людей. Більшість з них курили. Аякже. Марша Гей привітала мене вимученою усмішкою. Місіс Старрет уже встигла попередити її телефоном про мій візит і відповідно вжахнулася, коли міс Гей сказала їй те, що зараз сказала й мені: дані перепису 1950 року пропали разом з іншими документами, які зберігалися в підвалі міської ради.

– Минулого року у нас були жакливі зливи, – пояснила вона. – Лило цілий тиждень. Канал вийшов з берегів, і все в Нижньому місті – так старожили в нас називають середмістя, містере Емберсон, – все в Нижньому місті затопило. Наш підвал майже місяць залишався схожим на Гранд-Канал у Венеції. Місіс Старрет мала рацію, ті папери не можна було сюди передавати, і ніхто, здається, тепер не знає, навіщо і хто саме наказав це зробити. Мені страшенно жаль.

Неможливо було не відчути те, що був відчував Ел, коли намагався врятувати Каролін Пулен: ніби я перебуваю всередині якоїсь в'язниці з еластичними стінами. Невже мені тільки й залишилося, що вештатися по місцевих школах, сподіваючись помітити хлопчика, схожого на шістдесяти-трьох-річного прибиральника, котрий нещодавно став пенсіонером? Шукати семирічну дівчинку, котра змушує реготати до колік своїх однокласників? Прислухатись, чи не почую десь, як хтось з дітей гукає: «Агов, Тугго, зачекай»?

Правильно. Чужак, що тиняється біля шкіл у місті, де першим, що впадає в очі у міській раді, є плакат, який застерігає батьків щодо небезпечних незнайомців. Якщо існує такий спосіб дій, як летіти прямо на радар, це саме той випадок.

Єдине було ясно – я мушу вибиратися з готелю «Таун Хаус». За цінами 1958 року я легко міг дозволити собі жити там ще багато тижнів, але таке породжує балачки. Я вирішив проглянути приватні оголошення й підшукати собі кімнату в оренду на місяць. Я розвернувся, щоб уже повертатись до центру міста, але враз застиг.

Фа-ба-да... фа-ба-да-да-дам...

А таки дійсно Глен Міллер. «У настрої», мелодія, яку в мене малися причини добре знати. Мені стало цікаво, і я пішов на звуки музики.

7

У кінці хирлявої огорожки, що відділяла хідник Канзас-стріт від крутосхилу Пустовища, знайшлася невеличка галявина для пікніків. На ній містилися кам'яний мангал та два столики з іржавим баком для сміття між ними. На одному з цих пікнікових столів стояв портативний програвач. Крутилася велика чорна платівка з тих, що 78 об/хв.

Там, на траві, танцювали цибатий хлопець у підмотаних ізоляційною стрічкою окулярах та абсолютно розкішна рудоволоса дівчина. Молодших старшокласників ми називали в ЛСШ «твінейджерами», і саме такими були ці двійко підлітків. Але рухалися вони з грацією дорослих. Не просто смикалися, а танцювали свінгово. Мене вони причарували, але також... що? Мені стало лячно? Авжеж, але хіба що трішки. Мені було лячно майже весь той час, який я відбив у Деррі. А втім, зараз вчувалося й дещо інше, щось більше. Щось на кшталт благоговійного трепету, ніби я вхопився за вінця якогось безкрайого порозуміння. Або зазирнув (крізь тьмяне скло, відомо) всередину годинникового механізму всесвіту.

Бо вам варто знати, що я зустрів Крісті на курсах свінгу в Льюїстоні, і саме під цю мелодію ми з нею навчалися танцювати. Пізніше – у наш найкращий рік: це шість місяців до шлюбу й шість місяців після одруження – ми брали участь у танцювальних конкурсах і одного разу на Чемпіонаті Нової Англії зі свінгу вибороли четверте місце (Крісті тоді сказала – «чемпіонський приз для невдах»). Ми виступали під «Бугі-черевички», трохи сповільнену мікс-версію старого хіта «Кейсі & Оркестру Сонячного

Сяйва»[170 – «KC & the Sunshine Band» – диско-фанк-гурт, популярний у 1970-х; їхній хіт «Boogie Shoes» (1975) й зараз часто звучить по радіо як в оригінальній, так і міксованих версіях.]

«Це не випадковість», – думав я, дивлячись на них. Хлопець був у синіх джинсах і майці з викотом «човником»; на дівчині була біла блузка, поли якої звисали на вицвілі червоні бриджі. Те її прекрасне волосся було стягнуте на потилиці в такий же нахабно-грайливий кінський хвіст, який завжди собі зав'язувала Крісті, коли ми виступали в змаганнях. Це так пасувало до її білих шкарпеток і вінтажної пудельної спідниці[171 – Модні у 1940–1950-х рр. яскраві кльош-спідниці зазвичай мали на подолі аплікацію у вигляді чорного пуделя.]

Вони проробляли той з варіантів «лінді», що був мені відомий під назвою «пекельні вибрики»[172 – Lindy Hop – джазовий танок, що народився в середовищі афроамериканців в епоху свінгу 1920–1930-х рр. і став популярним серед білих уже в епоху рок-н-ролу; «Пекельні вибрики» («Hellzapoppin») – бродвейське комедійне ревю 1938 р. та однойменний фільм 1941 р., сюжети яких пронизані скажено швидкими танцями лінді.]

Цей танок мав би виконуватися швидко – блискавично швидко, – якщо танцюристи мають фізичну витривалість і терплячість довести його до фіналу... але ці діти танцювали його повільно, бо поки що розучували свої рухи. Кожен з них я знав наперед. Я знав їх усі, хоча жодного разу не танцював вже років з п'ять, а може, й довше. Сходяться, плескаються долонями. Він трішки хилиться вперед і брикає лівою ступнею, вона робить те саме, обое крутять таліями так, що здається, ніби вони рухаються у протилежних напрямках. Розходяться, долоні все ще зімкнуті, і тут вона вертиться, спершу вліво, потім управо...

От лишень вони схибили у зворотному круті під час розходження і вона розпласталася на моріжку.

– Господи, Річі, ти все ніяк не можеш цього правильно зробити! Хух, ти безнадійний! – А втім, насправді вона сміялася. Перекинулася на спину й задивилася в небо.

– Мені так жаль, міз Скавлеть! – заскиглив хлопець верескливим голосом малого негритосика; у політкоректному двадцять першому столітті це прозвучало б ідіотським афронтом. – Моя усього лишь клишавий сільський хльопчик, але я учить ваш цей танок, поки він моя не докінчить![173 – Річі звертається до Беві, немов до Скарлет О'Гара – героїні роману Маргарет Мітчел «Розвіяні вітром», дія якого відбувається в середині XIX ст. у рабовласницьких південних штатах.]

– Скоріше я сама тебе докінчу, – гримнула вона. – Заводь платівку знову, поки я не втратила терпі... – і тут вони разом помітили мене.

То була дивна мить. Деррі ховався за якоюсь завісою – я вже отримав такий досвід з цією завісою, що ледь не в очі її бачив. Місцеві перебували по один її бік, приїжджі (такі як Фред Тумі, такі як я) по інший. Подеколи тутешні люди визирали з-поза неї, як та ж місіс Старрет, коли вона висловила роздратування щодо забраних з бібліотеки даних перепису населення, але шойно ти починав ставити надто багато запитань – і, звісно, якщо їх полохав, – вони ховалися поза нею знову.

І от, я сполохав цих дітей, а вони не сховались за ту завісу. Замість замкнутися, їхні обличчя залишались навстіж відкритими, сповненими заінтригованої цікавості.

– Пробачте, пробачте, – промовив я. – Я не мав наміру захопити вас зненацька. Просто почув музику, а тоді вже побачив, як ви танцюєте лінді-гоп.

– Намагаємося танцювати лінді-гоп, це ви мали на увазі, – сказав хлопець. Він допоміг дівчині звестись на рівні. А тоді вклонився. – Річі Тозієр до ваших послуг. «Річі-Річі з рівчака», як то люблять мої друзі примовляти, але звідки б їм щось знати?

– Приємно познайомитися, – кивнув я. – Джордж Емберсон, – а наступне з мене само собою вискочило. – Мої друзі примовляють «Джоржі-Джорджі пере одіж в Норджі»[174 – «Norgie» – бренд потужних пральних машин індустріального типу.], але вони теж нічого достеменно не знають.

Дівчина, гигочучи, гепнулась на пікнікову лаву при столику. Хлопець скинув руки вгору, ніби грає на горні, й протрубив:

– Дивний дорослий утнув забавний жарт! Вака-вака-вака! Диво-вижно! Еде Мак-Мехон, що ми маємо для цього чудового парубка? Ну, Джонні, сьогоднішній приз у програмі «Кому ти довіряєш»[175 – Ed McMahon (1923–2009), Johnny Carson (1925–2005) – актори-коміки, у 1957–1963 рр. разом вели денне ігрове телешоу «Who Do You Trust?».] це багатотомний комплект Британської енциклопедії плюс пилосмок «Електоролюкс», щоби усі ті томи разом усмо...

– Біп-біп, Річі, – перебила його дівчина. Попри те, вона витирала собі кутики очей.

І цим спровокувала до відродження той злощасний вереск малого негритосика:

– Мені так жаль, міз Скавлеть, не шмагай моя! В моя іще не зажило після останній раз!

– Хто ви, міс? – запитав я.

– Беві-Беві, що живе на греблі, – відповіла вона, знову заходячись сміхом. – Вибачте, наш Річі дурник, але ж я не маю виправдання. Беверлі Марш. Ви ж нетутешній, правда?

Це якимсь чином усі тут впізнавали в мені ментально.

– Атож, але ви двоє також не скидаєтеся на тутешніх. Ви перші деррійці з усіх, яких я зустрічав, котрі не виглядають... понурими.

– Йо-йо, це таки понуре-в-гузні місто, – погодився Річі, знімаючи з платівки тонарм. Той уже якийсь час знову й знов затинався на останній канавці.

– Я розумію, тутешній люд небезпідставно хвилюється за дітей, – промовив я. – Завважте, я тримаюсь від вас на відстані. Ви, дітки, на галявині, а я на хіднику.

– Щось не дуже вони хвилювалися, коли тут відбувалися вбивства, – буркнув Річі. – Ви знаєте про ті вбивства?

Я кивнув.

– Я зупинився в «Таун Хаусі». Один із тамтешніх працівників мені розповідав.

– Йо, тепер, коли все позаду, всі страшенно почали перейматися дітьми. – Він сів поряд з Беві, що живе на греблі. – А коли все те тривало, ніхто й сракою не ворухнувся.

– Річі, – закинула дівчина. – Біп-біп.

Цього разу хлопець спробував на нас жакливу імітацію Хамфрі Богарта[176 – Humphrey Bogart (1899–1957) – один з найпопулярніших кіноакторів за всю історію Голлівуду; грав крутих героїв.]:

– Але ж це правда, кралечко. Та ти й сама знаєш, що це правда.

– Все вже минулося, – обернулася до мене Беві. З лицем серйозним, як в очільника Торгівельної палати. – Вони про це просто ще не знають.

– Вони означає всіх мешканців міста чи тільки дорослих?

Вона знизала плечима, немов кажучи «яка різниця».

– Натомість ви знаєте.

– Фактично так і є, – підтвердив Річі. Він дивився на мене виключно, проте в його очах поза підремнтованими окулярами так і сяяв той самий маніакальний гумор. На мій здогад, цей вираз ці очі ніколи не полишав.

Я ступив на галявину. Діти не кинулися з криками врозтіч. Навпаки, Беві посунулася на лаві (штовхнувши ліктем Річі, щоб і той подався), звільнивши місце для мене. Вони були або вельми хоробрими, або недоумкуватими, а втім, на дурних вони не скидалися.

А тоді дівчина промовила дещо таке, від чого мене ніби громом вдарило.

– А я вас звідкись знаю? Ми вас знаємо?

Раніше ніж я встиг щось сказати, вклинився Річі:

– Ні, це не те. Це... ну, мені не знати. Ви чогось хочете, містере Емберсон? Маєте до нас якусь справу?

– Наразі так. Бажаю деякої інформації. Але як ви здогадалися? І звідки ви знаєте, що я безпечний?

Вони перезирнулися, і щось промайнуло між ними. Неможливо було зрозуміти, що саме, проте я мав певність щодо двох речей: вони відчують мою інакшість, котра сягає набагато далі, аніж просто те, що я є чужинцем в їхньому місті... але, на відміну від містера Жовта Картка, їх вона не лякає. Зовсім навпаки: вони нею причаровані. Я подумав, що ці двоє привітних, безстрашних дітей могли б і самі мені розповісти дещо незвичайне, якби їм схотілося. Я назавжди залишився заінтригованим, що ж то могли бути за історії.

– Просто ви не небезпечний, – сказав Річі й поглянув на дівчину, на що вона схвально кивнула.

– І ви впевнені, що... погані часи... минулися?

– В основному, – сказала Беві, – я не думаю, щоб у Деррі бодай коли-небудь погані часи зовсім минулися, містере Емберсон, у багатьох сенсах це жорстоке місце. Але згодом все покращиться.

– Припустімо, я скажу вам – суто гіпотетично, – що на обрії маячить ще одна погана подія? Щось подібне до того, що приключилося з малюком на ім'я Дорсі Коркоран.

Вони скривились, ніби я вщипнув їх обох разом за такі місця, де нерви виходять ледь не на самісіньку поверхню. Беверлі обернулася до Річі й щось прошепотіла йому в вухо. Я не певен, що саме вона йому сказала, мовлено було швидко й тихо, але це могли бути слова «Клоун до того не мав стосунку». А тоді вона знову повернулася в мій бік.

– Яка погана подія? Як тоді, коли батько Дорсі...

– Не переймайтеся. Вам до того нема діла. – Настав час спитати рубя. Ці двоє знають. Сам не знаючи, звідки в мене така певність, я не мав сумнівів.

– Ви знаєте когось з дітей на прізвище Даннінг? – Я перерахував по пальцях. – Трой, Артур, Гаррі й Еллен. Тільки Артура також називають...

– Тугга, – мимовіль вставила Беві, – так, ми його знаємо, він ходить до нашої школи. Ми розучували лінді, щоб станцювати на шкільному конкурсі талантів, він відбудеться перед самим Днем подяки[177 – Упроваджене президентом Лінкольном 1863 року національне свято День подяки відтоді святкується у четвертий четвер листопада.]...

– Міз Скавлеть, вона такий, вона уважати, що рано вправи починати добре, – пропищав Річі.

Беверлі Марш не звернула уваги.

– Тугга також записався на виступ. Він збирається «заспівати» під фонограму «Хлюсь-плюсь»[178 – «Splish Splash» – забавна пісня співака Боббі Даріна (1936–1973), хіт 1958 року, який став одною з класичних тем рок-н-ролу.], – і вона пустила очі собі під лоба. Виходило в неї це просто чудово.

– Де він живе? Ви знаєте?

Вони знали, авжеж, але адреси не сказали. І не скажуть, якщо я не поділюся з ними додатковою інформацією. Я зрозумів це по їх очах.

– Припустімо, я скажу вам, що Тугга має значний шанс ніколи не з'явитися на шкільному конкурсі, якщо хтось про нього не подбає? І про його братів і сестру також. Ви повірите в таке?

Діти подивились одне на одного, говорили лише їхні очі. Це тривало доволі довго – секунд десять, либонь. То був того типу довгий погляд, до якого поринають коханці, але ж ці твінейджери не могли бути коханцями. Хоча, звісно, вони були друзями. Близькими друзями, котрі разом через щось пройшли.

– Тугга і його родина живуть на Коссут-стрит, – нарешті сказав Річі. Принаймні так це прозвучало.

– Коссут?

– Просто тамтешні люди саме так промовляють цю назву, – пояснила мені Беверлі. – Коссут, замість КОШУТ[179 – Lajos Kossuth (Лайош Кошут, 1802–1894) – лідер національної революції і президент першої незалежної Угорської республіки (1848–1849); після поразки мадяр у визвольних

змаганнях був із пошаною прийнятий у США, де його ім'ям названо кілька міст.].

- Зрозумів.

Тепер залишилось одне, чи розпатякуватимуть ці діти про нашу химерну розмову окрай Пустовища.

Бевєрлі дивилася на мене серйозними, неспокійними очима.

- Але ж, містєре Емберсон, я знайома з татом Тугги. Він працює в маркеті «Централ-стрит». Він люб'язний чоловік. Завжди посміхається. Він...

- Цей люб'язний чоловік більше не живе зі своєю сім'єю, - перебив Річі. - Дружина витурила його геть.

- Це тобі Туг розказав? - вирячилася вона на Річі.

- Та ні. Бен Генском. А йому сам Туг.

- І все одно він люб'язний, - промовила Бевєрлі зніченим тоном. - Завжди жартує про те й се, але ніколи не чіпляється, не лапає.

- І клоуни жартують направо й наліво, - сказав я. Обое здригнулися, немов я знову вщипнув їх за той клубок нервів. - Це аж ніяк не робить їх люб'язними.

- Ми знаємо, - прошепотіла Бевєрлі. Дивилася вона собі на долоні. А потім звела очі на мене. - Ви знаєте про Черепаху? - Слово Черепаха в неї прозвучало, немов чиєсь ім'я[180 - Черепаха - одна з космічних істот, на яких тримається Всесвіт, діє в романі Кінга «Воно» і в циклі «Темна вежа».].

Я вже мало не відповів «знаю про підлітків-мутантів черепашок-ніндзя», та схаменувся. Ще десятиліття мусили пройти до появи Леонардо, Донателло, Рафаеля й Мікеланджело[181 - Герої коміксу 1984 року та наступних за ним мультфільмів; для підсилення комічного ефекту творці черепашок наділили їх іменами італійських митців епохи Відродження.]. Тому я просто похитав головою.

Вона з непевністю поглянула на Річі. Він подивився на мене, потім знову на неї.

- Але ж він добрий. Я цілком певна, що він добрий, - торкнулася вона мого зап'ястка. Пальці в неї були холодними. - Містер Даннінг люб'язний чоловік. І те, що він більше не живе зі своєю сім'єю, не доводить, що це не так.

Точно в ціль. Моя дружина покинула мене, але не тому, що я був нелюб'язним.

- Це я розумію, - підвівся я на рівні. - Я збираюся залишатися в Деррі ще деякий час, і непогано було б не викликати до себе надмірної уваги. Ви зумієте перемовчати про нашу розмову? Я розумію, що прошу забагато, але...

Вони презирнулися й вибухнули реготом.

Насилу нарешті заговоривши, Беві сказала:

- Ми вміємо тримати таємниці.

Я кивнув:

– Певен, що вмієте. Можу закластися, цього літа вам було про що тримати мовчанку.

На це вони нічого не відповіли.

Я кивнув пальцем на Пустовище:

– Гуляли коли-небудь там?

– Бувало, – відповів Річі. – Але більше ні. – Він підвівся й змахував пил собі з джинсів. – Приємно було з вами побалакати, містере Емберсон. Не сприймайте геть усе за чисту монету. – Він завагався. – І будьте обережні в Деррі. Зараз тут покращало, але я не думаю, що тут бодай колись буде, ну, як то кажуть, цілком добре.

– Дякую. Дякую вам обом. Можливо, колись члени сімейства Даннінгів також матимуть підстави бути вам вдячними, проте, якщо все піде так, як я сподіваюся, вони...

– ... вони ніколи ні про що не дізнаються, – закінчила за мене Беверлі.

– Точно, – а затим, згадавши фразу, почуту від Фреда Тумі, я додав: – Це точно, як евершарпом писане. І ви двоє, теж бережіть себе.

– Будемо, – відповіла Беверлі, і тут же знову захихотіла. – Не забувайте прати одіж в «Норджі», Джордже.

Я відсалютував їм, торкнувшись краєчку мого новенького літнього бриля з соломки і вирушив геть. Та раптом зовсім інша думка змусила мене знову обернутись до них.

– А цей програвач крутить ті платівки, що на тридцять три й одну третину обертів?

– Оті, довгограючі? – перепитав Річі. – Не. Вдома у нас є радіола, так на тій можна, але це всього лиш дитяча машинка Беві, працює на батарейках.

– Обережніше з моїм програвачем, Тозіер, – скинулась Беверлі. – Я сама гроші на нього збирала. – А потім до мене. – Він крутить тільки такі диски, що на сімдесят вісім та сорок п'ять обертів. Правда, я загубила ту пластикову штучку, що її треба вставляти в дірки сорокап'яток, тому тепер граю тільки сімдесят восьми.

– Сорок п'ять обертів згодяться, – кивнув я. – Заведіть платівку знову на цій швидкості.

Засвоювання свінгових танцювальних рухів у сповільненому темпі – це було те, чому ми з Кристі навчилися тоді на курсах.

– Казна-що, дячику, – промовив Річі. Він перемкнув регулятор швидкості збоку на програвачі й знову завів платівку. Тепер вона звучала так, ніби всі музиканти в оркестрі Глена Міллера наковталися кваалуда[182 – Quaaludes (Methaqualone) – снодійне, розроблене 1951 року в Індії як заміник барбітуратів, препарат швидко став популярним у світі як рекреаційний наркотик.].

– Окей, – простягнув я руки до Беверлі. – Річі, а ти дивися.

Вона подала мені свої руки з повною довірою, дивлячись угору на мене широко розплющеними, зачудованими синіми очима. Я загадався, де вона і хто вона у 2011 році. Якщо вона взагалі там ще жива. Якщо припустити, що так, то чи пам'ятає вона того дивного чоловіка, котрий ставив дивні запитання й одного разу, сонячного вересневого дня, танцював з нею під тягучу версію мелодії «У настрої».

Я пояснив:

– Ви, друзі, і так робили це повільно, а зараз робитимете ще повільніше, але все одно будете триматися ритму. Матимете для кожного руху повно часу.

«Час. Повно часу. Заведи платівку знову, але уповільни її».

Наші долоні зімкнуті, я притягую її до себе. Відпускаю. Ми разом нахиляємось, немов ховаючись під воду, і тут же разом хвицаємо ногами в лівий бік, тимчасом як оркестр Глена Міллера тягне: фаааа... баааа... даааа... фаааа... баааа... даааа...діііі... дааааммм. Далі, так само нешвидко, мов та заводна іграшка, в якій майже закінчився накрут, вона вертиться вліво під моїми піднятими руками.

– Стоп! – гукнув я, і вона застигла спиною до мене, наші руки так і залишилися зчепленими. – Тепер потисни мені праву руку, щоб попередити про наступний рух.

Вона потисла, а тоді плавно розкрутилася назад, і далі кругом управо.

– Класно! – сказала вона. – Тепер я мушу пірнути низом, а ви висмикнете мене назад. І я зроблю перекид. Тому-то ми й тренуємося на траві, аби я, якщо впаду, не скрутила собі в'язи.

– Цю частину я залишаю тобі, – сказав я. – Я вже занадто древній, щоб перекидати іще щось, окрім біфштексів.

Річі вкотре склав собі біля рота дудку з долонь:

– Вака-вака-вака! Дивний дорослий утнув черговий...

– Бі-біп, Річі, – перебив я. Це змусило його розсміятися. – Тепер ти спробуй. І домовтєсь між собою про сигнали пальцями для кожного наступного руху, який перевищує складністю той двоходовий джиттербаг[183 – Jitterbug («пияцька трясучка») – назва найперших, найпростіших свінг-танців 1920-х рр., термін має як негативний, так і позитивний сенс, залежно від контексту.], що його танцюють у місцевих закладах «води-морозиво». Відтак, якщо ви навіть не переможете в тому конкурсі, ваш танок все одно красиво глядітиметься.

Річі взяв Беверлі за руки, і вони почали. Туди-сюди, з боку в бік, кругом уліво, кругом управо. Перфектно. Вона сковзнула вперед ступнями між розставлених ніг Річі, гнучка, мов рибка, і він висмикнув її назад. Закінчила вона зразковим перекидом, завдяки котрому знову опинилась на ногах. Річі знову взявся за її руки, і вони повторили всю серію. Цього разу вийшло ще краще.

– Ми випадаємо з ритму, коли оте підпірнання-витягання, – пожалівся Річі.

– Все буде гаразд, коли платівка гратиме на нормальній швидкості. Повір мені.

– Мені подобається, – сказала Беверлі. – Це схоже, ніби роздивляєшся на щось крізь лінзу. – Вона злегка крутнулася на носках кросівок. – Я почуваюся Лореттою Янг на початку власного шоу, коли вона входить у хвилястий сукні[184 – Loretta Young (1913–2000) – кіноактриса з 5-річного віку, знялася у понад 100 фільмах; у 1951–1961 рр. вела власну телепередачу, котра завжди починалася з того, що відкриваються двері й вона заходить у студію, кожного разу в новій вечірній сукні.]

– Мене кличуть Артур Мюрі, особисто я з Міз-СУУУ-рі, – заволав Річі. Він теж саяв задоволенням[185 – Arthur Murray (справжнє ім'я Мойсей Тайхман, 1895–1991) – дворічним був вивезений батьками з Галичини до США, де вивчився на кресляра і самоуком став успішним учителем танців із власною школою, учнями якої були герцог Віндзорський, Елеонора Рузвельт, Елізабет Арден, Джон Рокфеллер та ін.]

– Зараз поставлю платівку на нормальній швидкості, – попередив їх я. – Не забувайте про сигнали. І тримайтеся ритму. Ритмічність – це головне.

Глен Міллер грав ту солодку старовинну тему, а діти танцювали. На галявині, де їхні тіні танцювали поряд з ними. Окремо... нахил... хвиць... верть вліво... верть вправо... підпірнула... випірнула... і оберт. У них не вийшло перфектно цього разу, і вони напартачать ще багато разів, перш ніж викарбують усі рухи (якщо взагалі зможуть), але загалом станцювали вони непогано.

Ох, до біса з цим. Вони й так гарні. Уперше з того моменту, як я виїхав по шосе № 7 на узгірок і побачив місто Деррі, що скупчилося на західному березі річки Кендаскіг, я почувався щасливим. Чудове відчуття, вартє того, щоб його затримати на довше, і тому я пішов звідти, даючи попутно собі класичну пораду: не озирайся, ніколи не озирайся назад. Як часто люди кажуть собі це після надзвичайно гарного (або надзвичайно поганого) переживання? Дуже часто, я гадаю. Але порада ця зазвичай залишається непочутою. Люди створені так, щоб озиратись назад; саме для цього ми маємо той спеціальний шарнір у карку.

Я пройшов півкварталу, а тоді обернувся, гадаючи, що вони будуть дивитись на мене. Та вони не дивилися. Вони все ще танцювали. І це було добре.

8

За пару кварталів звідти по Канзас-стрит містилася автозаправка «Сітіз сервіс», і я зайшов туди розпитати, як пройти на Кошут-стрит, завбачливо промовивши назву вулиці як «коссут». З ремонтного боксу чулося завивання компресора і жерстяні звуки поп-музики, але в офісі було порожньо. Нехай, воно й на краще, я ж бо помітив дещо корисне біля касового апарата: дротяну стійку з мапами. У верхньому кошику лежала єдина мапа міста, на вигляд брудна, нікому непотрібна. На обкладинці містилося фото винятково потворної, зробленої з пластику статуї Пола Ваньяна[186 – Paul Bunyan – лісоруб-велетень, найпопулярніший казковий персонаж у фольклорі північного сходу США й Канади.]. Закинувши сокиру собі на плече, Пол щирився вгору до літнього сонця. «Тільки в Деррі, – подумалось мені, – можуть сприймати пам'ятником міфічному лісорубу його пластмасову статую».

Одразу за бензоколонками стояв кошик із пресою. Щоб компенсувати крадіжку, я витяг звідти номер «Деррі Ньюз» і поклав нікель на пачку газет, де той приєднався до вже накиданих іншими туди монет. Я не знав, чи були люди чеснішими у 1958 році, але довірливішими вони збіса таки були.

З мапи виходило, що Кошут-стрит в тому ж районі міста, що й Канзас-стрит, а далі виявилось, що від заправки туди пролягає п'ятнадцять приемних хвилин прогулянки. Я ішов під в'язами, яких ще довго не торкнеться та хвороба в'янення, яка під сімдесяті роки вразила їх майже всі, тутешні дерева залишались такими ж зеленими, якими вони були в липні. Повз мене шугали діти на велосипедах, інші на своїх під'їзних алеях грали в «джекс»[187 – Старовинна гра з камінчиками, жменьку яких підкидають і ловлять в руку, одночасно підбираючи з землі іншою рукою невловлені раніше; виграє той, хто наловить/назбирає найбільше.]. Біля перехрестя, на позначених білими смугами на телефонних стовпах автобусних зупинках гуртувалися невеличкими купками дорослі. Місто Деррі займалося своїми справами, а я своїми – просто такий собі парубок у непримітному піджаку й трохи зсунутому на потилицю літньому капелюсі, просто якийсь чоловік зі скрученою газетою в руці. Може, він роздивляється, чи нема десь надвірного або гаражного розпродажу; може, цікавиться, чи нема де вигідної нерухомості. Звісно ж, він має тут вигляд свого.

Це я так сподівався.

По вулиці Кошута тягнулися живоплоти, за котрими стояли притаманні старій Новій Англії доми-скрині[188 – Saltbox – традиційний дерев'яний дім колоніальної архітектури, в якому передній фасад має два поверхи, а задній один.]. На моріжках крутилися розбризкувачі. Повз мене, перекидаючи один одному футбольний м'яч, пробігли двоє хлопчаків. Жінка з пов'язаною шарфиком головою (і з неунікною сигаретою, приклеєною до нижньої губи) мила сімейний автомобіль і вряди-годи бризкала водою на сімейного собаку, а той, задкуючи, відгавкувався. Усім своїм виглядом Кошут-стрит скидалася на вуличний епізод з якогось давнього, напівзабутого телесеріалу.

Дві дівчинки крутили стрибалку, а третя проворно вскакувала й вискакувала, граючись робила ногами «ножиці» й одночасно римувала: «Леді люблять танцювати! Чарлі Чаплін їх знімати. Чарлі рушив до Парижу! Салют капітану! Принцесі салют і пір'їну! Старий мій водить суб-ма-рину!» Лясь-лясь-ляськала стрибалка по хіднику. Я відчув на собі чийсь погляд. Жінка в шарфику перервала свої труди, в одній руці велика намілена губка, в другій шланг. Вона спостерігала, як я наближаюся до стрибаючих дівчаток. Я обійшов їх по широкій дузі й побачив, що вона повернулася до свого заняття.

«Ти збіса вельми ризикував, балакаючи з тими дітьми на Канзас-стрит», – сказав я собі подумки. Але сам цьому не повірив. Водай трішки більше наблизитися до дівчаток зі стрибалкою... оце був би ризик. Натомість Річі й Бев правильні особистості. Я збагнув це майже тієї ж миті, як їх помітив, і вони це зрозуміли. Ми зразу, очима порозумілися.

«Ми вас звідкись знаємо?» – спитала дівчина. Беві-Беві, що живе на греблі.

Вулиця Кошута обривалася, впираючись у велику будівлю під назвою РЕКРЕАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЗАХІДНОГО БЕРЕГА. Будівля стояла порожня, на порослій бур'янами галявині стирчав щит з написом: ВИСТАВЛЕНО НА ПРОДАЖ МІСТОМ. Чудово, цей об'єкт мусить становити інтерес для будь-якого поважного полюбача на нерухомість. По правий бік вулиці за два будинки звідси асфальтовою під'їзною алеєю каталася туди-сюди на велосипеді з додатковими тренувальними коліщатами маленька дівчинка з морквяного кольору волоссям й повним обличчям веснянок. При цім вона знову й знову наспівувала одну й ту саму фразу: «Бом-бім, я побачив люду повний дім, дань-дін, я побачив люду повний дім, чам-чим, я побачив люду повний дім...»[189 – Фраза з рок-н-ролу «Splish Splash» (див. вище): герой співає, як він вийшов з ванни і побачив, що в його хаті повно люду і всі

танцюють, звісно, він не мав іншого вибору, лиш тільки приєднатися до танку.]

Я підійшов ближче до Рекреаційного центру, ніби для мене в цілому світі не існувало нічого цікавішого, але краєчком ока продовжував спостерігати за Крихіткою Морквяною Голівкою. Вона хиталася на велосипедному сидінні з боку на бік, намагаючись з'ясувати, наскільки далеко зуміє відхилитися, перш ніж перекинеться. Судячи з присохлих подряпин у неї на колінах, це вона не вперше бавилася в таку гру. На їхній поштової скриньці не було прізвища, лише номер 379.

Я став перед щитом НА ПРОДАЖ і переписав інформацію звідти собі на газету. Потім розвернувся й попрямував назад, туди, звідки прийшов. Коли я проходив повз будинок № 379 (по протилежному боку Кошут-стрит, і прикидаючись ніби цілком поринув у свою газету), там на ганку з'явилася жінка. І хлопчик з нею. Він відкушував від чогось, загорнутого в серветку, а у вільній руці тримав іграшкову рушницю «Дейзі», якою незабаром намагатиметься налякати свого оскаженілого батька.

– Еллен! – погукала жінка. – Злізай мерщій з велосипеда, поки не впала! Ходи в дім і візьми собі пиріжок.

Еллен Даннінг злізла з сидла, поклала велосипед на бік посеред алеї й побігла в хату, дудонячи «пий-пим, я побачив люду повний дім!» на всю силу своїх чималеньких легенів. Її руде (доволі прозаїчнішого відтінку, ніж у Беверлі Марш) волосся підстрибувало збуреними матрацними пружинками.

І хлопчик, який виросте і напише той мученицький твір, що доведе мене до сліз, побіг за нею вслід. Той хлопчик, якому судиться стати єдиним, хто виживе з цієї родини.

Тобто якщо я нічого не зміню. Й от тепер, коли я їх врешті побачив, справжніх людей, що живуть своїми справжніми життями, виходило так, що ніякого іншого вибору я не маю.

Розділ 7

1

Як розповісти вам про мої сім тижнів у Деррі? Як пояснити те, яким чином я дійшов до того, що почав його ненавидіти і боятися?

Це не від того, що місто мало таємниці (хоча воно їх мало), і не від того, що жакливі злочини (деякі з них так і не розкриті) було скоєно в ньому (хоча їх було скоєно). «Все вже минулося», – сказала дівчина на ім'я Беверлі, а хлопець на ім'я Річі з нею погодився, і я їм повірив... Хоча водночас я також вірив, що нависла тінь остаточно ніколи не покине Деррі з його старим притопленим середмістям.

То відчуття наближення невдачі змусило мене його зненавидіти. І відчуття перебування у в'язниці з еластичними стінами. Якби я захотів його полишити, воно б мені дозволило (охоче!), але, якщо я залишуся, воно стискатиме мене дужче. Воно стискатиме мене, аж поки я не зможу дихати. А ще – ось де поганюча деталь – від'їзд для мене варіант поза вибором, бо я вже встиг побачити Гаррі до його кульгавості, до його довірливої, хоча й

трішечки конфузливої посмішки. Я побачив його до того, як він став Гаррі-Шкряком, що кульгає по ой-вей-ню.

І сестру його я також побачив. Тепер вона стала чимось більшим, ніж просто ім'ям у старанно написаному творі, де якась безлика дівчинка любила збирати квіти і ставити їх у вази. Іноді я лежав без сну, думаючи про те, як вона чекає свого виходу на «каверзи або ласощі» у костюмі принцеси Літоосінь Зимавесна. Якщо я щось не зроблю, цього ніколи не трапиться. На неї чекає труна, і то вже після того, як вона програє довгу й безплідну битву за своє життя. Труна чекала й на її матір, імені котрої я все ще не знав. І на Троя. І на Артура, знаного як Тугга.

Якщо я дозволю цьому трапитися, я не уявляв, як сам потім зможу жити далі. Тож я й залишився, хоча це було нелегко. І кожного разу, коли я думав про те, що доведеться пройти крізь подібне знову, в Далласі, мій розум ціпенів ледь не до повного блокування. Врешті я переконав себе, що в Далласі не буде так, як у Деррі. Бо нема іншого такого місця на землі, як Деррі.

То як же тоді вам про це розповісти?

У своєму вчительському житті я звик наголошувати на простоті. Хоч у художніх, хоч в документальних творах, важить тільки одне питання й існує лиш одна на нього відповідь. «Що відбувалося?» – питає читач. «Ось що відбувалося, – відповідає автор. – Таке... й таке... а ще ось таке». Тримайтеся простоти. Це єдиний надійний шлях досягти мети чи потрапити додому.

Отже, я намагатимуся, хоча ви повсякчас мусите пам'ятати, що в Деррі реальність – це тонка кірка криги поверх глибокого озера з темною водою. А все ж таки: що відбувалося?

Ось що відбувалося. Таке. І таке. А ще ось таке.

2

У п'ятницю, на другий мій повний день у Деррі, я пішов до маркету «Централ-стрит». Я дочекався п'ятої години дня, бо гадав, що саме в цей час там буде найбільше народу – кінець кінцем, п'ятниця – день зарплати, а для багатьох мешканців Деррі (тут я маю на увазі дружин, одним з правил життя яких у 1958 році було «чоловіки не ходять на закупи по харчі») це означало день покупок. Серед великої кількості покупців мені буде легше загубитися. Я сховався до «В. Т. Гранта»[190 – «W. T. Grant» – заснована 1906 року Вільямом Томасом Грантом мережа дешевих універсальних магазинів, яка збанкрутувала 1976 року, програвши в конкуренції з мережею Кресгі.], де поповнив свій гардероб штанами з саржі й синіми робочими сорочками. Згадавши Безпідтяжка з його приятелями перед «Тьмяним срібним доларом», я також купив собі бутси «Росомаха»[191 – «Wolverine» – заснована в Мічигані німецькими емігрантами 1883 року компанія з виробництва робочого взуття, яка існує й зараз.]. Дорогою до маркету я періодично буцав бордюр, доки не подряпав ім трохи носики.

У маркеті, як я й сподівався, люду було без ліку, черги стояли до всіх трьох кас, а проходи були заповнені жінками, котрі штовхали поперед себе візки. Ті кілька чоловіків, яких я там побачив, носили тільки кошики, отже, я й собі взяв такий. Поклав туди пакет яблук (дошкольно дешевих) і пакет помаранчів (майже так само дорогих, як і в 2011-му). Під моїми ногами рипіла наваксована дерев'яна підлога.

А чим же саме займається містер Даннінг у маркеті «Централ-стрит»? Беві-з-греблі цього не сказала. Він не менеджер; погляд у засклену кабінку зразу за овочевою секцією виявив сивочолого джентльмена, котрий міг бути для Еллен Даннінг хіба що дідом, але аж ніяк не батьком. І на столі в нього стояла табличка з іменем М-Р КЕРРІ.

Ідучи поза задніми відділами супермаркету, повз молочну секцію (там мене причарував плакат із заклик: ВИ КУШТУВАЛИ ВЖЕ ЙОГУРТ? ЯКЩО ШЕ НІ, ВІН ВАМ ПОЛЮБИТЬСЯ), я почув сміх. Сміх жіночий, того вмент упізнаваного характеру «ох, ви ж і пустун». Я завернув до найдальшого проходу і побачив там виводок жінок, одягнених загалом у тому ж стилі, що й ті леді у «Кеннебекській фруктової», вони купчилися біля м'ясного прилавку. М'ЯСНИЙ ВІДДІЛ – було написано вручну на дерев'яній табличці, що на декоративних хромованих ланцюгах висіла вгорі. А нижче: ВИРІЗКА ДОМАШНЬОГО ГАТУНКУ. А в самому низу: ФРЕНК ДАННІНГ, СТАРШИЙ РІЗНИК.

Іноді життя відхаркується такими збігами, які жоден белетрист не наважиться копіювати.

Саме Френк Даннінг особисто й доводив тих леді до сміху. Схожість між ним і прибиральником, котрому я за програмою ЗОР викладав курс англійської мови, була такою разючою, що аж лячною. Він виглядав точнісіньким Гаррі, хіба що волосся в цій його версії було майже цілком чорним, а не ледь не повністю сивим, а делікатну, злегка спантеличену усмішку тут замінював масний вищир ловеласа. Воно й не дивно, що всі ці леді так збуджено тремтіли. Навіть Беві-з-греблі вважала його приязним котиком-воркотунчиком, а чом би й ні? Їй усього років дванадцять або тринадцять, але ж вона жінка, а Френк Даннінг звабник. І він про себе це добре знає. Мусили бути поважні причини, щоби квіт жіноцтва Деррі витрачав зарплатні чеки своїх чоловіків у центральному маркеті, а не в трохи дешевшому «Ей & Пі»[192 – «А & Р» – заснована 1859 року чайна компанія, що у XX ст. виросла у величезну мережу бакалійних крамниць, яка в 1950-х почала занепадати в результаті антимонопольних санкцій уряду.], і одну з тих причин я мав перед очима. Містер Даннінг був вродливий, містер Даннінг був одягнений у такий чистесенський, що аж боляче дивитися, білий халат (трішечки поцяткований кров'ю на манжетах, але ж він різник врешті-решт), на містерові Даннінгу була елегантна біла шапочка, яка виглядала чимсь середнім між ковпаком шеф-кухаря й артистичним беретом. Вона трішечки нависала йому над одною бровою. Ікона стилю, їй-богу.

Взагалі й зокрема, містер Френк Даннінг з його рожевими, чисто виголеними щоками й бездоганно підстриженим чорним волоссям був Божим дарунком Маленькій Жіночці. Я наблизився до прилавку, коли, перев'язавши шматком шпагату, що звисав зі шпінделя поряд з терезами, пакунок м'яса, він якраз розгонисто писав на ньому ціну своїм чорним маркером. А тоді вручив пакунок леді літ п'ятдесяти, одягненій в уквітчаний великими рожевими трояндами домашній халат, нейлонові панчохи зі швами й з рум'янцем школярочки на щоках.

– Ось, тримайте, пані Лівеск, ваш фунт тоненько порізаної німецької болоньї, – перекинувся він конфіденційно через прилавок, достатньо наблизившись, щоби пані Лівеск (і всі решта пані також) змогла дочути чарівливий аромат його одеколону. Цікаво, чи не «Аква Вельва», той самий бренд, що у Фреда Тумі? Я подумав, що навряд. Я подумав, що такий звабник, як Френк Даннінг, використовує щось бодай трішечки, але дорожче.

– Ви знаєте, яка проблема з німецькою болоньєю?

– Ні, – відповіла вона дещо протяжно, так що прозвучало це, як «ні-і-і». Решта дам затрепетали в очікуванні.

Даннінг коротко глипнув на мене і не побачив нічого вартого його уваги. Коли він перевів очі на пані Лівеск, вони в нього знов набули тієї патентованої осяйності.

– За годину після того, як ви скуштували ковбаски, ви прагнете її ще дужче.

Я не певен, щоб геть усі леді це зрозуміли, але вони всі там аж запищали від захвату. Даннінг ласкаво відпустив пані Лівеск і, коли я вже був за межею чутності, звернув свою увагу до пані Бові. Котра також не менш вдячно її сприйматиме, я не мав щодо цього сумнівів.

«Він люб'язний чоловік. Завжди жартує про те й се».

Але цей люб'язний чоловік мав холодні очі. Коли він спілкувався зі своїм дамським гаремом, вони були блакитними. Але коли він звернув свою увагу на мене – хоч і на коротку мить, – я міг би записягтися, що його очі стали сірими, кольору води під небом, з якого ось-ось почне падати сніг.

3

Маркет закривався о 18:00, а коли я зі своїми скромними покупками звідти вийшов, було тільки двадцять хвилин по п'ятій. Зразу за рогом на Вітчестрит містилась закусошна. Я замовив гамбургер, содову з сиропом кока-кола і кусень шоколадного торта. Торт смакував фантастично – справжній шоколад, справжні вершки. Його смак затоплював мені рот так само, як смак кореневого пива Френка Анічетті. Я тягнув час якомога довше, а вже потім побрів до каналу, де стояло кілька лавок. Звідти також відкривався вид – вузький, проте адекватний – на «Централ-стрит». Шлунок у мене був повний, та проте я з'їв один з куплених помаранчів, кидаючи шматочки його шкірки через бетонний парапет і дивлячись, як вода відносить їх геть.

Акурат о шостій погасли лампи у великих передніх вітринах маркету. За чверть години вийшли останні дами, тягнучи свої великі сумки, хто в бік Горбатого пагорба, хто до пофарбованих білими смугами телефонних стовпів при зупинці. Під'їхав автобус із написом на шильді КІЛЬЦЕВИЙ ЗА ЄДИНУ ПЛАТУ і всіх забрав. За чверть до сьомої почали виходити працівники маркету. Останніми з'явилися менеджер містер Керрі й Даннінг. Потиснувши одне одному руки, вони розійшлися в різні боки, Керрі у провулок між маркетом і сусідньою взуттєвою крамницею, де, мабуть, стояла його машина, а Даннінг до автобусної зупинки.

На той час там стояло лише двоє людей, і я не схотів до них приєднуватися. Завдяки односторонній схемі дорожнього руху в Нижньому місті, я й не мусив цього робити. Натомість я пішов до іншого смугастого стовпа, того, що вигідно стирчав біля кінотеатру «Стренд», де наразі на подвійному сеансі демонструвалися «Автоматник Келлі» та «Дівчина з виправної колонії» (афіша обіцяла КАРКОЛОМНІ ПРИГОДИ) [193 – «Machine-Gun Kelly» (1958), «Reform School Girl» (1957) – малобюджетні бойовики, перший за біографією гангстера 1920–1930-х рр. Джорджа Келлі на прізвисько Автоматник; другий – за коміксом 1948 р.], і чекав там разом з кількома роботягами, котрі теревенили про ймовірні результати майбутніх матчів Світової серії. Багато чого я міг би розповісти їм на цю тему, але тримав рот на замку.

Під'їхав і зупинився проти маркету «Централ-стрит» міський автобус. Даннінг сів до нього. Автобус, з'їхавши вниз із пагорба, зупинився біля кінотеатру. Я почекав, поки першими ввійдуть роботяги, щоби побачити, скільки вони кладуть у причеплений на жердині біля сидіння водія монетоприймач. Почувався я, немов якийсь космічний прибулець в науково-фантастичному кінофільмі, з тих, що намагаються замаскуватися під землян.

Дурня якась – я ж усього лиш бажав проїхатися на міському автобусі, а не знищити смертоносними променями Білий дім, – але мое самовідчуття на це не зважало.

Один із тих парубків, що увійшли поперед мене, коротко показав усім канарково-жовтий проїзний квиток, від чого в мене промайнула згадка про Жовту Картку. Інші клали до монетоприймача по п'ятнадцять центів, той клацав і дзенькав. Я зробив так само, хоча в мене це забрало трохи більше часу, оскільки дайм був пристав мені до спітнілої долоні. Мені здавалося, всі очима вп'ялися в мене, але, піднявши голову, я побачив, що пасажирів хто читає собі газету, а хто просто бездумно дивиться у вікно. У салоні автобуса було важко дихати від сіро-блакитного диму.

Френк Даннінг сидів майже посередині, праворуч, зараз на ньому були явно зшиті на замовлення сірі штани, біла сорочка й темно-синя краватка. Елегантний. Він заклопотано підкурював собі сигарету і не подивився на мене, коли я пройшов повз нього, щоб зайняти місце в кінці салону. Автобус зі стугонінням прокрутився по лабіринту односторонніх вуличок Нижнього міста, а тоді поліз угору Горбатим пагорбом на Вітчем-стріт. Щойно ми опинилися серед житлової забудови західного берега, пасажирів почали виходити. Там були тільки чоловіки; жінкам, мабуть, належало вже бути вдома, розкладати по місцях свої покупки або подавати вечерю на стіл. Автобус пустів, а Френк Даннінг продовжував сидіти на місці, курих собі сигарету. Я гадав, чи не виявимося ми з ним врешті-решт останньою парою пасажирів.

Дарма хвилювався. Коли автобус завернув до зупинки на розі Вітчем-стріт та авеню Милосердя (у Деррі також були авеню Віри й Надії, як я потім дізнався), Даннінг кинув сигарету на підлогу, розчавив її підшвою черевика і підвівся зі свого сидіння. Він легко рушив проходом, не тримаючись за поручні салону, а лише похитуючись у такт з рухами автобуса, який уже стишував швидкість. Деякі чоловіки не втрачають юнацької грації аж до порівняно пізнього періоду життя. Либонь, Даннінг був одним з таких. З нього вийшов би пречудовий свінговий танцівник.

Він плеснув по плечі водія автобуса і почав розповідати тому якийсь анекдот. Оповідка виявилася короткою, і більшість її потонула серед шипіння пневматичних гальм, але я вловив фразу «трое чернозадих застрягли в ліфті» і вирішив, що це не той анекдот, який би він розповів своєму гарему в домашніх халатах. Водій вибухнув сміхом, а потім потягнув довгий хромований важіль і відчинилися двері.

– Побачимося у понеділок, Френку, – промовив він.

– Якщо потік не підніметься, – відповів Даннінг і, збігши з двох сходинох, перестрибнув через трав'яну смугу й опинився на хіднику.

Я побачив, як грайнули м'язи під його напнутою сорочкою. Чи могла мати проти нього якісь шанси жінка й четверо дітей? «Небагато», – майнула в мене перша думка, але вона була хибною. Правильна відповідь була: ніяких.

Уже віддаляючись в автобусі, я встиг побачити, як Даннінг зійшов по сходах першої будівлі на розі авеню Милосердя. Там на широкому передньому ганку сиділи в кріслах-гойдалках близько десятка чоловіків і жінок. Кілька з них привітали різника, котрий почав з ними ручкатися, мов політик, котрий прибув туди з візитом. Будівля була триповерховою, в новоанглійському вікторіанському стилі, з вивіскою на піддашші ганку. Мені якраз вистачило часу, щоб її прочитати:

УМЕБЛЬОВАНІ КІМНАТИ ЕДНИ ПРАЙС

НА ТИЖДЕНЬ АБО НА МІСЯЦЬ

ДОСТУП ДО ОБЛАДНАНИХ КУХОНЬ

ХАТНІ ТВАРИНИ ЗАБОРОНЕНІ!

Під цією великою вивіскою, на гачках, висіла менша, помаранчевого кольору, з написом: МІСЦЬ БРАК.

Через дві зупинки я теж залишив автобус. Подякувавши водію й почувши у відповідь якесь глухе гарчання. Це, як я дедалі переконувався, правило в Деррі за чемний тон. Якщо ви, звісно, не мали в запасі пари анекдотів про чорнозадих, котрі застрягли в ліфті, або про польський військово-морський флот.

Не поспішаючи, я вирушив назад у бік міста, зробивши гак у два квартали, щоб не проходити повз заклад Едни Прайс, де на ганку після вечері зібралися його мешканці, точно, як в якійсь з тих історій Рея Бредбері[194 – Ray Bradbury (нар. 1920 р.) – письменник, автор численних філософсько-фантастичних творів; місто Грінтаун фігурує в серії його романів: «Вино з кульбабок» (1957), «Щось наближається зле» (1962) та «Прощай, літо» (2006).] про буколічне містечко Грінтаун в Іллінойсі. А хіба Френк Даннінг не нагадає одного з тих добрих людей? Авжеж, ще й як. Але ж у Грінтауні Рея Бредбері також були свої приховані жахи.

«Цей люб'язний чоловік більше не живе зі своєю сім'єю», – сказав Річі-з-рівчака, і це виявилось чистісінькою правдою. Цей люб'язний чоловік жив у мебльованій квартирі, в готелику, де, схоже, всі вважали його парубком не менш блискучим, ніж у котика яйця.

Я розсудив, що готелик пані Прайс міститься не далі як за п'ять кварталів на захід від будинку № 379 по Кошут-стрит, а можливо, й ще ближче. Чи сидить Френк Даннінг, після того, як решта тамтешніх насельців вляжуться спати, у своїй орендованій кімнаті, дивлячись у східному напрямку, немов якийсь з тих вірних, котрі моляться, обернувшись в бік Мекки? А якщо так, то чи робить він це з тією своєю усмішкою «здоров, славно тебе бачити» на обличчі? І чи блакитні в нього тоді очі, а чи стають холодними й задумливо-сірими? Як він пояснює те, що полишив свою сім'ю, свій дім, тим людям, разом з котрими він дихає вечірнім повітрям на ганку в Едни Прайс? Чи є в нього якась історія, де його дружина або трохи чокнута, або повна мерзотниця? Я гадав, що так. А чи вірять цій історії люди? Відповідь на це здавалася легкою. Наразі нема жодної різниці, коли про таке йдеться, хай буде це 1958, 1985 чи 2011 рік. В Америці, де оболонка завжди сприймалася за сутність, люди завжди вірять таким парубкам, як Френк Даннінг.

4

Наступного вівторка містер Джордж Емберсон винайняв собі квартиру, про яку оголошення у «Деррі Ньюз» повідомляло: «Напівумебльована, в гарному районі», а в середу сімнадцятого вересня він туди вже переїхав. Прощай, «Таун Хаус», привіт Гаррис-авеню. Я прожив у 1958 році тиждень, і вже почав почуватися там якщо не комфортно, то в цілому природно.

Напівумеблювання складалося з ліжка (на якому був трохи поплямований матрац, але не було простирадла), дивана, кухонного стола, під одну ніжку котрого треба було щось підкладати, щоб він не хитався, та єдиного стільця з жовтим пластиковим сидінням, яке, неохоче відпускаючи зад твоїх штанив, видавало дивне «цмок». Були також там пічка й торохкотливий холодильник. У кухонній комірчині я знайшов і прилад для кондиціонування

повітря: вентилятор «Дженерал електрик» з обстріпаним штепселем, що мав абсолютно смертоносний вигляд.

Я відчував, що шістдесят п'ять доларів на місяць за квартиру, котра розташована прямо під повітряним коридором, яким до аеропорту Деррі заходять на посадку літаки, ціна дещо завелика, але погодився на неї, бо хазяйка, місіс Джоппін, погодилася не помітити відсутності у містера Емберсона рекомендацій. Допомогло ще й те, що він міг заплатити вперед за три місяці готівкою. Та проте вона наполягла на тому, щоб переписати інформацію з моєї водійської ліцензії. Якщо її й здивувало, чому це самозайнятий агент із нерухомості з Вісконсину має ліцензію, видану в штаті Мейн, вона з цього приводу не сказала нічого.

Я радів, що Ел дав мені багато готівки. Готівка вельми полегшує життя чужакам.

До того ж у п'ятдесят восьмому вона циркулює набагато ширше. Всього лиш за триста доларів я зміг перетворити мою напівумебльовану квартиру в цілком умебльовану. Дев'яносто з тих трьох сотень пішли на вживаний телевізор RCA[195 - «Radio Corporation of America» (1919–1986) - перша в світі комерційна радіокорпорація, яка також випускала професійне та побутове радіотелевізійне й звукозаписувальне обладнання.] настільної моделі. Того ж вечора я по цьому гарному чорно-білому апарату дивився «Шоу Стіва Аллена»[196 - Розважально-комедійна передача, яку в 1956–1960 рр. на каналі Ен-Бі-Сі щосуботи о 20:00 вів актор Стівен Аллен (1921–2000).], а потім вимкнув його і, сидючи за кухонним столом, слухав, як з ревищем пропелерів наближаються до землі літаки. Із задньої кишені я дістав записник «Блакитний кінь»[197 - «Blue Horse Notebook» - популярні блокноти ціною 5 центів із зображенням голови блакитного коня на обкладинці, випускалися компанією «Брати Монтаг» у 1933–1960 рр.], куплений в аптеці в Нижньому місті (тій, де крадіжка - це не «фінт», не «вибрик» і не «розіграш»). Відкрив його на першій сторінці і клацнув такою ж новенькою кульковою авторучкою «Паркер»[198 - Компанія «Parker» почала випускати кулькові авторучки з 1954 р.]. Так я й сидів, либонь, хвилин з п'ятнадцять - достатньо для того, аби наступний літак почав заходити на посадку, та ще й, здалося, так близько, що я вже чекав, що його шасі ось-ось гупнуть об дах і почнуть його здирати.

Аркуш залишався чистим. Так само, як і мій розум. Кожного разу, коли я намагався ввімкнути в ньому трансмісію, з нього вичеплювалася одна й та сама думка: минуле не бажає змінюватись.

Не вельми помічна.

Нарешті я підвівся, дістав з полиці у коморі вентилятор і поставив його на стіл. Я не мав певності, чи він працює, але він завівся, і гудіння його мотора виявилось дивно заспокійливим. Крім того, воно маскувало дратівне торохтіння холодильника.

Коли я знову сів до столу, в голові в мене пояснішало, і цього разу там вигулькнули деякі слова.

ВАРІАНТИ

1. Повідомити поліцію.
2. Анонімний дзвінок різнику (сказати «я назираю за тобою, мф, якщо ти щось зробиш, я тебе викажу»).
3. Сфабрикувати щось на різника.

4. Якось зробити різника недієздатним.

Тут я зупинився. Вимкнувся холодильник. Не чути було ні сідаючих літаків, ані автомобільного руху на Гаррис-авеню. Наразі залишився лише сам я, мій вентилятор і мій незавершений список. Нарешті я дописав фінальний пункт.

5. Убити різника

Потім я зім'яв цей аркуш, взяв із великої коробки при пічці кухонний сірник і чиркнув. Вентилятор вмить його задув, і я знову подумав, як же це важко змінити деякі речі. Я вимкнув вентилятор, запалив інший сірник і торкнувся ним зіжмаканого паперу. Той спалахнув, і я кинув його до мийки, зачекав, поки він догорить, а тоді змив попіл у каналізацію.

Після цього містер Джордж Емберсон ліг у ліжку.

Але ще довго не міг заснути.

5

Коли о пів на першу ночі понад дахом пронісся останній літак, я все ще лежав без сну і думав про той список. Повідомлення до поліції відпадало. Таке могло б подіяти з Освальдом, котрий відкрито проголошував про свою любов до Фіделя Кастро і в Далласі, і в Нью-Орлеані, але Даннінг – це зовсім інша справа. Він всіма любимий і всіма шанований член громади. А хто я? Новачок у місті, яке не любить немісцевих. Того дня, вийшовши з аптеки, я знову бачив Безпідтяжка і його компанію перед «Тьмяним срібним доларом». Одягнений я був по-робітничому, але вони подарували мені ті самі косі погляди «хто ж ти, на хер, за такий».

Та й взагалі, що я міг сказати поліції, навіть якби прожив у Деррі не вісім днів, а вісім років? Що я мав видіння, як Френк Даннінг під ніч на Гелловін мордує свою сім'ю? Це безперечно мало б успіх.

Трохи більше мені подобалася ідея зробити анонімний дзвінок самому м'ясникові, але це був лячний варіант. Щойно я зателефоную Френку Даннінгу – на роботу або в апартаменти Едні Прайс, де його поза всякими сумнівами покличуть до апарата в загальній вітальні – я тим самим вже зміню хід подій. Такий дзвінок може утримати його від мордування сім'ї, але я боявся, що так само він може мати й зворотний ефект, зіштовхнувши його з непевного краєчку розважливості, вздовж якого він походить, прикриваючись привітною посмішкою Джорджа Клуні. Замість запобігти вбивствам, я навпаки можу наблизити їх скоєння. Наразі я знав, де і як. Застерігши його, я все зроблю непевним.

Сфабрикувати щось на нього? Це працює в шпигунських романах, але ж я не агент ЦРУ; я, чорти мене забирай, вчитель мови й літератури. Наступним пунктом йшло: «зробити різника недієздатним». Гаразд, але як? Може, вдарити його «Санлайнером», коли він ітиме з авеню Милосердя на Кошут-стрит із молотком у руці і вбивством на думці? Якщо тільки мені фантастично не пощастить, мене впіймають і ув'язнять. Крім того, є ще одне але. Недієздатні особи зазвичай одужують. Він може спробувати зробити те саме знову. Лежачи у темряві, я оцінив такий сценарій як вельми ймовірний. Бо минуле не бажало змінюватись. Воно опиралося.

Єдиним надійним способом залишалося ходити за ним назирці, дочекатися, доки він буде сам, і тоді вбити його. Роби найпростіше, дурнику.

Проте й з цим виникали проблеми. Найбільшою була та, що я не знав, чи зможу впоратись з цим. Я гадав, що зміг би в гарячці – захищаючи себе або когось, – але холоднокривно? Навіть знаючи, що моя потенційна жертва, якщо його не зупинити, збирається замордувати власну дружину й дітей?

І... якщо я зроблю це, а потім мене схоплять, раніше ніж я встигну втекти у майбутнє, де я Джейк Еппінг, а не Джордж Емберсон? Мене судитимуть, визнають винним і запроторять до штатної в'язниці Шошенк. Саме там я й сидітиму того дня, коли в Далласі уб'ють Джона Ф. Кеннеді.

Але навіть не в цьому ховався абсолютно злий бік цієї справи. Я встав і поспішив через кухню до тієї телефонної будки, яка тут називалася ванною кімнатою, увійшов до кабінки туалету і сів на унітаз, уперши лоба собі в долоні. Я вирішив, що твір Гаррі правдивий. І Ел так вважав. Імовірно, так воно й було, бо Гаррі перебував на пару градусів поза нормальністю, а притлумлені люди менше схильні видавати за реальність такі фантазії, як убивство молотком цілої родини. І все ж...

«Імовірність дев'яносто п'ять відсотків – це ще не стовідсоткова», – казав Ел, а він же говорив про Освальда. Про єдиного підозрюваного, котрий мусив бути вбивцею, якщо відкинути геть всю ту балаканину про змову, але в Ела все одно залишалися останні сумніви.

У комп'ютерно орієнтованому світі 2011 року легко було б перевірити історію Гаррі, але я цього не зробив. І навіть якщо вона цілком правдива, там могли бути важливі подробиці, які він неправильно передав або зовсім про них не згадав. Такі, що могли підкласти мені свиню. А що, як я прискачу туди їх рятувати, немов якийсь сер Галахад[199 – Один із лицарів Круглого столу короля Артура.], а натомість загину разом з усіма? Це в багатьох різних аспектах змінить майбутнє, але мене не буде в ньому, щоби подивуватись.

Нова ідея зблиснула в голові, та ще й така божевільно зваблива. Я можу розташуватися через дорогу навпроти будинку № 379 по Кошут-стрит... і просто спостерігати. Щоби упевнитися, що це дійсно сталося, але також щоб занотувати всі ті подробиці, які єдиний живий свідок – скалічений хлопчик – міг пропустити. А потім можу поїхати у Лізбон-Фолз, піднятися крізь кролячу нору й моментально повернутися назад у 9 вересня об 11:58. Придбаю «Санлайнер» знову й знову поїду до Деррі, цього разу вже озброєний інформацією. Авжеж, я вже витратив доволі значну частку грошей Ела, але залишилося ще достатньо на прожиття.

Ця ідея притьмом вискочила за хвіртку, але спіткнулася на вулиці, не добігши навіть до першого повороту. Головна мета цієї мандрівки полягає в тому, щоб з'ясувати, який вплив на майбутнє справить урятування сім'ї прибиральника, але якщо дозволити Френку Даннінгу скоїти всі ці вбивства, я цього не дізнаюсь. До того ж я вже приречений на те, щоб зробити все знову, бо коли – якщо – я знову зійду крізь кролячу нору, щоб зупинити Освальда, знову відбудеться перевстановлення. Один раз зле. Два рази гірше. Три рази – просто немислимо.

І ще одне. Рідні Гаррі Даннінга вже раз загинули. То я збираюся змусити їх гинути вдруге? Навіть якщо кожного разу відбувається перевстановлення і вони нічого не знатимуть? А хто може довести, що на якомусь глибшому рівні вони нічого не пам'ятають?

Біль. Кров. Маленька Морквяна Голівка розпласталася на підлозі під кріслом. Гаррі намагається налякати свого батька-психопата іграшковою рушницею «Дейзі»: «Не чіпай мене, татку, а то я тебе застрелю».

Я поплентався назад крізь кухню, затримавшись, щоб поглянути на стілець із жовтим пластиковим сидінням. «Я тебе ненавиджу, стільчику», – повідомив я йому, а вже тоді знову ліг до ліжка.

Цього разу заснув я майже моментально. А коли прокинувся наступного ранку о дев'ятій, у все ще незавішене шторами вікно моєї спальні лилося сонце, самозакохано цвірінькали пташки, і я подумав, що знаю, що робити. Найпростіше, дурнику.

6

Близько полудня я начепив краватку, під правильним джентлюристим кутом встановив на голові солом'яного капелюха і допровадив себе до спорттоварів Мехена, де все ще тривав ОСІННІЙ РОЗПРОДАЖ ЗБРОЇ. Продавцеві я сказав, що зацікавлений у придбанні пістолета, бо займаюся нерухомістю і подеколи мушу перевозити доволі великі суми готівки. Він показав мені низку товарів, включно з револьвером «Кольт.38 Поліс Спешел». Коштував він \$9.99. Така ціна здалася мені неймовірно дешевою, поки я не згадав, що, згідно з нотатками Ела, придбана Освальдом за поштовим каталогом гвинтівка італійського виробництва коштувала йому менше двадцяти доларів.

– Це добра річ для самозахисту, – сказав продавець, крутонувши відкочений барабан «кликкликкликлик». – Гарантую, убивчо точний револьвер на відстані до п'ятнадцяти ярдів, а будь-хто достатньо дурний, щоб ризикнути позбавити вас ваших грошей, підійде набагато ближче.

– Беру.

Я було поліз по мої ненадійні документи, але знову ж таки забув узяти до уваги розслаблену атмосферу тієї неляканої Америки, в якій я зараз жив. Оборудка відбулася таким чином: я заплатив гроші і пішов собі з револьвером. Ніяких паперів, ніякого очікувального періоду. Я навіть не мусив повідомити теперішню свою адресу.

Освальд загорнув свою гвинтівку в ковдру й заховав у гаражі жінки на ім'я Рут Пейн, в домі якої тоді жила Марина. Але, йдучи з револьвером від Мехена, я зрозумів, як він тоді міг почуватися: як той, хто має якусь переконливу таємницю. Як той, хто володіє приватним торнадо.

А дехто, хто мусив би працювати зараз на якійсь із фабрик, стирчав у дверях «Тьмяного срібного долара», він стояв там і курил, читаючи газету. Принаймні вдавав, що читає. Я не міг би поклястися, що він назирає за мною, але з іншого боку, я не міг би поклястися, що він не займається саме цим.

То був Безпідтяжко.

7

Того вечора я знову зайняв пост біля «Стренда», де афіша закликала: ПРЕМ'ЄРА ЗАВТРА! «ДОРОГА ГРОМУ» (МІТЧЕМ) & «ВІКІНГ» (ДАГЛАС)! І звісно, деррійським цінителям кіномистецтва обіцяно було нові КАРКОЛОМНІ ПРИГОДИ[200 – Фільми 1958 року. «Thunder Road» з Робертом Мітчемом (1917–1997) у ролі ветерана Корейської війни, бутлегера; «The Vikings» з Кьорком Дагласом (нар. 1916 р.) у ролі одноокого вікінга Ейнара.].

Даннінг знову пішов на зупинку і сів в автобус. Я цього разу залишився. Навіщо його супроводжувати – я знав, куди він іде. Натомість я вирушив назад до моєї нової квартири, раз у раз озираючись, чи не видно де

Безпідтяжка. Ніде його ознак не вбачалося, і я запевнив себе, що проти крамниці спорттоварів він трапився мені на очі випадково. Та й байдуже. Кінець кінцем, він віддає перевагу «Тьмяному долару». Оскільки фабрики в Деррі працюють за схемою шестиденного робочого тижня, у робітників тут плаваючі вихідні дні. Цьому парубку міг випасти четвер. Наступного тижня він може стирчати біля «Долара» в п'ятницю. Або у вівторок.

Наступного вечора я знову був біля «Стренда» і робив вигляд, ніби вивчаю плакат «Дороги грому» («Роберт Мітчем з гуркотом пре по найпекельнішій дорозі на землі»), просто тому, що я не мав куди більше піти; до Гелловіну залишалось іще шість тижнів, і я, схоже, увійшов у своїй програмі до фази байдидування. Але цього разу Френк Даннінг замість перейти дорогу в напрямку автобусної зупинки, пішов до перехрестя трьох вулиць Вітчем, Канзас та Централ-стрит і став там, немов на щось зважуючись. І знову він мав кльовий вигляд: чорні штани, біла сорочка з синьою краваткою й краткований світло-сірими смужечками піджак спортивного крою. Капелью сидів у нього на потилиці. Я подумав було, що він збирається завернути до кінотеатру, ознайомитися з найпекельнішою дорогою на землі, тож я би в такому разі індиферентно ретирувався в бік Канал-стрит. Натомість він завернув ліворуч, на Вітчем. Я почув, як він насвистує. Він був добрим свистуном.

Іти за ним не було сенсу; ніяких убивств за допомогою молотка дев'ятнадцятого вересня він скоювати не збирався. Але мені стало цікаво, до того ж я не мав ніяких інших справ. Він увійшов до гриль-бару «Ліхтарник», не такого елітарного, як той, що у «Таун Хаусі», але й зблизька не такого печеристого, як ті, що на Канал-стрит. У кожному містечку є один-два проміжні заклади, де, як рівні, можуть зустрічатися сині й білі комірці, і цей виглядав закладом саме такого типу. Зазвичай у меню там є такі місцеві делікатеси, які змушують випадкових приходнів розгублено чухати собі потилиці. Виявилось, що фірмовою стравою в «Ліхтарнику» було дещо під назвою «Збіранка смаженого лобстера».

Я проминув фасадну вітрину, радше огинаючись, аніж вільно йдучи, і побачив крізь неї, як Даннінг вітається, пробираючись крізь зал. Він потискав руки, когось поплескав по щоці; вхопив капелюх одного з гостей і шпурнув його чоловіку, котрий стояв перед боулінг-машиною «Боул Мор»[201 - «Bowl Mor» - заснована у 1940-х рр., нині вже неіснуюча компанія з виробництва апаратів для кендлпін-боулінгу (з циліндричними кеглями), популярного головно в Канаді й штатах Нової Англії.], і той його, під схвальні вигуки загалу, вправно вловив. Люб'язний чоловік. Завжди з усіма жартує. Смійся, і весь світ сміятиметься разом з тобою - типу того.

Побачивши, як він сів за найближчий до боулінгу стіл, я вже ледь не пішов звідти. Але відчував спрагу. Саме зараз ковток пива став би мені у пригоді, а між шинквасом «Ліхтарника» й великим столом із суто чоловічою компанією, до якої приєднався Даннінг, пролягав вщерть заповнений публікою зал. Даннінг мене не бачитиме, натомість я зможу назирати за ним у дзеркалі. Не те щоб я сподівався побачити щось надзвичайне.

Крім того, якщо я збираюся жити тут ще шість тижнів, саме час було починати розбудовувати власну причетність до тутешньої громади. Тому я розвернувся і увійшов у звуки бадьористих голосів, підхмеленого сміху і пісні Діна Мартіна «Це кохання»[202 - «That's Amore» - пісня, яку Дін Мартін виконав, граючи роль гольфіста у кінокомедії «Кедді» (1953), відтоді вона стала великим хітом.]. Офіціантки циркулювали з глиняними кухлями з пивом і тарілками, на яких громадилося те, що певне й було збіранкою смаженого лобстера. І звісно ж, там плавали сволоки сизого диму.

У 1958 році всюди дим.

– Бачу, ви задивляєтеся на той стіл, отой, що там, – промовив голос збоку від мого ліктя. На той момент я вже просидів у «Ліхтарнику» достатньо часу, щоби замовити собі друге пиво і «юніорську» порцію збіранки смаженого лобстера. Бо вирішив, якщо не покуштую, то завжди чудуватимуся, що ж воно за страва.

Озирнувшись, я побачив мініатюрного чоловічка з гладенько зализаним назад волоссям, круглим обличчям і чорними очима. Скидався він на життєрадісного бурундука.

Ошкірившись, він простягнув до мене свою дитячого розміру долоню. Гологрудка русалка на його передпліччі змахнула широким хвостом і примружила одне око.

– Чарлз Фраті. Але можете звати мене Чезом. Всі так роблять.

Я потиснув йому руку.

– Джордж Емберсон, але можете звати мене Джорджем. Усі так роблять також.

Він розсміявся. Я теж. Вважається негарним тоном сміятися з власних жартів (особливо коли вони підліткового кшталту), але є такі спонадливі люди, котрим ніколи не доводиться сміятися самотою. Чез Фраті був якраз із таких. Офіціантка принесла йому пиво, і він підняв кухоль.

– За вас, Джордже.

– Цілком згоден, – відповів я і цокнувся краечком свого кухля об його.

– Когось там знаєте? – спитав він, дивлячись у дзеркало на великий стіл позаду нас.

– Та ні, – витер я собі піну з верхньої губи. – Просто люди там, схоже, веселяться дужче, ніж всі решта тут.

Чез усміхнувся.

– Це стіл Тоні Трекера. На ньому тільки й того, що не вирізано його імені. Тоні разом зі своїм братом Філом володіє вантажотransпортною компанією. А ще їм належить більше акрів землі в нашому місті і в довколишніх містах також, аніж Картер має пігулок від печінки[203 – «Carter's liver pills» – запатентовані 1868 року Семюелем Картером пігулки на основі бісакодилу (послаблювального); на логотипі компанії зображення чорного крука.]. Філ тут нечасто з'являється, натомість Тоні майже ніколи не пропустить вечора в п'ятницю і в суботу. Авжеж, має чимало друзів. Їм зажди весело, але ніхто не вміє завдати тону вечірці краще за Френкі Даннінга. Це отой парубок, котрий розповідає анекдоти. Всім подобається добрий приятель Тоні, але люблять вони саме Френкі.

– Ви говорите так, ніби всіх тут знаєте.

– І то багато років. Я знаю більшість людей в Деррі, але вас от не знаю.

– Це тому, що я тільки-но сюди прибув. Нерухомість.

– Цікавитесь нерухомістю. Зрозумів, бізнес.

- Ви правильно зрозуміли. - Офіціантка поставила переді мною тарелю зі збіранкою смаженого лобстера і метнулась геть. Купа на тарелі скидалася на щось збите машиною на дорозі, але запах здіймався запаморочливий, а смакувало воно ще краще. Либонь, кожний ковток збіранки містив мільярд грамів холестерину, але ніхто у 1958 році таким не переймався, і це заспокоювало. - Допоможіть мені, - запросив я його.

- Ні-ні, це все ваше. Ви з Бостона? Нью-Йорка?

Я знизав плечима, і він розсміявся.

- Граємо скритного, еге ж? Я вас не ганю, колего. Довгий язик судна топить. Але маю доволі самоочевидну здогадку, з якою саме метою ви тут.

Я застиг з недонесеною до рота виделкою смаженого лобстера. У «Ліхтарнику» було тепло, але в мене раптом взялася морозом шкіра.

- Справді?

Він нахилився ближче. Я відчув запах «Віталісу» від його напوماдженого волосся і «Сен-Сен» в його віддишу.

- Якщо припущу, що мета - це ділянка під мол, я влучив?

У мене просто з душі спало. Ідея, що я в Деррі за тим, щоби підшукати вигідне місце для розбудови торгівельного центру, ніколи не спадала мені на думку, а яка ж слухна ідея. Я підморгнув Чезу Фраті.

- Нічого не можу стверджувати.

- Ні-ні, звісно, що ви не можете. Бізнес є бізнесом, я сам так завжди кажу. Облишмо цю тему. Але якщо ви коли-небудь зважуватимете, чи не запросити до доброї справи декого з місцевих провінціалів, я радо вас вислухаю. І, просто аби довести вам, що серце маю відкрите, я подарую вам невеличку наводку. Якщо ви ще не оглядали стару ливарню Кіченера, то обов'язково мусите. Перфектна ділянка. А щодо молів? Ви знаєте, що таке моли, синку мій?

- Привіт із майбутнього, - сказав я.

Він пістолетом наставив на мене палець і підморгнув. Я знову розсміявся, просто не міг утриматись. Почасти це було полегшення від того, що врешті знайшовся в Деррі хоч один дорослий, який не забув, як то воно - бути дружельбним із незнайомцем.

- Куля точно в лунку.

- Чезе, а хто володіє землею під старою ливарнею Кіченера? Брати Трекер, я гадаю?

- Я сказав, що вони володіють більшою частиною земель навколо, але ж не всією, - він опустил очі на свою русалку. - Міллі, чи варто мені казати Джорджу, хто володіє тією першосортною, зонованою під бізнес нерухомістю, що розташована всього лише за милю від центру нашого мегаполіса?

Міллі вихнула лускатим хвостом, гойднула своїми цицями-бруньками. Щоб досягти цього ефекту, Чез Фраті не стискав руку в кулак; здавалося, м'язи на його передпліччі рухаються самі собою. Гарний трюк. Я загадавсь, а чи не вміє він часом і кроликів виймати з капелюха.

– Гаразд, милочко, – він знову подивився на мене. – Наразі це земля вашого широкого візаві. Я купую найкраще, залишаючи братам Трекерам решту. Бізнес робиться так, як він мусить робитися. Можу я вручити вам мою бізнес-картку, Джордже?

– Неодмінно.

Він вручив. На картці був простий напис: ЧАРЛЗ «ЧЕЗ» ФРАТІ. КУПІВЛЯ І ПРОДАЖ. Я поклав її собі до кишені сорочки.

– Якщо ви знаєте всіх тих людей і вони вас знають, то чому тоді ви не там, з ними, а натомість сидите в барі, за шинквасом, з дебютантом, котрий вперше завітав до цього закладу? – запитав я.

Він явно здивувався, а потім знову розвеселився.

– А чи ви, у поїзді народившись, на рейки випали, колего?

– Просто новачок у місті. Ще не в курсі тутешніх привідних пасів. Не варто мене ганити.

– І не збираюся. Вони ведуть зі мною бізнес, бо я володію половиною довколишніх кемпінгів, обома міськими кінотеатрами і драйв-іном, одним із банків і всіма ломбардами у східному й центральному Мейні. Але вони не ідять і не п'ють зі мною, не запрошують мене до себе ні додому, ні до їхнього заміського клубу, бо я людина тамтого Племені.

– Щось ви мене заплутали.

– Я єврей, колего.

Він побачив вираз мого обличчя й вищирився.

– А ви й не здогадалися. Навіть коли я відмовився скуштувати вашого лобстера, ви не здогадалися. Я розчулений.

– Я просто намагаюся зрозуміти, в чому полягає різниця між вами...

Він зареготав так, ніби тільки-но почув найкращий у цьому році жарт.

– Тоді ви не в поїзді, а під капустиним листом народилися, колего.

У дзеркалі щось розповідав Френк Даннінг. З широко усміхненими обличчями його слухали Тоні Трекер з приятелями. Коли там вибухнув залп реготу, я зачудувався, чи, бува, не розповів він ім щойно анекдот про трьох чорнозадих, які застрягли в ліфті, а може, щось іще більш забавно-сатиричне – наприклад, про трьох жидів на гольф-полі.

Чез перехопив мій погляд.

– Авжеж, Френк вміє правити вечіркою. А знаєте, де він працює? Та ні, ви ж новачок в місті, я зовсім забув. У маркеті «Централ-стрит». Він там старший різник. А також хазяїн половини всього їх бізнесу, хоча воліє про це не розводитися. І знаєте, ще що? Причина, завдяки якій цей бізнес тримається й дає прибуток, бодай наполовину також криється в нім. Дами тягнуться до нього, як ті бджоли до меду.

– Невже, справді?

– Йо, і джентльменам він також до вподоби. А так буває не завжди. Чоловіки не завжди жалують тих, котрих люблять дами.

Це змусило мене згадати про фіксацію моєї екс-дружини на Джонні Деппі.

- Але тепер все не так, як колись було, коли він міг пити з компанією аж до закриття, а потім ще до світанку грати з ними в покер у вантажному депо. Тепер він випиває хіба що кухоль пива - іноді два, - а там і за двері. Ось самі побачите.

Це була та поведінкова схема, яку я пізнав на власному досвіді зі спорадичних намагань Кристі контролювати кількість нею випитого, замість того, щоб покінчити з алкоголізмом враз і назавжди. Якийсь час це працює, проте рано чи пізно вона завжди зривалася на всю катушку.

- Проблеми з алкоголем? - спитав я.

- Щодо цього не знаю, але він точно має проблеми з витримкою. - Чез подивився на татуювання на своєму передпліччі. - Міллі, ти коли-небудь звертала увагу на те, що багато жартунів мають якусь червоточину?

Міллі вильнула хвостом. Чез урочисто подивився на мене.

- Бачите? Такі жінки завжди все розуміють. - Він скрадливо пригостився лобстером і кумедно поводив з боку в бік очима. Вельми забавний чоловічок, мені й на думку не могло спасти, що він може бути не тим, кого з себе вдає. А втім, як уже встиг про це непрямо натякнути сам Чез, я тримався дещо наївних поглядів. Звісно, як для Деррі. - Тільки не кажіть цього ребе Схрощнеру.

- Зі мною ваша таємниця у безпеці.

Тим часом за столом Трекера всі підсунулися ще ближче до Френка, той видавав черговий анекдот. Він належав до того типу людей, у котрих активно говорять ще й руки. Мав великі долоні. Легко було собі уявити затиснутий в одній з них держак молотка «Майстерник»[204 - «Craftsman» - заснована 1927 року фірма з випуску різноманітних якісних інструментів середнього цінового ряду.].

- У старших класах то було щось жахливе, суцільні бешкети та хохми, - повідав Чез. - Ви слухаєте парубка, котрий знає, що каже, бо я ходив до консолідованої окружної школи разом з ним. Але переважно тримався подалі від нього. Покарання на нього сипалися наперед. І завжди за бійки. Очікувалося, що він вступатиме до Мейнського університету, але від нього завагітніла одна дівчина, отже, все натомість закінчилося шлюбом. Але десь за пару років після того вона забрала дитину й наживала п'ятами. Мабуть, то було мудрим рішенням, коли знати, яким він тоді був. Френкі того типу хлопець, котрого могло виправити, либонь, аби він повоював з німцями чи япошками - щоб вивілялася геть ота його скаженість, розумієте. Проте його визнали непридатним до військової служби за категорією 4-F. Я ніколи не чув, через що саме. Плоскостопість? Шуми в серці? Високий тиск? Хтозна. Та вам, мабуть, нецікаво слухати усі ці старі плітки.

- Навпаки, - запевнив я, - мені цікаво. - Ще б пак. Я завітав до «Ліхтарника» зволожити собі свисток, а натомість наткнувся на золоту жилу. - Скуштуйте ще лобстера.

- Викручуєте мені руки, - мовив він і кинув шматок собі до рота. Жуючи, він кивнув великим пальцем на дзеркало. - А чом би й не оскоромитись? Лишень погляньте на тих парубків, отам - половина з них католики, а наминають біфштекси і бекон з латуком та помідорами, ще й сендвічі-субмарини з ковбасою. І це в п'ятницю! Хоча б хтось тут зважає на релігію, колего?

– Ви мене підловили. Я й сам також відпав від методистської церкви. Як здогадуєся, містер Даннінг так і не отримав бодай якоїсь вищої освіти, еге?

– Ніякої, бо на той час, коли його перша дружина вчинила ту опівнічну втечу, він якраз здобував вчений ступінь з нарізання м'яса і сягнув у цій справі великих успіхів. Атож, потрапляв був і в ще деякі неприємності – і випивка в тому також була винна, як я чув, люди жахливі пліткарі, знаєте, а тому, хто тримає ломбарди, всяке доводиться вислуховувати – та врешті містер Волландер, так звали тодішнього хазяїна маркету, отже, він посадив перед собою друзяку Френкі й провів з ним розмову голландського дядечка[205 – «Побалакати з кимсь, як голландський дядечко» – англо-американська ідіома, що означає докірливу, проте настановчу й щиру розмову старшого з молодшим.]. – Чез похитав головою і з'їв іще шматок лобстера. – Якби Бенні Волландер якось міг дізнатися, що на той час, коли закінчиться те корейське лайно[206 – Війна між КНДР та Південнокорейською республікою тривала у 1950–1953 рр.; з боку півночі в ній брали участь бійці армії комуністичного Китаю та льотчики СРСР, з боку півдня – війська США.], Френкі Даннінг володітиме половиною його старого бізнесу, у нього б напевне інсульт трапився. Добре, що ми не можемо зазирати в майбутнє, хіба ні?

– Авжеж, це багато б чого ускладнювало.

Увійшовши в оповідацький раж, Чез розпашів, тож, коли я попрохав офіціантку принести ще пару пива, він не сказав «ні».

– Бенні Волландер пояснив Френкі, що той найкращий підмайстер різника з усіх, яких він лишень коли-небудь мав, але якщо він хоч раз іще встрягне в неприємності з копами – іншими словами, полізе в бійку тільки тому, що хтось десь не так перднув – він його вижене. Розумному достатньо й слова, як то кажуть, і Френкі посерйознішав. Оскільки з часу втечі його першої дружини тоді вже минуло пару років, він на підставі полишення нею родини оформив собі розлучення, а невдовзі одружився знову. Війна тоді ще йшла повним ходом, і перед ним був гарний вибір дам – вам варто знати, що він має неабиякий шарм, а більшість конкурентів наразі перебували за морем, – але він зупинив свій вибір на Доріс Мак-Кінні. Вродлива була дівчина.

– Гадаю, і зараз є, – докинув я.

– Ваша правда, колего. Гарна, як картинка. У них трійко чи четверо дітей. Хороша сім'я. – Чез знову нахилився ближче. – Але Френкі й зараз вряди-годи втрачає врівноваженість, і, мабуть, саме це відбилось на його дружині, коли її навесні бачили в церкві з синцями на обличчі, а через тиждень вона вже виставила його за двері. Він тепер живе у мебльованих кімнатах, в найближчому, який тільки знайшовся, до його садиби готелі. Надіється, що вона прийме його назад, я так собі це уявляю. І рано чи пізно вона так і зробить. Він має той іще шарм – упс, погляньте-но, а що я вам казав? Котик ретирується.

Даннінг підвівся. Решта чоловіків припрошували його, щоб сів знову, але він тряс головою, показуючи собі на годинник. Дозволивши потрапити собі в горло останньому ковтку пива, він нахилився й поцілував у лисину одного з чоловіків. У решти друзів це викликало схвальний, на весь зал, регіт, і на цій хвилі Даннінг сковзнув у напрямку дверей.

Проходячи повз Чеза, він ляснув його по спині, промовивши:

– Тримай носа чистим, Чеззі, він в тебе задовгий, легко брудниться.

І зник. Чез подивився на мене. Подарував мені усмішку бадьорого бурундучка, але очі його не сміялися.

– Хіба не чудило?

– Авжеж, – погодився я.

9

Я належу до тих людей, котрі не зовсім певні, що саме вони думають, допоки того не запишуть, тому більшу частину вікенду я провів, занотовуючи, що я бачив у Деррі, що зробив і що планую зробити. Нотатки розрослися до пояснень, чому і яким чином я дістався Деррі, тож у неділю я зрозумів, що розпочав роботу занадто велику для кишенькового блокнота й кулькової авторучки. У понеділок я вийшов з хати й купив собі портативну друкарську машинку. Я збирався сходити до місцевого магазину офісного обладнання, але, зауваживши на столі картку Чеза Фраті, я натомість пішов до його закладу. Ломбард – величезний, майже як універмаг – містився на Істсайд-драйв. Над дверми, як то велить традиція, висіли три золотих кулі, проте було там також і дещо інше: гіпсова русалка з грайливо задертим хвостом і примруженим оком. Проте, оскільки ця перебувала на очах у публіки, на ній був бюстгальтер. Самого Фраті на місці не виявилось, але я придбав за дванадцять доларів чудову машинку «Сміт-Корона»[207 – «Smith Corona» – заснована трьома братами Смітами 1886 року компанія з випуску друкарських машинок.]. Клерка я попрохав передавати вітання містерові Фраті, сказати, що заходив Джордж, агент з нерухомості.

– Радю зроблю це, сер. Бажаєте залишити вашу картку?

Чорт. Давно пора було собі замовити... що означало знову ж таки візит до магазину офісного обладнання.

– Залишив їх в іншому піджаку, – пояснив я, – але, гадаю, він мене й так пам'ятає. Ми випивали разом у «Ліхтарнику».

Того ж дня мої нотатки почали розростатися.

10

Я звик до літаків, котрі заходили на посадку прямо в мене над головою. Я домовився про постачання газети й молока: пляшки з товстого скла ставили прямо під поріг. Як і те кореневе пиво, що його під час мого першого візиту в 1958 рік налив мені Френк Анічетті, молоко це було на смак неймовірно цілісним, просто розкішним. Вершки смакували ще краще. Я не знав, чи вже винайшли немолочні жирові наповнювачі, і не мав наміру цього з'ясовувати. Навіщо, коли є те, що є.

Летіли дні. Я перечитував записи Ела Темплтона про Освальда і міг уже цитувати з них цілі довгі пасажі просто з пам'яті. Я ходив до бібліотеки, де читав про вбивства і зникнення, що тероризували Деррі у 1957 й 1958 роках. Я шукав історії про Френка Даннінга і його знамениту запальну вдачу, але не знайшов жодної; якщо він і потрапляв хоч раз під арешт, то повідомлення про це не потрапило до газетної колонки «Поліцейська хроніка», яка залишалась стандартного розміру в усі дні, окрім понеділка, коли займала цілу шпальту, подаючи звіти про всі бешкети, що відбулися за вікенд (більшість їх коїлися після закриття барів). Єдина згадка про батька прибиральника, на яку я натрапив, стосувалася благодійного заходу у 1955 році. Тієї осені маркет «Централ-стрит» пожертвував десять відсотків своїх прибутків Червоному хресту на допомогу постраждалим від

ураганів Конні й Діана, що перед тим налетіли на Східне узбережжя, убивши дві сотні душ і викликавши потопи, які спричинили серйозні руйнування в Новій Англії. Була там також і фотографія батька Гаррі, на якій він вручав голові регіонального осередку Червоного Хреста ненормально великого розміру чек. Даннінг на ній саяв суто голлівудською посмішкою.

Я більше не робив походів на закупи до «Централ-стрит», але два вікенди – останній у вересні і перший у жовтні – я присвятив стеженню за улюбленим різником Деррі після закінчення його скороченої суботньої зміни за прилавком. Для цього у відділку «Герца» при аеропорті я взяв в оренду непримітний «Шевроле». Для стеження, вирішив я, мій «Санлайнер» виглядає трохи занадто екстравагантним.

Першої суботи він їздив на блошиний ринок до Бруера[208 – Brewer – місто-супутник (9,5 тис. мешканців) заснованого 1769 року м. Бенгор, яке стоїть на протилежному березі річки Пенобскот.] на своєму «Понтіаку», яким рідко користувався в робочі дні, тримаючи його у помісячно оплачуваному гаражі. У неділю він поїхав до свого дому на Кошут-стрит, забрав дітей і повіз їх в «Аладін» на подвійний сеанс діснеївських мультиків. Навіть здаля було помітно, яким змученим виглядав Трой, як перед сеансом, так і щойно вийшовши з кінотеатру.

Даннінг не заходив до хати ні тоді, коли забирав дітей, ні тоді, коли привіз їх назад. Приїхавши по них, він посигналив, а повертаючи, просто висадив на тротуар і дивився їм услід, поки всі четверо не зникли в будинку. Навіть після того він не одразу поїхав геть, а закупив сигарету і ще якийсь час сидів за кермом свого «Боневілла»[209 – «Bonneville» – у 1957–1958 рр. компанія «Pontiac» випускала як кабріолети, так і купе цієї моделі.], що працював на холостому ходу. Можливо, сподівався, що захоче вийти, побалакати красуня Доріс. Упевнившись, що дружина не вийде, він розвернувся на сусідській під'їзній алеї і рвонув з місця так різко, що аж колеса завищали, залишаючи по собі сизий димок.

Я зіщулювся за кермом своєї винайнятої автівки, хоча дарма непокоївся. Проїжджаючи повз мене, він навіть не поглянув у мій бік, а коли віддалився на значну відстань, на Вітчем-стрит, я рушив за ним слідом. Він повернув машину в гараж, зайшов до «Ліхтарника», випив у майже безлюдному барі один кухоль пива, а тоді вже, з похиленою головою, поплентався на авеню Милосердя до мебльованої квартири Едни Прайс.

Наступної суботи, четвертого жовтня, забравши дітей, він повіз їх до Ороно, міста миль за тридцять від дому, на футбольний матч у Мейнському університеті[210 – Orono – засноване 1774 року місто (10,5 тис. мешканців), де діє заснований 1865 р. Мейнський університет, найбільший і єдиний у штаті, що має статус дослідницького.]. Я припаркувався там на Стілвотер-авеню і чекав, поки закінчиться гра. Дорогою назад вони зупинилися пообідати у «95»[211 – Кафе, що містяться вздовж автомагістралі № 95, яка тягнеться по всьому Атлантичному узбережжі США.]. Я припаркувався на дальньому кінці стоянки і чекав, поки вони вийдуть, міркуючи, яке, либонь, нудне життя має приватний детектив, зовсім не схоже на те, що нам показують в кіно.

Коли Даннінг доставив дітей додому, на Кошут-стрит уже заповзав присмерк. Трою футбол явно сподобався більше за пригоди Попелюшки; він вилазив із батьківського «Понтіака» усміхнений, розмахуючи прапорцем «Чорних ведмедів»[212 – Black Bears – назва всіх команд ігрових видів спорту в Мейнському університеті.]. Тугга з Гаррі теж тримали в руках прапорці й виглядали збудженими. А от Еллен навпаки. Вона міцно спала. Даннінг на руках доніс її до дверей будинку. Цього разу на порозі з'явилася ненадовго місіс Даннінг – тільки щоб перейняти маленьку дівчинку в свої руки.

Даннінг щось сказав Доріс. Її відповідь йому, схоже, не сподобалася. Відстань була завеликою, щоб зрозуміти щось з виразу його обличчя, але, говорячи, він кивав пальцем. Вона його вислухала, похитала головою, відвернулася і зайшла всередину. Він постояв ще пару секунд, а потім зірвав з голови капелюх і хльоснув ним собі об стегно.

Все це було цікавим – ілюструвало їхні стосунки, – проте слабо допоміжним. Не тим, чого я шукав.

Те я отримав наступного дня. Тієї неділі я вирішив зробити тільки два розвідувальних рейди, побоюючись, що навіть у темно-коричневій орендованій автівці, яка майже зливалася з пейзажем, робити більше ризикова справа. За першим разом я не побачив нічого й вирішив, що він, мабуть, не виходитиме надовір весь день, а чом би й ні? Погода була сірою, сіялася мжичка. Сидить, либонь, у загальній вітальні та дивиться спортивні передачі по телевізору разом з іншими квартирантами, і геть усі палять, як димогони.

Але я помилявся. Тільки-но під час мого другого рейду я виїхав на Вітчем-стрит, як побачив його. Він пішки йшов у бік середмістя, вдягнений сьогодні в джинси, вітрівку і водостійкий капелюх із широкими крисами. Я його обігнав і став на Мейн-стрит десь за квартал від його гаража. За двадцять хвилин я вже їхав услід за ним з міста в західному напрямку. Рух на дорозі був млявим, і я тримався далеко позаду.

Його метою виявився цвинтар Лонгв'ю, за дві милі після кінотеатру Деррійський драйв-ін. Він зупинився навпроти квіткарських яток і, проїжджаючи повз них, я побачив, як він купує там у літньої леді, котра впродовж усієї трансакції тримала над ними обома чорну парасольку, два кошики осінніх квітів. У люстерко заднього огляду я побачив, як він ставить кошики на пасажирське сидіння своєї машини, сідає за кермо і завертає до цвинтаря.

Я розвернувся і поїхав назад до Лонгв'ю. Якийсь ризик у цьому був, але я мусив ним знехтувати, бо це здавалося доречним. На тамтешній стоянці було пусто, якщо не рахувати двох пікапів із накритим брезентом знаряддям для ландшафтних робіт та роздовбаного автонавантажувача, придбаного напевне десь на армійському розпродажі. Ані сліду «Понтіака» Даннінга. Я проїхав через стоянку до гравійної дороги, що вела в глиб цвинтаря, величезного, пагірчастого, який займав не менш як дюжину акрів.

Вже на території цвинтаря від головної дороги відгалужувалися менші алеї. З улоговин і заглибин повз низовий туман, мрячка погустішала, переходячи в дощ. Не вельми голий день для відвідин дорогих покійників, взагалі-то, і тому зі своїми Даннінг перебував там наодинці. Легко було помітити його «Понтіак», що стояв на одному з бічних узвозів. Даннінг поставив по кошику квітів на дві сусідні могили. Там його батьки, припустив я без особливої зацікавленості. Я розвернув машину, залишивши його самого на цвинтарі.

На той час, коли я дістався до своєї квартири на Гаррис-авеню, Деррі вже обложило першим жорстким осіннім дощем. У середмісті мусить розбухнути канал і монотонний химерний плескіт, що долинає крізь бетон у Нижньому місті, стане ще чутнішим, ніж завжди. Схоже, індіанському літу вже край. Але я цим не переймався. Я відкрив свій блокнот, перегорнув сторінки майже до кінця і, знайшовши нарешті чистий аркуш, записав: 5 жовтня, 15:45, Даннінг на цвинт. Лонгв'ю кладе квіти на могили батьків (?). Дощ.

Я знайшов, що шукав.

Упродовж тих тижнів, що залишалися до Гелловіну, містер Джордж Емберсон обстежив майже кожен зонуваний під комерційне використання ділянку в Деррі й довколишніх містечках.

Я чудово розумів, що за той час, який маю, мене не почнуть сприймати тут як свого, але хотів, аби місцеві мешканці звикли до виду мого червоного кабріолета «Санлайнер», як до деталі тутешнього пейзажу. «Оно поїхав отой парубок, агент з нерухомості, він уже майже місяць тут крутиться. Якщо він дійсно знається на тому, чим займається, декому можуть світити грібі гроші».

Коли мене хтось питав, що саме я шукаю, я лише усміхався й підморгував. Коли мене питали, скільки я ще тут пробуду, я відповідав: «Важко сказати». Я вивчив географію цього міста і почав орієнтуватися у вербальній географії 1958 року. Наприклад, запам'ятав, що «війна» означає Другу світову війну, натомість «конфлікт» – це війна в Кореї. На щастя, обидві вже закінчилися. Занепокоєння в людей викликала Росія та так звана «нерівність у ракетному озброєнні», але не сильне. Людей непокоїла юнацька злочинність, але також не дуже. Тривала рецесія, але люди бачили й гірші часи. Торгуючись, абсолютно нормальним було сказати, що ти когось «пережидував» (або «перециганив»). Серед дешевих дрібних цукерок ще були «горошинки», «воскові губки» та «негритосики»[213 – «Wax lips» – замішані на бджолиному воску солодоші у формі «негритянських» губ, які для комічного ефекту закусювали зубами, таким чином перед власними губами стирчали великі штучні, далі їх можна було жувати, як гумку; «Niggerbabies» – шоколадні цукерки у формі чорних немовлят.]. На Півдні панував закон Джима Кроу[214 – Місцеві закони південних штатів, які діяли у 1876–1965 рр., юридично забезпечуючи расову сегрегацію.]. У Москві покрикував свої погрози Микита Хрущов. Президент Айзенгавер у Вашингтоні дзижчав своє «не занепадаймо духом».

Уже невдовзі після розмови з Чезом Фраті я вирішив дійсно оглянути ливарню Кіченера. Покинута завод займав великий довгий порослий бур'яном пустир на північній околиці міста, і дійсно, виглядало на те, що, коли сюди дотягнеться подовження шосе «Миля за хвилину», ця ділянка може стати чудовим місцем для торгівельного центру. Але на день мого туди візиту – коли дорога перетворилася на вбивчу для кардана дику бруківку, я залишив машину і вирушив далі пішки – вона виглядала, мов руїни якоїсь древньої цивілізації: «Дивіться на мої творіння, ви, могутні, і тремтіть»[215 – Перекручена популярна цитата з сонета «Озімандіас» англійського поета Персі Біші Шеллі (1792–1822) про пам'ятник колись могутньому, а тепер всіма забутому цареві.]. Купи цегли й іржаві уламки старих механізмів стирчали з високої трави. Посередині лежав давно завалений димар з вогнетривкої цегли, його закопчене величезне жерло зяло темрявою. Нахиливши голову й трохи згорбившись, я міг би до нього запросто ввійти, а я аж ніяк не скидався на коротуна.

Чимало чого я побачив у Деррі впродовж тих тижнів перед Гелловіном, я достатньо прочув Деррі. Постійні мешканці були зі мною ввічливими, проте – за єдиним винятком – ніколи не товариськими. Винятком залишався Чез Фраті, і, озираючись назад, я дивуюся, чому та його спонтанна відвертість не здалася мені дивною, але ж я тоді цілком переймався думками про

важливіші речі, і Фраті зовсім не здавався мені кимсь надто важливим. Я собі думав: «Іноді життя просто зводить тебе з дружельюбним парубком, от і все», та й поготів. Природно, я уявлення не міг мати, що Фраті був приставлений до мене чоловіком на ім'я Білл Теркотт.

Білл Теркотт, він же Безпідтяжко.

2

Беві-з-греблі казала, що, на її думку, погані часи в Деррі минулися, проте чим довше я роздивлявся по місту (і чим глибше прочував його – це головне), тим дужчало в мені враження, що Деррі не таке, як інші. З Деррі щось було негаразд. Я спершу намагався запевнити себе, що справа тут у мені, а не в місті. Я був людиною позасистемною, тимчасовим бедуїном, отже, будь-яке місце я мусив би відчувати бодай трохи чужим, дещо викривленим – як ті, схожі на важкі сновидіння міста, що їх описує в своїх романах Пол Боулз[216 – Paul Frederic Bowles (1910–1999) – американський письменник, перекладач, композитор; більшу частину життя прожив у французьких колоніях у Північній Африці, де й відбувається дія багатьох його романів.]. Спершу це здавалося переконливим, але минали дні, я продовжував досліджувати моє нове довкілля, і моя переконаність слабшала. Я навіть почав ставити під сумнів твердження Беверлі Марш, що погані часи минулися, і уявляв собі (в ті ночі, коли не міг заснути, а таких було доволі), що вона теж в цьому сумнівалася. Чи не помітив я тоді зернятка непевності в її очах? Виразу людини, котра сама не зовсім вірить, хоча й дуже хоче вірити? Чи навіть потребує віри?

Щось зле, щось погане.

Деякі порожні будинки, що, здавалося, лупляться на тебе очима людей, котрі страждають на якусь жакливу хворобу мозку. Порожня стодола за містом, двері сінника повільно відчиняються й зачиняються там на іржавих завісах, спершу являючи темряву, потім ховаючи її, а тоді знову її являючи. Чийсь потрощений паркан на Кошут-стрит, всього за квартал від будинку, де жила місіс Даннінг з дітьми. Мені той паркан немов показував, як щось – чи хтось – метнулося крізь нього й шубовснуло донизу, в Пустовище. Порожній ігровий майданчик з каруселькою, що повільно обертається, хоч і нема там дітей, котрі б її підштовхували, і вітру хоча б трохи помітного, який би її крутив, теж нема. Одного дня я побачив, як каналом, а далі в тунель під Канал-стрит, проплив грубо різьблений Ісус. Довжину мав зо три фути. І зуби виглядали з-за викривлених у гидливій усмішці губ. Тернова корона джанджуристо посаджена набакир дугою перехоплювала йому лоба; криваві сльози було намальовано під його фатально білими очима. Він скидався на ідола культу джу-джу[217 – Традиційна шаманська релігія племен Західної Африки, елементи якої потрапили в Америку з чорними рабами.]. На так званому Мості Поцілунків у Бессі-парку серед написів, що декларували шкільний патріотизм та невмируще кохання, хтось вирізав слова: СКОРО Я ВВ'Ю МОЮ МАТИР, а трохи нижче хтось дописав: СКОРШЕ ВО ВОНА ПОВНА ФОРОВИ. Якось надвечір, ідучи східним краєм Пустовища, я почув жакливе верещання і, скинувши очі, побачив силует якогось висушеного чоловіка, котрий стояв неподалік, на залізничній платформі GS & WM[218 – GS & WM – вигадана С. Кінгом залізниця, що також фігурує в його романі «Цикл вовкулаки» (1983) та інших творах.]. В його руці здіймався й падав дрючок. Він щось бив. Виск припинився, і я подумав: «Там був собака, і він його прикінчив; він притягнув собаку туди на мотузяній шворці й забив до смерті». Абсолютно ніяк мені було про це дізнатися, звісно... а тим не менше, я це точно знав. Я й тоді був цього певен, і зараз також.

Щось зле.

Щось погане.

Чи мають усі ті речі стосунок до історії, яку я розповідаю? Історії батька прибиральника і Лі Гарві Освальда (того дрібного тхора з усмішечкою типу «я знаю таємницю» й сірими очима, які ніколи не зустрічаються з твоїми)? Напевно я не знаю, але можу сказати вам ще одну річ: там було щось, всередині того поваленого димаря на місці колишньої ливарні Кіченера. Не знаю, що саме, і знати не бажаю, але перед жерлом тієї труби я бачив купу обгризених кісток і крихітний пожований нашійник з дзвіночком. Нашійник, що очевидно належав улюбленому кошеняті якоїсь дитини. А всередині труби – у самій глибині її нутроців – щось ворушилося й форкало.

«Заходь і побачиш, – здавалося, шепоче мені у голові те щось. – Не зважай на все те, Джейку. Заходь у гості. Тут час нічого не значить; тут час просто спливає геть. Ти ж знаєш, що сам цього хочеш, ти знаєш, що тобі цікаво. Можливо, тут навіть є ще одна кроляча нора. Ще один портал».

Можливо, він там дійсно був, але мені не віриться. Я гадаю, там, всередині, ховалося Деррі – все те зле, що було в нім, все, що набакир, ховалося в тій трубі. Залягало у сплячці. Дозволяло людям повірити, що погані часи минулися, чекало, поки вони розслабляться і забудуть, що взагалі були колись погані часи.

Я поспішив звідти забратися і до тієї частини Деррі ніколи більше не повертався.

3

Одного дня серед другого тижня жовтня – на той час дуби і в'язи вздовж Кошут-стрит уже буяли золотом і червінню – я ще раз відвідав недіючий Рекреаційний центр Західного берега. Жоден наділений самоповагою полювач на нерухомість не знехтував би повним дослідженням можливостей такого першокласного об'єкта, отже, я звернувся з запитаннями до кількох мешканців тієї вулиці, на що був раніше цей центр схожим усередині (на його дверях, звісно, висів замок) та коли його було закрито.

Одною з тих, з ким я поговорив, була Доріс Даннінг. «Гарна, як картинка», – сказав про неї Чез Фраті. Загалом безсенсова фраза-кліше, але в даному випадку правдива. Роки позначилися делікатними рисочками навкруг її очей і глибшими в кутиках губ, але вона мала бездоганну шкіру й чудову повногруду фігуру (у 1958 році, в золоту пору Джейн Менсфілд[219 – Jayne Mansfield (1933–1967) – театральна й кіноактриса, зірка Голлівуду, платинова блондинка з фігурою типу «фужер»], великі груди вважалися привабливими, а не брутальними). Балакали ми на ганку. Запросити мене в порожню хату, коли діти в школі, було б неправильним і безсумнівно стало б темою для сусідських пліток, особливо зважаючи на те, що її чоловік «жив окремо». В одній руці вона тримала ганчірку, а в другій сигарету. З кишені її фартуха стирчала пляшка меблевої політури. Як і більшість мешканців Деррі, говорила вона ввічливо, але прохолодно.

Так, підтвердила вона, коли Рекреаційний центр іше діяв, це було гарне місце для дітей. Дуже зручно було мати поблизу таке місце, куди вони могли піти після школи і гасати там досхочу. Ігровий і баскетбольний майданчики їй видно було з кухонного вікна, і дуже сумно бачити, що там тепер порожньо. Вона сказала, що, на її думку, Центр було закрито через бюджетні скорочення, але те, як метнулися в неї очі, як вона підібгала губи, підказало мені дещо інше: заклад було закрито під час того періоду

вбивств і зникнень дітей. Бюджетні причини могли відігравати якусь роль, але другорядну.

Я їй подякував і вручив одну з моїх нещодавно видрукованих бізнес-карток. Вона їй взяла, розсіяно мені посміхнулась і причинила двері. Тихенько їх закрила, не затріснула, але я почув з-за них брязк і зрозумів, що вона замкнулась на ланцюжок.

Я гадав, що той Центр, хоч він мені й не вельми подобався, може прислужитися, коли настане Гелловін. Якихось особливих проблем з проникненням усередину я не очікував, а з котрогось з його фасадних вікон певне відкривався гарний вид на вулицю. Даннінг прибуде не пішки, а радше за все машиною, але ж я їй впізнаю. Згідно з твором Гаррі, це буде після настання темряви, але на вулиці є ліхтарі.

Звісно, така виднота обосічна. Якщо він не буде цілком зациклений на тому, що збирається зробити, Даннінг майже напевне побачить мене, коли я до нього бігтиму. Я маю револьвер, але той вбивчо точний лише до п'ятнадцяти ярдів. Мені треба підібратись до нього ще ближче, перш ніж я наважусь на постріл, бо під ніч Гелловіну по Кошут-стрит безсумнівно тинятиметься повно крихітних привидів та гоблінів. До того ж я не можу залишатись у засідці, чекаючи, поки він увійде в будинок, бо, згідно з твором, відлучений від сім'ї містер Даннінг береться там зразу за свою справу. На той час, коли Гаррі виходить з туалету, там уже всі лежать на підлозі і всі вони, окрім Еллен, уже мертві. Якщо я зволікатиму, мене може чекати те саме видовище, яке побачив Гаррі: мозок його матері на оббивці дивана.

Не заради того я промандрував більш ніж кризь півстоліття, щоб урятувати лиш одного з них. А що, як він побачить мене, коли я бігтиму? Я буду з револьвером, він з молотком – можливо, викраденим з шухляди з інструментами у тому готелику, де він винаймає квартиру. Якщо він побіжить на мене, це добре. Я буду, мов той клоун на rodeo, що відволікає бика. Я дурнувато скакатиму й галасуватиму, поки він достатньо не наблизиться, а тоді всаджу йому парочку зарядів у груди.

Припускаючи, що я буду в змозі натиснути на гачок, тобто.

І припускаючи, що револьвер не підведе. Я з нього стріляв для перевірки у гравійному кар'єрі за містом, і він здався мені цілком годящим... але ж минуле таке опірне.

Воно не бажає змінюватись.

4

У процесі подальших міркувань я додумався, що може знайтися навіть краще місце для моєї гелловінської засідки. Трохи везіння мені потрібно, але, либонь, не так вже й багато. «Бачить Бог, нерухомості повно на продаж у цих місцях», – сказав бармен Фред Тумі у перший мій вечір у Деррі. Мої розвідки це лише підтвердили. Невдовзі після серії тих убивств (і після великого потопу 1957 року, не забуваймо також про це), схоже, півміста було виставлено на продаж. У якомусь більш дружельбному містечку такому потенційному покупцеві, як я, либонь, уже вручили б ключ від міста й подарували розгульний вікенд з Міс Деррі.

Одну вулицю я поки ще не встиг розвідати – Ваймор-лейн, яка пролягала за квартал від Кошут-стрит. Це означало, що задні двори тамтешніх садиб мусять стикатися з задніми дворами тих, фасади яких дивляться на вулицю Кошута. Перевірити було неважко.

Дім на Ваймор-лейн під номером 206, котрий стояв прямо проти того, де жили Даннінги, виявився заселеним, а от сусідній ліворуч, № 202, був схожий на пусту молитву того, хто залишився без відповіді. Свіжа сіра фарба, новенький гонт, проте віконниці зачинені наглухо. На недавно заметеному моріжку стояв жовто-зелений щиток з оголошенням, які мені вже не раз траплялись на очі по всьому місту: ПРОДАЄТЬСЯ СПЕЦІАЛІСТАМИ З ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ ДЕРРІ. Оголошення запрошувало мене звернутися до спеціаліста Кіфа Гейні, щоб обговорити умови продажу в кредит. Я такого наміру не мав, але заїхав своїм «Санлайнером» на свіжоасфальтовану доріжку (хтось дуже старався продати цю садибу) і пішов на задне подвір'я з високо піднятою головою, плечі розправлені, поважний, як чорт мене забирай. Я відкрив для себе багато чого, досліджуючи мое нове довкілля, і одним з моїх відкриттів було те, що, якщо ти десь поводишся так, ніби маеш там повне право перебувати, всі вважають, що так воно й є.

Траву на задньому дворі було акуратно підстрижено, опале листя відгорнуто граблями, щоб показати оксамитову зелень. Під піддашком гаража стояла ручна косарка з ротаційними ножами, акуратно обгорнутими шматками зеленого брезенту. Біля ляди льоху містилася собача будка, напис при якій демонстрував Кіфа Гейні з якнайкращого боку вигадливості: ЦЕ ДОМИК ДЛЯ ВАШОГО ЦУЦИКА. В середині будки ховалися невикористані мішки для листя й садовий совок, поверх якого лежали ножиці для підстригання живоplotу. У 2011 році ці інструменти зберігали б під замком; у 1958-му комусь вистачило лише подбати про те, щоб їх не мочило дощем, та й поготів. Я був певен, що дім замкнуто, але й нехай. Я не мав наміру туди вламуватися.

У дальнім кінці заднього двору садиби № 202 живопліт сягав висоти приблизно футів шість. Іншими словами, був трішки нижчим за мій зріст, і, хоча ріс він щільно, тому, хто не злякається кількох можливих подряпин, легко вдасться крізь нього продертися. Найкращим з усього було те, що, дійшовши до дальнього правого кутка двору, за гаражем, я з'ясував, що звідти я зможу навскоси бачити все задне подвір'я садиби Даннінгів. Зараз я побачив там пару велосипедів. Один з них стояв, спираючись на сошку – хлоп'ячий «Швінн»[220 – «Schwinn» – заснована 1895 року в Чикаго компанія, яка довго була найбільшим виробником велосипедів у США.]. Другий, що лежав на боку, наче якийсь мертвий поні, належав Еллен Даннінг. Помилитися не дозволяли його навчальні коліщатка.

А ще там були розкидані різні іграшки. Серед них і духова рушниця Гаррі.

5

Якщо ви коли-небудь брали участь в аматорській театральній виставі – або режисували учнівські постановки, що кілька разів доводилося робити мені в ЛСШ, – ви можете собі уявити, якими були для мене дні перед Гелловіном. Репетиції спершу йдуть лінкувато, розслаблено. Бує хіба що імпровізація, жарти, дуркування, а також флірт, поки не встановляться статеві опозиції. Якщо під час цих перших репетицій хтось забуде пару слів або схибить з реплікою, це черговий привід посміятися. Якщо хтось з акторів з'являється з п'ятнадцятихвилинним запізненням, він чи вона отримають м'яке зауваження і не більше того.

Чимдалі прем'єра починає здаватися вже не недолугою мрією, а реальною можливістю. Імпровізації відпадають. А також і дуркування, і хоча жарти залишаються, сміх, що їх вітає, починає бриніти нервовою енергією, котрої до того не було чути. Переплутані монологи й пропущені репліки більше не веселять, а дратують. Коли акторський склад вже усталився і прем'єра

чекає за якихось кілька днів попереду, чиєсь запізнення може спровокувати серйозну прочуханку від режисера.

Надходить головний вечір. Актори вбираються у костюми, гримуються. Дехто з них відверто боїться; всі почуваються не зовсім готовими. Незабаром вони постануть перед залом, повним людей, котрі прийшли побачити їх у пишноті і славі. Те, що здавалося далеким на голій сцені, на початку розбору ролей, врешті-решт настало. І перед тим, як піднятися завісі, якийсь Гамлет, Віллі Ломен або Бланш Дюбуа[221 – Віллі Ломен – герой п'єси Артура Міллера (1915–2005) «Смерть торговця» (1949); Бланш Дюбуа – героїня п'єси Теннесі Вільямса (1911–1983) «Трамвай, що зветься "Бажання"» (1947).] мусять кинутися до найближчого туалету, бо їх нудитиме.

Вірте мені щодо цього. Я знаю.

6

На світанку Гелловінського дня я опинився не в Деррі, а посеред океану. Посеред штормового океану. Я вчепився у леер якогось великого судна – мабуть, яхти, я так гадаю – яке перебувало за мить від затоплення. Гнаний штормовим вітром дощ шмагав мені обличчя. Величезні хвилі, чорні біля основ і в зелено-пінявих завитках на вершечках, котились на мене. Яхта здійнялася, вихнулася, а потім різко впала донизу, закручуючись диким гвинтом.

Я прокинувся з цього сну зі збунтованим серцем, скрючені пальці все ще намагались утриматися за той леер, що його наснив собі мій мозок. Проте не лише мозок, бо ліжко все ще ходило ходором униз і вгору. Здавалося, мій шлунок зірвався з тих швартових м'язів, яким належало утримувати його при місці.

У такі хвилини тіло майже завжди розумніше за мозок. Я віджбурнув простирадла й метнувся до ванної, дорогою крізь кухню перекинувши той ненависний жовтий стілець. Пізніше мені саднитиме пальці на ногах, але тоді я це ледь зауважив. Я намагався перемкнути собі горло, але досяг у цьому лише часткового успіху. З глибини горла мені до рота сочився якийсь дивний звук. Ульк-ульк-бульк-урп, приблизно так це звучало. Мій шлунок був яктою, тою, що спершу підноситься, а потім жакливим гвинтом спадає донизу. Я впав на коліна перед унітазом і викинув з себе останню вечерю. Слідом пішли обід і вчорашній сніданок: о Боже, яйця з шинкою. Щойно я побачив весь той сяючий лій, як мене знову знудило. Далі надійшла пауза, а потім відчуття, що все з'їдене мною за минулий тиждень покинуло будівлю.

Тільки-но я був повірив, що все нарешті скінчилося, мої нутрощі видали жакливий водянистий виверт. Я наспотич скочив на рівні, з грюком опустив кільце унітаза й зумів сісти раніше, ніж з мене ринула та водяниста маса.

Але ж ні. Далєбі ще не все. Щойно кишки взялися до роботи, мій шлунок видав ще один карколомний кидок. Залишалося робити одне, і я це зробив: нахилився й виригав у рукомийник.

Так тривало до полудня Гелловінського дня. На той час обидва мої вихідні порти вже не продукували нічого, окрім ріденької кашки. Щоразу, як мене вивертало, щоразу, як мої кишки вхоплювали судоми, я думав одне й те саме: минуле не бажає змінюватись; минуле опирається.

Але я настановив собі бути там, куди Френк Даннінг прибуде сьогодні ввечері. Навіть якщо так і ригатиму й сратиму брудною водичкою. Я мушу бути там. Навіть якщо воно мене вб'є, мій обов'язок бути там.

7

Коли я після полудня тієї п'ятниці ввійшов до аптеки на Централ-стрит, за прилавком стояв її власник, містер Норберт Кін. Вентилятор у нього над головою вертів дерев'яними лопатями, здіймаючи його ще вціліле волосся в якомусь вихлястому танку: павутиння під літнім бризом. Одного погляду на це вистачило, щоби мій ображений шлунок знову видав попереджувальний хлюп. В середині свого білого бавовняного халата аптекар був худим – майже висушеним, – але, коли він побачив мене, його бліді губи скривилися в усмішці.

– Друже мій, ви маєте такий вигляд, ніби трохи перепили.

– Каопектат[222 – Caopectate – торгова назва вісмуту субсаліцетата, протипроносних, противиразових засобів; випускається у вигляді пігулок і суспензії.], – промовив я захриплим голосом, що здався мені геть чужим. – Маєте? – загадуючись, чи його вже винайшли на цей час.

– То ми таки трішечки підчепили вірусу? – він повів головою, і верхнє світло, впавши у скельця його невеличких окулярів без оправ, шваркнуло колом. «Мов вершкове масло на пательні», – подумав я, і мій шлунок відповів на це новим випадом. – Він зараз ходить містом. Боюсь, наступні двадцять чотири години будуть для вас неприємними. Ймовірно, якийсь мікроб, адже ви, либонь, користалися публічним туалетом, забуваючи потім помити руки. Чимало людей лінуються це зро...

– Ви маєте каопектат чи ні?

– Звичайно, зберігається в другій секції.

– А підтримуючі труси, як щодо них?

Тонкогуба усмішка поширшала. Підтримуючі труси – забавна річ, аякже, вельми смішна. Звісно, якщо ви не той, кому вони вкрай потрібні.

– П'ята секція. Хоча якщо ви триматиметеся неподалік дому, вони вам не знадобляться. Судячи з вашої блідості, сер... і того, який ви спітнілий... либонь, найрозумнішим було б саме це.

– Дякую, – перебив я, уявивши собі, як б'ю його просто в губи, вгачуючи весь набір його зубних протезів прямо в глотку. «Посмокчи трохи «Полідента», колего»[223 – Перекручена рекламна фраза засобу для очищення зубної смаги «Polident».].

Скуплявся я повільно, не бажаючи струшувати мої розріджені нутрощі більше, ніж було потрібно. Купив каопектат («велику економну пляшку?» чек), потім підтримуючі труси («для дорослих?» чек). Труси лежали в секції знаряддя для накладання стом, між гумовими клізмами та збуджуючими уяву жовтими звивинами пластикового шлангу, про призначення якого я не бажав нічого знати[224 – Стома – хірургічний отвір, який робиться на передній черевній стінці для виведення калових мас або сечі.]. Були там також і дорослі памперси, але їх я відцурався. Якщо виникне потреба, я підкладу собі в підтримуючі труси кухонних рушників. Ця ідея вразила мене забавністю, і попри всю мою жалюгідність, я мусив докласти зусиль, щоб не розсміятися. Регіт у моєму теперішньому делікатному стані міг призвести до катастрофи.

Ніби відчуваючи мій розпач, схожий на скелета аптекар пробивав чеки повільними рухами. Я подав йому п'ятидоларову банкноту помітно тремтячою рукою.

- Що-небудь іще?

- Лише одне. Мені погано, мені жахливо погано, то чому збіса ви підсміюєтеся з мене?

Містер Кін зробив крок назад, усмішка злетіла з його губ.

- Запевняю вас, я не підсміювався. Я щиро сподіваюся, що вам покращає.

Нутрощі в мені зсудомило. Я трохи похитнувся, хапаючи паперовий пакет з придбаним і тримаючись за прилавок вільною рукою.

- У вас є тут туалет?

Усмішка явилася знову.

- Боюся, не для покупців. Чому б вам не звернутися до якогось... з закладів через дорогу?

- Ви ж справжній мудак, чи не так? Показовий, к лихій годині, громадянин Деррі.

Він заціпенів, а тоді відвернувся й гордовито почимчикував геть, у краї потойбічні, де перебували його пігулки, присипки й сиропи.

Я повільно пройшов повз апарат содової і далі крізь двері. Я почувався немов зі скла зробленим. День був прохолодний, температура не вище сорока п'яти градусів [$225 - 45 \text{ } ^\circ\text{F} = 7,2 \text{ } ^\circ\text{C}$.], але мені обпекло сонцем обличчя. Липке. Знову скрутило кишки. Якусь хвилику я стояв стовпом, з похиленою головою, одна ступня на хіднику, друга в риштаку. Судоми стишилися. Я перетнув вулицю, не оглядаючись на рух машин, і хтось мені посигналив. Я утримався, щоб не тицьнути середнього пальця сигнальнику, але тільки тому, що й без того мав достатньо проблем. Не міг ризикувати, встряючи в неприємності; я вже мав їх.

Знову мене вразила судома, подвійний розворот ножа в кишках. Я кинувся бігом. Найближчим був «Тьмянний срібний долар», тож його двері я й рвонув, увіпхнувшись своїм нещасним тілом у напівтемряву й дріжджовий дух пива. У музичному автоматі Конвей Твітті жалівся, що все це лише облуда [226 - Conway Twitty (1933-1993) - співак у стилі кантрі; «It's Only Make Believe» - його хіт 1958 р. про облудну красуню й нещасне кохання.]. Бажав би я, аби він був правий.

У залі було порожньо, якщо не рахувати одного клієнта, що сидів за порожнім столом і здивовано-злякано дивився на мене, та бармена, що схилився над олівцем, заклопотаний кросвордом у щоденній газеті. Він звів на мене очі.

- Туалет, - сказав я. - Мерщій.

Він показав у кінець бару, і я спринтером кинувся до дверей, позначених ХЛОПИ та ДІВКИ. Виставленою перед собою рукою я штовхнув ХЛОПИ, наче проривний захисник, котрий шукає відкритого поля, куди можна бігти. Там тхнуло лайном, сигаретним димом і сльозогінною хлоркою. Єдина туалетна кабінка не мала дверей, що, мабуть, було на краще. Я різко розстебнув штани, немов той Супермен, що спізнюється на пограбування банку, розвернувся, і полилося.

Саме вчасно.

Коли закінчився останній спазм, я дістав з паперового пакета гігантську пляшку каопектату і зробив три довгих ковтки. Шлунок у мене підстрибнув. Я силою загнав його на місце. Упевнившись, що перша доза не збирається вирватися назад, я потягнув ще, відригнув і неспішно закрутив корок пляшки. На стіні ліворуч від мене хтось нарисував пеніс з тестикулами. Текстикули були розпанахані і з них ринула кров. Під цим чарівливим зображенням художник написав: ГЕНРІ КАСТОНГЕЙ НАСТУПНОГО РАЗУ ЯК ВИЇВЕШ МОЮ ДРУЖИНУ ОСЬ ЩО ОТРИМАЄШ.

Я заплющив очі і, щойно це зробивши, побачив того наляканого клієнта, котрий спостерігав мій спринтерський ривок до туалету. А чи він клієнт? На столі в нього не було нічого; він просто там сидів. З заплющеними очима я ясно побачив його обличчя. Я знав його, це обличчя.

Коли я повернувся до бару, Конвея Твітті вже змінив Ферлін Гаскі[227 - Ferlin Husky (1925–2011) - один з піонерів кантрі музики, співак і актор-комік.], а Безпідтяжко зник. Я підійшов до бармена і запитав:

- Тут сидів парубок, коли я до вас увійшов. Хто він такий?

Той відволікся від свого кросворда.

- Я нікого не бачив.

Я дістав портмоне, витяг п'ятірку і поклав поряд на підкладку під пивний кухоль з логотипом «Наррагансетт»[228 - «Narragansett» - найбільша свого часу пивна компанія Нової Англії, що існувала у 1890–1981 рр.; цей бренд пива знову було відновлено 2005 р.].

- Ім'я.

Він провів короткий мовчазний діалог сам із собою, кинув погляд на банку для чайових, що стояла поряд з банкою маринованих яєць, не побачив усередині нічого, крім одинокого дайма, і зробив жест, за яким моя п'ятірка зникла.

- Там сидів Білл Теркотт.

Це ім'я мені нічого не говорило. Порожній стіл також міг нічого не означати, проте з іншого боку...

Я поклав на шинквас брата-близнюка Чесного Ейбі[229 - Президент Ейбрегем Лінкольн зображений на 5-доларовій банкноті.].

- Він зайшов сюди, бо назирав за мною?

Якщо прозвучить відповідь «так», це означатиме, що він за мною стежив. І, можливо, не тільки сьогодні. Але навіщо?

Бармен посунув банкноту від себе.

- Все, що я знаю, - це те, що він зазвичай заходить сюди хильнути пива, і то побільше.

- То чому він пішов геть, так його й не пивши?

- Може, зазирнув до свого гаманця і не побачив там нічого, окрім своєї більботечної картки. Я що вам, схожий на Брайді Мерфі[230 - Bridey Murphy

– ім'я ірландської жінки XIX ст, котра нібито перевтілилася у XX столітті в американку Вірджинію Тайг, яка у 1952 році під гіпнозом на сеансі регресивної терапії розповіла психотерапевту про своє минуле життя, той написав про це книгу, а в 1956 році за нею було знято фільм; мода на Брайді Мерфі віддзеркалена у поп-піснях, телесеріалах і танцях того часу.]]? А зараз, коли ви вже насмерділи в моєму туалеті, чому б вам або щось не замовити, або не піти собі геть?

– Там добряче смерділо ще до того, як я туди завітав, друже мій.

Не така вже й ефектна прощальна фраза, але це було найкраще, на що я спромігся за тих обставин. Я вийшов і зупинився на хіднику, видивляючись Теркотта. Його ніде не видно було й сліду, натомість у вітрині своєї аптеки стовбичив Норберт Кін, руки складені за спиною, дивиться на мене. Усмішки на нім не було.

8

О п'ятій двадцять того вечора я припаркував «Санлайнер» на стоянці поблизу Баптистської церкви на Вітчем-стріт. Він потрапив до гарної компанії, судячи з дошки оголошень, рівно о 17:00 в цій церкві почалася зустріч АА. В багажнику мого «Форда» лежало все добро, яке я назбирав за сім тижнів життя в цьому, як я звик його називати, Химерному містечку. Все найважливіше лежало в портфелі «Лорд Бакстон», який мені дав Ел: його записи, мої записи та гроші, що ще залишились. Слава Богу, більшість їх я тримав у готівковій формі.

На сидінні поряд зі мною стояла паперова торба з пляшкою каопектату – вже на три чверті спустошеною – і підтримуючими трусами. На щастя, я вже не думав, що вони мені придадуться в нагоді. Шлунок і кишечник, схоже, заспокоїлися, і тремтіння також полишило мої руки. У бардачку, поверх мого «спеціального поліцейського» 38-го калібру лежало кілька батончиків «Пейдей»[231 – «Paunday» – батончики, що випускаються з 1932 року: зовні солоний арахіс, всередині карамельна начинка.]]. Ці речі я також поклав до паперової торби. Пізніше, коли я вже займу позицію в садибі № 202 по Ваймор-лейн між гаражем і живоплотом, я заряджу револьвер і засуну його собі за пояс. Як якийсь дешевий бандюга з тих фільмів категорії «Б», що їх крутять у «Стренді».

У бардачку лежала ще одна річ: номер «Телегіда» з Фредом Естером і Беррі Чейз на обкладинці[232 – Fred Astaire (Фредерик Австерліц, 1899–1987) – танцівник, хореограф, співак, актор, велика зірка Голлівуду; Barrie Chase (нар. 1933 р.) – танцівниця й актриса, партнерка Фреда Естера у 1958 році.]]. Вже, мабуть, удесяте, після того, як я купив цей журнал з ятки на верхній Мейн-стріт, я розгорнув його на п'ятничній програмі.

20:00. Канал 2: «Нові пригоди Еллері Квіна», в ролях Джордж Нейдер та Лес Тремейн. «Така багата, така гарна, така мертва», підступний біржовий брокер (Віт Біссел) спокушає багату спадкоємицю (Ева Габор), тим часом Еллері зі своїм батьком проводять розслідування[233 – George Nader (1921–2002) – актор ліванського походження; Les Tremayne (1913–2003) – актор англійського походження; Whit Bissell (1909–1996) – актор, який знявся в сотнях ролей другого плану; Eva Gabor (1919–1995) – актриса і світська пані єврейсько-угорського походження.]].

Журнал я теж приєднав до інших речей у торбі – взагалі-то просто на удачу, – а вже потім виліз із машини й вирушив у бік Ваймор-лейн. Дорогою мені зустрілися декілька мамунь і татусів, котрі колядували разом зі своїми дітьми, які були надто малими, аби самим утинати «каверзи за ласощі». З багатьох ганків весело скалилися різьблені гарбузи, я проминув

кілька опудал у солом'яних брилях з їх спрямованими на мене безвиразними поглядами.

Я йшов уздовж Ваймор-лейн просто посередині хідника, так, ніби мав повне право на походження тут. Стрівши татуса, котрий вів за руку крихітну дівчинку в хитливіх циганських сережках, маминій яскраво червоній помаді і з великими пластмасовими вушками, що стирчали вгору з її кучерявої перуки, я привітав батька, торкнувшись свого капелюха, і нахилився до дитини, котра теж несла власну паперову торбу.

- Хто ти, любонько?

- Аннетта Фууніджелльо, - відповіла вона. - Вона найгарніша з Мишкетирів[234 - «Mouseketeers» («Мишкетери, або Клуб Мікі Мауса») - перша телепередача, спонсорована кіностудією Волта Діснея у 1955-1959 рр., у якій ведучі пояснювали малим глядачам моральний сенс колізій в улюблених мультиках; Annette Funicello (нар. 1942 р.) - кіноактриса й співачка, співведуча «Мишкетирів».]

- Ти теж гарнуня, - похвалив я її. - Ну, що треба сказати?

Дівчинка подивилася розгублено, і батько, нахилившись, щось шепнув їй на вушко. Вона прояснішала усмішкою:

- Нумо ласощі!

- Правильно, - похвалив я. - Але без каверз сьогодні, згода? - Собі я зарезервував ту, що я її сподівався утнути цим вечором чоловікові з молотком.

Я поліз рукою до своєї торби (довелося відвернути револьвер), дістав «Пейдей» і простягнув малій. Вона розкрила свою торбу, і я кинув батончик туди. Я був просто вуличним перехожим, абсолютним незнайомцем у місті, що не так вже й давно пережило жахливі злочини, але побачив однакову дитячу довіру на обличчях батька і його доньки. Дні нашпигованих ЛСД ласощів ще лежали далеко попереду, в майбутньому, як і дні застережень НЕ КОРИСТУЙТЕСЯ, ЯКЩО ПОРУШЕНА УПАКОВКА.

Батько знову щось прошепотів.

- Дякую вам, містере, - промовила Аннетта Фууніджелльо.

- Вельми втішений, - я підморгнув батькові. - Чудового вам обом вечора.

- Хоч би живіт в неї завтра не розболівся, - сказав тато, а втім, з усмішкою. - Ходімо, гарбузеня.

- Я Аннетта! - заперечила мала.

- Вибач, вибач. Ходімо, Аннетто. - Він обдарував мене посмішкою, торкнувся свого капелюха, і вони вирушили далі по здобич.

Я продовжив свій шлях до № 202, не поспішаючи. Я б ще й насвистував, аби губи в мене не були такими пересохлими. На під'їзній алеї я наважився на швидкий позирк навкруги. Побачив декілька «каверзників-ласунів» на іншому боці вулиці, але ніхто на мене не звертав ані найменшої уваги. Прекрасно. Я швидко вирушив уперед. Щойно опинившись поза будинком, я зітхнув з таким глибоким полегшенням, що віддих, здавалося, надійшов аж від самісіньких моїх п'ят. Далі я зайняв заплановану позицію в дальнім кутку заднього двору, безпечно прихованому між гаражем і живоplotом. Чи то я так гадав.

Я роздивлявся задне подвір'я Даннінгів. Велосипедів там вже не було. Більшість іграшок залишилися – дитячий лук і кілька стріл з наконечниками-присосками, бейсбольний кий з обмотаним ізоляційною стрічкою держак, зелений хула-хуп – проте духова рушниця «Дейзі» зникла. Гаррі забрав її до хати. Він же збирався йти з нею на «каверзи або ласощі» в ролі Баффало Боба.

Чи «дав йому уже за це просратися» Тугга? Чи вже промовила його мати: «Бери, якщо хочеш, це ж не справжня рушниця»? Якщо ще ні, то вже скоро. Їхні репліки вже написані. Мені скрутило шлунок, але цього разу не через той 24-годинний вірус, що ходить містом, а тому що зринуло усвідомлення – тотальне, того роду, яке нутром відчуваєш, – воно явилось мені в усій своїй голосракій славі. Я збагнув, що все це насправді мусить статися. Фактично, все вже відбувається. Шоу розпочалося.

Я поглянув на годинник. Мені здавалося, що я залишив машину на стоянці біля церкви не менше години тому, але було лише за чверть до шостої. У будинку Даннінгів сім'я сидатиме вечеряти... хоча, наскільки я знаю дітей, найменші будуть надто збуджені, щоби хоч сьак-так поісти, а Еллен уже буде вбрана у свій костюм принцеси Літоосінь Зимавесна. Вона, либонь, нарядилася в нього, щойно повернулася зі школи додому, і зводитиме з розуму матір проханнями допомогти їй з бойовою розмальовкою.

Я сів, спершись спиною на задню стіну гаража, порився в торбі й видобув звідти батончик «Пейдей». Підвівши з ним руку, я подумав про бідного Джей Альфреда Пруфрока[235 – Алюзія на фразу «Чи наважусь я потурбувати всесвіт» з поеми Томаса Стернза Еліота (1888–1965) «The Love Song of J. Alfred Prufrock» (1915), написаної у формі потоку свідомості невпевненого в собі й навколишньому світі юнака.]. Я не вельми від нього відрізнявся, хоча всього лиш не був певен, чи наважусь з'їсти батончик. З іншого боку, мені багато чого треба зробити в наступні три з гаком години, а в шлунку в мене вила пуста.

«На хер», – подумав я і розпечатав батончик. Він смакував пречудово – солодкий, солонуватий і жуйкий. За два укуси я поглинув більшу його частину. Вже приготувався запхнути до рота залишок (і дивувався, чому я не здогадався також покласти собі до торби сендвіч і пляшку коли), як раптом краєм лівого ока помітив порух. Я почав розвертатися, одночасно намацуючи в торбі револьвер, але було вже пізно. Щось холодне й гостре вколало мене у западину лівої скроні.

– Дістань руку з торби.

Я відразу впізнав цей голос. «Смішніше було б хіба льоху поцілувати», – докинув його власник, коли я запитав, чи не знає він або хтось з його друзів парубка на прізвище Даннінг. Він сказав, що в Деррі повно Даннінгів і невдовзі я в цьому переконався особисто, але він тоді відразу ж второпав, на кого саме я полюю, хіба не так? І доказ цього я зараз маю.

Вістря клинка врилося ще трішки глибше, я відчув цівку крові в себе на лівому боці обличчя. Кров була теплою проти моєї захололої шкіри. Майже гарячою.

– Давай, куме, витягай. Я здогадуюся, що там всередині, тож якщо твоя рука з'явиться не пустою, тобі гарантована гелловінська закуска у вигляді вісімнадцяти дюймів японської сталі. Ця штука вельми гостра. Виштрикнеться прямо з іншого боку твоєї голови.

Я витяг руку з торби – порожню – і обернувся, щоб побачити Безпідтяжка. Волосся падало йому на вуха й лоба масним клоччям. На блідому, зарослому

щетиною обличчі плавали темні очі. Я відчув досаду таку потужну, що її можна було вважати майже відчаєм. Майже... проте не зовсім. «Навіть якщо воно мене вб'є, – знову подумав я. – Навіть якщо».

– У торбі нема нічого, окрім батончиків, – промовив я м'яко. – Якщо бажаєте покуштувати, містере Теркотт, вам достатньо лиш попрохати. Я вам дам.

Він підхопив торбу, раніше ніж я встиг її торкнутись. Зробив це рукою вільною від клинка, який виявився багнетом. Не знаю, чи насправді той був японським, чи ні, але те, як він зблискував у в'янучому смерку, схилило мене до того, аби погодитися, що цей багнет дійсно надзвичайно гострий.

Він порився в торбі й дістав звідти мій «поліцейський спеціальний» револьвер.

– Нічого, крім батончиків, кажеш? Це мені щось мало нагадує батончик, містере Емберсон.

– Мені це потрібне.

– Атож, і людям в пеклі треба води, але хто ж їм дасть.

– Тихіше, будь ласка, – попрохав я.

Він засунув мій револьвер собі за пояс – саме так, як я сам хотів був зробити, коли продеруся крізь живопліт на подвір'я Даннінгів, – а тоді тицьнув багнетом ледь мені не в очі. Знадобилося чимало волі, щоб не відсахнутися назад.

– Не наказуй, що мені ро...

Він здригнувся. Потер собі спершу живіт, потім груди, а потім щетинисту колону шиї так, ніби щось там застрягло. Я почув, як щось хруснуло в нього в горлі, коли він глитнув.

– Містере Теркотт? З вами все гаразд?

– Звідки ти знаєш мое ім'я? – А тоді, не чекаючи на відповідь: – Це ж Піт, авжеж? Бармен у «Тьмяному». Він тобі сказав.

– Так. А тепер і в мене є запитання до вас. Ви давно стежите за мною? І навіщо?

Він безрадісно усміхнувся, показавши відсутність пари зубів.

– Це вже два запитання.

– Ну, то дайте відповідь на них.

– Ти поводишся, – він знову здригнувся, глитнув знову і сперся спиною на стіну гаража, – ніби ти тут командир.

Я оцінив на око блідість і змучений вигляд Теркотта, нехай містер Кін і був сучим сином з ноткою садизму, але діагност, як мені здалося, він непоганий. Кінець кінцем, хто ще, як не тутешній аптекар, мусить знати, що ходить містом? Я був цілком певен, що мені більше не знадобиться решта каопектату, а от Біллу Теркотту цілком можливо. Не кажучи вже про підтримуючі труси, коли вірус у ньому по-справжньому візьметься до роботи.

«Це може вилитися у щось або дуже добре, або дуже погане», – подумав я. Та все це було лайно. Нічого доброго не передбачалось.

«Не переймайся. Нехай говорить. А щойно він почне ригати – якщо це станеться раніше, ніж він переріже тобі горло або застрелить з твого власного револьвера, – кидайся на нього».

– Просто скажіть мені, – промовив я, – думаю, я маю право знати, оскільки вам я нічогосінько не зробив.

– Зате йому ти задумав щось зробити, ось що я думаю. Усе те, що ти патякав по місту про купівлю нерухомості – то все повне лайно. Ти приїхав сюди, щоби знайти його. – Він кивнув на дім по той бік живоплоту. – Я це зрозумів у ту ж мить, як його ім'я вискочило з твого рота.

– Як це вам так удалося? У цьому місті повно Даннінгів, ви самі це казали.

– Йо, але тільки один, який мені не байдужий.

Він підняв руку з багнетом і рукавом витер піт собі з лоба. Я міг би накинутися на нього в ту мить, але побоявся, що шум бійки приверне чийсь увагу. А якщо вистрелить револьвер, найімовірніше, саме я буду тим, кому дістанеться куля.

А ще мені стало цікаво.

– Мабуть, десь на своєму шляху він зробив вам неабияке добро, якщо ви перетворилися на його янгола-охоронця.

Він безрадісно реготнув:

– Це таки смішно, пацику, але в якомусь сенсі й правда. Гадаю, в якомусь сенсі я його янгол-охоронець. Принаймні зараз.

– Що ви маєте на увазі?

– Маю те, що він мій, Емберсоне. Цей сучий син убив мою меншу сестричку, і якщо хтось і всадить у нього кулю... або перо, – він помахав багнетом перед своїм блідим, зловісним обличчям, – то це буду я.

9

Я дивився на нього з роззявленим ротом. Десь віддалік проторохтіла серія вибухів, якийсь бо гелловінський зловмисник забавлявся з хлопавками. По всій Вітчем-стрит чулися дитячі викрики. Але тут ми були лише вдвох. Кристі з її приятелями-алкоголіками називали себе друзями Білла[236 – Учасники зібрань АА, котрі вже почали звільнятися від звичного п'янства, називають себе «друзями Білла» за іменем засновника руху Анонімних алкоголіків Білла Вілсона (1895–1971).]; ми ж з ним були ворогами Френка. Чудова команда, можна сказати... хоча Білл «Безпідтяжко» Теркотт не дуже скидався на командного гравця.

– Ви... – я затнувся і помотав головою. – Розкажіть.

– Якщо ти хоча б уполовину такий розумник, яким себе вважаєш, то й сам міг би скласти все до купи. Чи Чеззі тобі мало розповів?

Спершу мені не склалося. Потім осяяло. Мініатюрний чоловічок з русалкою на передпліччі й лицем бадьорого бурундучка. От лишень тільки лице його

втратило всю бадьорість, коли чоловічка ляснув по спині Френк Даннінг, порадивши йому тримати ніс у чистоті, бо такий довгий ніс легко забруднити. А ще перед тим, коли Френк іще сипав анекдотами в дальнім кінці «Ліхтарника» за баляндрасовим столом братів Трекерів, Чез устиг мене просвітити щодо дратівного характеру Даннінга... хоча, завдяки твору прибиральника, це не було для мене новиною. «Від нього завагітніла одна дівчина. Десь за пару років після того вона забрала дитину й наживала п'ятами».

- Щось приймаєш по радіо, командоре Коді[237 - Commando Cody - герой науково-фантастичного серіалу (перша частина якого має назву «Люди-радары з Місяця»), що демонструвався у 1952-1953 рр. у кінотеатрах, а згодом і по телевізору.]? Вигляд маєш саме такий.

- Перша дружина Френка Даннінга була вашою сестрою.

- Вгадав. Учасник назвав потайне слово й отримує сотню баксуув[238 - Традиційна фраза з телевікторини «Ви абсолютно праві» (1947-1961), яку вів знаменитий комік Граучо Маркс (1890-1977); коли учасник гри вгадував «секретне» слово, з цими словами з-під стелі спускалася схожа на Маркса іграшкова качка (в окулярах, з вусами й сигарою) і зі стодоларовою банкнотою в дзьобі.].

- Містер Фраті казав, що вона забрали дитину і втекла з нею. Бо мала вже досить того, що він являється додому п'яним і скаженіє.

- Йо, це те, що він тобі сказав, і так думають більшість людей в цьому місті - так думає Чеззі, наскільки мені відомо, - але я-то знаю краще. Ми з Кларою завше були близькі. Росли разом і завше стояли одне за одного. Ти, мабуть, зеленого поняття не маєш про такі речі, ти в моїх очах, як якась геть холодна риба, але в нас з нею було саме так.

Я згадав про той єдиний гарний рік, що ми мали з Кристі - шість місяців до шлюбу й шість місяців після одруження.

- Не такий вже я й холодний. Я розумію, про що ви кажете.

Він знову масував собі живіт, груди, горло і знову груди, хоча я не думаю, щоб він сам це усвідомлював. Обличчя його поблідшало ще дужче. Я загадався, чим він сьогодні обідав, але тут же подумав, що не варто цим перейматися, скоро я побачу все на власні очі.

- Йо? Тоді ти, може, подумаєш, що це смішно, що вона мені ні разу не написала, після того, як десь оселилася з Мікі. Навіть поштової листівки не прислала. Мені самому це зовсім не смішно. Бо вона мусила. Вона знала, як я переживаю за неї. І знала, як я люблю її дитинку. Їй було двадцять, а Мікі було шістнадцять місяців, коли цей мандавошний анекдотчик заявив, що вони пропали. То було влітку 38-го. Зараз їй би було сорок, а моему небожу двадцять один. Достатньо був би вже дорослий, щоби, на хер, голосувати. І ти хош мені сказати, що вона ані одного слова не написала би рідному брату, котрий, коли ми з нею іще були дітьми, перешкоджав Пронозі Ройсу, щоби той не терся своїм старим, морщавим м'ясом їй об зад? Чи вона не попросила б у мене трохи грошей, щоби їй вгніздитися в Бостоні чи там в Нью-Гейвені або десь іще? Містере, та я би...

Він скривився, видав тихий, такий знайомий мені звук буль-урп і поточився, знову спершись на стіну гаража.

- Вам краще сісти, - сказав я, - ви хворий.

– Я ніколи не хворію. В мене навіть застуда останній раз була ще в шостому класі.

Якщо це так, то цей вірус влаштує йому блицкриг швидше, аніж німці колись були вдерлися до Варшави.

– Це кишковий грип, пане Теркотте. Я сам всю ніч з ним промучився. Містер Кін, аптекар, каже, що він зараз ходить містом.

– Та сухосрака стара баба нічого не розуміє. Я почуваюся добре. – Він струснув своїми засмальцьованими патлами, щоб показати, який він молодець. Лице в нього зблідло ще дужче. Рука, в якій він тримав свій японський багнет, тремтіла точно так, як до полудня тремтіли руки в мене. – Ти хочеш дослухати чи ні?

– Звісно.

Я крадькома кинув погляд собі на годинник. Було вже десять хвилин по шостій. Час, що був тягнувся так повільно, тепер пришвидшився. Де зараз перебуває Френк Даннінг? Все ще у маркеті? Я гадав, навряд. Я гадав, він сьогодні полишив роботу рано, можливо, сказавши, що хоче повести своїх дітей на «каверзи або ласощі». От тільки не це було в його планах. Він сидів у якомусь із барів, але не в «Ліхтарнику». Туди він заходив на одне пиво, щонайбільше міг випити пару. Тобто, з такою дозою він управлявся – якщо взяти за приклад мою дружину, а я гадав, що вона є цілком коректним прикладом, – але йшов звідти завжди з пересохлим горлом і мозок його волав добавки.

Ні, коли він відчував справжню потребу залитися внівець, буквально скупатися в пійлі, він вибирав для цього якийсь із брудніших барів: «Шпицю», «Тьмяний» або «Відро». Або навіть якесь з тих абсолютно паскудних кубел, що нависали над занечищеним Кендаскігом – «У Воллі» або ще непристойніший «Парамаунт лаундж», де більшу частину стільців біля шинкваса зазвичай займали древні повії з геть зашпарованими обличчями. А чи розповідає він там анекдоти, від яких регоче весь зал? Чи наважується хоч хтось там з ним спілкуватися, коли він вже цілком поринув у роботу з поливання етиловим спиртом розжареного вугілля люті на задвірках власного мозку? Навряд чи, якщо той хтось не бажає терміново собі шукати послуг дантиста.

– Коли моя сестра з її синочком зникли, вони тоді з Даннінгом жили у маленькому з'йомному будиночку там, далі, на міській межі, де вже починається Кешмен. Він дико пиячив, а коли він дико пиячить, він розпускає свої кулаки. Я бачив на ній синці, а одного разу в Мікі вся його крихітна ручка була синя, аж чорна, від зап'ястка аж по лікоть. Я було питаюся в неї: «Сестричко, він тебе б'є і дитину теж б'є? Бо коли так, я його самого віддухопелю». А вона мені – ні, але, коли каже це, то в очі мені не дивиться. Вона каже мені: «Тримайся подалі від нього, Біллі. Він сильний. Ти теж, я знаю, але ти щуплий. Трохи дужчий вітер дмухне – і тебе геть занесе. Він тебе боляче потовче». Не пройшло й півроку опісля того, і вона зникла. Вшилася, це він так каже. Але по той бік міста багато лісів. Чорти забирай, та там, в тому Кешмені, взагалі, окрім лісу, нічого більше нема. Ліси та болота. Ти здогадуєшся, що насправді трапилося, не?

Я здогадувався. Хтось міг би й не повірити, тому що тепер Даннінг був поважаним громадянином, котрий на позір цілком контролює своє пиття, і то віддавна. А також тому, що він випромінює навкруг себе той свій шарм. Але я-то мав інсайдерську інформацію, авжеж?

– Здогадуюся, що його перемкнуло. Він міг повернутись додому п'яний, а вона йому щось таке сказала, можливо, щось таке абсолютно риторичне...

– Рито... що?

Я поглянув на сусідній двір крізь живопліт. Там, у кухонному вікні, промайнула і зникла жіноча фігура. В маєтку Даннінгів подавали вечерю. А десерт істимуть? «Джелл-О» з «Мрійливими вершками»? Вафельний торт «Ріц»? Я подумав, що навряд. Кому потрібні десерти під ніч Гелловіну?

– Я маю на увазі, що він їх убив. Хіба ви самі не так думаете?

– Йо... – він здавався враженим, але не менш підозріливим. Гадаю, одержимі завжди мають такий вигляд, коли чують промовленими й підтвердженими ті речі, які їм самим не давали заснути довгими ночами. «Тут криються якась каверза», – думають вони. От тільки наразі ніякої каверзи не було. А втім, і ласого теж нічого.

Я заговорив:

– Даннінгу було скільки – двадцять два? Ціле життя попереду. Він мусив би подумати. «О, я зробив страшну річ, але я можу все поправити. Ми тут далеко, серед лісу, а до найближчих сусідів ціла миля...» Була там миля, Теркотте?

– Не менш, – підтвердив він, і то якось ніби насилу. Він масував собі горло однією рукою. Багнет у другій опустився. Мені вхопити його правицею було б просто, і вирвати револьвер в нього з-за пояса лівою теж не становило проблеми, але я не хотів цього робити. Я гадав, що вірус сам заопікується містером Біллом Теркоттом. Я насправді думав, що все буде так просто. Ви бачите, як легко забути про опірність минулого?

– Отже, він перевіз тіла до лісу і там їх закопав, а сам заявив, що вони втекли. Розслідування напевне було зовсім поверховим.

Теркотт відвернув голову й сплюнув.

– Він з давньої, поважаної в Деррі родини. Мої ж приїхали сюди з долини річки Святого Джона в іржавому старому пікапі, коли мені було десять, а Кларі вісім років. Говорячи прямо, суцї злидні. То як ти гадаєш?

Я подумав, що це черговий доказ того, що Деррі є Деррі – ось що я гадав. І хоч я й розумів журбу Теркотта і співчував йому, тим не менше, тут йшлося про старий злочин. Мене ж непокоїв той, якому було призначено статися менш ніж через дві години.

– Ви приставили до мене Фраті, хіба не так? – Тепер це виглядало цілком очевидним, але все одно мене не полишало розчарування. Я-то вважав, що той за своєю вдачею така дружелюбна людина, просто поділився зі мною міськими плітками за кухлем пива й збіранкою лобстера. Донощик. – Він ваш приятель?

Теркотт усміхнувся, але це більше схоже було на гримасу.

– Я в друзях у багатого жидка, лихваря? Хоч би не вмерти з реготу. Хочеш почути невеличку історію?

Я знову скинув оком на годинник у мене на зап'ястку і побачив, що маю ще трохи вільного часу. Поки Теркотт балакатиме, старий добрий вірус ретельно робитиме свою справу. Тільки-но він перегнеться ригати, тут-то я й стрибну.

- Чом би й ні.

- Я, Даннінг і Чез Фраті всі одного віку - сорок два. Можеш в таке повірити?

- Авжеж.

Однак Теркотт, живучи важким життям (а зараз він ще й був хворим, хоча й не бажав цього визнавати), виглядав на десять років старшим за тих двох.

- Коли я й вони, ми тобто, вчилися в старших класах ще в старій консолідованій школі, я був помічником менеджера футбольної команди. Всі мене звали Тигер Білл - кльово, правда? Коли ще був меншим, я намагався потрапити в команду, а потім іще, пізніше, але обидва рази мене зрізали. Сильно худий для лінії, містере, сильно повільний для захисту. Й отака вся історія мого довбаного життя, містере. Але я любив цю гру, а зайвого дайма, щоб купляти собі квиток, не мав - у моєї родини не було нічого - отож я й вхопився за роботу помічника менеджера. Гарна назва, та ти хоч знаєш, що воно означає?

Звісно ж, я знав. У тому житті, де я був Джейком Еппінгом, не було Містера Агента з нерухомості, натомість був Містер Шкільний Вчитель, а деякі речі не змінюються в часі.

- Ви були водоносом-попихачем.

- Йо, я підносив ім воду. І тримав відро для ригання, коли комусь з них ставало зле після того, як відбігає кілька кругів на сонці, ну, і ще інколи я переймав когось зі скажених фанатів. Я також залишався на полі після всіх і допізна збирав усе те їхнє розкидане лайно та підбирав обісрані труси з долівки в душовій.

Він скривився в гримасі. Я уявив собі, як його шлунок перетворюється на яхту серед бурхливого моря. Здіймається вгору, пацанчику... а тоді гвинтом падає вниз.

- Отже, одного дня у вересні 34-го отак працюю я на полі після тренування, сам-один, збираю розкидані щитки та еластичні бинти та іншу херню, яку вони завжди лишали по собі, складаю все те до кошика на тачці, і раптом бачу, як через поле, мов ошпарений, гублячи підручники, летить Чез Фраті. А за ним услід котиться зграя хлопців... Боже, що воно там таке?

Він почав озиратися навсібіч, очі на блідому обличчі вибухнули. І зараз я, либонь, теж зміг би вихопити в нього револьвер, та й багнет напевне, але утримався. Рука його знову масувала груди. Не живіт, а груди. Це, мабуть, мусило б мені щось підказати, але так багато іншого роїлося мені в голові. І не останнім з того була його оповідка. Таке прокляття читаючого класу. Нас можна звабити цікавою історією навіть в найменш відповідні моменти.

- Попустіться, Теркотте. То просто діти кидають петарди. Гелловін же, пам'ятаєте?

- Мені щось не дуже добре. Мабуть, ти правий про той вірус.

Якщо він вирішить, що йому може погіршати настільки, що це його серйозно виведе з ладу, він може зробити якусь прикру дурню.

- Не думайте зараз про вірус. Розкажіть мені про Фраті.

Він виширився. Недоладною була ця усмішка на такому блідому, щетинястому, вкритому потом обличчі.

– Кентуха Чеззі біг, як скажений, але вони його наздоганяли. Там, за південним краєм поля, ярдів за двадцять далі воріт, був ярк, і вони штовхнули його туди. Ти здивуєшся, якщо я скажу, що серед них був Френкі Даннінг?

Я помотав головою.

– Там-то вони й запопали Чеззі і здерли з нього штани. А потім оточили його та й давай штурхати та стусати. Я їм кричу, щоб перестали, а один з них глянув угору, на мене, та й гукає: «Ану, давай, спускайся сюди, зупини нас, ібло твое невмиване. Ми тобі проти нього вдвое наваляємо». Ну, то я й побіг до перевдягальні, там ще було кілька футболістів, так я їм сказав, що зграя якихось мудаків пресують хлопця, то, може, вони не проти вмішатися. Авжеж, їм глибоко насрати було, хто там кого і за що пресує, але ті спортсмени завжди були раді встряти в бійку. Вони кинулися туди, декотрі побігли в самих лиш трусах. Ти хочеш почути з того найзабавніше, Емберсоне?

– Звісно. – Я знову кинув швидкий погляд на годинник. Вже майже за чверть сьома. В будинку Даннінгів Доріс мусить вже мити посуд і, либонь, слухає Гантлі-Бринклі по телевізору[239 – «Huntley-Brinkley Report» – найпопулярніша у 1950-60-х рр. щовечірня програма новин, яку канал Ен-Бі-Сі подавав у формі телемоству двох ведучих: Чет Гантлі (1911–1974) транслювався із Нью-Йорка, а Девід Бринклі (1920–2003) з Вашингтона.].

– Ти кудись поспішаєш? – спитав Теркотт. – На поїзд, бля, запізнюєшся, чи що?

– Ви збиралися розповісти мені щось забавне.

– О. Авжеж. Вони співали шкільний гімн! Як тобі таке подобається?

В моїй уяві постали вісім чи десятеро дебелих, напівроздягнених хлопців, як вони галопом несуться через поле, прагнучи розрядитися після тренування у невеличкій бійці, і співають: «Хейл, Тигри Деррі, ми високо несемо прапор наш». Це таки дійсно було забавним.

Теркотт побачив на мені усмішку і відповів власною. Вона в нього вийшла напруженою, проте широю.

– Парочку тих хлопців футболери таки добряче відбуцали. Хоча й не Френкі Даннінга; той сраний герой побачив, що своїх менше, і втік до лісу. Чеззі лежав на землі, тримав одну руку другою. Ту було зламано. А втім, могло статися й гірше. Вони могли б його зовсім забити до шпиталю. От один з футболістів дивиться на нього, як він там лежить, і типу торкається його носом – як ото, бува, торкаєшся коров'ячого коржа, в який мало був не вступив – та й каже: «І це ми бігли аж сюди, щоб врятувати якесь єврейське порося?» І вся їхня ватага зареготала, бо то ж був жарт такий, розумієш? – Він подивився на мене крізь сяючі бріоліном кудла свого волосся. – Єврей? Порося?

– Я розумію, – підтвердив я.

– «Ой, та кого воно гребе, – каже інший. – Я відбуцав когось, і мені цього достатньо». Вони пішли назад до себе, а я поміг друзяці Чезу вилізти з того ярка. Я навіть додому його провів, бо боявся, що він десь може зомліти, чи ще що-небудь. Ще більше я боявся – і він теж, – що Френкі з його друзками можуть повернутися, але все'дно не кинув його.

Звідки мені к херам знати, чому я це зробив. Аби-то ти бачив той дім, у якому він жив – палац, блядь. Той ломбардний бізнес мусить добрячий зиск давати. Коли ми туди дійшли, він мені подякував. І то щиро. Він ледь не ридав. А я кажу: «Та нема за що. Мені просто не сподобалося, що шестеро на одного». Так і було насправду. Але ти знаєш, як то кажуть про євреїв: вони ніколи не забувають ні про борги, ні про послуги.

– Чим ви й скористалися, щоби дізнатися, чим я займаюсь.

– Я добре собі уявляв, чим ти займаєшся, братчику. Я просто хотів упевнитися. Чез казав мені, щоб я це облишив, – казав, що, на його думку, ти гарний хлопець, – але коли йдеться про Френкі Даннінга, я цього не облишу. Ніхто не має права займати Френкі Даннінга, окрім мене. Він мій.

Він скривився, знову почавши розтирати собі груди. І врешті мені дійшло.

– Теркотте, вас нудить?

– Та ні, серце. Давить щось.

Звучало невесело, і мозок мені прохромило: «Тепер і він усередині тієї нейлонової панчохи».

– Сядьте, поки ще не впали, – ворухнувся я в його бік. Він навів револьвер. Шкіра в мене між сосками – там, куди мусить ввійти куля – почала страшенно свербіти. «Я міг його обеззброїти, – майнула думка, – запросто міг. Але ні, я мусив дослухати історію. Я мусив все взнати».

– Сам сядь, братане. Вгамуйся, як то пишуть під карикатурами.

– Якщо у вас інфаркт...

– Нема в мене на хер ніякого інфаркту. Сідай, зараз же.

Я сів і подивився вгору на нього, він прихилився до гаража. Губи в нього набули синюшного відтінку, який не асоціювався в мене з добрим здоров'ям.

– Що ти йому хочеш зробити? – спитав Теркотт. – Ось що я бажаю знати. Ось що я мушу знати, переш ніж вирішу, що робити з тобою.

Я сильно задумався, як йому на це відповісти. Так, ніби мое життя від цього залежало. А мабуть, що й так. Я не вірив, що в Теркотті ховається природжений убивця, і не важливо, як він сам про себе думає, інакше б Френка Даннінга уже давним-давно поклали поряд з його батьками. Але в Теркотта був мій револьвер і сам він був хворим. Він міг натиснути гачок випадково. Та хтозна-яка сила, що воліла, аби все залишалось незмінним, могла йому навіть допомогти це зробити.

Якщо я скажу йому чисту правду – залишивши, звісно, безумну частину за дужками, – він може повірити. Завдяки тому, у що він уже вірить. Тому, що він знає серцем.

– Він збирається зробити те саме знову.

Він уже було відкрив рота, щоб перепитати, що я маю на увазі, але зупинився. Очі його широко розплющились.

– Ти хочеш сказати... іі? – глянув він у бік живоплоту. До цього я навіть не був певен, що він знає, що там, за живоплотом.

– Не тільки іі.

– Когось з дітей теж?

– Не когось, усіх. Якраз зараз він напивається, Теркотте. Доводить себе до того свого оскаженіння. Ви самі добре знаєте, який у нього буває стан, хіба ні? Тільки після цього разу не буде ніяких намагань прикритися. Йому це без різниці тепер. Це накопичувалося від його останнього запою, коли Доріс врешті втопилася від побоїв. Вона показала йому на двері, ви це знали?

– Всі про це знають. Він живе у меблявих кімнатах, там, на Милосердя.

– Він намагався повернутися, сподівався її умилювати, але його чари не діють на неї більше. Вона бажає розлучення, й оскільки він врешті зрозумів, що не може від цього її відмовити, розлучення він збирається їй надати за допомогою молотка. А потім тим же способом розлучитися й зі своїми дітьми.

Він дивився на мене насуплено. Багнет в одній руці, револьвер у другій. «Трохи дужчий вітер дмухне – і тебе геть занесе», – сказала йому сестра багато-багато років тому, але я думав, що цього вечора вистачить і легенького бризу.

– Звідки ти можеш це знати?

– Я не маю часу на пояснення, але знаю це точно. Я тут, щоби цьому завадити. Тому віддайте назад мій револьвер і дозвольте мені це зробити. Ради вашої сестри. Ради вашого племінника. І ще тому, що я думаю, що насправді, глибоко в душі, ви добра людина. – Останнє було сушим лайном, але якщо ти вже вирішив його намазувати, як казав мені батько, тоді маж густо. – Інакше б ви навряд чи заважали Даннінгу з його приятелями до півсмерті забивати Чеза Фраті.

Він міркував. Я ледь не вголос чув, як крутяться в його голові коліщатка і клацають шпичі. А тоді його очі сяйнули. Можливо, то був відблиск останнього світла вже зайшого сонця, але мені це нагадало ті свічки, що блимали зараз по всьому місту всередині різьблених гарбузів. На його губах заграла усмішка. Наступні його слова могли прозвучати лише з вуст душевно хворої особи... але такої, що занадто довго прожила в Деррі... або і те, й інше разом.

– Збирається з ними покінчити, еге ж? Гаразд, хай так і зробить.

– Що?

Він наставив на мене револьвер.

– Сядь, Емберсоне. Сиди й не рипайся.

Я сів, згнітивши серце. Вже перейшло за сьому, і його фігура перетворювалася на тінь.

– Містере Теркотт, Білле, я знаю, ви негарно почуваетесь, отже, либонь, не зовсім розумієте ситуацію. Там, у будинку, жінка й четверо дітей. Малій дівчинці лише сім років, заради Бога.

– Мій небіж був набагато меншим, – промовив Теркотт повагом, людина, що оголошує велику правду, котра пояснює все. І виправдовує все заодно. – Я занадто недужий, щоби ним займатися, а ти не маєш духу. Я бачу це, достатньо на тебе тільки глянути.

Я гадав, що тут він помиляється. Він міг мати рацію щодо Джейка Еппінга із Лізбон-Фолза, але той парубок змінився.

- Чому не дозволити мені спробувати? Що вам за біда?

- Тому що, якщо ти навіть його на хер упораєш, цього буде недостатньо. Я шойно це второпав. Це мені зараз найшло, немов... - він клацнув пальцями, - мов нізвідки.

- У ваших словах нема сенсу.

- Це тому, що ти не бачив упродовж двадцяти років, як люди типу Тоні й Філа Трекерів підносять його, наче якогось, в сраці, короля. Двадцять років дивитися, як жінки лупають очима на нього, наче він якийсь Френк Сінатра. Він їздить «Понтіаком», а я за цей час встиг погнути спину на шести фабриках за мінімальну платню, а тієї шерсті так наковтаєшся за зміну, що й вранці несила встати. - Рука в нього на грудях. Тре й тре. Лице біла пляма в мороці заднього двору дому № 202 по Ваймор-лейн. - Подохнути - це надто легко для цього мандавошника. Що йому треба, так це років сорок, чи й більше, у Шенку, де, якщо він впустить мило в душовій, він, блядь, боїтиметься нагнутись, аби його підняти. А з кайфу єдино що матиме, хіба якісь вичавки. - Голос у нього погас. - А знаєш, що ще?

- Що? - у мене все захололо.

- Коли він протверезіє, він за ними тужитиме. Йому стане жаль, що він таке наробив. Він страждатиме, що нічого не повернути взад. - тепер він говорив, ледь не шепочучи, хрипло, безвільно. Так непоправно душевнохворі мусять балакати самі до себе глибоко вночі, в таких закладах, як «Джуніпер-Гілл», коли слабшає дія ліків. - Може, він не вбиватиметься аж так щоби сильно за своєю жінкою, але за дітьми - авжеж, напевно. - Він реготнув й одразу ж скривився так, ніби від цього йому стало боляче. - Ти мені оце тут, либонь, сраного лайна наплів, але знаєш шо? Я надіюсь, що ні. Пождемо й побачимо, от.

- Теркотте, там же невинні діти.

- І Клара така була. І маленький Мікі. - Його плечі-тіні піднялись і опустились, стелувшись. - Хер з ними.

- Ви не мусите так...

- Стули пельку. Пождемо.

10

Годинник, що його вручив мені Ел, мав флуоресцентні стрілки, і я з безсилим жахом дивився, як довга опускається на дно циферблата, а потім починає знову дряпатися вгору. Двадцять п'ять хвилин до початку «Нових пригод Еллері Квіна». Двадцять. П'ятнадцять. Я спробував заговорити, але Теркотт наказав мені заткнутися. Він весь час тер собі груди, лише ненадовго перервав, щоб дістати сигарети з нагрудної кишені.

- О, оце діло, - зауважив я. - Вашому серцю це піде на користь.

- Шкарпетку в пельку собі заткни.

Він устроїв багнет у гравій, яким ззаду було підсипано гараж, і потертою запальничкою «Зіппо» підкурив сигарету. В моментному спалаху полум'я я побачив, як його обличчям спливає піт, попри те, що під ніч стало

холодно. Здавалося, його очі ще глибше запали в очниці, від чого лице в нього стало схожим на череп. Він затагнувся, закашлявся димом. Худе його тіло сіпалося, але револьвер залишався незрушним. Націленим мені в груди. Вгорі посходили зірки. Вже за десять хвилин восьма. Скільки встигне пройти фільму про Еллері Квіна до прибуття Даннінга? Твір Гаррі цього не повідомляв, але я гадав, що небагато. Занять у школі завтра нема, але Доріс Даннінг все одно не захоче, щоби семирічна Еллен поверталася додому пізніше десятої, навіть якщо вона гулятиме разом з Туггою й Гаррі.

П'ять хвилин до восьмої.

І раптом мене прохромилла ідея. Яскрава, як беззастережна істина, і я поспішив її виголосити, поки ще не пригасла.

– Ти серло.

– Що? – випрямився він, мов уколотив.

– Те, що чув, – перекривив його я. – «Ніхто не має права займати Френкі Даннінга, окрім мене. Він мій». Ти повторюєш собі це впродовж двадцяти років, хіба не так? І по сю пору ним не займався.

– Я тобі наказав заткнутися.

– Чорт, та вже цілих двадцять два! Ти не займав його й тоді, коли він гамселив Чеза Фраті, еге ж? Ти втік, як мале дівчисько, і привів футболістів.

– Їх там шестеро було!

– Авжеж, але відтоді Даннінг сто разів був сам-один, а ти навіть бананової шкоринки йому не підкинув під ноги, щоби він підсковзнувся на хіднику. Ти, Теркотте, сране серло. Ховаєшся тут, як той кролик у норі.

– Стули пельку!

– Годуєш себе негодним лайном про те, що побачити його у в'язниці – це найкраща помста, щоб тільки не подивитися в очі тому факту, що...

– Стули пельку!

– ... що ти чудо в пір'ях без яець, котре дозволяє вбивці своїй сестри гуляти вільно, де схоче, вже впродовж двадцяти з гаком років.

– Я тебе попереджаю! – він звів курок револьвера.

Я ткнув собі в груди великим пальцем.

– Давай. Стрілай. Люди почують постріл, приїде поліція. Даннінг побачить гвалт і зразу ж розвернеться, а в Шошенку опинишся ти. Можу закластися, у них там теж мається фабрика. Ти зможеш там працювати за нікель за годину, замість долара-двадцяти. І тобі це подобатиметься, бо ти не муситимеш пояснювати самому собі, чому ти навіть не намагався нічого зробити за всі ці двадцять років. Якби була жива твоя сестра, вона б на тебе плюну...

Він тицьнувся з револьвером вперед, з наміром вперти його мені в груди, але перечепився об той чортів свій власний багнет. Я відбив револьвер убік тильною стороною долоні, і той вистрелив. Куля, мабуть, зарилася в ґрунт менш ніж за дюйм від моєї ступні, бо холошу штанів мені збризнуло душем з дрібних камінчиків. Я підхопив револьвер і наставив на нього,

готовий вистрелити, якщо він зробить щонайменший порух до поваленого багнета.

Натомість він сам привалився до гаражної стіни. Тепер обидві його долоні притискалися до лівої половини грудей, а в горлі глухо лунала гикавка.

Десь неподалік – на Кошут, не на Ваймор – заволав чоловічий голос: «Забави забавами, хлопці, але ще одна петарда, і я викликаю поліцію! Так собі й затямте!»

Я віддихнув. Теркотт теж випустив повітря, але конвульсивними поштовхами. Гикавка не перестала, навіть коли він сповз по стіні гаража і розпластався на гравії. Я підняв багнет, подумав, чи не заткнути його собі за пояс, але вирішив, що ще розпорю ним собі стегно, коли прориватимуся крізь живопліт: минуле діє завзято, намагаючись мене зупинити. Натомість я закинув багнет у темний двір, почувши глухий брязк, коли той об щось вдарився. Можливо, об собачу будку з написом ЦЕ ДОМИК ДЛЯ ВАШОГО ЦУЦИКА.

– Лікаря, – прохрипів Теркотт. Очі в нього блищали, мабуть, повні сліз. – Прошу, Емберсоне. Страшно болить.

Викликати «швидку». Гарна ідея. А слідом зовсім кумедне. Я прожив у Деррі – у 1958 році – вже майже два місяці, але все одно поліз рукою собі до правої передньої кишені штанів, де, якщо на мені не було піджака, я завжди тримав мобільний телефон. Пальці не намацали нічого, окрім кількох монет та ключів до «Санлайнера».

– Вибачте, Теркотте. Ви народилися не в ту епоху, де рятують вмиль.

– Що?

Судячи з мого «Б'юлова», Америка дочекалася, і «Нові пригоди Еллері Квіна» зараз уже в ефірі.

– Тримайтесь, – кинув я і попхнувся крізь живопліт, вільною від револьвера рукою прикриваючи собі очі від підстрижених, гострих гілочок.

11

Посеред заднього двору Даннінгів я перечепився об пісочницю і, розтягнувшись на весь зріст, опинився лицем до лица з пустою лялькою, на якій, окрім корони, більше не було нічого. Револьвер вилетів з моєї руки. Я навкарачки поліз його шукати, гадаючи що нізачо не знайду; це фінальний трюк опірного минулого. Дрібний, порівняно з нападами кишкового вірусу й Білла Теркотта, але ефективний. А коли я його все ж таки врешті уздрів на краю трапецієподібної смуги світла, що падала з кухонного вікна, я також почув звук автомобіля, що наближався по Кошут-стрит. Той рухався набагато швидше, ніж міг би собі дозволити розсудливий водій на вулиці, повній дітей у масках і з колядницькими торбами. Я здогадався, хто то мчить, ще раніше, ніж завищали гальма і він зупинився.

У будинку № 379 Доріс Даннінг сиділа з Троєм на дивані, тимчасом як по хаті, в костюмі індіанської принцеси гарцювала Еллен, котрій жаж як не терпілося вже йти. Той лише щойно був сказав їй, що, коли вони повернуться з Туггою й Гаррі додому, він допоможе їм з'їсти цукерки.

– А от і ні, наряджайся, і йди сам собі назбирай.

Усі на це розсміялися, навіть Гаррі, хоча він якраз був у туалеті, роблячи останнє перед виходом пісь-пісь. Бо Еллен була справжнісінькою Люсі Болл, вона будь-кого зміла розсмішити.

Я хапнув револьвер. Він вислизнув з моїх спітнілих пальців і знов опинився в траві. Гомілка в тому місці, де я нею врізався у пісочницю, буквально вила. По інший бік будинку хряснули двері машини і швидкі кроки затупотіли по бетону. Пригадую, я подумав: «Замкни мерщій двері на засув, матусю, то не просто твій оскаженілий чоловік іде; то саме Деррі, воно наближається до порога».

Я підхопив револьвер, хитнувшись, звівся на рівні, зачепився ступнею собі ж об ногу і мало знову не впав, але віднайшов рівновагу і бігом кинувся до задніх дверей. На моєму шляху містилася ляда льоку. Я її оббіг, упевнений, що, варто мені на неї наступити своєю вагою, як вона проломиться. Саме повітря, здавалося, перетворилося на сироп, так, ніби воно теж намагалося мене уповільнити.

«Хай навіть це мене вб'є, – подумав я, – нехай навіть це мене вб'є, і Освальду все вдасться, і загинуть мільйони. Нехай навіть так. Тому що це відбувається тепер. І там вони».

Задні двері замкнуті. Я настільки був цього певен, що ледь не покотився з ганку, коли клямка ворухнулася й вони розчахнулися назовні. Я вступив до кухні, де ще пахло тушкованим м'ясом, зготованим місіс Даннінг в її духовці «Хотпойнт»[240 – «Hotpoint» – заснована 1905 року компанія з випуску перших у світі електропрасок, яка виросла у виробника різноманітного хатнього електрообладнання.]. У мийці було повно тарілок. На робочому столі стояв соусник; поряд з ним блюдо з холодною локшиною. З телевізора доносився тремтливий звук скрипок – Крісті називала таке «музикою вбивства». Вельми слушно. На столі лежала гумова маска Франкенштейна, яку, виходячи на «каверзи або ласощі», збирався одягти Тугга. Біля неї – паперова пузата торба зі зробленим чорним олівцем друкованими літерами написом: ЦУКЕРКИ ТУГГИ. НЕ ЧІПАТИ.

У шкільному творі Гаррі цитував свою матір, ніби вона сказала: «Забирайся звідси з отим, що приніс, тебе тут не чекали». Наразі ж, ушкваривши по лінолеуму до арки між кухнею і вітальнею, я почув такі слова: «Френку? Що ти тут робиш? – а далі підвищеним голосом. – Що це? Чому ти з... забирайся звідси!»

А потім вона закричала.

12

Вже ледь не проминувши арку, я почув дитячий голос:

– Хто ви? Чому моя мама кричить? Там мій тато?

Я повернув голову й побачив десятирічного Гаррі Даннінга, він стояв у дверях маленького туалету в дальнім кутку кухні. Був він одягнений у траперську оленячу куртку з торочками і в руці тримав свою духову рушницю. Другою рукою смикав себе за ширінку. Тут Доріс Даннінг закричала знову. Голосили двоє інших хлопчиків. Почулося гуп – важкий, брудний удар – і крик обірвався.

– Ні, тату, не треба, їй же БОЛЯЧЕ! – заверещала Еллен.

Я кинувся крізь арку і застиг там з роззявленим ротом. Пам'ятаючи твір Гаррі, я завжди собі уявляв, що мені доведеться зупиняти чоловіка, котрий

махає того типу молотком, що люди їх тримають в своїх інструментальних ящиках. У нього в руках було дещо інше. Те інше було кувалдою з двадцятифунтовою головою, і вимахував нею він завиграшки. Рукава мав засукані, і я побачив бугри м'язів, напрацьованих ним за роки тягання туш і рубання м'яса. Доріс я побачив на підлозі посеред вітальні. Судячи з виду, чоловік уже встиг перебити їй руку – з проріхи в рукаві сукні стирчала кістка, – а також вивернути плече. Обличчя в неї було бліде, шокване. Вона повзла по килиму повз телевізор, волосся звисало їй на очі. Даннінг знову замахнувся кувалдою. Цього разу він поцілить їй в голову, розтрощить череп і її мозок бризне аж на диванні подушки.

Еллен крутилася крихітним дєрвішем, намагаючись виштовхати батька назад у двері.

– Перестань, тату, перестань!

Він ухопив дівчинку за волосся й відсмикнув геть. Вона покотилася, з голови в неї навсібіч полетіло індіанське пір'я. Вона вдарилася об крісло-гойдалку, і те перекинулося.

– Даннінгу! – заволав я. – Ану перестань!

Він подивився на мене червоними, мокрими очима. Він був п'яний. Він плакав. Шмарклі з носа й слина розмазалися йому по підборіддю. Лице смикалося у спазмах люті, горя й збентеження.

– Хто ти на хер такий? – гаркнув він і, не чекаючи відповіді, кинувся на мене.

Я натиснув гачок револьвера з думкою: «От тепер він не вистрелить, це пістолет Деррі, і він не вистрелить».

Але той стрелив. Куля потрапила Даннінгу в плече. На його білій сорочці розквітла червона троянда. Від удару кулі він крутнувся вбік, але зразу ж пішов на мене знов. Підняв свою кувалду. Квітка на його сорочці розросталася, але, схоже було, він цього не відчував.

Я знову натиснув гачок, але в цей момент мене хтось штовхнув і куля полетіла вгору, в нікуди. То був Гаррі.

– Стій, тату! – голос його дрижав. – Стій, а то я тебе застрелю!

В мій бік, в бік кухні рачкував Артур «Тугга» Даннінг. Щойно Гаррі вистрелив зі своєї духової рушниці – «пха-чху», – як Даннінг-батько опустив кувалду на голову Тугги. Лице хлопця стерла пелена крові. Фрагменти кістки й жмутки волосся злетіли високо вгору; краплинами крові забризкало підстельні світильники. Еллен і місіс Даннінг лементували, лементували.

Я віднайшов рівновагу і вистрелив утретє. Цей постріл вирвав Даннінгу праву щоку аж до вуха, але все одно його не зупинив. «Він не людина», – ось що мені майнуло тоді, і це ж саме я думаю й зараз. Все, що я бачив у його сльозливих очах, у його жвакаючому роті – здавалося, він не вдихає повітря, а гризе його, – належало якійсь белькочучій порожнечі.

– Хто ти є на хер такий? – знову повторив він, а тоді: – Ти вдерся сюди незаконно.

Він відвів кувалду назад і вихонув нею кругом, по широкій горизонтальній дузі. Я присів, підігнувши коліна, й одночасно пригнувся, і хоча, здавалося, двадцятифунтова кувалда мене зовсім не зачепила – я не відчув

ніякого болю, тоді ні, – гаряча хвиля майнула поперек мого тімені. Револьвер вилетів мені з пальців, вдарився об стіну й відскочив у куток. Щось тепле стікало вниз з одного боку мого обличчя. Чи зрозумів я, що він зачепив мене якраз достатньо, щоб проорати шестидюймової довжини рівчачок у моєму скальпі? Що він не дістав, щоб забити мені памороки або вбити мене наповал, всього лиш на якусь одну восьму дюйма? Не можу сказати. Все це трапилося менш ніж за хвилину; можливо, проминуло всього лиш тридцять секунд. Монетка життя обертається мигцем і напрямок руху міняє швидко.

– Тікай геть звідси! – закричав я Трою. – Хапай сестру і тікай! Гукай допомогу! Гукай з усіх своїх...

Даннінг вихнув кувалдою. Я відстрибнув назад, і головка молота зарилася в стіну, розтрошивши дранки, дмухнувши хмарою вапна назустріч плаваючому в повітрі пороховому диму. Телевізор так і працював. Усе ще грали скрипки, все ще звучала «музика вбивства».

Даннінг все ще намагався вирвати кувалду зі стіни, і тут щось промайнуло повз мене. То була духова рушничка «Дейзі». Її пожбурих Гаррі. Вона встряла дулом у розверсту, скривавлену шоку Даннінга, і той завив від болю.

– Ти, сучий виблядок! Я тебе за це вб'ю!

Трой ніс Еллен до дверей. «Хоч тут гаразд, – подумав я. – Принаймні я змінив хоч щось...»

Але раніше ніж він устиг її винести, хтось спершу заповнив собою одвірок, а потім ввалився всередину, збивши Троя з дівчинкою на підлогу. Я лиш краєм ока відзначив це, бо Френк Даннінг висмикнув кувалду і вже йшов на мене. Я позадкував, одною рукою підштовхнувши Гаррі до кухні.

– Через задні двері, синку. Мерщій. Я його затримаю, поки ти...

Френк Даннінг скрикнув і заціпенів. В ту ж мить щось вистромилося йому з грудей. Це трапилося, як якийсь магічний трюк. Та річ була так вимазана у кров, що мені знадобилося не менше секунди, аби второпати, що воно таке: вістря багнета.

– Це тобі за мою сестру, уйобок, – прогарчав Білл Теркотт. – За Клару.

13

Даннінг упав долілиць, ступні у вітальні, голова в арці між вітальнею й кухнею. Але не розпластався. Вістря багнета встряло в підлогу й підтримувало його. Раз у нього смикнулася одна нога, а потім він затих. Виглядало це так, ніби він помер під час вправ з відтискання.

Всі кричали. Тхнуло порохом димом, вапном і кров'ю. Доріс, зігнувшись, кривуляла до свого мертвого сина, повисле волосся затуляло її обличчя. Я не хотів би, щоб вона це бачила – голова Тугги була розвалена аж по нижню щелепу, – але не було способу її зупинити.

– Наступного разу я зроблю краще, місіс Даннінг, – квакнув я. – Обіцяю.

Все обличчя в мене було заляпане кров'ю; я мусив її стерти бодай з лівого ока, щоб щось бачити з того боку. Оскільки я все ще був при свідомості, то вирішив, що серйозних ушкоджень не маю, а те, що з ран на скальпі кров завжди ллється по-чортячому, я давно знав. Проте я напартачив, і якщо

бодай коли-небудь мусить статися наступний раз, цього разу мені треба звідси вшиватися, непомітно і якомога швидше.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=65957258&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Norman Mailer (1923–2007) – романіст, есеїст, поет, драматург, кінорежисер, один із співтворців медійно-літературного напрямку «креативна журналістика».

2

Стівен Кінг сам є випускником середньої школи у самоврядному поселенні Lisbon-Falls (4,5 тис. мешканців), яке є частиною заснованого 1799 року міста Lisbon (9,5 тис. мешканців).

3

Джау – засноване 1795 року місто (5 тис. мешканців) на південному заході штату Мейн.

4

Jeopardy – започаткована у 1964 році на каналі Ен-Ві-Сі телевікторина, за форматом якої тепер робляться передачі в багатьох країнах; Alex Trebek (нар. 1940 р.) веде це телешоу з 1984 р.; Karl Malden (1912–2009) – американський актор сербського походження (справжнє ім'я Джордже Младен), який знявся у понад 70 кінофільмах і телесеріалах, але не мав стосунку до вікторини «Ризик».

5

General Educational Development (GED) – запроваджена 1942 року система навчання новобранців, котрі, успішно здавши тести, отримували атестат про відповідність знань середній освіті в США й Канаді; знову система ЗОР, тепер для будь-яких дорослих, була впроваджена у 1988 році.

6

John Irving (нар. 1942 р.) – відомий американський прозаїк і кіносценарист, за чиїми романами знято кілька успішних фільмів.

7

«Carhartt» – заснована 1889 року Гамільтоном Кархартом сімейна компанія, відома різноманітним тривким спецодягом; у 1990-х робочий одяг компанії став особливо популярним серед представників гіп-гоп культури.

8

У штаті Мейн народилися або виростили кілька видатних особистостей на прізвище Goddard, на честь котрих названо вулиці й меморіальні місцини, зокрема: лінгвіст Пліній Годдард (1869–1928), психолог Генрі Годдард (1886–1957), драматург Чарлз Годдард (1879–1951), природознавець, засновник численних заповідників Морис Годдард (1912–1995) тощо.

9

Штатне шосе № 196 проходить долиною річки Андроскоггін, поєднуючи міста Люїстон і Брансвік.

10

Drive-In – кінотеатр для автомобілістів, де фільм можна дивитися на великому екрані, не виходячи з власної машини.

11

Ioannes XXIII (Анджело Джузеппе Ронкаллі, 1881–1963) – римський понтифік (1958–1963), селянин за походженням, великий реформатор Ватиканської політики, відзначався скромністю побуту.

12

Anna Mary Robertson Moses (1860–1961) – фермерка, уславлена народна художниця, почала малювати в 70-річному віці, коли артрит завадив їй займатися улюбленим гаптуванням, за 30 років створила понад 3600 картин.

13

Заклад Ела є франчайзі заснованої 1952 року в Каліфорнії мережі ресторанів «Fatburger» («Дебелий біфштекс»), яка відзначається великими порціями й ліцензією на продаж алкоголю.

14

Connie Francis (нар. 1938 р.) – популярна у 1950–1960-х рр. американська співачка італійського походження (справжнє ім'я – Кончета Роза Марія Франконеро), котра, окрім англійської, виконувала свої хіти багатьма мовами світу; 1977 р. у результаті косметичних операцій на носі втратила голос.

15

Заснована 1959 року команда з американського футболу «Boston Patriots» змінила назву на «New England Patriots» 1971 року.

16

Theodore Williams (1918–2002) – знаменитий бейсболіст, у 1939–1960 рр. гравець команди «Boston Red Sox».

17

Silvertrailer – популярна назва класичних мотодомів, які виробляє з сріблястого алюмінію заснована наприкінці 1920-х рр. компанія «Airstream» («Струмінь вітру»), найстарша в цій галузі.

18

Worumbo Mill – побудована 1867 року в місті Лізбон-Фолз на річці Андроскоггін і названа іменем відомого у XVII ст. індіанського вождя велика шерстеткацька фабрика, що славилася високоякісними тканинами; будівля була визнана пам’яткою історії 1973 р., але згоріла 1987 р. під час ремонту після повені (в молодості на Ворумбо працював Стівен Кінг).

19

«Western Auto» – заснована 1909 року компанія з роздрібною торгівлі автозапчастинами й різним механічним реманентом, мала 590 крамниць по всіх штатах; припинила існування 1998 р., хоча окремі дрібні дилери й зараз незаконно, але вперто використовують традиційний бренд компанії.

20

«Sweda» – заснована 1936 року компанія, що випускає різноманітні касові апарати.

21

Ел має на увазі «57 різновидів» – традиційне рекламне гасло заснованої у 1869 р. харчової компанії «Heinz».

22

Lewiston – засноване 1795 року друге за кількістю населення місто (близько 42 тис. мешканців) штату Мейн в окрузі Андроскоггін.

23

Samuel Coleridge (1778–1834) – член кола «Озерних поетів», засновник романтичного напрямку в англійській літературі; в «Поемі про старого моряка» (1798) моряк силоміць зупиняє одного з трьох друзь, що прямують на весілля, і змушує його вислухати довгу розповідь про свої гріхи і потойбічні пригоди в далеких морях.

24

5 футів 7 дюймів = 173 см; 6 футів 4 дюйми = 196 см.

25

Auburn – засноване 1786 року місто (23 тис. мешканців) у штаті Мейн, столиця округу Андроскоггін.

26

«Chat 'n Chew» («Балакай та жуй») – різновид кафе сімейного типу.

27

Kennebec – однойменний з річкою Кеннебек округ, сусідній з округом Андроскоггін.

28

П'ятидоларові банкноти з написом SILVER CERTIFICATE випускалися до 1963 року; синя печатка біля портрета Лінкольна була присутня на банкнотах

1934 року випуску; 50-центові монети давно випускаються обмеженими накладами і тому рідко трапляються.

29

«Red & White» – давня мережа дрібних продуктових крамниць, тепер майже зникла в США.

30

У романі валлійського письменника Роалда Дала (1916–1990) «Чарлі й шоколадна фабрика» (1964) хазяїн фабрики Віллі Вонка ховає у шоколадці «Золотий квиток», кому він дістанеться, той довіку отримуватиме безплатний шоколад.

31

«North Face» – заснована 1966 року в Каліфорнії фірма, що випускає тривкий одяг та туристичне обладнання.

32

Androscoggin – округ на південному заході штату Мейн, названий за назвою індіанського племені, як і однойменна річка.

33

Приспів з хіта «There Is a Mountain» (1967) англійського фолк-рок-співака Донована (нар. 1946 р.).note_33 (#x10_x_10_i56)

34

Фетровий капелюх з увігнутим наголовком і загнутою донизу передньою частиною крисів, названий за п'єсою «Fedora» (1888) французького драматурга Віктор'єна Сарду (1831–1908), де саме в такому капелюху грала Сара Бернар (1844–1923); незмінний атрибут гангстерів і детективів у голлівудських фільмах 1940–1950-х рр.

35

Починаючи з 1940 рр. різні моделі автомобілів «Buick» мали три-чотири вентиляційних вічка в борті зразу за переднім колесом; круглу «торпедну» насадку на радіаторі мали легковики «Форд» моделі «Country Squire», яка випускалася у 1951–1954 рр.

36

«Plymouth Fury» – перше покоління цих автомобілів новаторського, елегантного дизайну випускалося у 1956–1959 рр. компанією «Крайслер».

37

«Subaru» – марка автомобілів, які з 1954 року випускає заснована 1917 року японська корпорація «Fuji Heavy Industries».

38

Стрічка блідо-рожевого кольору, складена в незав'язаний бантик, є міжнародним символом боротьби з раком грудей.

39

«U.S. Gypsum» – заснована 1901 року компанія з виробництва будівельних матеріалів, яка також колись володіла мережею вузькоколіїних залізниць.

40

Raison d'être – сенс існування (фр.).

41

«Moxie» – створений 1876 року як ліки «від усього» солодко-гіркуватий сироп на корені тирлича (*Gentiana*), у 1884 р. став основою для одного з перших газованих напоїв, який залишається дуже популярним у штаті Мейн; щорічний фестиваль «Моксі» відбувається в другу суботу липня; крамничка «Kennebec Fruit Co» у Лізбон-Фолз веде початок від 1914 року.

42

«Musterole» – розроблена 1905 року фармацевтом з Клівленда А. Маклареном популярна гірчична мазь, яка тепер практично вийшла з ужитку.

43

James Byron Dean (1931–1955) – актор, котрий завдяки головним ролям у трьох фільмах («Східніше Едема», «Безпідставний бунтар», «Велетень»), зіграним ним в останній рік свого життя, став рольовою моделлю бунтівника в американській культурі.

44

Маркетингова практика: видавці коміксів заохочують роздрібних торговців відривати й надсилати їм обкладинки (найціннішу деталь для колекціонерів) книжок своїх конкурентів, за 40–50 таких обкладинок крамар отримує від видавництва екземпляр нової книжки.

45

John Foster Dulles (1888–1959) – держсекретар в адміністрації 34-го президента (1953–1961) Двайта Айзенгавера (1890–1969). Формоза – історична назва острова Тайвань; у вересні 1958 між КНР та Тайванем розпочалися чергові бойові зіткнення, СРСР й США активно підтримували «свою» з ворогуючих китайських держав і світ боявся початку великої війни.

46

«Root beer» – газований напій «Рутбір» на корінні або корі дерева сассафрас (родини лавроцвітих), яке росте на сході Північної Америки; «кореневе пиво» буває алкогольним і безалкогольним, є безліч його місцевих різновидів.

47

Мається на увазі місцевий податок штату.

48

Milwaukee – засноване 1818 року найбільше місто (600 тис. мешканців) у штаті Вісконсин.

49

День праці (перший понеділок вересня) – національне свято з 1894 року.

50

Крамарський жарт: dime – це назва 10-центової монети.

51

Tums – антацидний препарат для зниження секреції шлунка, який продається не лише в аптеках.

52

Shirley Jackson (1916–1965) – авторка психологічних трилерів, одна з улюблених письменниць С. Кінга; оповідання «Літні люди» було опубліковано 1950 р.

53

Sabbattical – традиційна практика, коли викладач може отримати творчу відпустку від двох місяців до року для заняття якимсь дослідженням, написання книги тощо.

54

East Machias – засноване 1763 року містечко (1,3 тис. мешканців) в окрузі Вашингтон, штат Мейн, знане своїм болотистим довкіллям.

55

Yooper – діалект англійської, що утворився в Мічигані й на півночі Вісконсину, завдяки заселенню цих територій емігрантами переважно фінського, фламандського, французького й німецького походження.

56

John Ernst Steinbeck (1902–1968) – один з найповажаниших американських письменників XX століття; найвідоміші його романи: «Грона гніву», «Східніше Едема», «Про людей і мишей».

57

Фраза з пісні «City of New Orleans» композитора, фолк-гітариста і співака Стіва Гудмена (1948–1984).

58

Американському читачеві, котрий добре знає історію власної країни, зрозуміло, що деякі реалії в романі навмисне анахронічні; наприклад, 1958 р. заправок і авторемонтних станцій під брендом «Chevron» не існувало, ця назва з'явилася тільки 1984 року, коли перейменувалася компанія «Standard Oil of California».

59

Популярний американський десерт – банани з різними сортами морозива й сиропів.

60

Sabattus – засноване під назвою Вебстер 1788 року місто (4,5 тис. мешканців) в окрузі Андроскоггін; назва змінена на Сабатус 1971 року на честь вождя індіанського племені, яке жило на тій території до XIX ст.

61

«Dragstrip Girl» (1957) – чорно-білий молодіжний фільм про дівчину, яка конфліктує з батьками через свою закоханість у багатого автогонщика.

62

KeyBank («Ключ-Банк») – заснований 1825 року регіональний банк, за розміром депозитів належить до 20 найбільших у США.

63

Allen's Coffee Brandy – напій міцністю 60 %, випускається в Массачусетсі, але особливу популярність має в штаті Мейн.

64

Заснований 1926 року альянс незалежних бакалійних крамниць, до якого тепер входять 5 тис. супермаркетів у 30 країнах.

65

«50-s on 5» – безрекламна радіостанція, що належить корпорації «Sirius XM Radio» і передає пісні 1950–1960-х років з балачками діджеїв сленгом тих років; «Danny & The Juniors» – вокальний квартет, чия пісня «Rock and Roll is Here to Stay» була свіжим хітом 1958 р.; Малюк Ричард (справжнє ім'я Ричард Пеннімен, нар. 1932 р.) – композитор, співак, піаніст, «архітектор» рок-н-ролу, його хіт «Luiclle» (1957) входить до репертуару

геть усіх виконавців у цьому стилі; Ernie K-Doe (1936–2001) – співак з Нью-Орлеана, «Mother-in-Law» (1961) його найбільший хіт.

66

Ray Wylie Hubbard (нар. 1946 р.) – техаський автор-співак у стилі кантрі-блюз; у ковбойській пісні «Ми з Техасу» є

67

Portland – засноване 1633 року найбільше місто (66 тис. мешканців) у штаті Мейн на березі Атлантичного океану.

68

«L. L. Bean» – заснована 1912 року у Фріпорті, штат Мейн, Леоном Ленвудом Біном сімейна компанія, яка виробляє й продає туристичний одяг і спорядження; крамниці під брендом «Л. Л. Бін» тепер існують по всьому світу.

69

«Waterford» – дорога марка кришталю, виробництво якого було започатковано 1783 року в однойменному місті в Ірландії.

70

Old Faithful (Старий Вірний) – гейзер у Єловстонському національному парку США; балансуюча скеля – 186-тонна гранітна брила заввишки 6 м, що тримається на основі площею 1,21 кв. м, у національному парку Поронгуруп в Австралії; назад під час океанських припливів тече річка Сент-Джон, по якій частково проходить кордон між канадською провінцією Нью-Брансвік та американським штатом Мейн.

71

OxyContin – нове покоління оксикодону, опіоїдного болетамувального препарату, розробленого у 1916 р. німецькою фірмою «Баер» на заміну знятому з виробництва героїну.

72

Lonely Ranger – герой численних радіо-і телесеріалів, шляхетний ковбой у масці.

73

Thomas Clayton Wolfe (1900–1938) – один з найвизначніших американських романістів XX ст., майстер автобіографічної, поетично-філософської прози.

74

Klaus von Stauffenberg (1907–1944) – безрукий і одноокий полковник Вермахту, один з очільників і виконавець замаху проти Гітлера, після невдалого замаху був засуджений і розстріляний.

75

Tomas Hardy (1840–1928) – англійський поет і романіст, у творах якого герої зазвичай потерпають від тиску жорстких соціально-етичних норм Вікторіанської епохи.

76

Sirhan Sirhan (нар. 1944 р.) – громадянин Йорданії, біженець до США, застрелив сенатора РФК «за підтримку ним Ізраїлю», відбуває довічне ув'язнення.

77

Martin Luther King (1929–1968) – лідер руху за громадянські права афроамериканців, лауреат Нобелівської премії миру; його вбивця Джеймс Рей був засуджений до 99 років тюрми і помер в ув'язненні.

78

Fred Hampton (1948–1969) – заступник голови Чиказького відділення радикальної партії афроамериканців «Чорні пантери»; був застрелений сплячим у ліжку під час неспровокованого рейду поліції на його квартиру.

79

Symbionese Liberation Army (1973–1975) – лівацька бойова група, відома вбивствами і грабунками; найгучнішою акцією СВА було викрадення онуки газетного магната Патриції Херст, котра після пари місяців життя з бойовиками оголосила, що приєднується до них, і взяла участь в нападі на банк, після розгрому групи була засуджена на 35 років в'язниці, помилувана через 2 роки президентом Картером.

80

«The Graduate» (1967) – фільм, за головну роль в якому актор Дастін Гофман (нар. 1937 р.) отримав «Оскара».

81

«JFK» – фільм режисера О. Стоуна, в якому окружний прокурор Нью-Орлеана Джим Гаррисон (актор Кевін Костнер) провадить власне розслідування вбивства ДжФК і приходить до висновку, що існувала широка змова.

82

Dubya – тейхаська кличка президента Буша; 2 липня 2003 р. (через місяць після завершення активних бойових дій в Іраку) він кинув у прямому ефірі фразу: «Якщо хтось тут вважає, що може нас атакувати, то нумо, постарайтесь», після чого напади іракських бойовиків на американських військових різко посилюлися.

83

Grassy Knoll – паркова клумба в Далласі, повз яку проїжджав лімузин Кеннеді, коли в нього поцілили кулі.

84

Fort Worth – п'яте в Техасі за величиною місто, входить до мегаполіса Далласа.

85

Ivy League – асоціація восьми найстаріших, найпрестижніших університетів США.

86

«Old Spice» – заснована 1934 року компанія, чоловічі парфуми випускає з 1938 року.

87

William Manchester (1922–2004) – ветеран Другої світової війни, колишній морпіх-снайпер, професор Весліанського університету, автор багатьох бестселерів, зокрема книги «Смерть президента» (1967), де він детально простежує дії Кеннеді і Освальда перед замахом і подає психологічний портрет убивці.

88

Карлос «Малюк» Марчелло (1910–1993) – дон нью-орлеанської мафії, у 1959 р. допитувався Сенатським комітетом з розслідування організованої злочинності, членами якого були брати Кеннеді, у 1961 р. президент ДжФК наказав призначеному ним генпрокурору РФК вислати «Малюка» у Гватемалу, звідки той скоро повернувся до США; не раз висловлював погрози в бік Кеннеді.

89

«Kresge» – найбільша в світі мережа супермаркетів низьких цін, котру з єдиної відкритої ним 1899 року крамнички у Мемфісі, штат Теннессі, розбудував син німецьких емігрантів Себастьян Кресгі (1867–1966); з 1977 року мережа має назву «K-Mart».

90

Edwin Anderson Walker (1909–1993) – уродженець Техасу, заслужений генерал-майор, 1944 р. командував «Диявольською» спецбригадою, що відзначилась у звільненні від німців півдня Франції й Риму, у 1950-х гостро критикував президента Айзенавера і його наступника Кеннеді.

91

«Enron Corporation» – газОВО-нафтова і електроенергетична компанія з Х'юстона, Техас, котра вважалася чи не найефективнішою в своїй галузі; 2001 року була викрита у махінаціях з фінансовими звітами і збанкрутувала.

92

Ідіома стабільності за назвою заснованої 1928 року в каліфорнійському місті Санта-Моніка автобусної компанії «Big Blue Bus», як вважається символом надійності й комфорту.

93

Lewiston – друге за населенням (40 тис.) місто штату Мейн в окрузі Андроскоггін.

94

Sebago – друге за площею (117 кв. км) і найглибше (96 м) озеро в штаті Мейн.

95

Durham – місто (4 тис. мешканців) в окрузі Андроскоггін.

96

Gray – засноване 1736 року місто (7 тис. мешканців) в окрузі Камберленд, сусідньому з округом Андроскоггін, де розташований Лізбон-Фолз.

97

The National Grange – засноване 1867 року товариство взаємодопомоги фермерів, членами якого наприкінці XIX ст. були мільйон хазяїв, а тепер 300 тисяч.

98

Naples (Неаполь) – засноване 1790 року місто (3,5 тис. мешканців) в окрузі Камберленд, штат Мейн.

99

Нафтовими горілками-димогонами, які широко використовувалися для окурювання садів у приморозки, колись також послуговувалися для попередження водіїв про дорожні роботи.

100

Релігійна спілка друзів – протестантська конфесія, відома також як квакери.

101

Big Hero – розрізаний навпіл уздовж французький хліб, прокладається шаткованою капустою, шматочками саламі, сиру, вареної шинки, кружальцями зеленого перцю, вареними яйцями й підсмаженим хрустким беконом.

102

«Pomp and Circumstance» – перший зі збірки маршів, написаних англійським композитором Едвардом Елгаром (1857–1934), який став світовою оркестровою класикою.

103

Заснований 1866 року університет штату Нью-Гемпшир, сусіднього з Мейном.

104

Albany – столиця штату Нью-Йорк, найстаріше місто в США (98 тис. мешканців), розташоване за 240 миль від міста Нью-Йорк.

105

«Don't Mess with Texas» – традиційне гасло цього штату; з 1986 року це гасло Техаського транспортного департаменту, яке можна побачити на білбордах по всьому штату; в дорожньому контексті воно означає: «Не сміти в Техасі».

106

«McCoys» – біт-квартет, заснований 1962 року відомим згодом рок-гітаристом Ріком Деринджером; хіт 1965 року «Hang on Sloopy» було присвячено джазовій піаністці Дороті Слуп.

107

«Village People» – заснований 1977 року диско-гурт, уславлений своїм пародійним гей-іміджем; «YMCA» (аббревіатура Християнської асоціації молоді) – хіт 1978 року.

108

Смішне привітання Баффало Боба Сміта, ведучого дитячої телепередачі «Гавді Дуді» (названої за іменем головного персонажа, ляльки-маріонетки), що транслювалася на каналі Ен-Ві-Сі у 1947–1960 рр.; слово «кавабанга» знову виринуло в сучасних мультфільмах «Черепашки Ніндзя» та «Сімпсони» і ввійшло в моду.

109

Принцеса Літоосінь Зимавесна – маріонетка-індіанка з кісками; Арахісова галерея – трибуна для 40 запрошених на передачу дітей; Фінеус Т. Бластер – мер містечка Дудівілл, у червоних окулярах і червоному капелюшку.

110

«Daisy» – заснована 1882 року компанія, що виробляє різноманітні види дитячої, мисливської й спортивної пневматичної зброї.

111

David Crockett (1786–1836) – мандрівник, мисливець, конгресмен, загинув під час оборони форту Аламо під час війни за незалежність Техасу.

112

Ellery Queen – творчий псевдонім кузенів Деніеля Натана (1905–1982) та Емануеля Лепофського (1905–1971), котрі написали безліч романів про детектива-аматора Еллері Квіна, за якими знято десятки фільмів, а від 1950 року й телесеріалів.

113

Вигадане місто Деррі і його топоніміка фігурує в багатьох творах Стівена Кінга.

114

Вигадане портове місто в штаті Мейн, вперше з'явилося в романі С. Кінга «Хлопець з Колорадо» (2005).

115

Знаменитий роман Чарлза Діккенса про поневіряння хлопчика-сироти в Англії у XIX ст.

116

Ensure – бренд біоактивних харчових замінників, які вводяться перорально або через назогастральний зонд.

117

Pinot Noir – сорт червоного винограду, основний для виготовлення бургундських вин.

118

Lucille Ball (1911–1989) – одна з найпопулярніших комічних актрис сцени, радіо, кіно й телебачення США.

119

Stephen Grover Cleveland (1837–1908) – 22-й і 24-й президент, його портрет містився на 20-доларовій банкноті у 1914–1928 рр.; Andrew Jackson (1767–1845) – 7-й президент США, 20-доларова банкнота з його портретом з'явилася 1928 року.

120

Учитель літератури Джейк має на увазі не всім відомого персонажа з оповідання Стівена Вінсента Бене (1898–1943) «The Devil and Daniel Webster» (1937), котрий захищає бідного фермера, який продав душу дияволу взамін за сім років процвітання і в судовому процесі проти сатани виборює душу клієнта назад, а реального адвоката й держсекретаря США Деніела

Вебстера (1782–1852), котрого поет-аболіціоніст Джон Грінліф Віт'єр (1807–1892) у своєму вірші «Іхавод» назвав «безславним упалим янголом» за підписання закону (1850) про повернення рабів-утікачів їхнім хазяям.

121

«Herz» – заснована 1918 року корпорація, що надає в оренду автомобілі; «Cities Service» – заснована 1910 року нафтогазова компанія, яка першою почала будувати газопроводи й автозаправки для обслуговування маленьких міст, 1965 р. змінила свою назву на «CITGO»; «Diners Club International» – створена 1950 року перша система кредитних карток.

122

«Scripto!» – заснована 1923 року компанія з виробництва олівців та запальничок; «Vulova» – заснована в штаті Нью-Йорк 1875 року емігрантом з Богемії фірма з виробництва високоякісних годинників; «Speidel» – заснована 1867 року німецька ювелірна фірма, яка з 1904 перебазувалася в США.

123

Алкоголь, який добувається з вакси, запалювальних або чистильних засобів та інших хімікатів.

124

Ban-Lon – одна з ранніх торгових назв гофрованого нейлону (кримплену).

125

«See The U.S.A. In Your Chevrolet» – написана 1949 року на замовлення «Шевроле» рекламна пісня, яка потім стала популярною вже окремо від продукту і виконується дотепер.

126

«Jim Beam», «Seagram», «Mike's Hard Lemonade» – компанії-виробники популярних алкогольних напоїв.

127

Хбох – гральна комп'ютерна приставка, яка з 2001 року випускається компанією «Майкрософт».

128

Нікель – назва 5-центової монети.

129

Анічетті цитує назву популярної в часи його юності композиції «Sold, American», записаної оркестром Глена Міллера 1938 року.

130

Jerry Lee Lewis (нар. 1935 р.) – зірка білого рок-н-ролу, співак і піаніст, який, граючи на роялі, одночасно робив акробатичні трюки; «Great Balls of Fire» – його хіт 1957 року.

131

«Photoplay» – заснований 1911 року в Чикаго кольоровий журнал для шанувальників кіно, у 1980 р. злився з тижневиком «US Weekly».

132

Cherry Blend – сорт тютюну з присмаком вишні, випускається заснованою 1856 року компанією «Джон Мідлтон».

133

Середньовічний знак хірурга-цирульника: спіралью перевита червоно-білими стрічками щогла; перукарні в США часто використовують знак у вигляді триколірного (біло-червоно-синього) ліхтаря-стовпчика з електромотором.

134

Edmund Muskie (справжнє прізвище Марцішевський, 1914–1996) – уродженець Мейну польського походження, губернатор штату (1955–1959), 1958 р. обраний сенатором, у 1980–1981 рр. був держсекретарем в уряді президента Картера.

135

Hubert Humphrey (1911–1978) – сенатор-демократ від Міннесоти, 1960 р. програв внутрішньопартійні праймерізі Джону Кеннеді в номінації на президента, був віце-президентом в адміністрації Ліндона Джонсона (1965–1969).

136

Xavier Cugat (1900–1990) – американський диригент іспано-кубинського походження, чий оркестр довгі роки був резидентним у Нью-Йоркському готелі «Волдорф-Асторія»; зазвичай Кугат диригував, тримаючи в одній руці паличку, а в другій собачку чихуахуа.

137

Джейк-Джордж не знав, що до 1980-х рр. у США в номерах телефонів використовувалися літерні символи.

138

«Ма Белл» – народна назва заснованої 1877 року телефонної компанії «Bell».

139

Від 1965 року, коли 10-та 25-центові монети почали карбуватися без вмісту срібла, мідний, покритий мельхіором дайм дістав назву «сендвіч».

140

WJAB – до середини 1960-х рр. найпопулярніша музично-розважальна радіостанція, яка трапсювалася з Портленда на частоті 1440, покриваючи південь штату Мейн.

141

Всі свіжі хіти 1958 р. «Sugartime», McGuire Sisters (1952–1968) – вокальне тріо з Огайо; «Bird Dog», Everly Brothers – заснований 1956 року вокальний дует братів Дона і Філа, один із найзнаніших в історії американської поп-музики; Sheb Wooley – характерний кіноактор і співак, у його пісні «Purple People Eater» ідеться про прибульців із космосу.

142

Заснована на початку XX ст. Самуїлом Романовим у Портленді меблева фабрика закрилася 2011 р.; Френк Вінфілд Вулворт – син бідного фермера, котрий 1879 р. заснував мережу супермаркетів низьких цін.

143

«Vertigo» – детектив Альфреда Гічкока; «The Long, Hot Summer» – трилер режисера Мартіна Рітта за оповіданнями Вільяма Фолкнера (в обох фільмах присутні кабріолети).

144

Вважається, що, обмотавши різки кімнатної антени фольгою, можна дещо підвищити її чуттєвість.

145

«The Life and Legend of Wyatt Earp» (1955–1961) – телесеріал у жанрі вестерн, заснований на біографії «найкрутішого й найшляхетнішого авантюриста своєї епохи» – картяра, золотошукача й шерифа Ваєта Ерла (1848–1929); актор Hugh O'Brian (нар. 1925 р.) мав природну схожість зі своїм героєм.

146

«Viceroy» («Віце-король») – перші в світі сигарети з пробковим фільтром, випускаються з 1936 р.; Terrence Steven McQueen (1930–1980) – мотогонщик і кіноактор, ушлявлений у ролях антигероїв.

147

Eau Claire (Чисті води – фр.) – засноване 1856 року місто (66 тис. мешканців) у штаті Вісконсин.

148

«The Man Who Mistook His Wife for a Hat» (1985) – книга професора нейрології Олівера Сакса, в якій описано клінічні випадки зорової агнозії, хвороби, коли людина має нормальний зір, але не може зрозуміти того, що бачить; 1986 р. англійський композитор Майкл Наймен написав за книгою однойменну оперу.

149

John Edgar Hoover (1895–1972) – співзасновник і перший директор ФБР від 1935 р. і до своєї смерті.

150

«Gideons International» – євангельська організація, яка з 1908 року розповсюджує по планеті безплатні Біблії, перекладені 80 мовами світу.

151

У дебютному для нього 1954 році новий «Ford Crestline Sunliner» із V-8 двигуном потужністю 130 к. с. коштував \$2241.

152

«Confidential» – заснований 1952 року перший у США журнал скандальної хроніки, з яким постійно судилися голлівудські кінокомпанії й зірки.

153

Augusta – столиця штату Мейн, засноване 1607 року місто (сьогодні близько 20 тис. мешканців).

154

Waterville – засноване 117 року місто (16 тис. мешканців) на річці Кеннебек.

155

Хітові вокальні гурти 1950-х років у стилі ритм-енд-блюз.

156

Newport – засноване 1808 року місто (3,1 тис. мешканців) на озері Себастікук.

157

Kenduskeag – притока (довжина – 52 км) річки Пенобскот, що тече через третє за величиною місто Бенгор (36 тис. мешканців) у штаті Мейн, з котрого С. Кінг змалював вигадане ним місто Деррі.

158

«Deliverance» (1972) – фільм за однойменним романом Джеймса Дікі, де мешканці вбогого гірського району в штаті Джорджія тероризують туристів, які сплавляються на каное тамтешньою річкою.

159

«Bangor Rams» – відома шкільна команда з американського футболу, яка була чемпіоном штату.

160

Jukebox – платний музичний автомат; «Rock-Ola» – заснована 1927 року компанія, що була ледь не монополістом із випуску таких автоматів.

161

«Budweiser» – світле пиво з 5 %-м умістом алкоголю, яке виробляється в США з 1876 р.; Mickey's – 5,8 %-й ель, виробляється компанією «Міллер».

162

«Miller Lite» – світле низькокалорійне пиво, рецепт якого розробив 1967 року нью-йоркський біохімік Джозеф Овадес; «High Life» – пиво пльзенського типу, що випускається компанією «Міллер» з 1903 року.

163

Звідси й далі С. Кінг вплітає в сюжет колізії й героїв свого роману «Воно» (1986), основні події якого відбуваються в Деррі у 1957–1958 та 1983–1984 рр.

164

«Eversharp» (вічногострий) – заснована 1913 року фірма, піонер у виробництві механічних олівців; була поглинута компанією «Паркер» наприкінці 1950-х рр.

165

«DeSoto» – бренд ефектних на вигляд легковиків середнього класу, що випускалися корпорацією «Крайслер» у 1928–1961 рр.; слід пам'ятати, що на фоні післявоєнного розквіту економіки у 1958 році трапився перший великий спад.

166

Фраза зі старовинної англійської лічилки, яку своїм хітом «See You Later Alligator» (1955) широко популяризував піонер рок-н-ролу Білл Хейлі.

167

«Aqua Velva» – лосьйон після гоління, що випускається з 1929 року.

168

Doris Day (нар. 1924 р.) – співачка й актриса, яку ледь не до її сорокаріччя продюсери наділяли ролями незайманих дівчат.

169

З цією фразою Гілларі Клінтон (нар. 1947 р.) вела кампанію з висунення себе в кандидати на президента США від Демократичної партії, але програла партійні вибори Бараку Обамі, проте стала держсекретарем в його адміністрації.

170

«KC & the Sunshine Band» – диско-фанк-гурт, популярний у 1970-х; їхній хіт «Boogie Shoes» (1975) й зараз часто звучить по радіо як в оригінальній, так і міксованих версіях.

171

Модні у 1940–1950-х рр. яскраві кльош-спідниці зазвичай мали на подолі аплікацію у вигляді чорного пуделя.

172

Lindy Hop – джазовий танок, що народився в середовищі афроамериканців в епоху свінгу 1920–1930-х рр. і став популярним серед білих уже в епоху рок-н-ролу; «Пекельні вибрики» («Hellzapoppin») – бродвейське комедійне ревю 1938 р. та однойменний фільм 1941 р., сюжети яких пронизані скажено швидкими танцями лінді.

173

Річі звертається до Беві, немов до Скарлет О'Гара – героїні роману Маргарет Мітчел «Розвіяні вітром», дія якого відбувається в середині XIX ст. у рабовласницьких південних штатах.

174

«Norgie» – бренд потужних пральних машин індустріального типу.

175

Ed McMahon (1923–2009), Johnny Carson (1925–2005) – актори-коміки, у 1957–1963 рр. разом вели денне ігрове телешоу «Who Do You Trust?».

176

Humphrey Bogart (1899–1957) – один з найпопулярніших кіноакторів за всю історію Голлівуду; грав крутих героїв.

177

Упроваджене президентом Лінкольном 1863 року національне свято День подяки відтоді святкується у четвертий четвер листопада.

178

«Splish Splash» – забавна пісня співака Боббі Даріна (1936–1973), хіт 1958 року, який став одною з класичних тем рок-н-ролу.

179

Lajos Kossuth (Лайош Кошут, 1802–1894) – лідер національної революції і президент першої незалежної Угорської республіки (1848–1849); після поразки мадяр у визвольних змаганнях був із пошаною прийнятий у США, де його ім'ям названо кілька міст.

180

Черепаша – одна з космічних істот, на яких тримається Всесвіт, діє в романі Кінга «Воно» і в циклі «Темна вежа».

181

Герої коміксу 1984 року та наступних за ним мультфільмів; для підсилення комічного ефекту творці черепашок наділили їх іменами італійських митців епохи Відродження.

182

Quaaludes (Methaqualone) – снодійне, розроблене 1951 року в Індії як замітник барбітуратів, препарат швидко став популярним у світі як рекреаційний наркотик.

183

Jitterbug («пияцька трясучка») – назва найперших, найпростіших свінг-танців 1920-х рр., термін має як негативний, так і позитивний сенс, залежно від контексту.

184

Loretta Young (1913–2000) – кіноактриса з 5-річного віку, знялася у понад 100 фільмах; у 1951–1961 рр. вела власну телепередачу, котра завжди починалася з того, що відкриваються двері й вона заходить у студію, кожного разу в новій вечірній сукні.

185

Arthur Murray (справжнє ім'я Мойсей Тайхман, 1895–1991) – дворічним був вивезений батьками з Галичини до США, де вивчився на кресляра і самоуком став успішним учителем танців із власною школою, учнями якої були герцог Віндзорський, Елеонора Рузвельт, Елізабет Арден, Джон Рокфеллер та ін.

186

Paul Bunyan – лісоруб-велетень, найпопулярніший казковий персонаж у фольклорі північного сходу США й Канади.

187

Старовинна гра з камінчиками, жменьку яких підкидають і ловлять в руку, одночасно підбираючи з землі іншою рукою невловлені раніше; виграє той, хто наловить/назбирає найбільше.

188

Saltbox – традиційний дерев'яний дім колоніальної архітектури, в якому передній фасад має два поверхи, а задній один.

189

Фраза з рок-н-ролу «Splish Splash» (див. вище): герой співає, як він вийшов з ванни і побачив, що в його хаті повно люду і всі танцюють, звісно, він не мав іншого вибору, лиш тільки приєднатися до танку.

190

«W. T. Grant» – заснована 1906 року Вільямом Томасом Грантом мережа дешевих універмагів, яка збанкрутувала 1976 року, програвши в конкуренції з мережею Кресгі.

191

«Wolverine» – заснована в Мічигані німецькими емігрантами 1883 року компанія з виробництва робочого взуття, яка існує й зараз.

192

«A & P» – заснована 1859 року чайна компанія, що у XX ст. виросла у величезну мережу бакалійних крамниць, яка в 1950-х почала занепадати в результаті антимонопольних санкцій уряду.

193

«Machine-Gun Kelly» (1958), «Reform School Girl» (1957) – малобюджетні бойовики, перший за біографією гангстера 1920–1930-х рр. Джорджа Келлі на прізвисько Автоматник; другий – за коміксом 1948 р.

194

Ray Bradbury (нар. 1920 р.) – письменник, автор численних філософсько-фантастичних творів; місто Грінтаун фігурує в серії його романів: «Вино з кульбабок» (1957), «Щось наближається зле» (1962) та «Прощавай, літо» (2006).

195

«Radio Corporation of America» (1919–1986) – перша в світі комерційна радіокорпорація, яка також випускала професійне та побутове радіотелевізійне й звукозаписувальне обладнання.

196

Розважально-комедійна передача, яку в 1956–1960 рр. на каналі Ен-Ві-Сі щосуботи о 20:00 вів актор Стівен Аллен (1921–2000).

197

«Blue Horse Notebook» – популярні блокноти ціною 5 центів із зображенням голови блакитного коня на обкладинці, випускалися компанією «Брати Монтан» у 1933–1960 рр.

198

Компанія «Parker» почала випускати кулькові авторучки з 1954 р.

199

Один із лицарів Круглого столу короля Артура.

200

Фільми 1958 року. «Thunder Road» з Робертом Мітчемом (1917–1997) у ролі ветерана Корейської війни, бутлегера; «The Vikings» з Кьорком Дагласом (нар. 1916 р.) у ролі одноокого вікінга Ейнара.

201

«Bowl Mor» – заснована у 1940-х рр., нині вже неіснуюча компанія з виробництва апаратів для кендлпін-боулінгу (з циліндричними кеглями), популярного головню в Канаді й штатах Нової Англії.

202

«That's Amore» – пісня, яку Дін Мартін виконав, граючи роль гольфіста у кінокомедії «Кедді» (1953), відтоді вона стала великим хітом.

203

«Carter's liver pills» – запатентовані 1868 року Семюелем Картером пігулки на основі бісакодилу (послаблювального); на логотипі компанії зображення чорного крука.

204

«Craftsman» – заснована 1927 року фірма з випуску різноманітних якісних інструментів середнього цінового ряду.

205

«Побалакати з кимсь, як голландський дядечко» – англо-американська ідіома, що означає докірливу, проте настановчу й щиру розмову старшого з молодшим.

206

Війна між КНДР та Південнокорейською республікою тривала у 1950–1953 рр.; з боку півночі в ній брали участь бійці армії комуністичного Китаю та льотчики СРСР, з боку півдня – війська США.

207

«Smith Corona» – заснована трьома братами Смітами 1886 року компанія з випуску друкарських машинок.

208

Brewer – місто-супутник (9,5 тис. мешканців) заснованого 1769 року м. Бенгор, яке стоїть на протилежному березі річки Пенобскот.

209

«Bonneville» – у 1957–1958 рр. компанія «Pontiac» випускала як кабріолети, так і купе цієї моделі.

210

Orono – засноване 1774 року місто (10,5 тис. мешканців), де діє заснований 1865 р. Мейнський університет, найбільший і єдиний у штаті, що має статус дослідницького.

211

Кафе, що містяться вздовж автомагістралі № 95, яка тягнеться по всьому Атлантичному узбережжі США.

212

Black Bears – назва всіх команд ігрових видів спорту в Мейнському університеті.

213

«Wax lips» – замішані на бджолиному воску солодощі у формі «негритянських» губ, які для комічного ефекту закусювали зубами, таким чином перед власними губами стирчали великі штучні, далі їх можна було жувати, як гумку; «Niggerbabies» – шоколадні цукерки у формі чорних немовлят.

214

Місцеві закони південних штатів, які діяли у 1876–1965 рр., юридично забезпечуючи расову сегрегацію.

215

Перекручена популярна цитата з сонета «Озімандіас» англійського поета Персі Біші Шеллі (1792–1822) про пам'ятник колись могутньому, а тепер всіма забутому цареві.

216

Paul Frederic Bowles (1910–1999) – американський письменник, перекладач, композитор; більшу частину життя прожив у французьких колоніях у Північній Африці, де й відбувається дія багатьох його романів.

217

Традиційна шаманська релігія племен Західної Африки, елементи якої потрапили в Америку з чорними рабами.

218

GS & WM – вигадана С. Кінгом залізниця, що також фігурує в його романі «Цикл вовкулаки» (1983) та інших творах.

219

Jayne Mansfield (1933–1967) – театральна й кіноактриса, зірка Голлівуду, платинова блондинка з фігурою типу «фужер».

220

«Schwinn» – заснована 1895 року в Чикаго компанія, яка довго була найбільшим виробником велосипедів у США.

221

Віллі Ломен – герой п'єси Артура Міллера (1915–2005) «Смерть торговця» (1949); Бланш Дюбуа – героїня п'єси Теннесі Вільямса (1911–1983) «Трамвай, що зветься "Бажання"» (1947).

222

Каорестате – торгова назва вісмуту субсаліцетата, протипроносних, противиразкових засобів; випускається у вигляді пігулок і суспензії.

223

Перекручена рекламна фраза засобу для очищення зубної смаги «Polident».

224

Стома – хірургічний отвір, який робиться на передній черевній стінці для виведення калових мас або сечі.

225

$45^{\circ}\text{F} = 7,2^{\circ}\text{C}$.

226

Conway Twitty (1933–1993) – співак у стилі кантрі; «It's Only Make Believe» – його хіт 1958 р. про облудну красуню й нещасне кохання.

227

Ferlin Husky (1925–2011) – один з піонерів кантрі музики, співак і актор-комік.

228

«Narragansett» – найбільша свого часу пивна компанія Нової Англії, що існувала у 1890–1981 рр.; цей бренд пива знову було відновлено 2005 р.

229

Президент Ейбрегем Лінкольн зображений на 5-доларовій банкноті.

230

Bridey Murphy – ім'я ірландської жінки XIX ст, котра нібито перевтілилася у XX столітті в американку Вірджинію Тайг, яка у 1952 році під гіпнозом на сеансі регресивної терапії розповіла психотерапевту про своє минуле життя, той написав про це книгу, а в 1956 році за нею було знято фільм; мода на Брайді Мерфі віддзеркалена у поп-піснях, телесеріалах і танцях того часу.

231

«Payday» – батончики, що випускаються з 1932 року: зовні солоний арахіс, всередині карамельна начинка.

232

Fred Astaire (Фредерик Австерліц, 1899–1987) – танцівник, хореограф, співак, актор, велика зірка Голлівуду; Barrie Chase (нар. 1933 р.) – танцівниця й актриса, партнерка Фреда Естера у 1958 році.

233

George Nader (1921–2002) – актор ліванського походження; Les Tremayne (1913–2003) – актор англійського походження; Whit Bissell (1909–1996) – актор, який знявся в сотнях ролей другого плану; Eva Gabor (1919–1995) – актриса і світська пані єврейсько-угорського походження.

234

«Mouseketeers» («Мишкетери, або Клуб Мікі Мауса») – перша телепередача, спонсорована кіностудією Волта Діснея у 1955–1959 рр., у якій ведучі пояснювали малим глядачам моральний сенс колізій в улюблених мультиках; Annette Funicello (нар. 1942 р.) – кіноактриса й співачка, співведуча «Мишкетерів».

235

Алюзія на фразу «Чи наважусь я потурбувати всесвіт» з поеми Томаса Стернза Еліота (1888–1965) «The Love Song of J. Alfred Prufrock» (1915), написаної у формі потоку свідомості невпевненого в собі й навколишньому світі юнака.

236

Учасники зібрань АА, котрі вже почали звільнятися від звичного п'янства, називають себе «друзями Білла» за іменем засновника руху Анонімних алкоголіків Білла Вілсона (1895–1971).

237

Commando Cody – герой науково-фантастичного серіалу (перша частина якого має назву «Люди-радар з Місяця»), що демонструвався у 1952–1953 рр. у кінотеатрах, а згодом і по телевізору.

238

Традиційна фраза з телевікторини «Ви абсолютно праві» (1947–1961), яку вів знаменитий комік Граучо Маркс (1890–1977); коли учасник гри вгадував «секретне» слово, з цими словами з-під стелі спускалася схожа на Маркса іграшкова качка (в окулярах, з вусами й сигарою) і зі стодоларовою банкнотою в дзьобі.

239

«Huntley-Brinkley Report» – найпопулярніша у 1950–60-х рр. щовечірня програма новин, яку канал Ен-Бі-Сі подавав у формі телемосту двох ведучих: Чет Гантлі (1911–1974) трансливався із Нью-Йорка, а Девід Брінклі (1920–2003) з Вашингтона.

«Hotpoint» – заснована 1905 року компанія з випуску перших у світі електропрасок, яка виросла у виробника різноманітного хатнього електрообладнання.